Dizgi ve Düzelti: Ali YILDIRIM

Kapak Tasarım: Serdar TOKA

Baskı ve Cilt: Yüksel Ofset

Ofset Ön Hazırlık: Ayyıldız Ltd. Şti.

Ayyıldız Yayınları 53

İtalik Kitaplar 15

İtalik Kitaplar bir Ayyıldız Basın Yayın Dağıtım ve Pazarlama San. Tic. Şti.
yan kuruluşudur.

Olgunlar Sk., Kitap Park, No : 1/8 Bakanlıklar/ ANKARA

Tel: 0.312. 419 41 12 Fax : 0.312. 425 99 63

irtibat Büro : Olgunlar Sk., No : 2/18 Bakanlıklar/ ANKARA

Tel: 0.312. 425 51 45 Fax : 0. 312. 425 51 34

ISBN : 975-8398-08-3

2000-06-Y-0321-53

ALİ YILDIRIM

DARAĞACINDA KAN SESLERİ

BİR CELLADIN ANILARI

YAZARIN NOTU

Uzun bir süre (ince başladığım elinizdeki çalışmayı ancak bu ay bitire bildim. Araya başka araştırmalar girdi, gecikti. Bir yandan da konunun kendisi yazmamam için birçok bahane uydurmama neden oldu. Kitabın yazılış süreci beni son derece rahatsız etti. insan olarak devlet eliyle işlenilen bu taammüden cinayetten bir kez daim tiksindim, insanlık adına, işlenen bu cinayetten bir kez daha utanç duydum. İdam sehpasında sanığın boynuna geçirilen ilmik onunla birlikte o zaman diliminde yaşayan /tepemizin boynuna geçirildi. Ayağının altından sandelye çekilince onunla birlikte tüm insanlık soluksuz kaldı, boğulduk. Kitabı okuyup bitirdiğinizde aynı duyguları sizin de paylaşacağınızdan eminim.

Burada bir kez daha insani olana vurgu yapmak istiyorum, idam cezası bugün bile siyasal iktidarlar tarafından bir tehdit unsuru olarak kullanılırken, bu cezanın hukuksal niteliğinin yanışını, insanı alçaltıcı, imha edici yanını gözler önüne sermek amacındayım.

idam cezasına karşı bir duyarlılık oluşturmada idam mahkûmunun dünyasını özellikle de infaz, anını ayrıntılarıyla betimlemenin etkili olacağını sanıyorum. Bu nedenle de bulabildiğim; son anlara, son mektuplara, son sözlere burada yer verdim.

Dikkatinizi çekmiş olacağı gibi biraz daha ileri götürüp, bir de infazı gerçekleştiren celladın ruh halini kendi ağızından kitaba aktardım, itiraf edeyim, siyasal idamlara karşı bir tepki olarak başlamıştım hu çalışmaya, Ama çalışma derinleştikçe farkettim ki, idam cezası kime uygulanırsa uygulansın "iğrenç" bir ceza ve kabul edilmesi mümkün değil.

Bu çalışmaya birçok arkadaşın emeği geçti, kendilerine sevgilerimi iletiyorum.

Siz okur dostlarıma ise merhaba diyorum.

Dikmen, Eylül 1997 Ali YILDIRIM

İÇİNDEKİLER

I.BÖLÜM

ÖLÜM CEZASI ÜSTÜNE

DEVLETİN İŞLEDİĞİ CİNAYET:İDAM

Ölüm cezası, ceza hukukunun ve toplumsal hayatın en çok tartışılan, üzerinde en çok durulan ve bir o kadar da tarihselliğe sahip bir olgudur. Ölüm cezasına ilişkin görüşümü konuya başlarken hemen belirtmek istiyorum: Ölüm cezası en ince tasarlanmış cinayetten daha korkunç bir cinayet örneğidir. Hiçbir cani kollektif bir biçimde planlayarak, inceden inceye düşünerek, kurbanına hiçbir kurtuluş hakkı tanımayarak ve kurbanına önceden onu öldüreceğini haber vererek bir cinayet işleyemez. Bu en inceden inceye tasarlanmış cinayet işleme yetkisi yalnız ve yalnız devlete aittir.

Bu olay ceza hukukunun kavramları ile ifade edecek olursak "devletin taammüden adam öldürmesi"dir. Devletin planlayarak, tasarlayarak (planlı programlı) adam öldürmesidir. Kurbanına öldürüleceğini önceden haber vererek işlenen en soğukkanlı,en acımasız cinayet idamdır.

Ölüm cezasının niteliği bu kadar açık olmasına karşın ölüm cezası yüzyıllar boyunca birçok ülkede uygulanmış, ve hâlâ da Türkiye de dahil kimi ülkelerde uygulanmaya devam edilmektedir. Bir yandan ceza hukukunun insanileşmesi tartışmaları sürerken ve geniş bir hukukçu kitlesi tarafından kabul görürken, ölüm cezasını savunmaya devam eden hukukçular ve politikacılar da bulunmaktadır!

Bu cezayı savunanlar, iddialarını "idam cezasının caydırıcılığı" tezine dayandırmaktadırlar. Onlara göre idam cezası "suç işlemeyi önlemektedir." Suç işleyecekler üzerinde caydırıcı bir etki yapmaktadır.

Ne var ki, bu görüşün temel iddiası tarihsel olarak kanıtlanabilmiş değildir. Yani bir ülkede ölüm cezasının var olduğu zamanlarda ölüm cezasını öngören suçların işlenmediği somut bir gerçeklik olarak kanıtlanmamıştır. Tersine ölüm cezasının uygulandığı birçok ülkede, ölüm cezasının kaldırılmış olmasına karşın suç oranlan artmamış, hatta bu suçların işlenmesinde bir azalma bile görülmüştür.

Sözgelimi; köklü bir idam cezası geleneğinin bulunduğu ve ceza yasasında ölüm cezasını düzenleyen hükümlerin çokluğu nedeniyle, bu yasaların "kanlı yasalar" olarak anıldığı İngiltere'de Ölüm Cezası Kraliyet Komisyonıı'nun 1953'de yayınldığı bir raporda, "Ölüm cezasının kaldırılması, ilgili suç oranını arttırmamamkta, ölüm cezasının yeniden konulması da suç oranını azaltmamaktadır" denilmektedir. 1863'den beri ölüm cezası uygulamayan Belçika hükümeti de aynı kanıdadır: "Ölüm cezası kalktığından beri, bu cezanın otadan kalkmasının yol açtığı hiçbir suç artışına rastlanmamıştır."

Ölüm cezası savunucularının "caydırıcılık" gerekçesi ceza hukukunun genel ilkeleri ve amacı ile de çelişki halindedir. Şöyle ki; suç işlenene kadar bir caydırıcılık özelliğinden sözedilse bile, suç işlendikten sonra fail hakkında bu unsurun bir etki doğurması sözkonusu olamayacaktır. Bu noktada caydırıcılık unsuru hüküm doğurmayacaktır.

Burada şu soru sorulabilir; Sanığın kendisi üzerinde ölüm cezası bir etki doğurmasa bile, başkaları bundan ibret alarak suç işlemekten vazgeçmezler mi? Bu yaklaşım cezanın kişiselliğini ortadan kaldırmaktadır, ilkel ceza anlayışı ile fail burada "kurban" olarak sunulmaktadır. İşlenecek suçlan önlemek için sunulan kurban! Başkalarını işleyecekleri suçlardan vazgeçirmek için bir insanın nasıl, hangi hakla yaşamına son verilebilir? Ölüm cezasını "ibret i alem" etkisi gerekçesiyle savunmak bir ortaçağ yaklaşımıdır. Vahim olan odur ki; bugün bile, cellatlarca parçalanan bir insanı izleyenlerin, bu kan ve vahşet ortamından deheşete kapılarak suç işlemekten vazgeçeceklerini ileri süren savcılar, ceza hukuku profesörleri var. Oysa ölüm cezası ile yaşanan, bir arenanın ortasında imha edilen insanlık ve onu seyreden gözünü kan bürümüş güruhun gösterisidir.

Günümüz ceza hukukunda cezanın kendisi kadar amacı da gözönüne alınmaktadır.

Ölüm cezası bir ceza sayılablir mi? Suç işleyeni tümüyle ortadan kaldırdığı, onun varlığına son verdiği için, suç işleyen kişiye çektirilen bir ceza olarak nitelenemez.

Ölüm cezasının caydırıcılık etkisi failin kendisi için sözkonusu olamayacağına göre, burada ölüm cezası "kefaret" amacıyla uygulanıyor olmalıdır. Failin işlediği suçun kefareti olarak canını almak, bir ceza olarak değerlendirilebilir mi? Ölüm cezası eğer başka suçlann işlenmesini engellemek, suç işleyecek kişilere ibret olması için infaz ediliyorsa bu demektir ki, başka insanlar için halihazırdaki mahkûm kurban edilmektedir. Bunun ahlaki olduğunu kim ileri sürebilir? Yani mahkûmu işlenecek suçları engellemek için bir ödeme aracı, sunulan bir kurban olarak değerlendirmek değil midir bu?

Ölüm cezasını savunan bazı yazarlar derler ki:Öldürmeye hakkı olmayanın öldürmesi karşılığında ölüm cezası uygulanmaktadır. Yani, can alanın cam alınmaktadır. Burda bir ödetme durumunun varlığını savunurlar. Peki, öyle ise, hiç kimseyi öldürmemiş insanların idamları nasıl açıklanacaktır? Sözgelimi, daha yakın zamanlara kadar mülkiyete yönelik bir dolu suç için ölüm cezası yaptırımı sözkonusu değil miydi? Yine halen bir tehlike oluşturduğu iddiası ile, özellikle siyasal suçlarda idam cezasının uygulanmasına ne demeli?

CAN ALANIN CANI ALINSIN

Genellikle idam cezası sözkonusu oldu mu başkasının canını alan bir katilin canının alınmasının, işlediği cinayetin ağırlığına uygun olduğu düşünülür. Ve sanılır ki yalnız katillere idam cezası veriliyor. Gerçek böyle değildir.Türk Ceza Yasasında adam öldürme dışındaki suçlar için de idam cezası yaptırımı vardır. Yani yalnızca can alanın canı alınmamakta mülkiyeti koruyucu ve siyasal düşüncelerden yola çıkılarak idam cezası yaptırımı uygulanmaktadır.

CEZANIN AMACI

Cezanın amacı nedir? Faile bir kefaret ödetmek mi? Suç işleyen kişiyi yeniden topluma kazanmak mı? Ceza suç işleyen kişiyi ıslah etmek için mi yoksa o kişinin üzerinden topluma bir mesaj vermek için mi veriliyor? Cezanın amacı kefret değil de faili kazanmak ise ölüm cezası kişinin yaşamına son vererek bu olanağı baştan ortadan kaldırmaktadır. Ölüm cezası insanı yok ederek ceza olmaktan çıkıp bir öç almaya dönüşmektedir.

ÖLÜM CEZASINA KARŞI BİLDİRİ

Ölüm cezasının kaldırılması amacıyla Afrika, Asya, Avrupa, Ortadoğu, Kuzey ve Güney Amerika ve Karaip bölgesinden (11 Aralık 1977'de Stockholm'de biraraya gelen 200'den fazla delege ölüm cezası savunucularının gerekçelerini tek tek çürüten ortak bir bildiri yayınladılar. Bu bildiride ölüm cezasının ""vaşhi, insanlık dışı, aşağalayıcı ve yaşam hakkını ihlal eden" bir nitelik taşıdığı vurgulanıyordu.

Bildiride ölüm cezsına karşı şu görüşler ifade ediliyordu:

Ölüm cezası sık sık, muhaliflere, ırksal, etnik, dinsel ve ayrıcalıksız guruplara karşı bir baskı aracı olarak kullanılır.

idam bir şiddet eylemidir ve şiddeti davet eder.

Ölüm cezasının verilmesi ve uygulanması bu sürece katılan herkesi gaddarlaştınr.

idam cezasının caydırıcı etkisinin olmadığı görülmüştür.

Ölüm cezası geri alınamaz ve masum kişilere de uygulanabilir.

TÜRK MEVZUATINDA ÖLÜM CEZASI

Türk Ceza Kanununun alındığı italya Ceza Kanunundan idam cezaları ile ilgili hükümler 2.Diinya savaşından sonra çıkartıldığı halde, TCK'da ve diğer bazı düzenlemelerde varlığını korumakladır.

Türk hukuk mevzuatında ölüm cezası dört ayrı yasada öngöriilnıüş tür.Bu yasalar;Türk Ceza Kanunu,Askeri Ceza Kanunu, Orman Kanunu ve Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun'dur.

TÜRK CEZA YASASINDA ÖLÜM CEZASI

1926 tarih ve 765 sayılı Ceza Yasasının 13 ayrı hükmünde ölüm cezası bir yaptırım olarak düzenlenmiştir.Bu maddeler; 125, 126, 127, 129, 131,133,146,147,149,156 ve 450. maddelerdir.

ASKERİ CEZA YASASINDA ÖLÜM CEZASI

1930 tarih ve 1632 sayılı Askeri Ceza Yasasının 26 ayrı maddesinde dezenlencn suçlar için ölüm cezası öngörülmüştür.Bu maddeler; 54, 55, 56, 59, 60, 69, 70, 75, 79, 80, 89, 91,94,97,101,102,126,127,136,159,160, ek 4 ve ek 5.maddelerdir.

ORMAN YASASINDA ÖLÜM CEZASI

1956 tarih ve 6831 sayılı Orman Yasasında 1995'de yapılan bir değişiklik ile bir suç için ölüm cezası öngörülmüştür.

KAÇAKÇILIĞIN MEN VE TAKİBİNE DAİR YASADA ÖLÜM CEZASI

1932 tarih ve 1918 sayılı yasanın bir maddesinde ölüm cezasına yer verilmiştir.

ÖLÜM CEZASININ İNFAZI

Türkiye'de ölüm cezasının infazı için iki yöntem öngörülmüştür.

KURŞUNA DİZEREK İNFAZ

Askeri Ceza Yasası ölüm cezasının infazını 20. maddesinde düzenlemiştir.

Buna göre ölüm cezası "buna mahkûm olan kimsenin hayatının izale olunmasıdır.

Bu ceza askeri şahıslar hakkında askeri bir cürümden dolayı hükmedilmiş ise mahkûmun kurşuna dizilmesi suretiyle infaz olunur."

ASARAK YAŞAMA SON VERME

TCK'nın 12.maddesi ölüm cezasını tanımlayarak, nasıl infaz edileceğini düzenlemiştir.

Buna göre idam cezası, "buna mahkûm olan kimsenin asılması suretiyle hayatının izalesidir."

İdam cezası, mahkûmların mensup olduğu din ve mezhebin hususi günlerinde infaz olunmaz. Mahkûmlar birkaç kişi olursa birbirlerinin karşısında asılmazlar. Gebe kadınlar doğurmadıkça, akıl hastalığına duçar olanlar iyileşmedikçe idam cezası infaz olunmaz.

idam cezası hükmolunan kimse hakkında mahkûmiyet ilamı Temyiz Mahkemesince tasdik ve Türkiye Büyük Millet Meclisince tasvip edildikten sonra icra mahalinde, mahkeme heyetinden bir zat ile Cumhuriyet Müddeiumumisi, tabip, zabıt katibi ve hapishaneler idaresi memurlarından biri hazır oldukları halde, mahkûmun huzurunda hükmün okunması suretiyle infaz olunur.

Mahkûmun mensup olduğu dinin ruhani sıfatını haiz bir zat ile mahkûmun müdafi dahi cezanın infazında hazır bulunabilirler,
idam cezasına mahkûm olan, ana veya baba katili ise icra mahaline yalınayak, başı açık ve siyah bir gömlek giydirilerek götürülüı ve ve hüküm bu suretle infaz olunur.

Asılan kimsenin cenazesi merasim yapılmadan gömülmek üzere mirasçılarına verilir.Mirasçılan olmadığı veya kabul etmediği takdirde belediye tarafından gömdürülür.

idam cezasının infazı hakkında bir zabıt varakası tutulur. Zabıt varakası orada memur olarak bulunan zatlar tarafından imza edilir.

Sayılı Cezaların İnfazı Hakındaki Kanun'da da ölüm cezası ve nasıl infaz edileceğine ilişkin" hükümler bulunmaktadır.

Bu düzenleycye göre ölüm cezası, "buna hükümlü olan kimsenin asılması suretiyle hayatının izalesidir.

Ölüm cezası, hükümlü hakkındaki kararın Yargıtayca onanması ve Türkiye Büyük Millet Meclisince infazına karar verilmesinden sonra gizli şekilde ve tüzükte belirtilen esaslar dahilinde infaz olunur.Askeri suçlardan dolayı asker kişiler hakkında verilen ölüm cezalarının infazına ilişkin hükümler saklıdır."

Akıl hastalarının iyileşmedikçe idam cezalarının infaz edilmeyeceği ve idam cezalarının yerine getirilmesine TBMM'nin karar vermesi hükmü 1953 yılında yapılan değişikle ceza yasasına eklenmiştir.

İNFAZIN GlZLlLlĞI

Ölüm Cezalarının 1965 yılında yürürlüğe giren, 647 sayılı Cezaların infazı Hakkındaki Kanunla gizli olarak infazı öngörülmüştür. 1953'e kadar açık olarak yapılan infazlar, bu tarihten sonra gizli olarak yapılmaya başlanılmıştır.

Cezaların infazına Dair Yasa'da ölüm cezası, "gizli şekilde ve Tüzük'de belirtilen esaslar dairesinde infaz olunur" denilmektedir.

Ceza infaz Tüzüğünde ölüm cezasının nasıl infaz edileceği ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

infaz Tüzüğüne Göre, idamın gizliliği şu şekilde sağlanır:

infaz yapılacağı, diğer hükümlü ve tutuklulardan gizli tutulur.

idam hükümlüleri birkaç kişi olursa birbirlerinin karşısında asılmazlar.

infaz sırasında diğer hükümlü ve tutukluların bulundukları yerden çıkmaları ve infazdan haberdar olmamaları için gerekli tedbirler alınır.

infaz yerinde hükmü veren mahkeme kurulundan bir kişi ile Cumhuriyet Savcısı,tabip,zabıt katibi ve cezaevi müdürü bulu nur.Hükümlünün mensup olduğu dinin ruhani sıfatına haiz bir kişi ile müdafi veya istek üzerine güvenliği bozmamak şartıyla hükümlünün aile efradından biri de cezanın infazında hazır bulunabilir.

İNFAZIN GlZLlLlĞI HANGİ UTANCI GtZLİYOR?

idam cezası savunucularının bu cezayı savunurken öne sürdükleri temel iddia, bu cezanın bir ibret i müessire etkisi doğuracağı, yani idam cezalarının infazının başka insanlan suç işlemekten^alıkoyacağıdır.

Bu iddianın maddi gerçekliğe aykır olduğuna değindik. Fakat bir an için bile bu tezin gerçek olduğunu kabul etsek dahi o zaman da infazların neden gizli olaîrak yapıldığım açıklamak mümkün olmaz. Şöyle ki, madem bu cezanın infazı suç işlenilmesine engel olacak, o halde neden

infazlann açıkta, herkesin gözü önünde meydanlarda yapılmasına son verilmiştir.

1953 yılına değin ölüm cezalarının infazı aleni olarak yapılmaktaydı, istanbul'da Sultanahmet Meydam'nda, Ankara'da Samanpazarı'nda, izmir'de Konak Meydam'nda idam herkesin gözü önünde, adeta bir gösteri şeklinde gerçekleştiriliyordu.

ileri sürülen idam cezalarının ibreti müessire etkisi iddiası bir kenara bırakılarak bu uygulamaya son verildi. Ve tam tersi bir uygulama ile infazın gizliliği esası kabul edildi.

Bu gizlilik kararı ile, gerçekleştirilenin utanılacak bir olay olduğu kabul ediliyor, bu utancın gizlilikle örtülmesi yoluna gidiliyordu. Aynı şekilde idamların gizli olarak infazına yönelinmesi, yapılanın ahlaksızlığını ve insan doğasına aykırılığını teyid ediyordu.

infazların gizliliği, idam cezasının bir vahşet olduğu utancını gizliyordu.

İNFAZ YER!

Tüzük hükmüne göre ölüm cezası, diğer hükümlü ve tutukluların göremeyecekleri şekilde, kapalı cezaevleri içinde ve özel yerde infaz edilir.

INFAZ ZAMANı

Ölüm cezası güneş doğmadan önce infaz edilir.

infazın gizliliğinde olduğu gibi, iunfazın gece yarısı yapılması da idam cezası utancının karanlıkla kapatılması anlamına gelir, idam cezasının ibret etkisi bir yana, infaz gizli ve karanlıkta yapılarak, adeta kanlı bir cinayetin izleri ortadan kaldırılmaktadır.

İNFAZ ŞEKL!

Ölüm cezasının infazı için gereken hazırlıkların tamamlanmasından sonra, hükümlü tecrit edildiği kısımdan alınarak infaza getirilir ve hükmün huzurda okunmasını mütakip ceza infaz olunur.

Hükümlünün ölümü tabip tarafından tesbit edildikten sonra, ceset, teşhirine müsade edilmeden, infaz araçları ile birlikte derhal kaldırılır.

idamların gizli ve kananlıkta yapılmasına karşın TCK'nın 43.maddesi ile idam cezalarının infazından bir caydırıcılık etkisi beklenmiştir. Ölüm cezasının yerine getirildiğine ilişkin tutanak makkumun suçu işlediği veya ikamet ettiği mahalde asılarak ilan edilecektir!

İNFAZIN YAPILMAYACAĞI ZAMANLAR

Mahkûmun akıl hastası olması durumunda infaz yapılmaz.

Gebe mahkûmun cezasının infazı için doğurmasının beklenmesi gerekir.

Hükümlünün mensup olduğu din ve mezhebin özel günlerinde idam cezası infaz edilmiz.

KALEM KIRMA GELENEĞİ

İdam cezası veren yargıçlar neden kalemlerini kırarlar? Ölüm cezası vermenin törensel bir şekilde gerçekleşmesi neye dayanır, anlamı nedir? Çünkü bizde kalem kırılmasına benzer şekilde İngiltere'de de idam cezası veren yargıçlar başlarına siyah bir işaret koyarlarmış...

Kalemin kötü bir işte kullanıldığına inanılarak kalem kınlıyorsa, yapılan işin kötülüğünün bilincinde olanlar neden onu yapmaya devam eder, neden idam kararının altına inızalannı atarlar?

YARGIÇLAR CELLATLAR

Neden, cellatlık aşağılık bir meselek olarak görülüyor da yargıçlık kutsal, şerefli bir meslek sayılıyor. Oysa cellat, yargıcın "öldür emrini" yerine getirmiyor ımı?

İdam kararı veren yargıç ile cellat arasındaki fark nedir?

Bir kurum olarak cellatlar toplum adına bir göre" ifa ediyorsa neden aşağılanır?

Cellatlar toplumun hizmetkârı mı, intikamcısı mıdırlar?
Peki açıkça mesleklerini söyleyebilirler mi?

Cellat Kimdir?

İdam adı altında kamu adına, bir insanın bir başka insanı öldürmekle görevlendirilmesi insanın insanlığından çıkmasından başka birşey değildir. Cellat tüm toplum adına ilmeği mahkumun boğazına geçirirken, aslın da cellat dahil yedisinden yetmişine tüm toplum o ilmeği geçirmektedir. Cellatın eli ne kadar kanlı ise, ölüm cezası karşısında sessiz kalan insanların eline de o oranda kan bulaşmıştır. Fail yalnız cellat olamaz, cinayeti işleyen tüm insanlar değil midir? Öyle ise, neden cellatlık aşağılık bir meslek olarak görülür? İnsanlann celladın eylemi ve dünyası karşısında midesi bulanır. İnsanın kendi kendine yaptığı bu kötülük, kötülüğün bir

hastalık gibi insanlığın tüm bedenine yayılmasından başka nedir? Cellat kirliyken kimse temiz değildir!

Ölüm cezası kamu yaranna ise kamu olarak cellatlardan neden tiksiniriz?

Cellatlar toplum vatan/millet yararına bir iş yapıyorsa, neden onlara iyi gözle bakılmaz?

Kim bir cellat ile aynı sofrada yemek yemeyi kabul eder?

Kim çocuğunun bir celladın çocuğu ile arkadaşlık yapmasına izin verir?

Kim 'Benim bir yargıç arkadaşım var' derken sesine kattığı böbürlenmeyi, 'Benim bir cellat arkadaşım' var sözünün yalınlığı ile birlikte ifade edebilir?

Cellattan tiksinti duyanz, celladı aşağılarız. Bu celladın kişiliğinden değil, ölüm cezasının aşğılık bir ceza olmasından kaynaklanır.

ASMAYALIM DA BESLEYELİM Mİ FELSEFESİ

Günümüzde ölüm cezası yandaşlarının büyük bölümü suçluya karşı intikam duygularıyla hareket ederler fakat, bunu kabul etmezler ve birtakım toplumca kutsal sayılan milli/dini unsurlann arkasına sığınırlar.

Tüm inkarlara karşın, cezanın suçun kefareti olması isteği öylesine güçlüdür ki: Bu, göze göz, dişe diş ilkel öç alma tavrıdır.

DARAĞACINDA ÖLÜM ANI

İdam edilen kişi darağacında ne kadar sürede ölür?

Ceza ölüm ise, cançekişme anı işkence sayılmaz mı?

idam tartışmasında hep öldürenin (katilin) öldürülmesi sözkonusu ediliyor. Can alanın canı alınmalıdır. Bu öç alma değil mi?

Tüm ölümler bir süre sonra alışkanlık unutulma halini alacağına göre idam edilerek neyin tamiratı (kefareti) yapılıyor. Kuşkusuz kurban gibi katilin idamı da unutulacak, ibret ise hep cezaevinde kalması onun, yaptıklarının hatırlanması için daha anlamlı değil mi?

Başkalarının işleyecekleri suçlann önlenmesi için bu kişiyi toplum kurban mı ediyor?

Hadi katilin bir hıncı, psikolojik bir gerekçesi var bu nedenle öldürüyor, ya alenen öldüren, idam eden devletin hıncı tahrik nedeni, psikolojik gerekçesi ne olabilir?

Darağacında dakikalarca sallandırılan mahkûm doktorun kontrolü ile

indirilir. Orada ne kadar kalmıştır? Kuşkusuz ki ölüm ani, anlık bir olay olmamıştır. Mahkûm can çekişirken orada bulunanlar görevlerinin tamamlanması için onun ölmesini beklerler. Bir görevin tamamlanması için bir insanın bir an önce ölmesini beklemek, insanı insan olmaktan çıkartan bir zaman dilimi değil midir? İnfaz görevlileri ellerini çabuk tutup, ölüm raporunu hazırlayıp evlerine vardıklarında bir insanın can çekişmesini izlemiş, ölümü insanın bir an önce ölmesini seyretmiş gözlerle eşine çocuklarına,nasıl bakabilecektir?

Darağacında ayaklarının altından sandelye çekilen sanık hemen ölmez. Darağacında asılı olarak ölmesi beklenir. Orada, ipte dakikalarca can verirken sanığın yaşadığı derin bir vahşet, ağır bir işkencedir. Ya onu izleyenlerin yaşadığı? insani olanın yok olup gitmesi, insanın insan bedeninde katli değil midir?

Ip kesilir. Az önce capcanlı yaşayan kişi artık ceset olmuştur.Doktor raporunu tutacaktır, insan yaşatmaya yemin etmiş olan bilim adamı hangi duygularla, hangi insani ve mesleki etikle ölümü seyreder?

Doktor önce mahkûm hakkında "sağlamdır, asılabilir" hükmü verirken, az sonra da ölümü tesbit eder. O da idam cinayetini gerçekleştiren kollek tifin bir parçasıdır artık.

infaz görevlileri tanık oldukları bu olayı imzalarıyla tarihe geçirirler, infaz mahalinden ayrılan yargıçlar, cezaevi savcıları, gardiyanlar herkes bir cinayet ortağı olarak siyaset meydanını arkalarında bırakırlar.

Biz yalnız celladı lanetler, aşağılarız. Oysa kollektif bir cinayet işlenmiştir.

İDAM CEZASI BÎR ADL! HATADIR

Ölüm cezasında adli hatanın düzeltilebilme olanağı tümüyle ortadan kalkmaktadır. Oysa ceza yargılamasınında masumlara bir güvence verilir. Ceza yargılama adaleti asıl mahkûmlar için gereklidir. Temel bir kural vardır; denilir ki, bir tek masum haksız yere cezalandırılacağına onlarca suçlu cezasız kalsın. Çünkü masumlara yapılacak haksızlık toplumsal bünyede derin acılar, silinmez izler bırakır, idamda yapılan hatadan nasıl geri dönülebilir.

Suçun "gereğinden" daha ağır cezalandırılması toplumu kokuşturur.

Tüm diğer cezalarda olduğu gibi idam cezasının uygulanmasında da öylesine çok sübjektif koşul rol oynar ki! Zamana, yere, anlık toplumsal ya da sınıfsal öfkeye bağlı olarak kararlar verilir. Karara etki yapan akılal maz derecede özel durum sözkonusu olur. Elbette saf bir adalet arayışı

ahmakça olur. Adalet hep yaralı ve eksik kalır. Ama sözkonusu olan bir insanın yaşamı, idam cezası oldu mu en küçük bir yanılma papayına, küçük bir hata payına müsamaha göstermek felaket olur. Ameliyat anında bir doktorun küçük bir hatasının hastanın sonu olması gibi. Kuşkusuz doktor hastayı kurtarmak için tüm bilgisi ve deneyimini kullanmak için kollarını sıvamıştır. O hata yapsa da amacı hastayı hayata döndürmeye yöneliktir ve onun iyi niyeti asıldır. Ya yargı faaliyeti? Yüzlerce binlerce adli hatanın yaşandığı düşünülürse, verilecek idam cezasında hata, yanılgı payının olacağı sabit ise, masumların boğulmasına karşı çıkmak idam cezasına hayır demek gerekir. Bilerek, isteyerek, tasarlayarak sanığı idama gönderirken, kafalarda bir anlık olsun acaba yanlış mı yapıyoruz kuşkusu varsa, olay orada bitmiş demektir.

ZAMANıN AĞıR YARGıSı

Özel etkenler, kararı oluşturan sübjektif süreçler ne çabuk değişir. Bir olayın üzerinden daha on yıllar geçmeden, o anın öfkesi diner. İşlenen suç her neyse korkutucu olmaktan çıkar. Şimdi olsa idi idam edilmezdi, denilmeye başlanılır. Bu o haksız yere asıldı demektir.Yok yere öldürüldü demektir. Ne sanıklar ne suçun işlenişi korkunç gelmemeye başlar. Toplum bunu çok açık ve net bir biçimde yaşar. Toplumsal vicdan kendi kendi ile hesaplaşmaya başlar başlamaz insanlık bir kez daha kendi kendinin katili olur.

SÎYASI SUÇLARDA ÖLÜM CEZASı

Ölüm cezasının caydıncı etkisinin kabulü bu ceza savunucularının temel dayanağıdır. Oysa tarihin hiçbir döneminde siyasi suçlara uygulanan ölüm cezası böyle bir sonuç doğurmamıştır. Hatta başka insanlara ibret etkisi bir yana idama giden kişinin üzerinde dahi en küçük bir korkutucu işlevi olmamıştır.

Siyasal eylemleri nedeniyle darağacında can veren kişiler, darağacında da siyasal sloganlarını haykırmışlardır. Onlar ,orada da kazanan taraf olmuşlardır. Ya ölüm cezasını uygulayanlar? Onlar bir insanı katlederek bir kez daha yenilgiyi kabul etmiş olmazlar mı? f

İDAM CEZASI VE DOKTORLAR

İdam cezasında başlıca görevi insanları yaşatmak olan doktorlarda görev alırlar. Hem de infazın "sağlıklı" bir biçimde gerçekleşmesi için! Gerçi Hekim Örgütleri bu konuda yapılan işin tıp etiğine uymadığı gerekçesiyle infaza katılmayı reddeden kararlar almışlardır. Fakat, yine de "hükümet tabipleri" mahkûmu infaza hazırlamada görev icra ederler.

Hasta mahkûmlar idam edilmezler. Onlar doktor kontrolünde tutulur. Büyük bir özen ile tedavileri yapılır, iyileşmeleri, kendine gelmeleri, güçlerini kuvvetlerini toplamaları beklenir. Kurban'ın sağlığına dikkat edilerek, özenle infaza hazırlanır. Ne merhamet!

idam anı gelmiştir. Doktor kontrolünü yapar. Sağlıklı olduğunu idama engel bir halinin bulunmadığını saptayıp rapor eder. Sanki mahkûm bir devlet görevine atanmaktadır.

ELEKTlRtĞİN İNSANİLİĞİ

İdam cezasının infazının insanileşmesi yolunda tarih içerisinde bazı gelişmeler olduğu ileri sürülür. Sözgelimi, giyotinle infaz bir aşamayı ifade eder. Elektirik akımıyla'infazın en insani olduğu söylenir.Neye göre insani ?Bunun yanıtı yoktur. Elektirikle infaz yöntemi insani olabilir mi?

Elektirikle infaz: infaz, sırasında mahkûm kol ve bacaklarından elekti rikli sandelyeye bağlanır.Mahkûmun başı traş edilerek, başına elektirik akımını vücuduna aktaran içi tuzlu suya batırılmış süngerle kaplı bir kask giydirilir, infaz, mahkûma 2 bin volt elektirik verilerek gerçekleştirilir.

İNFAZDA KISA DEVRE

ABD'de idam cezasına çarptırılan bir mahkûmun, 24 Mart 1997 günü Florida Hapishanesindeki infazı elektirikle infazın ne kadar insani olduğunu tartışmasız olarak ortaya koyucu niteliktedir.

Komşusunu öldürdüğü iddiasıyla yargılanarak idam cezasına çarptırlan ABD'li mahkûm Pedro Medina'nın bu cezasının elektirikli sandelye ile infazı sırasında korkunç bir olay yaşanır, infaz için mahkûm elektirikli sandalyeye bağlanır. Elektirik düğmesine basılarak mahkûmun vücuduna 2 bin voltluk elektirik verilir. Sandalyeye elektirik verilir verilmez aletin arızalanıp kısa devre yapması nedeniyle mahkûmun başından alevler yükselmeye başlar, ve elektirikli sandalyedeki Pedro elektirik şokuyla değil, ortaçağ infazlarında olduğu gibi feci şekilde yanarak can verir.

infaz hücresini yoğun bir dumanın kaplaması ve gözgözü göremeyecek hale gelmesi nedeniyle bir cellat pencere açmak zorunda kalır. *(HürriyeÛ7.3.1997)*

Mahkûm idam cezasına çarptırılmış ve bu cezanın elektirik şokuyla infazına karar verilmiştir. Olayda mahkeme hükmünün uygulanmadığı aşikardır. Mahkûm yakılarak öldürülmüştür. Bu durumda bu infaz işleminde görev alan herkes bir cinayetin ortakları olmazlar mı? idam cezası verenler, o adamı oraya göndermekle suçun iştirakçileri değiller midir? Ortada bir hüküm yoktur ve olay idam cezasından kaynaklanan bir cinayetten başka birşey değildir.

İDAM CEZASI

Ödetme ise, ilkeldir, kısastır.

Daha geçen yıllarda Sudi Arabistan'da bir mahkûmun kılıçla kellesinin kesilmesini televizyonda izlerken hepimiz irkilip, bu ilkelliğe lanet okumadık mı?

ibret ise, sonra işlenecek suçlar için o insanın yokedilmesi demektir, neden gizli ve gece yapılır?

Ceza ise, cezanın amacı kişiyi yoketmek değil yeniden topluma kazanmaktır?

Suç işlemeyi engellemek ise, bu cezanın özel bir ağırlığı olmalıdır, aksi halde tüm suçluların idamını düşünmek gerekir. Neden belli suçlarda idam cezası verilir de tüm suçlarda idam cezası verilmez. Burada ölçüt tahrip edilen toplumsal bünyenin tamiri ise neden ölüm cezası yani yoket me, o suça değil de bu suça ölüm cezası verilir?

EK:
BECCARIA'NIN SUÇLAR VE CEZALAR!

Ünlü ceza hukukçusu Beccaria yine çok ünlü Suçlar ve Cezalar adlı kitabında ölüm cezası üzerinde durmakta ve bu cezanın insan onuruyla bağdaşmadığını çarpıcı biçimde ifade etmektedir.

Kitaptan bazı paragrafları olduğu gibi buraya alıyorum.

"Ölüm cezası hiçbir hukuki esastan neşet etmiş değildir. Bu müessese olsa olsa ferdin ifnası, cemiyetin muhafazası için faydalı ve zaruri görülmesi bakımından, bir milletin topyekün o ferde açtığı bir savaştan ibarettir.

Eski Romalılar ancak vatana hiyanet suçları için ölüm cezasını mubah görürler, diğer suçlar hakkında ölüm cezasını tatbik etmezlerdi."

ANİ ÖLÜM CEZASI DEĞİL UZUN HAPİSLİK

Beşer dünyada en büyük tesiri yapan şey cezanın şiddeti olmayıp lakin ceza müddetinin uzunluğudur. Zira hassasiyetimizi en kolay ve en devamlı surette tahrik eden şey şiddetli ve geçici hasaslardan ziyade nisbeten hafif, lakin devamlı ihsaslardır.

Bu sebeple bir caninin öldürülmesinden ziyade, bütün hayatınca hürriyetinden mahrum edilmiş, adeta hizmete koşulan bir hayvan menziline indirilmiş halde, cemiyete verdiği zararı tamir için çalıştırmak hali suçları önlemeğe yarar.

İBRET ETKİSİ AÇISINDAN

Umumi kaide; dehşet verici şiddet ve ıstıraplardan hasıl olan intibalar ani ve kuvvetli olur, lakin tesiri devam etmez. Ani ve müthiş ıstırap korkusundan ziyade devamlı intibalara ihtiyaç vardır.

İnfazda hazır bulunan insanların ekserisi için ölüm cezası temaşadan (gösteri ay) ibarettir. Diğer insanlara gelince bunlar da hicapla karışık bir merhamet hissiyle ezilip kalırlar.

Bir cezanın adilane olması için suç işlemekten alıkoyacak dereceden daha şiddetli olmamalıdır. Şu halde hürriyetten ebediyen mahrumiyet cezası, en müteammit kimseleri bile suçunu işlemekten alıkoymakla ölüm cezası kadar şiddeti haiz bulunuyor.

DİDEOTUN NOTU

Ben de aynı fikirdeyim. Müellifin muhakeme tarzına hak vermemeğe imkân yok. Ancak o, bu mantığı ile cazların mülayim olması ve mücrime karşı rahim davramlması tizini, haklı olarak cerhetmiş oluyor. Zincirler içinde, darbeler altında, nevmidi ve ıstırap fenalıkları yok edilmez; lakin her an onları besler. Bu manzara çark cezasından daha korkunç ve,en müthiş idam cezası sahnesinden daha dehşetlidir. Verdiği ibret hatırası, bir anda başlayıp biten idam cezasına nazaran, daha sık ve daha devamlı olması bakımından şayanı tercihtir, işte bence hürriyetten ebedi mahrumiyet cezasının tercihinde asıl fayda budur.

idam cezasının kabul ve tatbik edildiğ bir millette, her idam yeni bir cürüm işlenmiş olduğunu gösterdiği halde, müebbeden hürriyetinden mahrum edilen aynı tek adamın hayatı uzun ve devamlı bir ibret halidir.

Hürriyetten müebbet mahrumiyet cezası, buna mahkûm olandan ziyade, buna şahit olanlara dehşet ve korku verir.

Ölüm cezası zulüm ve şiddetin misallerini vermek suretiyle cemiyet için meş'um olmaktadır.

MORELLET'lN NOTU

Hemcinslerinden birine cellatlık vazifesi vermekle insanlık alçaltılıyor. Varlıklarının bu derece alçalmasına muvafakat edecek insanların mevcudiyetlerini kabul etmek mümkün değildir!

Hiç bir ilim ve mantık bana bunu meşru gösteremez.Ne derece vahşi olursa olsun, hiç bir insanoğlunu bu vazifenin ifasına ikna edemeyeceği kanaatim taşıyorum.

işte ölüm cezasının bir mahzuru da budur. Bu bakımdan, eski Roma'da olduğu gibi mahkûmu vahşi hayvanların kanlı ağızına atmak daha yerinde olur. Zira ne derece korkunç olursa olsun, bu tarz infazın insaniyeti daha az cerihadar edeceğine inanıyorum...!

Amme iradesinin ifasından başka bir şey olmıyan kanunların, aynı amme iradesinin nefret ve tecrim eylediği, bu cinayeti bizzat ve alenen işlemeyi emreylemelerini garip buluyorum.

Ölüm cezası karşısında insanoğlunun tabii hissiyatı nedir? Biz bu hissiyatı cellatlar hakkında duyulan nefret ve hakaret duygularında bulabiliriz. Halbuki bu adamlar amme iradesinin sadık ve masum hadimlerinden başka kimseler değildirler. Cellatlara karşı duyulan bu silinmez kin ve hakaretin sebebi nedir?

ÖLÜM CEZASI VE ADLİ HATA
MORELLET'lN NOTU

Filhakika en sarih kanun metinlerine ve masumiyeti bertaraf ettiği görülen en kati delillere rağmen bitaraf hakimlerin ölüm cezası vermekte her zaman isabet göstermedikleri maalesef bir hakikattir. Bu hakimler bazı defalar mücrimle masumu karıştırarak masumu cezalandırabiliyorlar. Şayet mahkûm ettikleri kimselerin masumiyetleri isbat edilirse, bu takdirde işledikleri gayri kabili tamir adli hatlrının ıstırabı nasıl giderilecektir? Böyle meşum bir hatadan dolayı kendilerini teselliye imkân bulabilecekler midir?

Bu gibi adli hataların tamiri çaresi ancak ölüm cezasının kaldırılması suretiyle mümkün olabilecektir. Bir masumu mahkûm eden hakimler, yalnı o zavallının itibar ve şerefini iade edebilmekten dolayı değil, lakin

onların felaketlerine nihayet verebilmek, O biçareyi haksız yere gasbedilen hürriyetine yeniden kavuşmakla derin bir saadet de duyacaklardır.

Bu noktadan dolayı da ölüm cezasının adalete uymadığı görülüyor. Zira haksız yere bu cezaya çarpılan bir insanın hak ve adalete kavuşmak ümit ve intizarını toptan yıkmakta olduğu gibi, hakimlere de bu meşum mahkûmiyet kararını vermek suretiyle işledikleri korkunç hatanın tashihi imkânını da büsbütün ortadan kaldırmaktadır.(Suçlar ve Cezalar, Çev. *Muhittin Göklü, İst. 1950)*

EK:

ALBERT CAMUS'UN GIYOTIN ÜZERINE

Eğer idam cezası ibret içinse/ öyleyse infaz neden gizli yapılmaktadır? Gece yarısı bir hapishane avlusunda gizlice işlenilen bir cinayet nasıl örnek olabilir ki?

Nasıl olur da bir katil adayı, cinayet anında her gün biraz daha soyutlaştırmaya (gizlenmeye) çalışılan bir cezayı kafasında canlandırabilir ve suç işlemekten cayabilir?

İNFAZIN İNSANİLİĞİ

Giyotin;Fransızların meşhur giyotini iki metre yirmi santim yükseklikten inip insan boynunu jilet gibi bedeninden ayıran altmış kiloluk bir bıçaktır. Giyotin icat edildği zaman büyük insani bir buluş olarak selamlanmış, insan doğasına uygun olduğu, ona acı vermeden işini bitirdiği ileri sürülmüştür. Çünkü boynun vurulması sırsında mahkûm hiçbirşey hissetmeyecek, boynunda hafif bir serinlik duyacaktır. Giyotin insan için mükemmel bir buluştur!

Devlet infazları gizliyor. Demek ki cezanın ibret olacağına inanmıyor. Gerçekten ya alenen öldürmeli, ya da açıkça öldürmeye hakkımız olmadığını kabul etmeliyiz.

Her şeyi göze alarak siyasal eylemlilik sürecine giren kişiyi ölüm cezasının yıldırması mümkün değildir. O, davasının haklılığına bütün benliğiyle, bütün bedeniyle inanmıştır. Ölüm cezası hiçbir şekilde onu bu mücadelesinden alıkoyamaz.

Şöyle düşünenler vardır. Ölüm cezası siyasal suçlarda bir ibret ödevi göremiyor. Anlık hiddetle işlenen suçlarda kişi psikolojik durumunu kendisi bile denetim altına alamıyor ki; yasayı, ölüm cezasının vahşetini

düşünsün, düşünebilsin. Bu halde de ölüm cezasının ibretliği sözkonusu değil. Acaba suç işlemeyi alışkanlık edinen kişiler üzerinde caydırıcı bir etkiye sahip midir? Acaba hiç değilse yalnız suçla geçinenlere ibret olmuyor mu? Koestler'in yazısından öğreniyoruz ki, ingiltere'de yankesicilerin ölüm cezasına çarptırıldıkları çağlarda, birçok hırsız meslektaşlarının cezası infaz edilirken, idam sehpasının çevresinde 'icray ı sanat' eylemekteydiler. Yüzyıl başında ingiltere'de yapılan bir istatislike göre 250 idam mahkûmundan 170'i daha önce bir veya iki ölüm cezasının infazında bizzat hazır bulunmuşlardır.

Istatislikler göstermiştir ki, ölüm cezasının varlığı ile suç işleme oranı arasında doğrudan bir bağ sözkonusu değildir. Yani ölüm cezasının kaldırılmasıyla suçlar ne azalmakta ne de artmaktadır.

Toplama kampının, hapishaneden farklı olması kadar, idam cezası da hayattan yoksun kılmaktan farklıdır. Kuşkusuz o işlenen cinayeti.aritma tik olarak ödeten başka bir cinayettir. Ama o ölüme, ölümden de beter manevi acılar doğuran bir örgüt ve gelecek ölünün de bildiği kurallar ile önceden tasarlama eklemektedir. Demek ki öldürme ile idam arasında tam bir eşdeğerlik yoktur. Birçok yasa önceden tasarlanan suçu, salt öfkeyle işlenen suçtan çok daha ağır hükümlere bağlamıştır. Peki ama idam cezası, hiç bir suçlunun en müthiş cinayetinin bile kabına erişemediği önceden tasarlanan suçların en başında geleni değilse nedir? Bu iki ölüm arasında bir eşdeğerlik olması için, idam cezasının kurbanını müthiş bir ölümle ortadan kaldıracağını önceden bildirmiş ve o andan sonra onu aylarca işkence altında tutmuş bulunan bir caniyi cezalandırması gerekirdi. Böylesine bir caniye kişiler arasında rastlanmamaktadır.

idam da devlet işleyeceği cinayeti önceden haber vermektedir. Hiç bir cani öldüreceği kurbanını olumundan önceden haberdar etmez. Devlet idamda, öldürmeyi inceden inceye tasarlayıp planlar. Bu cinayetin en vahşisi değil midir?

idamda kurban günlerce, aylarca, hatta yıllarca ölümü bekler. Ölümü beklemek kadar insanı aşağılayan, perişan eden bir zaman dilimi olabilir mi? Ne var ki aşağılanma kurbana değil katile aittir. Ölümü beklemenin nasıl bir felaket olduğunu bir düşünelim? Belki de felaketlerin en büyüğü...Ölümcül bir hastanın bile ölümünü beklemenin acısını çoğu insan yaşamıştır. Hiç bir doktor en onulmaz durumda bile hastasına öleceğini söyleyemez. Bir insan olarak bunu söylemenin insanı hiçleştirip alçaltacağını çok iyi bilir. Bir insanının ölümünü haber vermek aslında insanlığı değersiz bir nesneye dönüştürmektir. Ya idam cezasında ölümün beklen

mesi; salt kurban için değil yakınları için de dayanılması olanaksız günlerce süren bir işkence seansıdır. Bir insanın ölüm anı yaklaşmaktadır, çünkü onu ketledecekler, katledeceklerini önceden haber vermiştir ve o orda durup çaresizlikle beklemektedir. Ama onun karşısında eli kolu bağlı o insanın ölüme gidişinin çaresizlğini yaşayan insanlar da asıl çaresiz olan değil midir. Evet onlar izleyerek çaresizliğin büyüğünü, utancını insanlığın imhasını bir türdeşleri boğazlanırken tepkisizlikleri ile ahlaksızlığını yaşarlar.

Ölümü bekleyiş insan özünün imhasıdır. İdamın kendisi de bir başka imha.

İdam olayında cezaya bir ödeme, bir kefaret, bir kısas, bir öç alma gibi bakmamak gerekir. İşlenen bir cinayeti ödetme peşine düşüldüğünde insanlıktan çıkılarak ilkelliğe dönülmez mi?

İdam cezası ile amaç katilin yeniden suç işlemesine engel olmak ise bunu gerçekleştirecek tek yaptırım onu yoketmek olmamalıdır/Ç^v./i// *Slımen, "Ölüm cezası Üzerine Düşünceler", Alan yay. ht.1986)*

II.BÖLÜM

OSMANLIDA ÖLÜM CEZASI

HÜKMÜ SULTAN OLMAZ ISE HATA GELMEZ CELLATTAN

Burada tarihsel olarak Osmanlı'da ölüm cezasının evrim ve aşamalarından çok, uygulanan ölüm cezası yöntemlerini, hangi hallerde uygulandığını; infazların nasıl ve nerede yapıldığınının bir tablosunu çizmeyi amaçlıyoruz.

Asıl olarak kendi tarihimizdeki vahşetin tablosunu çizip ortaya koymak istiyoruz.

Osmanlı'da padişahın otoritesini kısıtlayan herhangi bir düzenleme yok. Herhangi bir kimse için "katledilsin" diye buyuruyor, katlediliyor. Ayrıca mahkemeler de idam cezası veriyor.

Osmanlı uygulamasında çoğu zaman yapılan infazın (öldürme fiilinin);

cinayet mi?

bir suçun cezasının infazı mı?

olduğunu ayırtetmek kolay değildir. Yani suçun kanuniliği çoğu yerde kaybolur, yasallık anlamında bile bir hakkaniyetten sözedilemez. Yani öldürme olayı bir cezanın infazı mı, bir cinayet mi belirsiz hale gelir. Bu durum işin vahametini daha da arttırır.

Burada Osmanlı devletinde ölüm cezası uygulamasının evriminden çok (tarhsel evrimi ve gelişim aşamalarını değil) kendisine bakacağız:

Hangi suçlara ölüm cezası veriliyordu?

Uygulanan ölüm cezası yöntemleri nelerdi?

İnfazlar nerede, nasıl, kim tarafından yerine getiriliyordu?

Sorularının yanıtları araştırılarak idam cezasının vahşi dünyasını tablosunu gözler önüne sermeye çalışılacaktır.

HANGI SUÇLARA ÖLÜM CEZASı ÖNGÖRÜLMÜŞTÜ?

Hangi suçlara ölüm cezası verileceği kendisini iki kaynakta gösterir. Bunlardan birincisi şeri hukuktan kaynaklanan ölüm cezalarıdır. Diğer bir kaynak ise padişahın kendi yetkisine dayanarak koyduğu kanunlardan, yani örfi hukuktan kaynaklanan ölüm cezası türleridir. Şeri hukukun kaynağı Kuran'dır ve ölüm cezası Kuran'da sınırlı suçlar için öngörülmüştür. Bunlar Allaha karşı işlenen suçlar(Had) olarak adlandırılır.

Örfi hukuk ise birçok somut duruma ilişkin ölüm cezası getirmiştir. Bu ceza kimi kanunnamelerde somut olarak belirtilmişken bazen de yargıçlara (kadılara) verilen geniş takdir yetkisi (tazir) içerisinde bulunmaktadır.

Kanunnamelerde kimi suçlar için ölüm cezasının tanımlanmış olması zamana göre önemli bir ilerleme sayılır. Yani suç ve cezaların kanuniliği sözkonusudur, bunu bir olumluluk sayabiliriz. Kuşkusuz suçların ve cezaların kanunnamelerde tanımlanmış olsa bile ağırlığı, vahşeti işin vahametini değiştirmez. îdam cezası gerektiren suçun tanımlanmış olması bir parça da olsa keyfiliği engeller bir nitelik taşır. Ama asıl keyfilik padişah ya da iktidarın diğer sahiplerinin hiçbir sınırlamaya tabi tutmadan kendi uygun buldukları şekilde ölüm cezası uygulamalarıdır. Ki bunun binlerce örneği sözkonusudur.

Padişahın kanun koyma yetkisi vardır. Ve sınırsızdır. Padişahın bu yetkisini şeriat kurallarına da tamamen uygun bulunmuştur. Örfi hukuk şeriat ayrımı, şeriat alimlerince teorize edilerek padişah otoritesinin mutlaklığına dokunulmamıştır. Tam tersine padişah iradesi ile cezalar düzenlenmesine olanak verilmiştir. Böylece insanların canı, yani yaşam hakkı konusunda padişah doğrudan doğruya bir tasarruf yetkisi ile donanmıştır. Şeriat kuralları yalnız bazı suçlar için ölüm cezası öngörmüş olsa bile, padişahın mutlak otoritesinin tanınıp hukukileştirilmesi ile padişahın bu cezayı verme yetkisi de tartışmasız bir biçimde uygulanır olmuştur. Ölüm cezasının uygulama alanı da son derece genişlemiştir.

Padişah mutlak yetkisine dayanarak koyduğu kurallara uymayanlara ölüm cezası verirken keyfi bir biçimde suç işleme tehlikesi gördüğünü iddia ettiği kişileri de bu cezaya çarptırmıştır.

Ölüm cezası uygulama yetkisi, yani tazire dayanarak siyaseten katlettirme yetkisi padişahın yanısıra sınırlı da olsa Vezir i Azam'a, Kaptan Paşa'ya, Kaymakam ı Rikab ı Humayun'a, sefer halinde görevli vezirlere de tanınmıştır.

Ölüm cezası yaptırımına bağlanan suçları şöyle sıralayabiliriz:

1. Padişhın kardeşi olmak suçu: Nizam ı Alem için Kardeş Katli:

Yıldırım Beyazıt tahta çıktığında kardeşi Yakub Çelebi'yi katlettirmiş tir. Osmanlıda bilinen ilk kardeş katli budur.

Fatih'e gelinceye kadar tahta çıkan hükümdarlar kardeş katli yönünde buyruklar vermişlerdir. Tahta çıkar çıkmaz kundakta çocuk olan kardeşi Ahmed'i boğduran Fatih, bir kanunname maddesi koyarak bu cinayetine hukukilik kazandırmıştır. Padişah kardeşi olmayı ölüm cezası gerektiren suç olarak tanımlayan kanunname hükmü şöyledir: "Ve her kimseneye evladımdan saltanat müyesser ola,karındaşların nizam ı alem için katletmek münasibdir." *(Ömer Lütfi Barkan, Türkiyede Din ve Devlet İşleri, Cuınnuriyetin 50. Yıldönümü Seminerine Sunulan Bildirileri, TTK yay.Ank.l975,sf.68)*

2. Devletin askeri ve mali emniyetine kastedeni erler:

Her kim din ve devlete hıyanet ederse başını keserim ve yerine adam bulurum. (IH.Selim'den Kaymakam Paşa'ya Emir, Enver Ziya Karal, Selim IH'in Hattı Hümayunları *(2 cilt/Nizamı Cedid), TTK Yay., Ankara sf.U5)*

2A. Padişahın hayatına kasd.

2B. Padişahın hayatına karşı tehlike oluşturmak.

2C. Padişaha yalan söyleme.

2D. Devlete karşı isyan

3.Asiler,eşkiyalar, yol kesiciler:

1601 tarihli bir belgede yerel kaymakam istanbul'dan şu istekte bulunuyor; Salgın halinde Kütahya civarını kasıp kavuran, göz oyup insan katleden, mal yağmalayan eşkiyanın kanları hedredilmesi için emir yazılması. *(A.Mumcu, Osmanlı Devletinde Siyaseten Kati, Birey ve Toplum Yay.Ank. 1985, sf. 137)*

4Tehlikeli addedilen dini fikirler yayanlar:

Sünni islam inancına aykırı düşünce sahibi olmak. Hallac ı Mansur haksız yere katledildi diyen bir kimsenin de aynı onun gibi katledilmesi gerekir. Şeyhülislam Ebussuud Efendinn fetvası.

Ebussuud Efendi'de dinsel açıdan tehlikeli görülen çeşitli düşünceler hakkında ölüm cezası uygun görülen onlarca fetva sözkonusudur. *(Ayrıntılı hilgi için hak. Ali Yıldırım, Osmanlı Engizisyon,sf. 165 vd.)*

5. Devlete borcunu ödemeyen mültezimler. *(Barkan, agy, sf. 65)*

6. Kalp para basanlar. *(Barkan, agy, sf. 65)*

7. Altın, gümüş ve tuz yasaklarına riayet etmeyenler. *(Barkan, agy, sf.65)*

8. Altını dışarıya kaçırmak veya ayarını bozmak:

Fatih devrinde altın düzeninin aksayan kimi yanlarını gidermek için II.Beyazıt zamanında uygulanmıştır.

9. Oruç yiyenler:

Şeyhülislam Ebussuud Efendi verdiği fetvalarda "Ramazan orucunun farz olduğunu inkar edip, ramazan geldiğinde oruç tutmayan kimselerin katllerininin mubah olduğunu" söylemiştir. Fetvalar dinsel buyruklardır ve yargısal açıdan uyulmaları zorunludur. Zaten bir müşkülat anında sorunun dinsel açıdan çözümünün ne olduğunu ortaya konulması için istenirdi.

10. Kahve ve şarap içmek. *(R. Ekrem Koçu, Tarihimizde Garip Vakalar, Varlık Yay., tst. 1971 sf. 194, Barkan agy, sf 65,)*

Şeyhülislam Ebussuud Efendinin "şarap içerken bu ne hoş bir nesnedir diyen bir kimsenin katli gerekir" yönünde fetvası vardır. *(A. Yıldırım, agy, sf 164)*

11.Tütün içmek.

Kadızade IV.Murat'ın tütün yasağı ve uyguladığı cezaları şeriata uygun bularak onayladığı da görülür. "Kadızadeye tütünün dinen yasak edilmediğini söyledikleri zaman "ulul emr olan padişahın men etmesi ile terki lazım gelir,dinlemeyenler katlonulur" diye padişah iradesinde adeta şeriat yapmıştır.(Mumcu.agy, sf.109, Barkan, agy sf. 65)

12. Ev veya harman yakmak:

Fail bir kümese konulup yakılırdı. (Barkan, agy, sf. 68)

13. Esir uğruluyan ve ayardan ve dükkân açan ve birkaç defa hırsızlığı zuhur eden kimseler siyaseten salb olunur:

Ve esir oğurlayanı ve ayardanı ve dükkân açanı ve birkaç kez hırsızlığı zahir olmuş kimesneyi asalar. (Barkan,agy, sf.68)

14. Bir kimse gecede ve gündüzde bir kimsenin evine girse hırsızlık ile girdiği sabit olsa, avrat çekenler gibi siyaset oluna.

15. Bir başkasının avradını zorla kaçırıp avratla tutulanın seran siyasetin ideler.

16. Adam öldüren kimseyi yerine öldüreler(Barkan agy, sf. 69)

17. Namaz kılmamakta ölüm cezasınını gerektiren bir suçtur.

Şeyhülislam Ebussuud Efendi tarafından verilen bir fetvada "Bir kişi namazı inkar edip 'inanana namaz gerekmez dese ona ne yapmak gerekir' sorusuna şeyhülislamın cevabı 'katli gerekir' şeklindedir."(A. Yıldırım, agy,sf.l62)

18. Yetkililere gerçeğe aykırı ihbar ve gammazlıkta bulunmayı adet haline getirenler.(Mumcu, agy. sf. 52)

19. Casuslara(Mumcu, agy. sf. 52)

20. Gayrimiislümlere özel idam suçları

Evini beyaza boyatanın katli:

III. Selim, Kaymakam Paşa'ya yazdığı bir fermanda şöyle diyor: Şimdiden sonra bina olunan evler, tenbih edesin, gavurlarınki gibi siyah lacivert boyamasunlar.Hem pek yüksek yapıyorlar ve adetten ziyade yapmasınlar. Müslüman evleri siyah olmasın. Gavur ve yahudi evleri siyah olsun.Gavur ve müslüman belli olsun. Mimar ağaları çağırıp tenbih edesin.f*Kanıl, agy. sf. 103)*

renkli ayakkabı giyenin katli:

gösterişli elbise giyenin katli:

III. Selim, devlet adamlarının gösterişli elbiseler giyerek birbirlerine çalım atmalarına, bu yolda büyük paralar harcamalarına, ortaya çıkan düzensizliğe karşı yayınladığı fermanda bu işe derhal son verilmesini söyleyerek, bu tür davranışlara devam edenlerin katledileceğini bildirmiştir: "Ramazandan sonra gerek esnaf gerek hizmetkâr ve katip ve mültezim vesaire velhasıl erkan samur kürk giyen eshab ı resimden mada şal ve cepkenli kürk misillü kibara mahsus olan esbabla her kimi görürsem katlederim. Heman şuru edüp iktiza edenlere feman yazasın ve hilaf hareket eden bulunur ise elbette siyaset olsun." *(Kural, agy.sf.102)*

III. Selim kıyafet meselesinde özel bir titizlik göstermiştir. Osmanlı imparatorluğunda kıyafetin özel önemi vardır. İslamlar ile hıristiyanlar kıyafetlerinden tefrik edildikleri gibi, islamların içtimai seviyeleri ve memuriyetleri ve hıristiyanlann mensup oldukları cemaatleri de kıyafetlerden anlaşılmaktadır.

Kıyafet; müslümanların kavukları ve ayakkabıları için san renk tahsis edilmiştir.Ernıenilerin şapka ve ayakkabılan kırmızı, Rumlann siyah, Yahudilerin ise mavi idi.

21. Sarayın önünde türkü çağırmak:

III. Selim, Kaymakam Paşa'ya yazdığı bir fermanda şöyle diyor: "Bu gece sabaha yakın Frenk gemicileri sandal ile türkü çağırarak saray önünden geçtiler ve birkaç defadır ediyorlar. Reis efendiye tenbih eyle bilcümle ilcilere ve Frenklere tenbih eylesün bir dahi öyle edepsizlik etmesünler, hem kim olursa bila aman katlederim." *(Enver Ziya Kural, Selim IH.Hattı Hümuyunları, Agy., sf.98)*

22. Karaborsacılık yapmak:

IILSelim Vezir i Azama yazdığı bir fermanda karaborsacılık yapan esnafın şiddetle cezaîandınlnıasını istemiştir:

"Şu günlerde erzak sakhyan muhtekirleri ve narhından ziyade insafsız satanları siyaset edesin ve daima bu siyasetin üzerine olup şey sakhyan bakkalı dükkânı önüne salb eyleyesün." *(Kural,agy. sf 106)*

23. Belirlenen fiyatın üstünde mal satmak:

III. Selim Vezir i Azam'a yazdığı bir fermanda belirlenen fiyatın üstünde mal satanların katledilmesini istemiştir:

"Bu veçhile rayiç olmasıyçün fermanlar ısdar olunup fimabad bir akçe ziyadeye veren her kim olursa olsun katlolunsun." *(Kural, agy. sf. 106)*

24. Kusur, kabahat ve zulümleri sabit olan devlet görevlileri:

III. Selim, Tımar ve Zeamet Kanunnamesi düzenleyerek yönetici zulmüne sınır getirmek istemiştir.Bu kanunname hükümlerinde şöyle

denilmektedir: "Alaybeyleri unvanı ile tanılan tımar ve zeamet sahipleri-nin kusur, kabahat ve zulümleri incelenip saptanmadıkça azledilmeyecek lerdir. Azledilmek üzere cürmü sabit olanlar ibret olmak üzere idam edileceklerdir."

25. Eksik gramajlı ekmek yapan fırıncılar:

III. Selim, tebdili kıyafet ederek Istanbulda dolaşmış ve arkasından Kaymakam'a gönderdiği bir fermanda şöyle buyurmuştur: "Evvelki gün tebdilde ekmek pek bozuk olmakla ekmekçileri sana gönderdim. Elbet kabahat hangisinde ise dükkânının önünde bugün asasın." *(Kural, agy. sf.130)*

26. Fuhuş yapmak:

1602 tarihli bir belgede şöyle deniliyor: "Beylerbeyi hanından ahz olunan üç nefer fahişelerin ikisi teşhiz olunup (Kızgın demirle dağlanıp) biri uvala konub salb oluna deyu buyruldu." (Mumcu, agy,sf.l36)

27. izin almaksızın padişahın cariyesiyle evlenmek:

28. Müslümanlığı kabul edip yeniden hıristiyan olmak:

"Müslüman olmak için kelimeyi şehadet getirmek yeterlidir. Kişi müslümanlığı kabul ettikten sonra bir daha dönemez, böyle bir şey yapmaya kalkışanı da yakarlar." *(Manuel Serrano Y.Sanz, Türkiye'nin Dört Yılı, Tercüman yay. sf.71)*

29. Gayri müslimlerin camiye izinsiz girmeleri.

30. Çölde susuzluk çekileceğini söylemek;

Yavuz Mısır'a girmek için geçmeğe mecbur olduğu Tih ve Sina çölleri için hazırlık yaptı. 1517 Ocağında Kudüs geçildi. Bir konak yerinde vezir-lerden Hasan Paşa:

Çölde susuzluktan...derken Yavuz Selim:

Cellat!...diye bağırdı. Paşanın başı *uç\ıverdi.(Reşat Ekrem Koçu, Osmanlı Padişahları, Nehioğlu Yay., tst.Tarihsiz.sf. 118)*

31 .Geceleri fenersiz dolaşmak:

Padişah IV.Murat, geceleri sokaklarda fenersiz dolaşan insanlara benim emrimi duymadın mı diye bağırır ve oracıkta katlettirirdi.(Koçu, Agy.sf217 18)

32.Suç işleme ihtimali bulunmak:

Padişah IV.Murat için; Cezası çekilmiş veya af edilmiş eski suçlular ile ile ileride bir suç işleyecebileceği zannı da ölüm için kafi bir sebepti. *(Koçu,Agy.,sf.220)*

33. Tebdil gezen padişaha dilekçe vermek:

Padişahlar tebdil gezerken kendilerini tanıyıp arzuhal vermek adet

değildir. 1758 yılında III.Mustafa tebdilde iken Çorum Alayibeyi Feyzullah adında birinin, bu yasağa uymayarak padişaha arzuhal vermesi onun hemen katledilmesine neden olmuştur. *(Mustafa Nuri Paşa, Netayic Ül Vukuat, Sadeleştiren Neşet Çağtay, TTK yay, Ank. 1992, sf.336)*

34.Ak börk giymek:

Yeniçerilerin giyme hakkına sahip bulundukları başlık olan ak börkü başka asker taifesinin giymesi yasak olup bu yasağı çiğneyenlere idam cezası uygulanırdı.

" Ve yasağ oluna ki tüfenkçi trifesi yeniçeri suretinde ak börk giymeye. Eslemeyip giyenlere muhkem siyaset oluna." *(ÖL Barkan, Kanunlar, c.l, sf. 356, îst., 1943)*

CEZALARIN İNFAZI

Saraydan çıkan infaz emri; eğer infaz sarayın içinde olacaksa bostancı başıya, saray veya istanbul dışında olacaksa kapıcıbaşına verilir. Bu kişi-ler infaz enirinin uygulanmasını gözetirler. Emirler kapıcılara, çavuşlara da verilebilir. Onlar da büyük bir gizlilik içerisinde hareket ederek emrin yerine getirilmesi için infaz mahaline ulaşırlar.

Hakkında infaz kararı verilen mahkûmun durumdan haberdar olmama-sı, kaçmaması, hilelere başvurmasının önlenmesi için ölüm habercileri, cellatlar ellerini çabuk işlerini sıkı tutarlar.

Sarayda gizli olarak yapılan idamları özel olarak yetiştirilmiş dilsiz cellatlar infaz ederlerdi.

Sarayda verilen infaz emirleri yerine getirilirken mahkûmun kimliğine göre bir usul uygulanırdı. Sözgelimi sanık yüksek memuriyette bulunan biri ise kendisine makam ve mevkisinin gerektirdği azami saygı gösteril-dikten sonra hükmün infazına geçilirdi.

Yüksek dereceli memurların infazı boğma suretiyle yerine getirilirdi. Yüksek memurların kan dökmeme kuralına uygun olarak halledilmeleri yoluna gidilmiştir. Bu yasağa idam edilen kişiyi aşağılamak için uyulma-dığı olurdu ve bu durumda sanığın başı kesilir ya da hançerlenirdi.

Askerlere dair ölüm cezalarının infazı ise genellikle boğmak ve sonra-sında denize atmak biçiminde infaz edilmiştir. Hüküm uygulanırken önce asker kişinin birtakım askeri alametleri sökülerek askerlikten arındırılmış-tır. Burada cesedin denize atılmasına özel bir önem verildiği görülür. Cesed kaybedilmelidir, çünkü başka askerlerin galeyana gelmesine izin verilemez.

(Ayrıntılı bilgi için bak. A.Mumcu, Osnınlı Devletinde Siyaseten Kati,)

J

TÜRLÜ INFAZ ŞEKILLERI

Siyasi mahkûmlar yağlı kemend ile boğulurdu. Bazen idamdan sonra başı "şifre" denilen gayet keskin hususi bir ustura ile gövdeden ayrılır, ya bir "ibret taşı"nın üstüne konulur, ya da sarayın şehre açılan büyük kapısının "bab ı hümayun"un önüne atılırdı.

Sabıkalı hırsızlar, bilhassa gece hırsızları, şehrin tensip edilen bir yerinde, umumiyetle suçun işlendiği semtte, hatta bazen girdiği evin veya dükkânın, hanın kapısına asılırdı.

Katiller umumiyetle işkence ile öldürülürdü.

Askerlerin, yani sipahi veya yeniçerilerin, başlan kesilir, cesetleri ayaklarına taş bağlanarak denize atılırdı.

Bazan da mahkûma gizli malını söyletmek için idamdan evvel herhangi bir suretle cellatlar eliyle işkence tatbik olunurdu.

Hammer, 1599'daki Karayazıcı isyanında önce isyancıların yanma geçen daha sonra ise pişmanlık getiren Hüseyin Paşa'nın sonunu şöyle anlatıyor: "Hüseyin istanbul'a gönderildi.Kemikleri kırılıp şehirde bir at üzerinde gezdirildikten sonra naaşı Odun Kapısında demir çengele asıldı" *(Hammer,Osmanlı Tarihi Cilt 2.sf.233, Ayrıntılı bilgi için bkz. Yıldırım, Osmanlı Engizisyonu)*

IŞKENCENIN KOD ADı FıRıN

Saray bahçesinde bostancı fırınının yanıda bir küçük hapishane bulunurdu. Burada sanıklara infaz öncesi işkence yapılır ve işkencehaneye "fırın" denilirdi."Fınna götürün"demek işkence veya işkence emri demekti.

Bostancının bir vazifesi de padişahların gazabına uğrayıp da katli lazım gelenlerin vücudlarım izaleydi. Sadrazamların bile bunlar vasıtasıyla canlarına kıydırdı.

ÇENGELE ASMA

Çengel, istanbul'da, Eminönünde idi. Kalın kalaslardan yapılmış kale burcu gibi bir şeydi. Bir adam boyundan yüksek yerine, muhtelif büyüklükte ve uzunlukta, başlan yukarıya doğru kıvnk ve sivri,keskin, bir tarak şeklinde bir sıra,kasap dükkânlarında olduğu gibi, çengeller konmuştu.

Mahkûm anadan doğma soyulur, elleri ayaklan bağlanıp makaralı ipler

le yukarı çekilir ve sonra birden bu müthiş çengellerin üzerine bırakılırdı. Vücuduna saplanan çengeller bazen derhal öldürürdü. Ekseriya da ölüm müthiş acılarla uzun sürerdi.

Çengel cezasına eşkiya, bilhassa korsanlar çarptırılırdı.

Kaptan paşalar donanma ile akdenizden dönerlerken korsan getirirlerdi. Bunlardan bir kısmını kadırgaların direklerine astırırdı. Limana pürdehşet girer, bir kısmını da çengele saklardı.

Onyedinci asırda Bosna'da müthiş bir haydut olan ibrahim Voyvoda 18 yaşında bir kızdı. Çengele asılarak işkence ile idam edildi.

Bir yabancı, 1655 1656 yıllarında Türkiye'de bulunmuş olan Fransız seyyah Jean Thevenot *(1655 1656'cla Türkiye, Çev. Nuray Yıldız, Tercüman Yay.tst. 1978)* Çengel'i şöyle anlatıyor:

"Çengele asmaya gelince bu birçok yerinden tıpkı kasaplarınki gibi ucu sivri demirden çengellerin bulunduğu bir ceza aletidir. Üst kısmına suçlu palanga ile konduktan sonra,düşmeğe bırakılır ve düşerken asılır. Eğer bu asma işi vücudun orta yerinde ise kötü birşey yoktur! Çünkü bir seferde ölür. Fakat eğer çengel başka bir tarafından tutuyor ise bazen orada üç gün eziyet çekmeğe devam eder. Ve nihayet acıkmış ve susamış halde acıdan kıvranarak ölür.

ÇENGEL ÇİÇEĞİ

Çengele asma ile ilgili bir de deyim vardır. Çengelin dehşetini betimleyen ilginç bir sözdür, insanın çengeldeki parçalanmış halini betimlemek için ÇENGEL ÇlÇEĞI deyimi kullanılıyordu. Çengele atma şeklinde infaz çok yaygın olarak uygulanıyordu ki böyle bir deyim bile oluşmuştu. Çengel çiçeği, "işkenceyle öldürmek için çengele atılan adamın kanlı ve sarkık cesedinden kinaye bir tabirdir.

Eskiden beddua makamında söylenir, işkenceyle öldürülmek için cengele atsınlar da bir tarafından saplanıp çiçek gibi sarksın demek isteni lirdi.

Bu tabir Divan edebiyatına da girmişti. Şair Zati:

Göreyim dar ı fenada ola çengel çiçeği
Kim ki sümbül der ise zülf i perişanın için

Beyitinde bu tabiri kullandığı gibi, Sinoplu Şürü de *(bak.Latifi Tezkiresi, Kültür Bak. Yay. Ankara 1990)* bir kıtasında sevgilisini ayart mış olan rakibi hakkında aynı tabiri kullanmıştır:

Yüzünü gören istemez asmağa güvahı
Ursun kazığa kimse demez neydi günahı
Bağ içre tutup ol gölü kazıkladı derler
Görem anı çengel çiçeği olsun ilahi

"Çengele gelmek, mecaz oluyla asılmak anlamına gelen bir kavram daha vardır." *(Mehmet Zeki Pakalın.Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, Mehyay. İst 1993, l.Cilt, sf. 348)*

ÇARMıHA GERME

Çarmıh cezası da eşkiyaya ve bilhassa casuslara tatbik edilirdi. Mahkûm gene ana doğması çırılçıplak soyulur, kolları ve bacakları açık, yüzükoyun bir çarmıh üstüne sımsıkı bağlanır, omuz başları ve butlarının kaba etleri bıçak ile oyularak buralara gayet iri yağ mumları dikilir ve yakılırdı. Çarmıh, üzerindeki mahkûm ile beraber bir devenin üstüne konularak şehirde dolaştırılır, teşhir edilirdi. Mahkûmun canı pek olup ölmezse akşam üstü asılırdı.

On yedinci asır ortalarında asi Abaza Mehmet Paşa'nın istanbul'da tutuklanan casusları böyle idam edilmişti.

1553'de Macar kralı I.Ferdinand'ın vergilerini ödemek üzere istanbul'a gelen heyet içinde yeralan Hans Dernschvvam istanbul ve Anadolu'ya ilişkin izlenimlerini bir kitapta toplar. Dernschvvam Osmanlı ülkesinde bulunduğu sırada ölüm cezasının çeşitli infaz biçimlerine de tanık olur. Bunlardan biri de bir mahkûmun çarmıha gerilmesidir:

"13 Mart 1554'de Sinan Paşa, Galata'da bir Macar yahut da bir Hırvat köleyi, kolları haç biçiminde asılmış vaziyette çiviletti. Her iki bacak kemiğinden çivilerle tahtaya çaktırdı, akşama doğru idam edilinceye kadar bütün gün orada kaldı. Bu kölenin suçu kaçıp özgürlüğüne kavuşmak istemesiydi.*"(Hans Demsdmam, İstanbul ve Anadolu'ya Seyahat Günlüğü, çev. Yaşar Önen, Kültür BaLYay.,Mersin 1992.sf.99)*

KAZıĞA OTURTMA

Kazık da müthiş acılarla muhakkak öldüren bir ceza idi. Mahkûm keza çırılçıplak soyulur, elleri ve ayakları bağlanır, bilek kalınlığında gayet sert ağaçtan yapılmış bir yağlı kazığa çakılarak oturtulurdu. Ekseriya da

omuzlarına çarmıhta olduğu gibi bir çift yağ mumu dikilir, gezdirilerek teşhir edilirdi.

Bu da şakilere ve korsanlara tatbik edilen cezalardandı.

"islam dinine karşı kötü bir şey yapan ya da söyleyen veya bir Türk kadını ile zina yapan veya bir camiye izinsiz giren Hıristiyanlar da kazığa oturtulurlardı.f.fetrt *Thevenot, agy)*

BIR ÖRNEK

Ivo Andriç, Drina Köprüsü adlı romanında 1570'lerde geçen bir olayı anlatır. Romanda Sokullu Mehmet Paşa doğduğu yer olan Sokoloviç köyü yakınındaki Drina ırmağı üzerine bir köprü inşa ettirmek üzere Abid Ağa isimli bir kişiyi görevlendirir. Romanda o ünlü kazığa oturtma sahnesi bir köylülün, Radislav'ın köprü inşaatını sabote etmeye kalkışması üzerine ona verilen vahim cezayı anlatmaktadır. Andriç'in romanı gerçek belgelere dayanan bir tarih belgeselidir. *(Çev.Hasan Ali Ediz,Altın Kitaplar,lst.l963)* Buraya ilgili bölümleri alıyorum:

"Suçluyu özel bir biçimde sorguya çekmelerini, ama işkencede onu bayıltacak kadar ileri gitmemelerini, aynı gün öğle üstü iskelenin en yüksek yerinde kazığa kakılması için lazım gelen bütün hazırlığı yapmalarını, onun kasabanın her yanından, ırmağın her iki kıyısından da görülmesini istediğini... Müslüman, Hıristiyan, çocuk, ihtiyar, bütün erkeklerin gelip mutlaka bu manzarayı seyretlerenini ilan etmesini istiyordu.

Her şeyin hazır olduğunu söylediler.

Aşağı yukarı dört karış uzunluğunda meşe ağacından yapılmış bir kazık yerde duruyordu, inceltilmiş, sivri ucuna demir geçirilmiş ve iç yağı ile yağlanmıştı, iskelenin yüksek bir yerine de direkler çiviylenmişti. Kazık onların arasına dikilecekti. Orada, kazığı adamın vücuduna sokmak için tahta bir tokmak, ipler ve başka şeyler vardı.

Orada, suyun üzerine doğru uzanan, küçük bir oda büyüklüğünde tahta döşemeli bir yer hazırlanmıştı. Bir sahneye benziyen bu yere, Radislav üç çingene ile beraber çıktı.

Radislav'a yatmasını söyledikleri zaman bir an durakladı. Çingeneler üstündeki gömlekle kuzu derisini çıkardılar. Göğsünde zincirlerin açtığı yaralar meydana çıktı. Bunlar kızarmış ve şişmişti. Radislav artık hiç sesini çıkarmadan emrettikleri gibi yüzükoyun yattı, ilkin ellerini arkasına bağladılar. Sonra ayak bileklerine birer ip geçirdiler. Çingenelerden her biri bu ipleri bir tarafa çekerek bacaklarını iyice ayırdılar. O sırada cellat

da kazığı iki yuvarlak tahtanın üzerine yerleştirdi. Öyle ki sivri ucu tam köylünün bacakları arasına geliyordu. Sonra kemerinden geniş, kısa bir bıçak çıkardı. Yerde yatan mahkûmun yanına diz çökerek pantolonunun iki bacağı arasındaki kısmı kesti.Ve kazığın adamın vücuduna girebilmesi için geniş bir delik açtı. Celladın işinin bu en feci kısmı vücûdun bıçağın dokunuşu iletitrediğini, yarıyarıya kalktığını, sonra yine gürültüyle yere düştüğünü görüyorlardı. İşi bitince çingene sıçrayarak ayağa kalktı. Yerden tahta çekici aldı ve kazığın yuvarlak tarafına ölçülü,ağır darbeler indirmeğe başladı. İki darbede bir duruyor, kazığın girdiği vücuda bakıyor, sonra da çingenelere dönerek gayet yavaş ipi çekmelerim tenbih ediyordu. Köylünün, bacakları ayrık yatan vücudu içgüdü ile kıvranıyordu. Her çekiç vuruşunda bel kemiği katlanıyor, eğiliyor, fakat ipleri çekince yine dikiliyordu. Kıyıyı öyle bir sessizlik kaplamıştı ki her çekiç darbesinin dağlarda uyandırdığı yankılar duyuluyordu. Daha yakında olanlar adamın alnının yere çarptığını duyuyorlardı. Bir gürültü daha işitiliyordu ki, bu ne bir inilti, ne bir şikâyet, ne son nefesini veren birinin hırıltısı idi. Bu insan oğlundan gelen bir sese hiç benzemiyordu.

İki tarafa çekilen, tartılan, işkence edilen bu vücuttan, çiğnenen bir tahtadan ve kırılan bir ağaç dalından çıkan sese benziyen bir çatırtı geliyordu.

iki vuruşta bir çingene, yerde yatan vücuda doğru eğiliyor, kazığın doğru yoldan ilerleyip ilerlemediğine bakıyor, hayatla ilgili bir organı zedelemediğinden emin olduktan sonra tekrar yerine dönüyor, işine devam ediyordu.

O sırada çekiç sesleri kesildi. Cellad adamın sağ küreğinde kasların gerildiğini, derinin kabardığını görmüştü. Hemen bir ustura alarak o yeri haç biçiminde yardı. Soluk bir kan akmağa başladı, gittikçe fazlalaştı. Bir iki vuruştan sonra, delinen noktadan kazığın demir ucu görünmeğe başladı. Bu uç, sağ kulağın hizasına gelinceye kadar daha bir iki darbe vurdu. Adam artık kazığa tamamile geçmişti. Şişe geçirilen bir kuzu gibi. Yalnız sivri ucu ağzından değil, sırtından çıkıyordu. Ne bağırsakları ne de ciğerleri zedelenmişti. Cellat artık tahta çekici fırlattı ve yaklaştı, hareketsiz duran vücudu muayene etti. Kazığın sivri ucunun girip çıktığı yerlerden damla damla akan kan tahtanın üstünde birikiyordu, iki çingene, adamın uyuşmuş vücudunu sırt üstü çevirdi. Ayaklarım ucundan bağladılar. O sırada cellat adamın yaşayıp yaşamadığını kontrol ediyordu. Yüzü birdenbire şişmiş adeta büyümüştü. Gözleri kocaman açılmış, korku ile bakıyordu. Göz kapakları hiç kımıldamıyordu. Ağzı açıktı. Dudakları sertleşmiş,

kısılmış, dişleri kenetlenmişti. Artık yüzünün bazı kaslarını kontrolü altına alamıyordu. Onun için yüzü bir maskeye benzemişti. Kalbi boğuk boğuk atıyor, ciğerlerinden kısa ve sık nefesler çıkıyordu.

Çingeneler onu şişe geçirilen bir koyun gibi yavaş yavaş kaldırmağa başladılar, cellat onlara dikkat etmelerini, vücudu fazla sarsmamalarını tenbih ediyordu.

Kazığın, kalın ve yuvarlak olan tarafım iki tahta arasına yerleştirdiler, çivilerle çaktılar. Sonra arka tarafını da aynı yükseklikte bir tahtaya çivilediler ve hepsini birden iskelenin kazıkları üstüne çaktılar.

Çingeneler çekildi. Boş kalan sahnede yalnız, göğsü ileri doğru çıkmış, beline kadar çıplak, iki arşın yükseklikte, dimdik kazığa geçen adam kalmıştı. Uzaktan kazığın vücuduna geçtiği ve ayak bileklerinin bu kazığa bağlanmış olduğu görülüyordu. Kolları da arkasına bağlanmıştı. Onun için, aşağıdan iskelenin ta tepesinde, ırmağın üstünde, havada uçan bir heykel gibi görünüyordu.

Kazığın boyunca ince bir kan sızıyordu. Ama adam yaşıyordu, baygın da değildi. Göğsü inip kalkıyor.boynundaki damarlar atıyor, gözleri ağır ağır ama durmadan dönüyor, ölümü bekliyordu.

Kasabadan tellalın sesi geliyordu. Hükmün yerine getirildiği ve yapıya zarar verecek kimsenin bundan da kötü bir cezaya çarptırılacağını ilan ediyordu."

BlR KAZIĞA OTURTMA ÖRNEĞİ DAHA

İngiliz Adolphus Slade anılarında bir kazıkla infaz olayından sözedi yor:

"Beylerbeyi sarayını yakmağa teşebbüs ettikleri esnada suçüstü yakalandıkları söylenilen iki kişi kazığa çakılmışlardı. Bunlardan biri aradan bir gün geçtiği halde, hâlâ nefes alıyordu."

BlR ANI

1552 1556 yılları arasında istanbul'da köle olarak bulunan Manuel Serrano Y.Sanz anılarında daha esir edildikleri gün arkadaşlarının başına gelen bir olayı anlatır:

"Esir düştüğüm gün iki kişiyi bir sebepten cezalandırdılar. Birisinin bilek, burun ve kulaklarını kestiler, diğerini kazığa çaktılar. Bir de 'eden bulur' diye boynuna levha astılar. Kazık çakmak çok korkunç bir ölüm

şekli. Cezalıyı ucu sivri bir kazık dikip üzerine oturtuyorlar. Bazen bunun ucu adamın ağzından çıkıyor. Bu vaziyette iki Uç gün yaşayanlar var." *(Manuel Serrano Y.Sanz, Türkiye'nin Dört Yılı 1552 1556, Çev. A.Kurtoğlu, Tercüman Yay.lst.tarihsiz.sf.lO)*

TOPLA PARÇALAMA

Onaltıncı asır sonlarında, bostancıbaşılardan Ferhat ağa bir de top cezası icad etmişti.

Suçlu genç bir yeniçeri idi. Bir imamın nikâhlı genç karısını kandırıp kaçırmış, kadının saçlarını keserek oğlan kıyafetine sokmuş, pervasızca bir müddet yanı sıra gezdirmişti. Üsküdar'da yakalandı.Tophane'ye götürüldü. Ferhat Ağa çengeli, çarmıhı, kazığı az gördü. Delikanlıyı çırılçıplak soydurttu. Bilek, dirsek, diz ve ayak mafsallarını demir çekiçlerle kırdırıp zavallıyı yağlı paçavralara sararak bir havan topunun namlusuna gülle gibi tıktırttı. Sonra topu ateşleterek havaya fırlattı, paramparça etti.

RECÎM:CELLATSIZ İDAM

Reşat Ekrem Koçu anlatıyor: "Bir de cellatsız idam vardı ki recim/taşa tutma denilirdi. İslam şeriatına göre bir Hınstiyanla münasebette bulunduğu katiyetle tesbit edilen müslüman kadınlarının bu cezaya çarptırılmaları gerekirdi.

Bütün imparatorluk tarihi boyunca yalnız bir kadın, bu suçla suçlanarak, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa sadaretinde Sultanahmette yılanlı sütun yanında recmedilmişti.

Cellatlar kadını kolları içeride olarak göğüsüne kadar toprağa gömer, sonra halk tarafından taş yağmuruna tutularak linç edilirdi.

Eski müverrihlerimiz, linç karşılığı "keşkeş etme" tabirini kullanmışlardır."

BÎR ANI

Polonyalı antika eser uzmanı Kont Edward istanbul izlenimlerinde anlatıyor:

"Bu ülke zendost memleketi değildir. Evli bir kadının yabancı bir erkekle gizli münasebet kurması onu ölüme götürür. Her iki suçlu kanunlara göre recimedilir. Hele böyle bir durum Hıristiyan erkek için söz

konusu ise, feci bir ölüme hazır olmalıdır. "Müslümanlığı kabul etmeyeceğim" diye dayatırsa diri diri kazığa vurulur.*(E.Raçzynski, Agy. sf.177)*

BlR ÖRNEK: PADİŞAHIN SEYRETTİĞİ RECM

Padişah IV.Sultan Mehmet zamanında geçen bir olayda padişahın onayı ile bir kadın recimedilir.

"1680 yılında İstanbul'da Aksaray'da Muratpaşa Camii yanında kavaflık yapan yaşlı bir yeniçeri emeklisinin genç karısı, dükkânı evlerinin civarında genç ve güzel bir ipekçi Yahudiye âşık olur.Bir gün 'alemi ağyardan hali' sanıp delikanlıyı evine alır. Fakat mahalleli görmüştür. Evi basarlar, kadınla oğlanı yatakta çıplak yakalarlar. Şerat bir gayri müslimle zina eden kadının recim edilmesini emretmektedir. Recim taşlayarak öldürmektir, fakat yine o şeriatın tarifine göre 'zina kılıcı kında görmekle sabit olur'. Baskını yapan şahitler yalan söylerler, öyle gördük derler. Davaya bakan Rumeli kadıaskeri Beyazzade Ahmet Efendi bu şehadeti kafi görüp kadının recmine hükmeder. Diğer bütün ulema efendiler pek haklı olarak çok ağır olan bu linç karanna itiraz ederler: 'Bu müslümanla rın şahitliği makbul değildir, zira zinayı tarifi veçhile görmek imkânsızdır, böyle ahvalde hüküm zannı yakın ile verilir, fahişe avretin adiyen katli gerekir' dediler. Padişah itirazları dinlemedi. Hükmü tasdik etti ve heyecanla 'aman ben de göreyim!' dedi.

Zalim hüküm Atmeydanında burmalı sütun yanında infaz edildi. Evvela, işkence ile ölümden kurtulmak için islamiyeti kabul eden genç Yahudinin başı kesildi, sonra Zaniye'yi, gövdesi çıplak, kolları gövdesine bağlı, beline kadar bir çukura gömdüler. Binbir ayak bir ayak üstünde kalabalıktı. Sultan Mehmet İbrahim Paşa sarayının penceresinden seyrediyordu. Kadın ölüm yerine getirilirken padişahı gördü:

lftiradır,bi günahım!., şehzadelerinin başı için bana kıyma! diye bağırdı.

İlk taşı Zaniye'nin erkek kardeşi attı. Tabir müverrih silahdar Mehmet Ağanındır, kadın hemen 'keşkeş' edilerek bir taş übeğinin altında kayboldu. "*(7?. E. Koçu, Agy,sf.264)*

İHRAK IBİNNAR (ATEŞTE YAKMA)

Türkler müslümanlığa geçip tekrar Hıristiyan olan dönmeleri, boyunlarına barut dolu bir çanta ve başlan üzerine de ziftlenmiş bir başlık koyarak yakarlar.fJettrc *Thevanot,agy)*

Hurufilein yakılması Sultan Mehmet döneminde 1444 yılında gerçekleşir. Hurufi inancından olari bazı bilgili şahıslar padişah ile dostluk kurarlar. Bu ilişkinin devletin ve milletin yararına olmadığını düşünen Şeyhülislam harekete geçer. Şeyhülislam Molla Fahreddin Acemi'nin gayretleri sonucu sapkın/mülhid olduğu ileri sürülen bu insanlar Edirne'de üç Şerefeli Camide ateşe atılarak yakılırlar. Ölüm cezalan yakılarak infaz edilir. *(Ayrıntılı bilgi için bak, Yıldırım Osmanlı Engizisyonu)*

"Temiz yürekli paşa ol sapkınları yanına çağırttı. Molla onlan gizlendiği bir yerden dinlemeğe başladı. Onlarsa Sadrazamın kendilerini kabulden daha da yüreklenerek sapkın inançlarını, işe yaramaz görüşlerini açıklamaya kalkışarak içlerinde gizledikleri fesadı, her testi içine konulanı sızdırır dedikleri gibi ortaya koydular, inançlarının hulul ve ilhad olduğunu davranışlarının da halkı birbirine kırdırmak yolunda bulunduğunu gösterdiler. Molla Fahreddin söz buraya gelince sağlam imanı ve sert yapısı gereği daha fazla gizlenemeyip ortaya çıktı. Bu mülhidlerin üzerine yürüyerek onları yakalamaya çalışınca bunlar da Darü's saade'ye doğru kaçtılar. Molla arkalarından koştunıp Padişah Sultan Mehmet'ten bunların kendisine teslim edilmesini ısrarla istedi. Yaptığı açıklamalarla padişahı inandırdı. Ve sapkınları alıp Edirne'deki Yenicami'e götürdü. Müezzinlere sala verdirerek halkı topladı. Minbere çıkıp bu mülhid sapkınların öldürülmeleri gereğini belirterek bu işe yardım edenlerin büyük savaba gireceklerini açıkladı. Camide toplananları onları yakmaya özendirdi. Namazgah meydanına odunlar yığdırarak sözü edilen sapkınları ateşe attırdı. Söylenildiğine göre Molla Fahreddin'in sakalı uzun olduğundan ateşi liflerken bunlar tutuşmuş yüzünün bir kısmı yanmıştı. *"(Hoca Sadettin Efendi, Taciit Tevarilı, CiltS, sf 54, Kültür Bak. Yay. 1992)*

BİR ÖRNEK

Haramilik ettiği, çeşitli fesatlıklar yaptığı, dinsel buyruklara karşı çıkarak küfür ehli olduğu iftirası ve ihbarı üzerine yakalanan Er Gaib adlı Yörüğün ateşe atılıp yakılması için Padişah Sarhoş Il.Selim tarafından Bursa Beyine 1567 tarihli bir ferman gönderilir. Fermanda adıgeçe nin ihrakı binnar edilmesi buyurulur:

" Bazı mücrimlerle birlikte Bursa Zindanında maphus olan Er Gaib'in ihrakı binnar olunmasın emir idib büyürdüm ki vusul buldukta mezburu ihrakı binnar idüb emir yerine vardığın yazıp arz eyleyesin" *(Ahmet Refik, Onaltıncı Asırda Osmanlı Devletinde Rafızilik ve Bektaşilik, İst. 1932, sf 22)*

BİR ÖRNEK

"14 Şubat 1954'te şöyle bir olay oldu. Bir Rum Atmeydanı'nda yakıldı. O, vaktiyle zorla sünnet edilmek ve Müslüman yapılmak istenmişti. Fakat o müslümanlığı kabul ettiği halde asıl dini olan Hıristiyanlığı muhafaza ediyormuş. Durum anlaşılınca Sinan Paşa onu yaktırıyor. Rumun yakılacağı sırada paşa ona müslümnlığı tam olarak kabul ederse yakılmayacağı gibi 200 de florin verileceğini söylemiş. Ne var ki köle bu teklifi kabul etmeyip Hıristiyan kalmakta ısrar edince yakılmış.

Adettir, bir hıristiyan bir Türk kadını ile yakalanırsa ya sünnet olup müslüman olur ya da yakılır.

Aynı şekilde bir hıristiyan veya köle, imanlı ve aziz telakki edilen bir müslüman Türk'e karşı direnir ve onu dövmeye kalkışırsa yalnız dayak yemekle kalmaz, aynı zamanda *yakûii."(Hans Dernschwam, Agy., sf.99,154,324)*

BİR ÖRNEK

Polonyalı antika eser uzmanı Edward Raczynski 1814'de İstanbul'a bir seyahatte bulunmuş ve izlenimlerini 1821'de kitap olarak yayınlamıştır. Yazar bir hırsızın ateşe atılarak cezalandınldığmı anlatıyor:

"İstanbul'da bizde olduğu gibi hırsızların yangın sırsmda iş yaptıkları ve hatta kargaşalıktan istifade etmek için yangın çıkardıkları oluyor. Osmanlı ülkesinde bu suç işlenildiği yerde cezalandırılıyor. Yangın çıkarırken yakalanan birisi derhal ateşe atılıyor." *(1814'de İstanbul ve Çatlak kaleye Seyahat, Tercüman Yay. 1st. 1980. sf.I76)*

BİR ÖRNEK

Harman yakan kişiler yakalandıklannda cezalan bir tavuk kümesine konulup yakılmak suretiyle infaz olunurdu. *(Barkan, agy.,sf.68)*

AĞIZA KIZGIN KURS UN DÖKEREK İNFAZ

Bir yabancı seyyah gözlemlerini aktarıyor:

Ramazan ayında oruç tutmayan kimseler de vardı. Fakat onlar çok zaman gizlice yerler ve içerlerdi. Çünkü onlar bunu aleni olarak yaparlarsa başlan derde girerdi.

Ramazan ayında şarap içenler ağızlarına kızgın kurşun dökülmek sureti ile cezalandırılırlardı. Bazen de ölüme mahkûm edilirlerdi. Ceza birkaç defa tatbik edilmiş, fakat şimdi oldukça azdır. (Jean Thevenot,Agy)

CİNSEL ORGANLARI DAĞLANIP DENİZDE BOĞULMA

1602 tarihli bir belgede şöyle deniliyor: Beylerbeyi hanından ahz olunan üç nefer fahişelerin ikisi tcşhiz olunup (Kızgın demirle dağlanıp) biri çuvala konub salb oluna deyu buyruldu." *(Mumcu, Agy, sf.136)*

İÇKİ İÇENLERİN DENİZDE BOĞULMASI

Padişah Genç Osman tahta geçer geçmez asayişin bozulduğu gerekçesiyle içki yasağının şiddetini artırır. Sarhoş yakalananlar feci şekilde can verirler. "Sultan Osman hükümdarlık icratına buradan başladı. Yanına bostancıbaşı ile bostancıları alıp bizzat meyhane meyhane teftişe çıktı. Pek tabi ayak takımı ile yüz göz olma durumuna düştü. Hamal, dellak, kayıkçı, salapuryacı, ırgat bekar uşaklarından, yeniçerilerden, sipahilerden sarhoş yakaladıklarını taş kayıklarına doldurttu. Geceleyin ayaklarına taş bağlatarak denize attırdı"

Genç Osman dilber yüzlü fakat zalim yürekli olarak tarif edilir. 300 Kazak korsanına verdiği cezalar kendi askerleri tarafından bile tepkiyle karşılanmıştır. "Sultan Osman korsanların bir kısmını fillere çiğnetti, bir kısmını kazığa, bir kısmını çengele vurdurdu. Bazılarını belinden ikiye böldürdü. Bir kaçını da direklere bağlatıp ok talimi yaparak kendi eliyle öldürdü."

Ne var ki kendisinin sonu da Yedikule zindanlarının bir hücresinde boynuna kemend atılarak hayata veda etmek şeklinde olmuştur. Cellat ölüm alameti olarak Sultan Osman'ın bir kulağını ve burnunu kesip yeni padişah Sultan Mustafa'nın annesine götürmüştür. *(Peçevi ibrahim Efendi, Peçevi Tarihi.Kültür Bak. Yay. Mersin 1992 Ü.Cilt, sf.362; Koçu,Agy,194)*

TÜTÜN İÇENLERİN KELLELERİNİN KESİLİP AĞIZLARINA ÇUBUK KONULMASI

Padişah IV.Murat tahta çıkışının onuncu yılında tütün içenlere karşı onları canından edecek ağır yaptırımlar uygulamaya başladı. Kahve ve tütün içilmesini yasaklayarak bu yasağa uymayanların anında idam edilmesini emir buyurdu:

"Evlerin, dükkânların, bekar odalarının damlarına adamlar çıkarttı. Bacaları koklattı, tütün kokusu alınan yerleri bastı. Ev ise erkeğini, bekar menzili ise içindekilerin phepisini kaplılarının önünde idam ettirdi.
Asılan yahut kafaları kesilen tütün içiciler, çubukları ağızlarına verilerek teşhir edildiler.

Her sabah istanbul sokaklarında birer ikişer laşei maktul bulundukça halkın kalbine bir mertebede korku istila etti ki tabir olunmaz. *"(Mustafa Nainuı Efendi,Naima Tarihi,Çev.Zuhuri Danışman,ZD Yay.sf.)*

BOYUN VURMAK

Boynun kesilmesi suretiyle yapılan idam hükümleri hakkında kullanılır bir tabirdi. Bu hüküm kılıçla icra olunurdu.

Bir yabancı genç bir adamın boynunun nasıl kesildiğini anlatıyor, ingiliz Adolphus Slade, Padişah II.,Mahmııt zamanında 1829 1831 tarihlerinde Istanbulda bulunuyor. Yazar Osmanlı devletine ilişkin anılarını 1833'de yayınlıyor. Slade Osmanlı devletinde bir insanın boynunun nasıl vurulduğuriu,ölüm cezasının bu şekilde nasıl infaz edildiğini anılarında canlı bir tablo olarak betimliyor. Anılarından aktarıyorum:

"Bir Türkün kafasının nasıl kesildiğine şahit oldum.,Bir sabah sokakta yürürken, öteki köşede toplanmış olan kalabalık dikkatimi çekti. Önce neyin ceryan ettiğini anlayamadığım için duraladım. Biraz sonra kavasların koltuklarından ve ellerinden yakaladıkları bir adamı ite kaka bulunduğum atarafa doğru getirdiklerini gördüm. Sokağın en müsait yerinde durdular ve halkı geriye doğru iterek müsait bir yer açtılar. Aralarında sıkıştığım Türklerin bana kızgın kızgın baktıklarını farkettiğim halde, bu mahalden çekip gitmeme imkân kalmamış bulunuyordu.

Ortadaki alanda iki kişi duruyordu. Bunlardan biri yaşlıca, iğrenç görünüşlü bir adamdı. Diğeri genç, çok yakışıklı, iyi giyimli bir efendiydi, ilk bakışta bu gencin pervassız adımlarına, vekanna bakanlar, onun kavasların amiri olduğunu sanırlardı. Halbuki ölüme gidiyordu.

Orta yere gelince, ne yapacağını bilen bir kişi edasıyla diz çöktü. Ellerim arkasında bağladı. İğrenç suratlı cellat, gayri ihtiyari çalışmasına engel olur düşüncesiyle, gencin ellerini sicimle bağladı. Sonra başındaki kavuğu aldı. Tepesinde uzun bırakılmış saçı düğüm yaparak kısalttı ve sanatındaki ustalığını göstermek için kafasını hafif düzelttikten sonra, suçluya oynamadan sıkı durmasını tembihledi. Ve bir darbe ile mağrur başı taşlara yuvarladı...

Türk erkeklerinin gömlekleri bizim gibi uzun yakalı değil, tamamiyle yakasızdır. Böyle bir boyun, celladın işini pek kolaylaştırdığından, padişahların bu kıyafetleri bilhassa mı seçtiklerini düşünmemek elden gelmiyor!

Gencin katli için yapılan hazırlık iki dakika bile sürmemişti. Bu kısacık süre zarfında cellat mı, yoksa ölüme giden genç mi daha kendine hakimdi, bir ayrım yapamayacağım. Ama cellat palasını havaya kaldırdı ve bu vaziyette gence suçunu söyledi:

Padişah efendimize karşı isyan; fesada teşvik ve saire...

Kanımı donduran bu korkunç saniyeleri herkes gibi nefes almadan yaşadım. Faciayı oynayan iki aktör bize nazaran çok soğukkanlı duruyor, hatta ecelin alnına damga vurduğu genç, hepimizden soğukkanlı görünüyordu. O kadar yakındım ki çaresizlik içinde kendisini dikkatle seyrediyordum. Çok yakışıklı bir insandı. Sarı yağız teninde, bir ürperene, bir titreyiş görmedim. Halbuki, öldürüleceği söylenen bir insanın korkudan titreyeceğini sanırdım

Genç adam, suçlarını sayan celladın sözlerini dinledikten sonra, yüksek sesle haykırdı:

Ey Mahmut! Hiç bir suçum olmadığı halde beni ölüme mahkûm ettin. Günahım boynuna olsun!

Birkaç kelime daha söylemek istediyse de, cellat sabırsızlanarak, özünü kesti ve:

Haydi, hızır mısın? diye sordu.

Genç adam duraladı ve artık her şeyden vazgeçerek, meleklerin hayali içinde, yiğit bir sesle cevap verdi:

Hazırım!

îşte, toprağa yuvarlanan baş, böyle bir pala darbesiyle kesildi. Başsız bedenden bir kan deryası fışkırdı. Boynunda raşeler bir süre devam edip kayboldu.Ve bir hayat bedenden uçup gitti.

işini başarmış olan canavar, palasından akan kanlan ölünün elbisesine silerek temizledi. Sonra güneşe doğru çevirip üzerinde leke kalıp kaluüdt

gına baktı. Herhalde tam manasıyla temizlenmemiş olmalı ki, aynı şekilde elbisesine sürüp iyice temizledi, işinin bittiğine kani olup kınına yerleştirdi.

O esnada gerek kendi benliğimde, gerekse çevrede toplanmış olan Türklerin yüreklerinde öylesine derin bir nefret hakim olmuştu ki, o hain celladı elimize bıraksalardı, sonsuz bir zevk ve sevinç içinde parça parça edebilirdik.

Cellat cesedi düzeltti, başını koltuğunun altına yerleştirdi.Yardımcısı hasıl olan kan tabakalarını temizler gibi davrandı. Korkunç sessizlik içinde seyredenlerden birer ikişer eksilmeler oldu ve ahali ağır ağır, keder dolu kalplerine ellerini bastırarak aynldı.

Genç Hasan, uzatıldığı sokakta yirmidört saat terkedildi. Gelen geçenler seyretti. Köpekler çevresinde dolandı.

Üç beş dakika içinde ne müthiş bir tezat! Zihnimde hiç bir manzaranın böylesine elem dolu, böylesine kahredici bir ızdırap yarattığını hatırlamıyorum. Ne idam etme, ne el ayak kırarark öldürme, ne kazığa çakma gibi cezaların, velhasıl Allahın yarattığı insanı öldürmek için şeytani kafalann icad ettiği işkencelerin hiç birinin^ tesadüf ettiğim 'baş kesilerek katledilme' hadisesinden daha feci bir tesir yaratacağına inanmıyorum. Diğer usullerde önceden yapılan birtakım hazırlıklar vardır ki, çevrede toplanmış olan kalabalığı bu vahşi görünüme kısmen hazırlar. Bir giyotinin kopardığı başı tesir eden celladın salyalı suratından tiksinen insanlar, idam sehpasının, ecel bıçağının denemesini, hazırlanışını seyrede seyrede, farkında olmadan bu dehşete kendilerini hazırlar. Mahkûmun zavallı kafası sepete yuvarlandığında, beklemediğiniz bir vahşetin ürpertisi içinde, çırpınmazsınız. Ecel de, ölüme mahkûm edilenin kişiliği de, aletler ve gürültüler arasında kaybolur, dikkatlerden uzaklaşır. Halbuki, benim şahit olduğum bu sahnede evvelce başlamış bir hazırlık, bir tiyatro dekoru, hokkabaz kılıklı insanlar yoktur. Azrail'in buz gibi ağırlığı tepenizdedir ve ölüme terkedilen bütün dehşetiyle sokağın ortasında uzanıp durmaktadır. Başı yuvarlanmış ve koltuğunun altına sıkıştırılmış insanın, sonradan başına kavuşacağına iman edenlerin itikadlarıyla alay etmemeye imkân mı var!

Facianın etkisini arttıran ve seyredenlerin benliğine etin tırnaktan ayn lamayışı kadar işleyen bir hakikat daha var; celladın palasında kafasını veren bu insan suçsuzdur!"

Adolphus Slade'in, Kaptan Paşa, • Çev.Osman Öndeş,Boğaziçi Yay. ht.l973(sf.275 279)

"Baş kesme hususunda onlar çok maharetlidirler ve bir darbede kelleyi uçururlar."*(Jean Thevanot, agy)*

ASMAK

Bu yöntemde boyun asılı bir ilmikle sıkılır ya da kırılır.

Bunun için idam edilecek kişi genellikle havasızlıktan boğuluncaya değin bir darağacında ya da kirişte asılı tutulur.

Bazı ülkelerde ise mahkûm boynuna ilmik geçirilerek kapaklı bir platforma çıkarılır. Kapak açıldığında birden aşağı sallanır. Ani ve şiddetli silkme boyun omurlarını kırar. Bunun anında bilinç yitimine yolaçtığı varsayılır.

"Birini asılmak için götürdükleri zaman, eğer yolda bir Hıristiyan'a rastlarlarsa, onu cellat olarak kullanırlar. Bir keresinde bu iş için görevlendirilmiş olan bir Fransız tüccar, bunlardan hiçbir şekilde kaçaniayarak kendisine emredilen işi yaptı. Asılacak olan iki kişiyi astıktan sonra, başka olup olmadığını sordu. Buna son derece öfkelenen Türkler bu Hıristiyan'ın herkesi asmak istediğini söyleyerek onu taşladılar. Fakat adam kaçıp kurtuldu."*(Jean Thevanot, agy)*

Macar elçilik heyetinde bulunan Hans Dernschwam anlatıyor: "Bir defasında bir paşa, padişahın haberi olmadan onun cariyelerinden biri ile evlenir. Bunu duyan padişah paşayı derhal huzuruna getirtir. Onu hemen cellatlara teslim ederek deniz kıyısına gönderir ve orada asılır. İstanbul'dan Galata'ya gelirken bu darağacını görmek mümkündür, "(//«‹v *Dernschvvam, Agy, sf.189)*

DUMANLA BOĞARAK ÖLDÜRME

"Türkmen taifesinden Kızıl koca oğulları namında dört kardeş, haramilik mesleğini kendileine iş edinip, ekseriya Amasya ve Tokat taraflarını garet ederek, yolculara devamlı zarar verirlerdi. Yörgüç Paşa daha önce cihan padişanının lalası olup o günlerde Amasya ve Ermeniye i Kebir hakimi idi. Bu ahvalden agah olunca hile ile bunları avlamak tedarikinde oldu... Amasya şehrinde kendisini hasta yatırdı. Bu kerih kalabalık Merzifon'a geldiğinde oğlunu karşılamak için gönderdi. Babasının hasta ve zayıf olduğunu beyan ettikten sonra kendilerini istirahat için şehre davet etti. Türkmen taifesi bu tavşan uykusuna aldanıp şehre girince her birini bir menzile tevzi edip bu şekilde cemiyetlerini dağıttı. Nihayet cümlesini başsız ve ayaksız eyledi. Bir gece içki keyfiyle mest ü harab ile

uykuya esir oldukları sırada yiğit Osmanlı askerleri tarafından menzillerinde katlolundular. Bazı güruhu da zencirlere bağlayıp bir mağraya doldurdular. Daha sonra mağramn kapısının önüne odun yığıp, ateşe verdiler. Hepisini duman azabı ile helak eyleyip pis vücudlarından cihanı pak eylediler. Duman azabı ile siyaset olundular.

Bu diyarın halkından ihtiyar bir kadının oğlu terzilik takribiyle Kızıl Koca oğullarına yanaşıp elbiselerini diker idi. Zikir olunan bu vakada onlarla birlikte bulundu. O bahsedilen mağarada Türkmenlerin duman azabı ile siyaset olunduğunu ihtiyar annesi duymakla, lanet vc zar eyleyip Yörgüç Paşa'nın divanına gelerek oğlunun günahsız olduğunu ve kendisine zulüm yapıldığına dair bazı sözler söyledi. Yörgüç Paşa ise, mukadder olan zuhur etti. Olan olmuş. Eşkiya ile karışmanın cezasını bulmuş. Simden geri bunun çaresi sabırdır diye cevap verdi. Bunun üzerine yaşlı kadın miskin oğlunun hayatından meyus olup şöyle dedi: Bari ölüsünü görsem. Paşa merhamete gelip helak olan ölüleri bir bir çıkarıp bu kadına gösterin buyurdu. Mağraya varılıp duman ile helak olan ölüleri araştırırken bir kaçının altında zayıf bir şahsın cesedini buldular. Cesedde henüz hayat emareleri görülmekte idi. Meğer cesed yaşlı kadının oğlu imiş.Yaşlı kadın işte benim oğlum budur diyerek onu evine götürdü. *(Solakzade Tarihi,l.Cilt,sf.215 217)*

KIZILIRMAK'TA BOĞMAK

Denizde boğarak idam hükmünün infazının yanısıra nehirlerde, ırmaklarda boğarak da hüküm yerine getiriliyordu. Sözgelimi Padişah Il.Selim'in bu doğrultuda bir fermanı var. 1558'de Amasya Beyi'ne gönderilen fermanda "Süleyman Fakih adlı kişinin küfür ve ilhad üzerine olduğunun ihbar edildiği bildirilerek bu kişinin ele geçirilip, kimselere duyurulmadan Kızdırmağa iletüb iğrak eyleyesin; Ya da başka bir biçimde ve uygun görülecek şekilde hırsızlık ve haramilik eylediler diye iddia (iftira) edip haklarından gelesin" biçiminde emri yer alıyor. *(Ahmet Refik,agy,sf.26)*

AŞIRI DOZDA AFYON YUTTURARAK İNFAZ

IV.Murat'ın kendi özel doktorunun afyon kullandığının ihbar edilmesi üzerine onu ölüm cezasın mahkûm etmesi ve bu cezanın infaz şekli tüyler ürperticidir: "Sultan Murat hekimbaşı ile satranç oynarken kutuyu çıkarttı.

içinde on dirhem kadar afyon vardı.

Bu nedir? diye sordu.

Gençliğimden itiyadım olmuş, afyondur padişahım.

Ye bakalım da görelim...

Hekimbaşı bir iki parça yuttu;

Hepisini, hepisini ye... dedi.

On dirhem afyondur padişahım, panzehir olsa öldürür.

Sen hekimi haziksin, zararını def edersin! diyerek hepisini yedirdi. Hckimbaşının sahneye şahit olan şakirtleri hemen çadırına koştular, kusturucu ilaç hazırladılar. Fakat padişah bırakmadı, tamam üç oyun da satranç oynattı, ta ki zehir tesir edip hekimbaşı yıkılınca çadırına götürülmesine izin verdi. (Koçu,Agy,222)

IŞKENCE ILE IDAM INFAZı

Mahkûmların özellikle konuşmaları için idamlarından önce çeşitli işkencelere tabi tutuldukları görülürdü. Mahkûmlar adeta ağır işkencelerle idamın infazına hazırlanırdı.

1555'de Rumeli taraflarında kendisinin şehzade Mustafa olduğunu idda eden bir kişi etrafına büyük kalabalıklar topluyor, tımar dağıtıyor, rütbeler veriyordu. Mustafa hile ile yakalanarak istanbul'a getirildi. Ağır işkencelerden sonra katledildi: "Padişahlık davasına kalkan serseri, Sultan Süleyman'ın şark seferinden Üsküdar'a döndüğü gün işkence ile idam edildi. Elleri, ayaklan, kulakları.burnu kesildi. Uyuz bir at üstünde halka teşhirden sonra idam *edildi"(Koçu, agy. 135)*

BIR ÖRNEK

Osmanlı hanedanı idamları uygularken protokol kurallarına tam anlamıyla riayet ederdi. Fakat bazen sözkonusu olan idam hükmü oldu mu asi ile vezir arasında hiç bir ayrıcalık kalmayabiliyordu. III.Mehmet'in vezirlerinden Hüseyin Paşa'nın sonu da en az asi Mustfa kadar vahim olmuştu:

"Hüseyin Paşa ihanetle ele geçirilip işkenceye verildi. Çırıl çıplak soyuldu. Bir eli ile bir ayağı balta tersi ile kırıldı. Çarmıha gerilip ensesinin derisi yüzüldü. Ve bu yaraya mum dikildi. Bir at üstünde İstanbul halkına teşhir edildikten sonra Odunkapusunda çengele vuruldu." *(Koçu, Agy, 175)*

BİR ÖRNEK

IlI.Sultan Mehmet'in annesinin rüşvet ortağı olan Yahudi kadını Kira'nın idamı da tüyler ürperticidir. 1600 yılı ramazan ayında sipahiler ayaklanmışlar ve ancak Kira'nın kellesini alarak öfkeleri yatışabilmiştir: "Suçlular saklandıkları yerde yakalandı. Paşakapısına getirilerek sipahiler tarafından linç edildiler. Kira'nın cesedini ana doğması soydular. Parça parça doğradılar. En mahrem uzuvlarına varıncaya kadar her parçasını onlara rüşvet vererek mansıb almış olanlanı sokak kapılanna mıhladılar. "Şeyhülislam'dan fetva alınarak infaz edilen resmi bir idam töreniydi bu. *(Koçu, Agy, 173)*

BIR ÖRNEK

1648'de Sadrazam Ahmet Paşa'nın sonu da rüşvet komisyoncusu Kira hanım ile aynı oldu.

"Sadrazam Ahmet cellatbaşı Kara Ali eli ile idam edilmiş, çırıl çıplak soyulan cesedi Atmeydanına atılmıştı. Yeniçeriler bir şaki paşanın cesedini bıçakla parça parça kesip doğramış, her parçasını cehil gılzeti içindeki ayak takımına, mafsal ağrılanna insan yağı iyi gelir diye beşer onar akçeye satmıştı. Bundan dolayı bu sadrazam hezarpare binparça lakabıyla anıldı. (Koçu.agy. 238)

BOYNA KEMENT ATMAK

Kement ile boğmanın da bir usulü vardır, idam cezasının bu infaz türü genellikle Osmanlı hanedanı üyelerine ve yüksek devlet memurlanna uygulanırdı. Kullanılan kement de katledilecek kişinin kimliğine göre değişirdi.

Onyedinci asır vezirlerinden Hezarpare Ahmet Paşa celladı karşısında görünce "vay kafir kahpe oğlu" diye bağırmış, mukavemet göstermiş, bir ahıra sürüklenerek götürülmüş, cellat, paşanın başındaki kavuğu alıp kendi başına,kendi başındaki kirli külahı da paşanın başına koyduktan sonra onu bir yumrukta onu çökertip boynuna yağlı kemendi atmıştı. .

Kanuninin oğlu şehzade Mustafa'nın infazı da boynuna kement atmak suretiyle icra edilir. Babasının emri ile otağa çağırılan şehzade içeri girer girmez celladın kemendini boynunda bulur: "Otağa girer girmez cellatlar tarafından sarılarak boğuldu. 38 yaşında güçlü, kuvetli bir adamdı, idam

hükmünün çok güç olduğu, cellatları ile hayli boğuştuğu, babasından istimdad ile feryad ettiği, nihayet Enderun halkından ve Hurrem Sultana satılmışlardan dev yapılı Zal Mahmut Ağa'nın kollarını tutması üzerine boynuna kement geçirilir."*(Solakzade Tarihi.Çev.Vahit Çabuk, Kültür Sak. Yay. Atık. 1989, II. Cilt, sf. 233)*

Padişahlar'da kement'den paylarına düşeni almışlardır. 1648de valide Kösem Sultan'ın entirikaları sonucunda padişah İbrahim de boynunda kemendi bulmuştu. "Sultan ibrahim sırtında atlastan bir entari, yalın ayak kendisini öldürmeye gelenlere bağırıyordu:

işte Kitabullah, beni ne hükm ile öldürürsünüz behey zalimler!

Sorusu, bağırması, katlin hükümsüz oluşu sonuç vermedi. Cellatlar kement atıp karını tamam ettiler."

İbrahim'in ahi tutarcasına Kösem Sultan'ın sonu da bir kemendle oldu. Hem de usulüne uygun olmayan bir kemendle. Bir padişah karısı, iki padişah anası ve bir padişahın büyük anası Kösem Sultan yalın ayaklı bir baltacı neferinin boynuna doladığı bir perde kordonu ile bu dünyadan göçtü. "Kuşçu Mehmet elli seneden beri Osmanlı Saryında saltanat süren ihtiyar sultanı müthiş pençesinin ağır tokatları ile yere yıktı. Pencerelerden birinin perde kordonunu söküp alarak boynuna doladı ve göğsü üstüne çökerek boğdu. Delikanlı cellat değildi, uydurma kemendi maharetle boynuna dolamadığı için kurbanının ağzından ve burnundan kan fışkınyordu." *(Koçu, Agy, 256)*

KELLEYİ KOLTUĞA ALMAK

Cellatlar, mahkûmun başını kestikten sonra o başı alırlar ve öldürdükleri kişinin koltuğunun altına koyarlardı.

Boynu vurulan bir müslüman değil ise, kesilen kelle öldürülen kişinin bacaklarının arasına konulurdu. Böylece öldürülen kişinin aşağılanması amaçlanırdı.

Kelleyi koltuğa almak deyimi buradan gelir.

Fransız yazar Baron de Tott 1755'de istanbul'da Fransa elçiliği tercümanı olarak bulunuyordu. Daha sonra da Osmanlı topçu ve mühendis okullarının kurulmasında görev aldı. Anılarını Türklere ve Tatarlara Dair Hatıralar adlı bir kitapta topladı.

Baron de Tott kelleyi koltuğa almak/vermek'le ilgili olarak şunları yazıyor:

"Hıristiyanları alçaltmak, Müslümanları yüceltmek geleneği, idam

edilen müslüman'ın başının kolu arasına konmasını, Hıristiyan'mkinin ise bacaklarının arasına yerleştirilmesini sağlamıştır." *(Baron De Tott, Türkler/18.yy'da/1784, Tercüman yay. îst.tarihsiz.,sf.I09)*

KELLE GÖTÜRMEK

Taşrada cellat gönderip idam edilen siyasi mahkûmların, hükmün infazından sonra hemen daima başı, yolda bozulmaması için bal doldurulmuş bir kıl torba içinde cellat tarafından istanbul'a getirilir ve payitahtta yıkandıktan sonra teşhir ve defnedilirdi.

İnfaz ister boğma isterse asılma suretiyle yerine getirilmiş olsun öldürülen kişinin başı kesilerek vücudundan ayrılırdı. Kellenin kesilmesinin ve kati emrini veren makama getirilmesinin nedeninde verilen emrin yerine getirildiğinden emin olma kaygusu temel rol oynuyordu.

infazın hükmü genellikle açık alanlarda herkesin gözü önünde yerine getirilirdi.

Sarayda bostancıbaşının nezaretinde de hüküm infaz olunurdu. Yine Yedikule zindanlarında da hüküm icra olunurdu.

Bu durumu ifade eden kelle götürmek diye bir deyim de var. *(Bak. O.N. Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri Sözlüğü, MEB Yay., ist. 1993, 2.Cilt,sf.238)*

KELLELERİN SERGİLENMESİ

Osmanlı saltanatının insanı ürperten bir geleneği vardı, idamları infaz edilen kişilerin kelleleri belli bir usul dahilinde sergilenirdi. Kellelerin teşhiri ile tüm tebaya korku salınıp ibret verilmek isteniliyordu.

Osmanlı insanları mevkilerine makamlarına uygun olarak katletmeye özen gösterirken katledilen insanların kellelerinin sergilenmesinde de mevkilerine makamlarına göre bir metod uygulamaktan geri durmuyordu. Osmanlı devletinde vurulan kellelerin sergilenmesi özel bir merasim dahilinde icra edilirdi. Gerek kellelerin sergilendiği tepsinin gerekse sergileme yerinin makama göre bir ayrıcalığı vardı.

GÜMÜŞ TEPSIDE VEZIR BAŞLARı

Teşhir emri çıkaktan sonra, Vezir i azamların, vezirlerin ve her derecede yüksek memurların kesilmiş kelleleri ve Topkapı Sarayındaki orta kapının yanındaki mermer sütunun yanında gümüş bir tepsi içerisinde teşhir edilirdi.

Orta dereceli rütbelilerin kesilmiş kelleleri ise tahta bir tepsi içerisinde Bab ı Hümayun önünde sergilenirdi.

Küçük rütbeli kimselerin kelleleri ise rütbeleri gereği tepsiye konulmayıp yine Bab ı Hümayun önünde ve fakat yerde teşhir edilirdi.

Kimi zaman, sözgelimi bir isyan bastırıldıktan sonra ele geçirilen asilerin başları belli peryotlarla vurulurdu. Böylece Bab ı Hümayun'un önünde her gün onlarcasının kellesi sergilenir, kapı önü kellesiz kalmaz, Osmanlı hanedanı kudretini kesik başlarla bir kez daha göstermiş olurdu.

Bu uygulamaya kelle fetişizmi demek de mümkün, iğrenç ama gerçek. Sultan ibrahim kendisine az armağan getiren Vezir i Azam Yusuf Paşanın kellesini vurdurmuştur. Kellenin önüne getirilmesi üzerine "ne güzel elma gibi yanakları varmış, yazık oldu" diye üzülmesi ise hanedanın tam anlamıyla hastalıklı halini anlatmaktadır. *(Ayrıntılı bilgi için bak. A. Mumcu, Osmanlı Devletinde Siyaseten Kati, Birey ve Toplum Yay.Ank. 1985,sf.93 vd.)*

ZINDAN KUYUSU/CUB

Eskiden zindan olarak kullanılan susuz,derin kuyulara verilen addır, içine atılan adam ölünceye kadar oradan çıkamazdı. Buna Zindan Kuyusu'da denilirdi. Vaktiyle Haliçte Cub ı Ali adlı böyle bir kuyu bulunduğu için Haliçteki yere sonradan Cibali adı verilmiştir. Cub kuyu demektir.(0. N. Pakahn, Agy. sf.303)

BİR ÖRNEK

1571 tarihli Padişah Il.Selim tarafından Manisa Beyine gönderilen fermanda bir mahkûma kuyu cezasının uygulanması emrediliyor;

"Manisa'da cinler vasıtasıyla define bulma iddiasında olan bir kişinin yakalanıp, Manisa zindanında bulunan kuyuda ölümüne hapsedilmesi emrediliyor"(A/zme'; *Refik agy ,31)*

KADıNLARA UYGULANAN ÖZEL INFAZ TÜRLERI

Osmanlı devleti kadınlara özel ölüm cezası geliştirmekte de ustalığını göstermiştir. Kadınların ölüm cezası onlara özel kimi şekillerde infaz edilmiştir.

ÇUVALA KONULARAK **DENIZDE** BOĞULMAK

Yakalanan "kötü kadınlar" sağ sağ bir çuvala konularak denize atılırdı. Çünkü cürümleriyle kirlettikleri toprakta kalmak artık onlara layık görülmezdi. *(M. D'Ohssan, 18. Yüzyıl Türkiye'sinde Örf ve Adetler, Çev. Z Yüksel, Tercüman Yay.)*

1835 1839 yılları arasında Osmanlı ordusunda askeri öğretmen ve tahkimat uzmanı olarak görev yapan Alman Helmuth von Moltke Türkiye'de Durum ve Olaylar Üzerine Mektuplar adıyla bir kitap yayınlıyor. Ve bu döneme ilişkin gözlemlerini aktarıyor.

"Kim Binbirgece'ye aldanıp da aşk maceraları diyarını Türkiye'de aramağa kalkarsa şartları hiç bilmiyor demektir.

Eğer bir Türk kadını müslüman bir erkekle ihanette bulunursa kocası onu hakaretle boşar. Yok eğer bu aldatma işini reayadan yani devletin Hıristiyan tebasından bir erkekle yaparsa bugün de, 1836'da da kadın hiç acımadan suda boğulur, reaya da asılır. Bu barbarlığa bizzat ben şahit oldum."

Slade, anılarında bir gayri müslim ile ilişkisi olan bir müslüman kadının ölüm cezasına çarptırıldığı ve bu cezanın çuvala konularak denizde boğulmak suretiyle infaz edildiğini yazıyor:

"O günlerde bir müslüman kadınla gönül rabıtası kuran bir yahudi, kendi evinin kapısında idam olundu. Yahudiyle sevişecek kadar aşağılaştığı için, müslüman kadın çuvala konulup Marmara Denizi'ne salıverildi. Kadının müslüman olduğu halde, bir yahudiyle sevişmek gibi adiliğe tenezzül etmesi,Türklere pek ağır gelmişti!" *(Agy., sf.274)*

ÇUVALA KONULARAK ASILMAK

İdam cezası gerektiren bir suç işleyen kadına verilen cezanın infazı sırasında infazı izleyen erkeklerin cinsel arzularını kamçılamamak gerekçesiyle cezanın kadının çuvala konularak asılması suretiyle icra edilmesi yoluna gidildiği de görülmüştür. İngiliz Adolphus Slade anılarında (1829 1831) şöyle yazıyor: "Kadın, erkekler karşısında mahrem bir varlık oldu

ğundan, cezalandırılan kadın; halkın edeb ve haya hislerine hürmet edilerek, çuval içine konulup asılmıştı!" *(Aclolphus Skide, Kaptan Paşa sf. 274)* Karısı kendisini aldatan erkek bu konuda bir tepki göstermez ise devlet ona pezevenklik cezası veriyor, *(bak. Barkan, agy, 67,Köftehor kanlığı cezası)*

HAFİF KADINLARIN DENİZDE BOĞULMASI

1754 yılında Osmanlı tahtına oturan III.Sultan Osman'ın kadınlara karşı özel bir şiddet uyguladığı görülür. Padişah, kadınların sokağa çıkmalarıyla erkekleri azdıracağı düşüncesindeydi. Bu nedenle "kadınlara ince yaşmak tutunmayı, yakası mutadından fazla açık, erkeğin nazarını hemen çekebilecek şekilde sırma işlemeli, süslü ferace giymeyi, sokak aşırı misafirlikleri, arabalarla, kayıklarla mesirelere gitmeyi şiddetle yasak etmişti. Padişah yasağını dinlemeyen İstanbul'un hafifmeşrep nigarlanndan pek çoğunu toplattığı, geceleyin bostancı kayıklarına doldurtup Marmara açıklarında boğdurtarak denize attırdığı söylenir. Pek namlı iki fahişe de bu şekilde idam edilmiştir.*"(Koçu, Agy, sf. 312)*

KURŞULA AĞIRLAŞTIRILMIŞ ÇUVALLA DENİZE ATILMAK

Gayrimüslimlerle zina eden kadınlara verilen ölüm cezasımn bir infaz türü olarak kurşunla ağırlaştırılmış çuvalla denizde boğma yöntemi uygulanırdı.

"Fransız subayları iki kadının bir haremden kaçmasını sağlamışlardı. Harem sahibi, kadınların Fransız Garnizonunda olduklarını öğrendiğinde Fransız komutana başvurmuştu. Komutan kadınları teslim etti. Zavallı kadınların ikisi de ceza olarak kurşunla ağırlaştırılmış çuvallara kondular ve sonra Boğza atıldılar"

Bir Hıristiyan Adeti

İDAMDAN ÖNCE DİNİ TELKİN

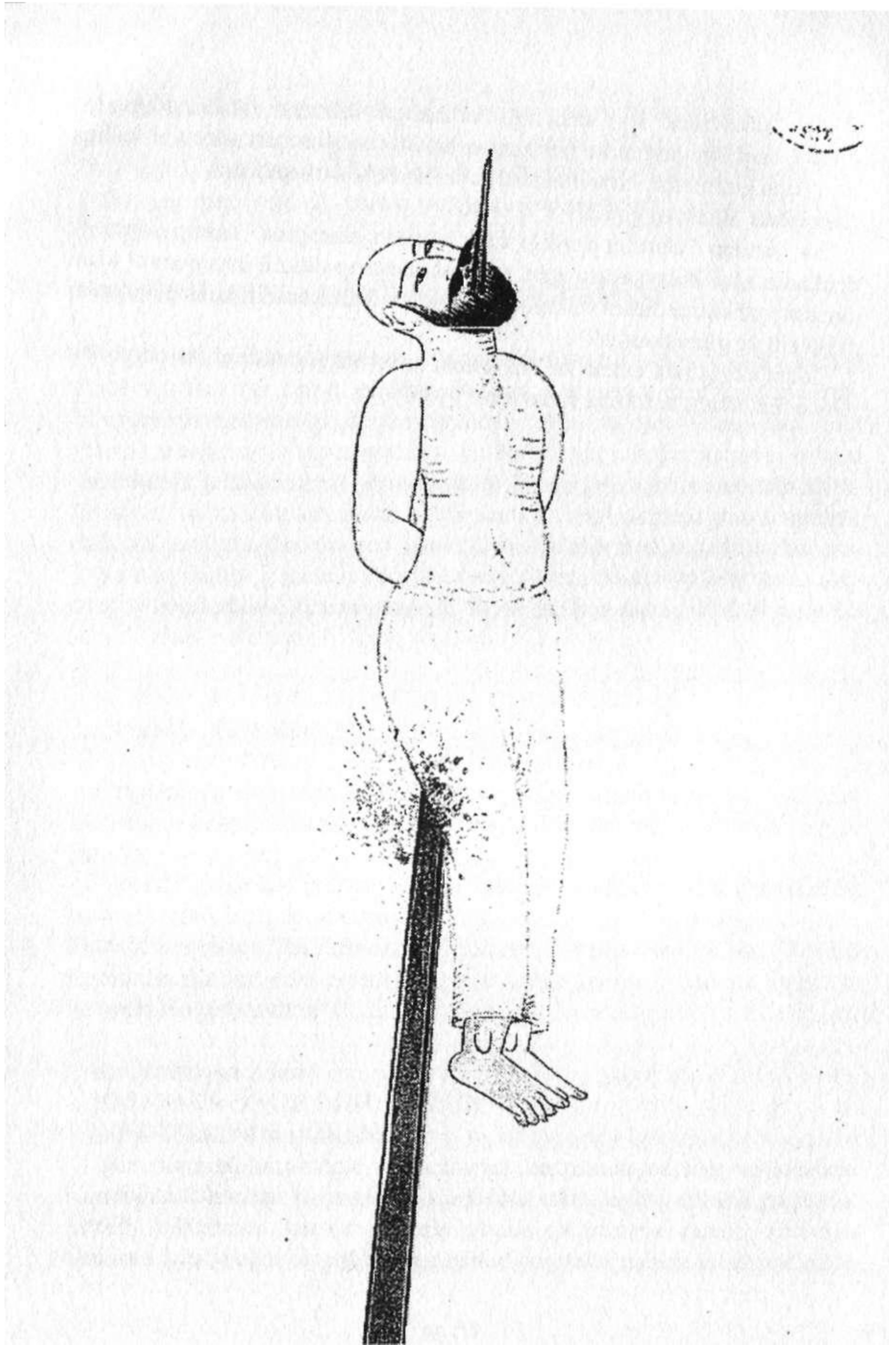
DİNİ TELKİNİN KÖKENİ

"Biz Avrupalılar, ölüme mahkûmiyet karşısında cesaret ve kendine hakim olma konusu dışında, başka yollar aramışızdır. meselâ; papazlar zavallı mahkûmun karşısına geçip günah çıkartmaya çalışır, tövbekar olmasını ister. Fakat bir müslüman günde beş vakit namaz kılıdığından ve

Allaha şükretmek için bellediği kelimeleri dilinden düşürmediğinden dolayı, fani dünyayı terke her zaman hazırdır ve son dini görevini kalben de yerine getirebilir. 'Son duanı et' diye bir de söz oluşmuştur. *(Adolphus Skide, agy.sf.279*

Bir yandan "tanrının verdiği canı tanrının alacağına" inanıp sonra da (celladın işini kolayşaştırır gibi, onu sakinleştirip ölümü kutsayarak) idam öncesi mahkûma dinsel telkinde bulunmaya kalkışan din adamı ne kadar ikiyüzlü ve günahkardır!

, İdam cezasında cellat vc din adamı rollerini/görevlerini ifa ediyorlar. Önce din adamı ardından cellat işbaşı yapıyor!

CELLAT

"Hükmü sultan olmaz ise, gelmez hata cellattan."
Osmanlı Atasözü.

Cellat idam hükümlerini icra eden şahısa verilen addır. Mecazen merhametsiz, zalim, gaddar, hunhar yerine de kullanılır.

Ne müthiş sahnedir surişgeh i heyca tahayyül kıl
Heman bir demde bin maktul bin cellad olur peyda (Ziya Paşa)

OSMANLı RESMI CELLAT TEŞKILATı

Osmanlı devletinin resmi cellat teşkilatı, bir cellatbaşımn idaresinde, sayıları devir devir değişen müteaddit cellatlardan mürekkepti. Hepsi de aslen Kıpti idi. Cellatbaşı ve cellatlar Bostancıbaşımn emrinde idi. idam hükmü Bostancıbaşıya verilir, o da, yerine göre bazen bizzat nezaret ederek hükmü yerine getirirdi. Eğer öldürülecek kişi mühim bir zat ise, idamda bostancıbaşı muhakkak bulunur, hükmü de cellatbaşı, maharetine en çok güvendiği bir veya iki cellat ile infaz ederdi ki, bunlara da "cellat yamağı" denilirdi. Bostancıbaşı, sarayın en büyük zabitlerinden biri olup başlıca vazifeleri, emrindeki bostancı neferleriyle sarayın ve padişahın şahsının muhafazası; istanbul'un, Boğaziçi ile beraber bütün sahillerinin ve limalann emniyetine bakmaktı.

Saray bahçesinde bostancı fırınının yanında bir küçük hapishane bulunurdu. Burada sanıklara infaz öncesi işkence yapılır ve işkencehaneye fırın denilirdi. Fırına götürün demek işkence veya idam emri demekti.

idam edilecek kimseler ferman çıkıncaya kadar Bostancıbaşı tarafından tevkif olunurdu. Buna Bostancıbaşı hapsine verilmek denilirdi. Bostancıbaşı hapsinden sağ kurtulanlar pek azdır. Usulen bir devlet adamı idama mahkûm olunca, ferman, kendisine bostancıbaşı tarafından eteği öpülerek hürmet gösterilerek tebliğ olunup, teselli dolu sözler söylenerek cellada teslim edilirdi.

OSMANLI'NIN NAMLI CELLATLARI

Osmanlı tarihinde en namlı cellatlar, 17. asırda Kara Ali, onun yamağı Hamal Ali ve Kara Ali'den sonra başcellat olan Süleyman'dır.

Evliya Çelebi Kara Ali'nin potresini şöyle çiziyor: Bu kolun üstadı kamili Kara Ali'dir ki bazulannı sıvayıp tiği ateşlabını kemerine bendedip, sair işkence edecek aletlerini kemerine asıp, el ve ayak kıracak baltaları iki yanına tıkıştırıp, sair yamaklan dahi aletleriyle kemerlerini süsleyip yalınkılıç merdane cümbüş ederek geçerler ki, ncuzübillah hiçbirinin çehresinde nur kalmamış zehir adamlardır.

CELLATIN MAHARETİ

Cellatların görünüşleri ve işlerindeki ustalıkları onlara haklı bir nam kazandırırdı. Bu nedenledir ki onların huyunu suyunu bilen madurlar o celladın eline düştüklerinde az sonra başlarına ne geleceğini az çok bilirlerdi. Hele bunlar önlerinde onlarca kafa vurulmuş yüksek devlet memurları iseler.

Padişah ibrahim'in Cin'ci diye anılan hocası çalıp çırpmış ve haksız yere büyük bir servet edinmişti. Hazinede bulunan birtakım paha biçilmez eşyaları dahi zimmetine geçirmişti. Kendisinden bunlar güzelllikle istenildiğinde "canım tende iken bir akçe vermem" dedi. Odaya Cellat Kara Ali çağırıldı. Kara Ali gelip işkence aletlerini yayarak "bu tedarikler sultanım içindir!" deyince Cinci Hoca her bir akçenin yerini bir çırpıda söyleyiverdi. *(Ayrıntılı bilgi için bak, Koçıı.Agy)*

CELLATLIĞIN ERDEMİ

Tarihçi Buhuri Danışman *Cellat Çeşmesi* adlı tarihi romanında 1620'li yılların meşhur cellatlarından Süleyman'ı konuşturuyor. Usta cellat Süleyman yamaklarına mesleklerinin erdemini anlatıyor:

"insan başı kesilmek için halkedilmiştir. Eğer baş kesilmiyecek olsaydı Allah, kılıç ve satırı neden yaratmış olsun. Hem sonra, eğer baş kesilmiyecek olsaydı Allah baş ile gövde arasında boyunu halk etmez, kafayı gövdeye yapıştırırdı. Sanatlar arasında en namuslu, en asil meselek de bizimkidir. Kan fenalıkların sadakasıdır. Hasta olan vücutlardan kan almak adettir, insanlar arasında iyiliği yaymak için fenaları ayıklamak gerekir. Buğdayı yıkamadan, arasındaki yabancı maddeleri temizlemeden ekmek yaparsak acı ve siyah bir ekmek elde ederiz.Işte Allah bizi, cemiyetin içindeki fenalıkları yok etmek, insanları daha iyi, daha temiz yapmak için yaratmıştır." *(Zuhuri Danışman, "Cellat Çeşmesi" Ankara 1948)*

Bir cellat böylesine felsefin konuşmalar yapabilir mi bilinmez. Ayrıca yapması da gerekmez. Zaten onun işi felsefenin varlık nedeni olan insanı ortadan kaldırmak değil midir?

CELLAT ÇEŞMESİ / SİYASET ÇEŞMESİ

Topkapı Sarayı dahilinde Çizmekapı denilen mahalden Ortakapı denilen yere kadar uzanan duvarın Ortakapıya pek yakın mahalindeki çeşmenin adı idi. Siyaseten idama mahkûm olanların bu çeşmenin yalağı içinde kesilmesi bu suretle tesmiyesine sebebolmuştur.

Cellat işini bitirdikten sonra ellerini, satırını, bıçaklarını bu çeşmenin musluğunda yıkardı. *(Osman Nuri Pakalın, Agy,sf.273)*

CELLAT MEZADI

Bir mahkûm cellada verildi mi, esvabıyla beraber üzerinden çıkan her şey cellatların olurdu. Bu eşyalar toplanır ve senede bir veya iki defa büyük bir mezat ile satılır, tutar bedelleri cellatlar arasında taksim edilirdi. Buna "callat mezadı" denilirdi. Cellat mezatlarında ekseriya çok kıymetli eşya bulunurdu. Sahipleri cellat elinde can verdiklerinden, bu durum bir uğursuzluğa yorularak hakiki değerlerinden çok ucuza satılırdı.

Bir Cellatlık Örneği

BIR VEZIR BIR ÇOCUĞU NASIL KATLEDER?

Kuyucu Murat paşa bir devşirme olup adını katlettirdiği insanları açtırdığı büyük kuyulara doldurmuş olmasından almıştır. Padişahı 1600'lerin başında Veziri Azam unvanı ile, Anadoluda başkaldıran yoksul köylüleri bastırmakla görevlendirir. O tarihte 90 yaşını aşmış olan Paşa bu görevini büyük bir zevkle yerine getirir. Kuyucu Murat'ın cellatların dahi öldürmek istemediği küçük bir çocuğu kendi elleri ile nasıl katlettiğini Naima Tarihi'nden okuyalım:

"Bir gün otağın önünde iskemle üzerinde oturup kazılan kuyuya gelen adamları katlettirip doldurmağa meşgul idi. O sırada gördü ki kalabalık

arasında bir atlı sipahi bir çocuğu arkasına bindirmiş geçip gider. Paşa emreyledi, varıp çocuğu at arkasından indirip huzuruna getirdiler. Oğlancığa:

Sen ne yerdensin, Celali arasına neden düştün? diye sordu. Çocuk doğruyu söyleyip,

Falan diyardanım, kıtlık sebebinden babam beni alıp bunlara katıldı. Boğazımız tokluğuna yanlanınca gezerdik, dedi.

Baban ne idi? diye sorunca,

Şçştar çalardı ve anınla doyunuyordu.

Veziri azam Murat Paşa başını sallayarak acı acı güldü.

Hay, Celalileri şevke getirirdi, deyüp çocuğun katline işaret etti. İşret üzre çocuğu cellatlara verdiler. Fakat cellatlar:

Bu masum çocuğu niçin öldürelim, diye çekilip, her biri bir tarafa gidip gizlendi. Paşa emrinin neden geciktiğini sordu. Cellatların çocuğa merhamet edip, katlinden kaçındıklarını bildirdiklerinde paşa,

Yeniçerilerden biri öldürsün!, diye buyurdu. Yeniçeri dilaverlerine teklif olunduğunda onlar da çocuğa bakıp;

Biz cellat mıyız, cellatlar bile merhamet etti, diye kabul etmediler.

İfrat derecesinde hiddetlenen vezir kendi içoğlanlanna emretti ki çocuğu öldüreler. Onlar da huzurundan dağılıp kabul etmediklerinden, oğlancık meydanda kaldı. Onu katledecek adam bulunamadı. Bunun üzerine ihtiyar vezir sırtındaki kürkünü bırakıp, ayağa kalkıp, çocuğu tutup kuyunun başına götürdü. Kendi eliyle başını burup, boğazını sıkıp helak edip kuyuya attı.

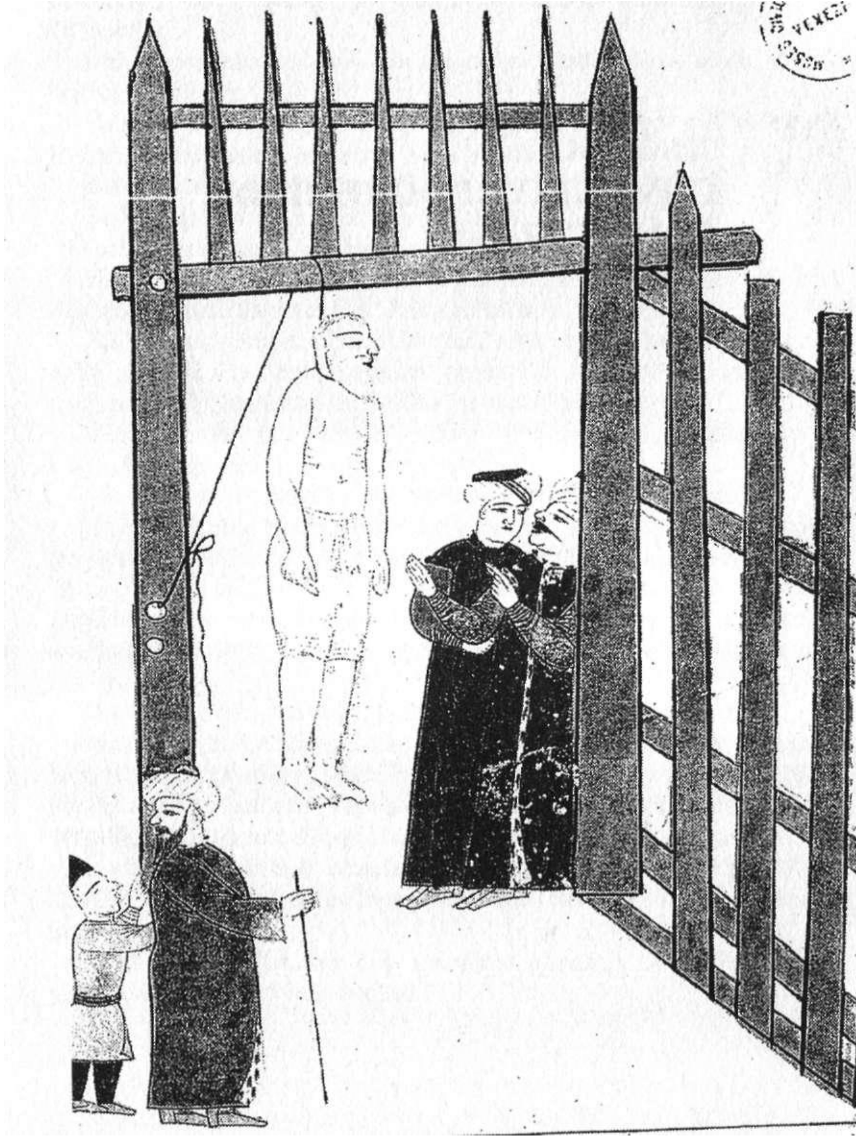
Sonra yerine geçip sesini yükselterek orada bulunanlara seslendi:

Malûmdur ki Celali eşkiyası analarından at ve mızrak ile doğmadı. Hep böyle çocuk idiler. Sonra büyüyüp alemi fesada verdiler. Bu oğlan bunlarla gezip bunların yaptıklarını görüp öğrenmiştir. Büyüdüğünde bellediklerinin lezzeti dimağından gitmez. Bin terbiye olsa onmaz, uslanmaz, akibetinde bir bela olması kuvvetle muhtemeldir. Fesadın kökünü kesmek için, bunlardan hiç birine merhamet etmeyip ortadan kaldırmak lazımdır.

Cellat vezir, cellatların bile yüreğinin almadığı çocuk katlimanını yaparken 90 yaşını çoktan aşmıştı."

III.BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİNDE ÖLÜM CEZASI

İDAMLARIN TARİHİ SİYASAL YAŞAMIN TARİHİDİR

Türkiye'de idamların tarihi aynı zamanda siyasal yapının da tarihidir. Gözle görülür bir şekilde sistemdeki anti demokratik yapılanmalar ile idamlar arasında açık bir ilişki sözkonusudur. işin ilginç yanı bu ilişki yalnızca siyasal idamlara ait de değildir. Yani siyasal nitelik taşısın taşımasın idam cezaları görece de olsa demokratik özellikler arzeden zamanlarda infaz edilmemiştir. Ne zaman ki açık baskı rejminin hükümlerini icra ettiği günlerde yaşanmış, bu günlerin bir tanımlayıcısı olarak idamların infazı kendisini göstermiştir. Bu özellik 27 Mayıs sonrasında tüm çıplak gözler tarafından görülebilen bir seyir izlemiştir. Bu saptama idam cezasının tüm biçimsel hukukiliğine karşın tümüyle siyasal bir tavır olduğunu, topluma gözdağı vermek, toplumu topyekün sindirmek için bazı insanların seçilerek kurban edildiği bir gösteriye dönüştürüldüğünü gösterir niteliktedir.

Bu haliyle idam cezası uygulamaları adeta siyasal iktidarların toplumdan bir öç alması şeklinde gerçekleşmiştir. İdamların tarihi siyasi hayatın tarihidir.

Somut yaşanmışlıklar bu tezi kanıtlayabilecek çok sayıda örneği içermektedir.

TBMM'NİN OTORİTESİNİ İLAN ETMESİNİN BİR SİMGESİ İSTİKLAL MAHKEMELERİ VE İDAMLAR

1920'de kurulan BMM Hükümeti Osmanlı Devleti'nin varolan mahkemelerin yanısıra kendi mahkemelerini de faaliyete geçirmiştir. Böylece dönem içinde yeni bir dönem başlamıştır. BMM kendi fiili gücüne dayanarak bir yandan "kanunlar" çıkartırken diğer yandan da bu kanunların icrası ile görevli olmuştur. Bu kanunlara dayanarak kurulan ve hükümler veren mahkemelerin yetki alanı bütünüyle kamusal düzlemdir. Hükümet kendini görevli saydığı işlere ilişkin mahkemeler kurup işletirken özel hukuk ve hükümetin görev alanı dışında kalan işlerde Osmanlı mahkemeleri çalışmalarını kesintisiz olarak devam ettirmişlerdi, ikili bir yargı düzeninin ve yetkisinin hakim olduğu günlerde işbaşı yapan BMM

mahkemelerinin birçok idam karan verdiği görülür. Yalnız "vatan hainliği" suçu dışında hangi suçların idam cezası yaptırımına bağlandığı, vatan hainliği suçu dışında idam cezası verilip verilmediğini tesbit etmek olanaklı değildir.

Sözkonusu olan savaş halidir ve mahkemeler de bu savaş koşullannda çalışacaktır. Bu mahkemelerin adı İstiklal Mahkemesi'dir.

İstiklal Mahkemeleri oluşundan, yargılamaları ve kararları ile Cumhuriyet döneminin en tartışmalı kurumlarından biridir. Bu mahkemelerin verdiği kararlar arasında çok sayıda idam hükmü de bulunmaktadır. Bu nedenle istiklal Mahkemelerinin serüvenini çok kısaca ele almak, özellikle de bu mahkemelerin toplu yargılama ve toplu idam kararlarını gözden geçirmek yerinde olacaktır.

23 Nisan 1920'de Ankara'da Büyük Millet Meclisi'nin toplanmasıyla birlikte iktidarı ele alan Ankara Hükümeti etkin bir otorite sağlamak, düzenli bir ordu oluşturmak ve ülkede tek hakim gücün kendisi olduğunu, kendi hukukunun tek ve biricik hukuk olduğunu ilan ederek herkesin BMM'nin emirlerine uymasını gerçekleştirmek amacıyla bir yasa hazırlama yoluna gitti.

"Hıyanet ı Vataniye Kanunu" adlı bu yasa Meclisin açılışının ilk haftasında çıkartıldı. *(29 Nisan 1920).*

Yasanın 1. maddesinde "vatan hainliği" suçu tanımlanır. 2. ve 3. maddelerinde ise bu suçu işleyen kimselere idam cezası verileceği hükme bağlanır. Yalnız verilecek kararların BMM'ce onaylanması öngörülür.

İSTİKLAL MAHKEMELERİ KURULUYOR

Yasa çıkmış, ağır hükümler getirilmiş olmasına rağmen uygulaması yerel mahkemelere verildiği için yasadan beklenen sonuç elde edilememiştir. Bunun üzerine 11 Eylül 1920'de çıkarılan "Firariler Hakkında Kanun" ile istiklal Mahkemelerinin kurulması kararlaştırılır.

Kanuna göre gerek Hıyanet i Vataniye Kanunu gerekse Firariler Hakkındaki Kanun'u uygulamak üzere BMM üyeleri arasından seçilecek kişilerle ihtiyaç oranında istiklal Mahkemesi kurulacaktır.

Kanuna göre istiklal Mahkemesi kurulu üç kişiden oluşacaktır. Bu üyelerin hukukçu olması aranmamıştır. Mahkemelerin kararları kesin olup mahkeme üzerinde herhangi bir denetim ya da onay makamı sözkonusu olmayacaktır.

Bu mahkemeleri "devrim","ihtilal" mahkemelerine (Aybars, agy, sf.66)

benzetenler olduğu gibi, meclisteki görüşmeler sırasında mahkemelere "millet mahkemesi", "terör mahkemesi" adının verilmesini teklif eden milletvekilleri de olmuştur.(Kılıç Ali, istiklal Mahkemesi Hatıraları, Sel Yay., ist. 1955,sf. 7) Yine görüşmeler sırasında ileri sürülen bir görüş konumuz açısından önemlidir. Bazı milletvekilleri "adalet çarkının bozuk ve içlerinde inkilap zamanına uymayan usuller mevcut olduğunu, bu yüzden idamları icabeden kimselerin bazen berat ettiklerini" dile getirmişlerdir. Kuşkusuz bu milletvekillerinin muratları berat değil idamdır.

Öngörülen amacı gerçekleştirmek üzere yetkileri daha da genişletilerek, ilk olarak başta Ankara istiklal Mahkemesi olmak üzere sekiz adet mahkeme kurulmuştur.

Zaman içerisinde mahkemelerin sayısı artıp eksilmiş, mahkemeler kaldırılıp yeniden kurulmuş olsalar da Ekim 1920 de başlayan istiklal Mahkemelerinin faaliyetleri fiilen Mart 1927 tarihine kadar devam etmiştir.

Bu mahkemeler çok sayıda idam kararı vermişlerdir, istiklal Mahkemelerinin özelliği gereği verilen idam cezaları kesin olup hemen infaz edilmiştir. Bu nedenle de verilen kararların belli bir amaca yönelik siyasal kararlar olduğu görüşü hep dile getirilmiştir. Ve sözkonusu olan idam cezası olunca bu kararların niteliği daha bir önem kazanmıştır.

ÜÇ ANEKDOT

istiklal mahkemelerinin hangi koşullarda nasıl bir yargılama yaptığını gözler önüne serebilecek üç canlı anekdot aktarmak istiyorum.

AVRATLARIN CAMBAZLIKLARINA İZİN YOK!

Ankara istiklal Mahkemesinde izmir Suikasti yargılamalanna başlanılmıştı. Sanıklann sorgusu yapılıyordu, izmit mebusu ve ittihat ve Terakki'nin ileri gelenlerinden Şükrü Bey'in sorgusuna geçilmişti. Şükrü Bey kendisine suikast ile ilgili olarak yöneltilen suçlamaların tümünü reddediyordu. Kendisi aleyhinde verilen ifadeleri kabul etmiyordu. Mahkeme bazı sanıkları salona alarak Şükrü Bey'le yüzleştirme yoluna gitti. Diğer sanıklar Şükrü Bey'e yönelik suçlamalarını sürdürdüler. Şükrü. Bey tüm bunların bir oyun olduğunu söylüyordu. Arlık kendisini savunacak hali kalmamıştı. Mahkeme heyetine bir avukat tutmak istediğini söyledi. Mahkeme reisi Ali Çetinkaya Bey, Şükrü Bey'in sözünü kesip

tarihi bir söz söyledi. Mahkemenin savunmaya nasıl baktığını dile getiren bir söz: "istiklal Mahkemeleri, dava vekillerinin canbazlığın gelmez. Mahkememezin deracatı yoktur."

Bir avukatı olsa sonuç değişir miydi bilinmez., ama yargılama bittiğinde .Şükrü Bey kendini idam sehpasında bulacaktı.

KANUNUN DEĞİŞMİŞ OLMASI BİZl BAĞLAMAZ!

Ceza hukukunda temel bir kural vardır. Bir suçu düzenleyen yasa hükmünde yapılan değişiklik eğer sanık lehine ise, geçmişe de etkili olmak kaydıyla hemen uygulanır. Bu kural TCK'nın 2. maddesinde de bulunmaktadır: "İşlendikten sonra yapılan kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı kimse cezalandırılmaz." Ne var ki bu kural istiklal Mahkemesi için bir anlam ifade etmiyordu. Şöyle ki:

Yeni Ceza Kanunu mecliste 1 Mart 1926'da kabul edilmiş, TCK 1 Temmuz. 1926'da yürürlüğe girmişti. Yasanın hükmüne uygun olarak mahkemeler yeni kanunu uygulamaya başladılar. Ne var ki hukukun bu genel ilkesinin istiklal Mahkemesinde işlemesi mümkün olmadı. Çünkü Adliye vekaleti İstiklal Mahkemesini adeta kendisinden de yasalardan da üstün görüyordu! Tümüyle hukuka aykırı bir biçimde Adliye Vekaleti istiklal Mahkemesine bir yazı göndererek "yeni ceza yasasının yürürlüğe girdiğini, bu yeni yasanın istiklal Mahkemesinde de uygulanıp uygulanmayacağını" soracaktı. Böyle bir sorunun sorulması tam bir skandaldi. Ama skandal sözkonusu olacaksa cevapta sorudan aşşağı değildi. Mahkeme gerek adliye vekiline gerekse başbakan ismet inönü'ye gönderdiği cevapta "yeni kanunun olağanüstü durum içerisinde istiklal Mahkemesinde uygulanmasının, suçluların bulundukları yere dönmek veya mahkemenin kararlarının tesirini kırmak gibi olumsuz sonuçlar doğuracağını" gerekçe göstererek yasanın uygulanmsına taraftar olmadıklarını belirtiyordu.

Yasa mahkemeyi bağlamıyordu! Peki mahkemeyi bağlayan ne idi?

GEREKİRSE KANUNUN ÜZERİNE DE ÇIKARIZ

Şark istiklal Mahkemesi savcısı Süreyya Örgeevren Dünya gazetesinde yayınlanan anılarında İstiklal Mahkemesi yargılamalarının son derece önemli bir özelliğine dikkat çekiyor.

*Acâba istiklal Mahkemeleri hangi suçlan yargılamakla yetkilidir? Yani

yargı yetkisinin bir sının var mıdır? Savcı Örgeevren kendilerinin ancak istiklal Mahkemesi kapsamında ve orada belirtilen suç sanıklarını yargılayabileceğim düşünüyor. Mahkeme ise onunla aynı görüşte değil. Tam tersine yetki alanında bir sınırlama olmadığı düşüncesinde. Bu konu savcı ile mahkeme üyeleri arasında çok önemli bir tartışmaya neden olurken, Mahkeme başkanı Müfit Bey istiklal Mahkemelerinin amacına varmak için hukuk, yasa tanımayacağını ifade ediyor.

Savcı anlatıyor:

"3 Mayıs 1925 günü büromda dosyaları tetkik ediyordum. Bir ara mahkeme reisinin odasına gittim. Hakimler oturuyorlardı. Daha merhaba bile demeden istiklal Mahkemesi üyelerinden Ali Saip Bey "Süreyya Bey! Siz mahkememizin istiklal Mahkemesi Kanununda tasrih edilen suçlardan başka fiillere el koyup muhakeme edemeyeceklerini söylemişsiniz, işte gazeteler. Bu nasıl oluyor?" diye asabi bir tavırla bana sordu. Ben de olabilir kardeşim. Benim gazetelerden haberim yok. Ancak size şu hususu tekrar ederim ki, istiklal Mahakimi Kanunu'nun bu hususta kafi sarahati ihtiva eden maddeleri bulunduğu sizlerce de bilinmektedir. Ben kanun hükümlerine aykırı birşey düşünemem. Ben vazife ve salahiyetim haricindeki fiil ve hareketleri muhakeme icra ve ceza tertip edilmesi için asla sevkedemem. istiklal Mahkemesi, kendisine kanunen verilen kaza salahiyetini, kanunun çizdiği muayyen hudut içinde istimal eder.

Bu sözlerim üzerine Saip Bey çok sinirlendi ve reis Müfit Beye dönerek "müddeumumilik ile aramızda kanaat farkı vardır. Bir şifre yazın ben istifa ediyorum" dedi. Reis ve diğer üye de ona katıldılar.

Konu üzerine uzun münakaşalar oldu. Bir ara reis Lütfi Müfit Bey bana dönerek: "Bizim dedi milli bir gayemiz vardır. Ona varmak için arasıra kanunun fevkine de çıkarız" dedi. *(Şeyh Sait İsyanı ve Şark İstiklal Mahkemesi, Ahmet Süreyya Örgeevren, Dünya Gazetesi, 24 26 Mayıs 1957)*

OLAĞANÜSTÜ YETKİLERLE DONANIMLI

Bu nitelikleri ile istiklal Mahkemelerinin olağanüstü yetkilerle donanmış siyasal mahkemeler oldukları ortadadır.

Yedi yıla yaklaşan faaliyetleri sırasında istiklal Mahkemeleri üyeleri çok sayıda idam karanna imza atmışlardır.

Ankara istiklal Mahkemesi üyelerinden Kılıç Ali Bey anılarında vermiş oldukları bazı idam kararlarından da söz eder. Bu anılara bakılacak olursa

mahkemelerin ne görev alanına giren suçlarda, ne yargılanacak kişilerin kimliğinde ne de suçun hangi zamanda işlenmiş olmasında bir sınırlama sözkonusu değildi. Mahkeme herhangi bir vesile ile bir olaya el koyar ve sanığı istiklal Mahkemesinde yargılayabilirdi.

Bazı örneklere göz attığımızda bu konuyu daha somut olarak görebiliriz.

Gaziantepte bir çiftliği basıp çiftlik sahibi ve karısını uykuda öldüren sanıklar Ankara istiklal Mahkemesinde yargılanıp idam cezasına çarptırılarak cezaları derhal mahkeme kapışanda infaz edilmiştir.f*Kılıç Ali, Agy.sf.22)*

Hint asıllı ingiliz Mustafa Sağir adlı bir kişi ise bir diplomat olarak Ankara'ya gelmiş, büyük bir tören ile karşılanmış daha sonra ise casus olduğu ileri sürülerek istiklal Mahkemesinde yargılanmış ve asılmıştı, işin ilginci hükümet adına bu kişiyi karşılayan Kılıç Ali aynı zamanda bu kişi hakkında idam cezasını veren kişi idi de. *{Kılıç Ali, Agy.sf.79)* Başka bir olayda da Antalya'da halinden şüphelenilerek gözaltına alınan Ahmet ihsan adlı bir diş doktoru ingiliz casusu olduğu iddiası ile yargılanıp idam edildi. Aynı şekilde ingilizlere esir düşüp daha sonra casus olduğu iddiasıyla istiklal Mahkemesinde yargılanan Kadıköy inzibat Subyı Mahmut Hamdi de idam edilmiştir. *(Aybars, Agy. sf.97)*

İstanbul'da oturan Miralay Osman Bey ise, çok önceki bir tarihte yanında çalışan bir kadın yanında çalışan adamlarına öldürttüğü iddiası ile Ankara istiklal Mahkemesinde yargılanıp idam edilmiştir.

Yüzbaşı Halil Efendi ve Teğmen Ali Recep, Hafız oğlu Mehmet, Çerkez Ethem'in adamları olduğu ve hükümeti devirmek için faaliyette bulundukları suçlamaları ile idama mahkûm edilenler arasındadır. *(Aybars Agy. sf89,95)*

istiklal Mahkemelerinin bu dönemi ve yargılama faliyetleri "ilk dönem" olarak adlandırılır. Bu dönem Cumhuriyetin ilanından önceki Ekim 1920 ile Temmuz 1922 tarihleri arasını kapsamaktadır. Bu dönemde istiklal Mahkemelerince verilen idam cezalarının tesbit edilebilen tablosu şu şekildedir:

Ankara istiklal Mahkemesi: idam; 108, Müeccelen İdam; 279, Gıyaben idam; 48. Eskişehir istiklal Mahkemesi: idam; 57, Müeccelen idam; 594, Gıyaben idam; 20. İsparta istiklal Mahkemesi: idam; 7, Gıyaben idam; 6. Konya istiklal Mahkemesi: idam; 168, Müeccelen idam; 1479, Gıyaben îdam;l. Pozantı istiklal Mahkemesi:Idam; 7. Sivas istiklal Mhkemesi: idam; 12; Müeccelen idam; 109, Gıyaben İdam; 1. Kastamonu istiklal

Mahkemesi: İdam; 149, Müeccelen idam; 35, Gıyaben idam; 6. Samsun istiklal Mahkemesi: idam; 485, Mücellen idam; 137. Yozgat istiklal Mahkemesi: idam; 56, Gıyaben idam; 24. Elcezire istiklal Mahkemesi: idam; 5.

Tabloya göre bu dönemde verilen idam cezası sayısı 1054'dür. Yine toplam 2696 kişi hakkında müeccelen idam kararı verilmiştir.Gıyaben verilen idam kararlarının toplamı ise 243'tür. *(Müeccelen telam idam cezasının şartlı olarak afedilmesi, ertelenmesi anlamındadır. Özellikle asker kaçaklarına uygulanmıştır. Kişinin sicil defterine kayıt konularak bir kere daha kaçtığı takdirde sanığın idam hükmü infaz olunacaktır) (Ayrıntılı bilgi için bak. Aybars, Agy, sf 211, Ayrıca yazar kitabında yukarıdaki rakamları vermekle birlikte idam edilen insan sayısının 1450 1500 dolayında olabileceğini de belirtmektedir, sf. 228)*

ŞEYH SAİT İSYANI VE İDAMLAR

İstiklal Mahkemeleri ikinci kez Şeyh Sait İsyanı üzerine faaliyete geçmişlerdir.

Şeyh Sait Isyanı'na ilişkin olarak şu özet bilgiyi aktaralım:

13 Şubat 1925 Cuma günü, (şimdiki Bingöl ilinin bir ilçesi olan) Genç ilinin, Ergani ilçesinin, El bucağının Piran köyünde, haklarında eşkiya diye tutuklama kararı bulunan, Şeyh Sait'in adamlarından on kişinin jandarmalara teslim olmayıp ateşle karşılık vermeleri ayaklanmayı başlatmıştır. Olaylar üç hafta boyunca ayaklanmacılar lehinde gelişmiş, Şeyh Sait kuvvetleri 7 Martta Diyarbakır'ı kuşatmışlardır. Bu rada bazı ordu birliklerini dağıtmışlar, Palu ilçesini ve Elazığ merkezini almışlardı. Şeyh Sit'in Diyarbakır'da ele geçirilmesinden sonra, seferber edilen askerler yığınak yapıp yavaş yavaş duruma egemen olmuşlardır. Şeyh Sait ve hareketin öteki önderleri askerlerce 15 Nisanda teslim alınmışlar, fakat bastırma hareketi mayıs sonuna kadar *sürmüştür.(Mete Tuncay, Türkiye Cumhuriyetinde Tek Parti Yönetiminin Kurulması, Yurt Yay. Ank. 1981, sf. 128)*

Olay üzerine 21 Şubat 1925'de Genç, Muş, Ergani, Dersim, Diyarbakır, Mardin, Urla, Siverek, Siirt, Bitlis, Van, Hakkari, Malatya, Kığı ve Hınıs'ta sıkıyönetim ilan edilir.

Hükümetten sert önlemler alması ve olayın üstüne şiddetli bir şekilde gitmesi istenir. Bunun üzerine "gereksiz yere elimi kana boyamam"diyen başbakan Fethi Okyar hükümeti düşürülür.(3 Mart 1925)

4 Marta İsmet inönü hükümeti kurulur. Kurulan inönü hükümeti aynı gün Takrir i Sükun Kanunu'nu çıkartır. Sonraki yıllarda adından çok söze dilecek olan kanun tek bir maddedir.

"Gericiliğe, ayaklanmaya ve memleketin sosyal düzenini ve huzur ve sükununu ve güvenliğini ve asayişini bozmaya neden olacak bütün kuruluşlar, kışkırtmalar, girişimler ve yayınları, hükümet, Cumhurbaşkanının onayı ile doğrudan doğruya ve idare olarak yasaklamaya yetkilidir. Bu gibi eylemcileri hükümet istiklal mahkemesine verebilir.

Yasa iki yıl süreyle yürürlükte kalacaktır."

ISTIKLAL MAHKEMESI YENIDEN KURULUYOR

Hükümet bunun üzerine Ankara ve Doğu'da olmak üzere iki istiklal mahkemesinin yeniden kurulması kararını meclisten çıkarttı.

Bir kısım milletvekilleri Takrir i Sükun yasasına, istiklal mahkemesi yasasına kaşı çıkarlar.

Burada önemli husus istiklal Mahkemesinin aldığı idam kararlarının meclisin onayı olmaksızın uygulanabilmesidir. .

Görüşmeler sırasında Feridun Fikri Bey "Meclisin onayından geçmeyen idam kararlarının hemen uygulanmasının Anayasaya aykırı olacağını" söylese de kanun yürürlüğe konulur.

7 Mart günü iki istiklal Mahkemesi üyelikleri için seçim yapıldı. Kimi milletvekilleri anayasaya aykırı olarak bu mahkemelere yetki veriliyor diyerek seçimlere katılmadılar.

Yapılan seçimler sonucunda Ankara İstiklal Mahkemesi'ne :
Başkan Ali Çetinkaya, Kılıç Ali, Ali Zırıh, Reşit Galip, Savcılığa Mustafa Necati(Hastalık gerekçesi ile istifası üzerine Ali Necip Küçüka) seçildiler. Bu mahkeme ünlü izmir Suikasti sanıklarını yargılayacaktır.

Doğu istiklal Mahkemesi üyeliklerine ise:

Başkan Hacim Muhittin (Çarıklı) (başkanın hastalık gerekçesiyle istifa etmesi üzerine 10 gün sonra Mazhar Müfit Kansu seçiliyor), Ali Saip (Ursavaş), Avni (Doğan), Müfit (Özdeş), Savcılığına ise Süreyya (Önge evren) seçildiler.

IŞBAŞı VE IDAM KARARLARı

26 Martta Şeyh Sait ve adamları ele geçirilir.

Doğu, Şark, isyan Bölgesi istiklal Mahkemesi adı ile anılan istiklal Mahkemesi 14 Nisan 1925'de Diyarbakır'a giderek göreve başlar.

Mahkemede ilk yargılananlar ve ilk idam cezasına çarptırılanlar Siverek'ten Karabahçeli Şeyh Eyüp ile Diyarbakır'dan Dr. Fuat oldu.(16 Nisan) 19 Nisanda Hüseyin oğlu Mehmet, 22 Nisan'da da Diyarbakır Mebusu Fevzi Bey'in değirmen bekçisi Hasan idam cezasına çarptırıldılar. Cezaları hemen yerel savcılık tarafından infaz edildi.

ilk toplu yargılamada yargılananlar ise Kürdistan Teali Cemiyeti Başkanı Seyit Abdülkadir, Oğlu Mehmet, Jin dergisi sahibi ve başyazarı Bitlisli Kemal Fevzi, Diyarbakırlı Hacı Ahti Mehmet ve arkadaşları oldu. Bu sanıklardan Seyyid Abdülkadir, oğlu Mehmet, Abdullah Sadi istanbul'dan getirilerek sanık sandelyesine oturturtuldular. 14 Mayısta

başlayıp 23 Mayısta biten yargılama sonunda mahkeme; Seyyid Abdiilkadir ve Oğlu Mehmet, Kemal Feyzi, Kör Sadi, Aksaray Valide Cami Şeyhi Silifkeli Hoca Askeri, Divrikli Îlyas ve Avukat Hacı Ahti diye tanınan Mehmet Tevfik'i idama mahkûm etti. Sanıklar 27 Mayıs gecesi Diyarbakır Ulucami önünde idam edildiler.

ŞEYH SAIT VE ARKADAŞLARıNıN IDAMı

Şeyh Sait ve arkadaşlarının yargılanmasına 26 Mayıs 1925'de başlanıldı. Şeyh Sait ile birlikte yargılanan 81 sanık hakkındaki karar 28 Haziran 1925'de açıklandı. Savcı Örgeevren sanıkları "yalan yere din ve şeriatı ittihaz ederek hakikatte müstakil bir islam kürt hükümeti kurmak maksat ve gayesiyle Şeyh Sait'in vukua getirdiği müsellah isyan ve ihtilal hareketlerine muhtelif şekil ve suretlerde katılıp karışmakla suçluyordu. Mahkeme de aynı görüşü paylaştı ve hükmünü verdi.

Sanıklardan Şeyh Sait ve 48 kişi idam cezasına çarptırıldı. Savcı Örgeevren bu kişileri ve özelliklerini şöyle belirtiyordu:

"Asiler reisi Şeyh Sait,

Varto ve Muş Cephesi Kumandanı Melikanlı Şeyh Abdullah,

Varto'ya hücum edenlerden Tokliyan aşireti reisi Halitoğlu Kamil Bey,

Kamil Beyin kardeşi Baha Bey,

Elaziz Cephesi kumandanı eski Milis Kaymakamı Şeyh Şerif,

Darahi inzibat kumandam ve geri hizmetler amiri Fakih Hasan Fehmi,

Genç mıntıkasındaki bütün isyan hareketlerinde bulunan reislerden Valirli Hacı Sadık Bey,

Palo, Elaziz ve Çapakçur cephelerinde çalışan ve asiler namına Çapak çur'da idareyi ele alan reislerden Canlı Şeyh İbrahim,

Harput Cephesinde savaşan ve asiler üzerinde müessir olan Şeyh Ali ve Şeyh Celâl,

Usat üzerinde müessir olan Şeyh Hasan,

Diyarbakır ve Lice müsademelerinde müfreze kumandanlığı yapan Garipli İzzet Bey oğlu Mehmet Bey,

Müsademe ile tutulan reislerden Hanili Mustafa Bey ve Hanili Salih Bey,

Nezip dağlarında tutulan Canlı Şeyh Abdullah ve Şeyh Ömer,

Tekkesinde isyan hazırlıkları için toplantılar yapılan Hanili Şeyh Adem,

Maden Şehri İnzibat Kumandanı Madenli Kadri Bey,

Asilerin mümessili olarak çalışan ve Maden'e o sıfatla gelen Piranlı Molla Mahmut,

Silvanlı Şeyh Şemseddin,

İsyan propagandacılarından Termil köylü Şeyh İsmail,

İsyan propagandacılarından Termil'li Şeyh Abdullatif,

Varto baskıncılarından Bakilanlı Molla Emin,

Çapakçur'da son harbe katılan Ali namıdiğer Arab Abdi,

Varto'ya yüz atlısı ile hücum eden Kargapazarlı Haliloğlu Mehmet,

Şeyh Şerifin katibi ve mesai arkadaşı Şinikli Jandarma Hasanoğlu Süleyman,

Köy muallimi Musyanlı Molla Cemil,

Aşiretiyle isyana katılan Az Aşireti reisi Demirci Ömeroğlu Süleyman,

Kığı harbine katılan Şerifoğlu Süleyman,

Fakıh Hasanın Katibi Tahir,

Hanili Salihbeyoğlu Hasan,

Hanili Mustafa Beyoğul Mahmut Bey,

Varto'da Şeyh Abdullah ile birlikte çalışan Şeyh Musaoğlu Şeyh Ali,

Varto asilerinden, beylik bir katırla Halit Beye kaçarken yakalanan Bokilanlı Hacı Halit,

Varto işgalcilerinden Diyadinli Timur Ağa,

Şeyh Abdullah'ın savaş arkadaşı Hınıslı Kamil Beyoğlu Abdullatif,

Varto işgalcilerinden Muşlu Mehmet, Süleyman Beyz ve Bahri Bey,

Usat şeyhlerinden Zorabadlı Şeyh Cemil,

Çapakçur boğazı müsademesinde bulunanlardan Çapakçurlu Süleyman oğlu Yusuf,

Çapakçur müsademesinde bulunanlardan Yamaç aşiretli Ali Badan,

Şeyh Abdullahla birlikte savaşan Kargapazarlı Halit,

Müsademelerde yaralanan Mehmetoğlu Tahir,

İsyanı tertip ve tahrik edenlerden Nahiye Müdürü Tayyip Ali,

Çapakçur Kaymakamı Hüseyin Hilmi,

Efendisiyle beraber harekâta katılan Şeyh Siat hizmetçisi Yusufoğlu Çerkeş, Jandarma Halit ve Salihoğlu Hasan."

Bu kişilerden Çapakçur Kaymakamı Hilmi Beyin idam cezası daha önceki vatani hizmetleri gözönüne alınarak 15 sene kürek cezasına çevrilirken, sanıklardan Salih Bey oğlu Hasan'ın idam cezası da sanığın henüz 15 yaşını bitirmemiş olması nediniyle 10 yıl hapis cezasına çevrildi.

Sanıkların cezaları kararın açıklandığı gece infaz edildi.

İdam gecesini Behçet Cemal, Şeyh Sait İsyanı kitabında resmi tarihin penceresinden şöyle anlatıyor:

Umumi koğuştaki mahkûmları merkez hastahanesi nöbetçi hekimi

yüzbaşı Cemil muayene etti. îdama engel bir hastalıklarının olup olmadığına baktı. Saat 12'de muhafız bölüğü komutanı Nazif Beyin ince fakat sert sesi duyuldu "Hadi bakalım birer birer çıkın." Kapının önünde muhafız bölüğü sıralanmıştı. Hafif, ılık bir rüzgâr esiyordu. Dağınık bulutlardan sıyrılan ay, bir lüks lambasının yardımı ile idama gidenleri belli ediyordu. Hepsi birbirine bağlanmıştı. Aralrındaki rütbe farkı kalkmış, en öne Faik Hasan düşmüştü. Şeyh Sait aradaydı. Hanili Salih mertlik tavsiye ediyor, Muştalanın oğlu Mahmut helalaşıyordu. Dıyarbkırın köhne surları üzerinden bakarak bu diyarda adaletin hakkın ilk defa tezahürüne şahit olan ay gülümsüyor gibiydi. Kafile yollanmağa başlarken, bütün Diyarbakır'ın duyduğu tatlı bir ses duyuldu: "Şeyh Sait nerede?" Şeyh bu sesi tanıdı, "Saip Bey dedi, haniya doğru söylersemkurtaracaktın?" İstiklal Mahkemesi hakimi Ali Saip'in dudaklarının ucunda pek nadir ayrılan gülümsemesi beliriverdi, "ne yapalım Sait Efendi seninle Hınıs'ta kuzu yeyemedik" dedi. Şeyh Sait kurtulursa herkese kuzu ziyafeti vaad etmişti. "Ben doğru söyledim, cezamı hafifletmeliydiniz" dedi. Ali Saip Bey cevap verdi, "Şeyh Efendi, bundan daha hafif ceza olur mu?" Şeyh Sait "bundan daha ağırını söyle bakalım Saip Bey" derken gülümsüyordu ve ilave etti "artık kuzu filan kalmadı, ne olurdu Edirne'de yüzbir sene verseydin?" Ali Saip birden ciddileşerek "bu kadar Türk kanını dökülmesine, ocakların sönmesine sebep oldun cezanı çekeceksin" dedi.

Sait gülümsüyor, birşeyler mırıldanarak yürüyordu. Kalablık kütlenin adımlarından başka ses duyulmuyordu.

Siverek kapısından çıkıldı. Ötede 47 sehpanın heybetli hayaletleri göründü. Kolordu komutanı general Mürsel, Vali Mithat, İstiklal Mahkemesi üyesi Müfit, Diyarbakır milletvekillerinden Cavit ve Şeref, birçok subay ve halk bekleşiyordu.

Şeyh Sait durdu. Ali Saip Beye hitaben "Seni severim. Ama mahşer günü seninle hesaplaşacağız" dedi. Vali Mithat heyecanla söze girerek "mahşer gününde adil yargıçlarımızla değil, öldürdüğün masum çocuklar, ocaklarını söndürdüğün biçarelerle hesaplaşacaksın" dedi. Sait "boynuzsuz keçinin ahım boynuzludan alırlar" diye mırıldandı. O ara general Müsel Sait'e dönüp sordıı:"Din kalktı diyorsun, namazını kılmıyor muydun? Camilerde ezan okunmuyor muydu? "Bir müddet düşündü, başını öne eğdi, "fena yaptık bundan sonra iyi olur inşallah" dedi. Bunlar son sözleri oldu.

Gömleği giydirdiler. Sessiz yürüdü. Sesini çıkarmadan asıldı.

İhtilalin adaleti yerini bulmuştu. *(Behçet Cemal, Şeyh Sait isyanı, Sel yay., Ağustos 1955, sf.114 117)*

DIĞER BAZı IDAMLAR

İsyan Bölgesi İstiklal Mahkemesinin verdiği idam kararlarının başlıca larına değinecek olursak;

Temmuz ayı başında Urfaya giden istiklal Mahkemesi Hoca ibrahim Efendiyi yargıladı ve halkı ayaklanmaya kışkırtmak suçundan idma mahkûm etti. Karar 6 Temmuz günü hükümet meydanında infaz edildi. 18 Temmuzda Elazığ'da mahkeme başladı. Mahkeme Elazığ sıkıyönetim mahkemesinden elindeki dosyaları kendisine vermesini istedi. Şeyh Sait ayaklanmsına katıldıkları gerekçesiyle Madenli Osman (18 Temmuz) ve Kasap Süleyman (20 Temmuz) idam cezasına mahkûm oldular, idam kararları 22 Temmuz'da infaz edildi. 23 Temmuz'da da ayaklanmya katıldığı gerekçesiyle iki kişi daha idam cezasına mahkûm edildi. 25 Temmuz'da ayaklanmaya katıldıkları, bazı askerleri katlederek Murat nehrine attıkları gerekçesiyle yargılanan Palulu Mühendis Ali ve dört arkadaşı yargılanarak idama mahkûm edildiler. Cezaları 28 Temmuz'da infaz olundu. 29 Temmuz'da ayaklanmaya katıldıkları gerekçesiyle iki kişi daha asılarak idam edildi. Elazığ'da çalışmalarını sürdüren İstiklal Mahkemesi ayaklanmada yer alarak Osmaniye baskınına katıldıkları gerekçesiyle Zülfikar ve Demir adlı kişilerin idam edilmelerine karar verdi(5 Eylül). Nuri adlı br şahısın ise mahkemece casusluk yaptığı sabit görülerek idam cezasına çarptırıldı ve cazası 12 Eylül gecesi infaz olundu. Dersim Mebusu Hasan Hayri Bey ve Galip Bey de istiklal Mahkemesinde yargılanarak ölüm cezasına çarptırıldılar. Cezaları 23 Kasım'da infaz edildi. 28 Aralıkta ayaklanmaya katıldığı iddiası ile yargılananlardan Palulu Hasanoğlu ibrahim idam cezasına çarptırıldı. 13 Ocak 1926'da ise yine ayaklanmaya katıldığı iddiası ile yargılananlardan Çapakçurlu Şükrü, Ali oğlu Sait, Ali oğlu Faik, Ali oğlu ibrahim, Mehmet oğlu Selim, Ömer oğlu Ahmet, Safa oğlu Olaş, Mehemet oğlu Abdulkerim, ibrahim oğlu Ali, Zafi oğlu Molla Yusuf, Cundi oğlu Feyzi ve Hasan oğlu Osman idam cezasına mahkûm edildiler. Cezalan 14 Ocak'ta infaz edildi.

Diyarbakır'a dönen istiklal Mahkemesi 6 Temmuz'da ayaklanmaya katıldığı iddiası ile yargıladığı Silvanlı Pir hmet ile on iki arkadşınıldam cezasına çarptırdı.

ANKARA İSTİKLAL MAHKEMESİ VE İDAM KARARLARI

Mahkeme üyelerinden çoğunun adının Ali olması nedeniyle Aliler Mahkemesi diye de anılan mahkeme 12 Mart 1925'de göreve başladı.

Ankara İstiklal Mahkemesi ilk idam kararını Kırşehir cinayeti sanıklarından Hasan, oğlu Mehmet ve Ahmet çavuş hakkında verdi. 28 Haziran'da verilen karar aynı gece infaz olundu.

Tarikat ı Salahiye adlı gizli örgütü kurdukları iddiası ile yargılananlardan eski yüzbaşı Nihat, Distolcu Nuri, Yeniköy Belediye Md. eskici Kemal, Arap Asım, sabık yaver Darendeli İsmet, Distolcu Osman Daver, Zambo oğlu Hiristaki, Ertuğrul Şakir, Tevfik Hamdi, Romanyalı Halil, Hacı Nafil Hiyanet i Vataniye Kanununun 1 .maddesi uyarınca idam cezasına mahkûm edildiler. Cezaları 16 Ağustos'ta Ankara Ulus'ta bulunan Taşhan önündeki meydanda infaz edildi. Soygun ve adam öldürme suçlarını yetkisi dahilinde gören İstiklal Mahkemesi bu suçtan sanık İspartalı Raşit, Deli Hüseyin ve Ramazan'ı yargıyarak ölüm cezasına mahkûm etti. Cezaları 9 Eylül'de Karaoğlan Çarşısı önünde infaz edildi. Yine soygun ve adam öldürme suçlarından sanık Eğri Ahmet Çetesine mensup kişilerin yargılanmaln sonucunda bunlardan Mehmet Ali, Ramazan, San Mehmet, Zıbın Ahmet, Hoca Şükrü, Cimdallı Hakkı ve Deli Ahmet idam cezsına mahkûm edildiler. Cezaları 20 Eylül'de infaz edildi.

19 Eylül günü trenle batı ve güneye yolculuğa çıkan Ankara İstiklal Mahkemesi buralarda da yargılama faaliyetini sürdürdü. Bu seyahati sırasında İzmir'de Yunanlılara katılarak vatana ihanet ettiği gerekçesiyle Şakir oğlu İsrail'i yargılayarak idama mahkûm etti. (21 Eylül) 1 Ekim'de Teyyareci tzzeddn Beyi' öldüren Kako Mustafa'yı ölüm cezasına çarptırdı.

10 Ekim'de Antep'e gelen İstiklal Mahkemesi bir evi basarak evin erkeğini ve beş aylık hamile olan karısını öldürmekten sanık olan kişileri yargılamaya başladı. Yargılama sonucunda Karcı Mehmet, Halil oğlu' Mehmet, Durdu Mehmet, Antakyah Osman, Deli Hüseyin, Kürt Ulvi, Kör Ali, Bekçi Şaban, Hüseyin ve kardeşi Mesto ölüm cezasına mahkûm edildiler. Karar hemen o gece infaz edildi. Ertesi gün yine yol kesip soygunculuk yapma, köy basmak suçlarıyla yargılanan Veli oğlu Ahmet ve Bozo Mehmet ölüm cezasına mahkûm edilerek cezaları infaz edildi.

13 Ekim'de Adana'ya gelen mahkeme bir karı kocayı öldüren külhan beylerini yargıladı. Yargılama sonucunda Arap Mustafa oğlu Hasan, Hacı Veli oğlu Ahmet ve İbrahim Çavuş oğlu Yusuf un idamına karar verildi. Karar 13 Ekim gecesi yerine getirildi.

25 Kasım günü Sivas'a gelen mahkeme "Türkiye devletinin şeklini tebdil ve tağyir amacıyla halkı ayaklanmaya kışkırttığı" iddası ile İmamzade Mehmet Necati'yi yargılayarak idam cezasına çarptındı ve ceza 28 Kasım'da infaz edildi. 11 Aralık'ta Ankara İstiklal Mahkemesi Rize'ye geldi ve hemen halkı şapka bahanesi ile hükümete karşı ayaklanmaya kışkırtan sanıkları yargılamaya başladı. 14 Aralık günü sona eren yargılama sonunda İmam Şaban, Muhtar Yakup, Peçeli Mehmet, Hafız Osman, Avukat Hulisi, Hafız Kamil idam cezasına çarptırıldı. Rize'den Giresun'a geçen mahkeme camilerde ve köylerde dini politikaya alet ederek halkı ayaklanmaya kışkırtan Şeyh Muharrem ve Abdullah Hoca idam cezasına mahkûm edildiler. Ankara'ya dönen İstiklal Mahkemesi 31 Aralık günü soygunculuk ve adam öldürmekten yargıladığı Mehmet, Arif, Süleyman ve Hüseyin'i idam cezasına çarptırdı. İdam cezaları 2 Ocak 1926 günü infaz olundu. Aynı gün bir polisi öldüren Istibli Recep oğlu Ali de ölüm cezasına mahkûm edildi. İstiklal Mahkemesi 27 Ocak'ta kendisinden nafaka isteyen eski eşini kiralık katile öldürten Miralay Osman Bey'in askerlikten atılarak idamına ve kirlik katil Refet Reis'in idamına karar verdi. Ankara dolaylannda dolaşarak hükümet aleyihinde faaliyette bulunan Keskinli Rıza'yı da idama mahkûm etti. Yine şapkayı bahane ederek halkı kışkırtan kişilerin yargılandığı davada mahkemece suçlu görülen Molla İbrahim, Muhtar ve bayraktar Hamdi, Hafız Mehmet, İnşallah Maşallah lakaplı Ali ve Pekmezci Hüseyin idam cezasın çarptırıldılar. Erzurum, Rize ve Giresun'da ortaya çıkan irtica olayının sorumlusu olarak yargılanmak üzere gözaltına alınıp Ankara'ya getirilen sanıklann son duruşmaları 3 Şubatta yapıldı. Anayasal düzeni değiştirerek dini esaslara daylı bir devlet kurmak amacıyla çalışmalar yaptığı, bu yönde "Frenk Mukallitliği ve Şapka" adli bir risale hazırlayıp bunu yurdun değişik yerlerine dağıttığı, şapkayı bahane ederek halkı hükümet aleyhine kışkırttığı iddiası ile yargılanan İskilipli Atıf Hoca ve arkadaşları Ali Rıza ve Süleyman idam cezasına çarptırıldılar. Mahkemenin kararı 4 Şubatta Meclis binasının önünde yerine getirildi.

Milas dolaylannda soygunculuk yapan Milas Belediye Başkanı Halil İbrahim Hoca, Kürt Şerif ve Çerkeş Süleyman ile Antalya Burdur yolunda soygunculuk yapan Alabaş İsmail ve Mehmet oğlu Mustafa yapılan yargılama sonunda idam cezsına çarptırıldı ve cezları 14 Martta Ulus'ta Taşhan önünde infaz olundu. Yine Trabzon bölgesinde soygunculuk yapan çete elemanlan Molla Mehmet, Seyfettin, Hüseyin, Mıgırdıç, Hacı Akazde Ömer ve Gavur İmam Rahmi idam cezasın mahkûm oldular. İdam cezalan 4 Mayıs gecesi infaz olundu.

istiklal Mahkemelerinde idam cezalarının çok kabaca seyri böyle. Kuşkusuz burada sözedilen idamlardan kat kat ceza verildiğ bir gerçek. Ama konumuz ne istiklal Mahkemeleri ne deonun verdiği kararların ayrıntıları. Asıl olarak idam cezasının şekillenişi. Bizim için bu kadarı yeterli diyebiliriz. *(Ayrıntılı bilgi için bak.,Ergün Aybars, İstiklal Mahkemeleri 1923 1927, Kültür ve Turizm Bak. Yay., Ank.1982)*

IZMIR SUIKASTı DAVASı VE IDAMLAR

izmir Suikatı davası Mustafa Kemal'e yönelik bir suikat iddiası ile açılmış ve yürütülmüştür. Mustafa Kemal'in batı illerine yaptığı gezinin bir ayağını da izmir oluşturur. Son olarak 14 Haziran günü Bursa'dan Izmire'e hareket etmek üzere iken, izmir valisi bir suikast teşebbüsünün varlığı kendisine bildirilerek gelişi ertelemesini istiyor.

Yapılan açıklamada olay kamuoyuna şöyle duyuruluyor: "Reisicumhur hazretlerinin seyahatlan esnasında izmir'de tatbik olunmak üzere bir suikast tertip edildiği tezahür etmiştir. Mürettipler silahları ve bombalan ve hazırlıklanyla reisicumhur hazretlerinin izmir'e muvasalatlarından bir gün evvel tevkif edilmişler ve mevkuflar suikast teşebbüslerini itiraf etmişlerdir. Mesele istiklal Mahkemesine tevdi edilmiş ve mahkeme heyeti davayı yerinde takip ve rüyet eylemek üzere izmir'e hareket etmiştir."

İstiklal Mahkemesi hemen işe el koyuyor. Suikast hazırlamak üzere teşkilat kurdukları gerekçesiyle izmir ve Ankara'da birçok kişi tutuklanıyor. Tutuklananlar sıradan insanlar değil. Çoğu önemli bir mevki sahibi ve siyasi kimlikleri ile tanınıyorlar. Kapatılan Tenakiperver Fırka'nın elemanları olarak biliniyorlar. Birinci mecliste muhalefet gurubunu oluşturmaları da bir başka özellikleri.

Bunlar arasında kimler yok ki; Kazım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy, Cafer Tayyar ve Refet Paşa, Lazistan eski Mebusu Ziya Hurşit, Çopur Hilmi, Laz ismail, Gürcü Yusuf, İttihat ve Terakki iktidan maliye nazırı Cavid Bey, Sivas Mebusu Halis Turgut, Erzincan Mebusu Sabit, eski Maarif Vekili Necati, Ergani Mebusu ihsan, Erzurum Mebusu Münir Hüsrev, Ardahan Mebusu Hilmi, Erzurum Mebusu Hüseyin Avni, Trabzon Mebusu eski Adliye Vekili Hafız Mehmet, Ordu Mebusu Faik, Saruhan Mebusu Abidin, Eskişehir Mebusu Arif, istanbul Mebusu ismail Canbolat, ittihat ve Terakki Maarif Nazın ve İzmit Mebusu Şükrü, Mersin Mebusu Çolak Selahattin, Amasya Mebusu Bekir Sami, emekli Baytar Albay Rasim Bey, Mersin eski Mebusu Cemal Paşa.

Tutuklananlardan bazdan Mustafa Kemal'in çok yakın arkadaşlarıydı. İstiklal Mahkemesi ismet Paşa'nın tutuklanmasına karar vermiş ise de Mustafa Kemal'in "iktidar mevkindeki bir başvekilin durup dururken tutuklanmasının" tamiri imkânsız bir skandal olacağını söylemesi üzerine bu karanndan vazgeçmi ştir.

İstiklal Mahkemesi soruşturmayı tamamlar. Yargılamalar 26 Haziran 1926 günü duruşma salonu haline getirilen izmir Milli Kütüphane salonunda başladı.

Denizli Mebusu istiklal Mahkemesi savcısı Necip Ali iddianamesinde bir ihbar sonucu olayın ortaya çıkanldığını, yaptıklan soruşturmada ise çok önceden beri hükümeti devirmek için faaliyet gösteren bir teşkilatın ortaya çıkanldığını açıklıyor. Suikat teşebbüsüne ise bu teşkilat kalkışmış, iddiaya göre suikastın elebaşı Ziya Hurşit. Eski Lazistan mebusu. Mebusluk için yaşı küçük olmasına rağmen Mustafa Kemal tarafından mebusluğa getirilmiş. Fakat mecliste muhalefet gurubunda yer almış.

O istanbul'da ticaretle uğraşırken bir yandan da gizli siyasi faaliyetler yürütüyor. Mustaf Kemal'in izmir'e geleceğini öğrenince bir suikast planı yapıyor. Arkadaşlan Laz İsmail ve Gürcü Yusuf ile beraber izmir'e geliyor, istanbul'dan aldığı bir referansla Milli Mücadele sırasında Ege Bölgesinde büyük kahramanlıklar gösteren Sarı Efe'yi buluyor ve planını açıklıyor. San Efe'nin arkadaşları Çopur Hilmi ve Giritli Şevki'nin de katılımı ile plan somut hale getiriliyor. Suikast Kemeraltı caddesinde gerçekleştirilecek. Rıhtımda bekleyen Şevki'nin motoru ile Sakız adasına kaçılacak.

Suikast günü beklenirken San Efe bilinmeyen bir nedenle istanbul'a gidiyor. San Efe'nin gidişi üzerine kendilerini ele vereceğini düşünerek korkup paniğe kapılan Giritli Şevki arkadaşlarını polise ihbar ediyor..

Olay bu kadar. Ama duruşmada sanıklara suikast konusundan çok Tenakiperver Fırka ile olan ilgileri ve bu fırkadaki faaliyetleri soruluyor. Bütün siyasal yaşamları bir bir ortaya dökülüyor.

Sanıkların tamamına yakını yapılan suçlamaları kabul etmiyorlar. Bunun bir tertip olduğunu ileri sürürek masum olduklanm belirtiyorlar.

Suikast teşebbüsünü kabul eden Ziya Hurşit diğer suçlamaları reddediyor: "Ben teşkilatı esasiye kanununu tağyir veya tadile teşebbüs etmedim. Büyük millet meclisini vazifelerini ifadan men etmek de hatılımdan geçmemiştir. Yalnız suikast yapacaktım. O nedenle bana yalnızca suikasta teşebbüs suçundan ceza verilebilir." diye savunmasını yapıyor.

İstiklal Mahkemesi 18 gün içinde jet hızıyla yargılamaları bitirip kararını veriyor. Karar 13 Temmuz günü başkan Ali Çetinkaya tarafından açıklanıyor.

13 sanık Türk Ceza Kanununun "Türkiye Cumhuriyetinin Teşkilatı Esasi Kanununu tamamen veya Kısmen tağyir ve tebdili veya ilgaya ve mezkur kanuna tevfikan teşkil edilen Büyük Millet Meclisini iskat veya vazifeyi ifadan men'e cüret ve bu yönde teşkilat oluşturanlar idam olunurlar" hükmü uyarınca idam cezasına çarptırılıyor. Haklarında idam cezası verilen sanıkların son duruşmaya getirilmedikleri görülüyor. Onlar hükmü infaz sırasında öğrenecekler.

Mahkeme Cavit ve Hilmi beylerin dosyalarının ayrılmasına da karar veriyor.

İstiklal Mahkemesinin kararlan kesin. Ne temyiz ne itiraz edilebili yor.Yalnız infaz ediliyor.

HÜKMÜN TEBLİĞİ VE İNFAZA HAZIRLIK

13/14 Temmuz gece yansı suikast mahkûmları için son anlardır artık. İzmir Hapishanesi hareketli saatler yaşıyor. Hapishane müdürünün odasında müdürün yanısıra İstiklal Mahkemesi Hukuk Müşaviri Nail Bey, mahkeme savcısı Necip Ali ve bir imam oturuyorlar. Birazdan mahkemeye getirtmedikleri sanıkların yüzlerine mahkeme kararını okuyacaklar.

Gardiyanlar jandarmaların desteğinde mahkûmları tek tek odaya alıyorlar. Yüzlerine karar okunuyor.

Önce Gürcü Yusuf, ardından Arif Bey. Arif Bey Mustafa Kemal'in yirmi yıllık arkadaşı. "O benim idam olunmama razı olmaz, birçok meydan muharebesinde ona fedakârhane hizmet ettim,beni affeder verin bir mektup yazayım" diyor. Yazdığı mektup alınıp bir köşeye atılıyor.

Sonra İsmail Canbolat, Halis Turgut odaya alınıyor. Sonra Rüştü Paşa; "ben bu cezayı haketmedim, masumum, son dakikasında insan yalan söyler mi, bu işiten haberim yoktur, bir gün elbet durum anlaşılacak, ruhum o zaman şad olacak"diyor. Abidin bey müdüre çıkışıyor apar topar getirildiği için. Söyleyecek bir şeyiniz var mı sorusuna,"Hayır. Söylenecek şeylerin hepisini söyledim. Anlatamadım. Şimdi ne isterseniz yapın, kuvvet sizde" diyor. »

San Efe'den sonra Ziya Hurşit'in yüzüne hüküm okunuyor. Hepisi bu kadar mı, başka bir şey yok mu diyerek arkadaşlarını soruyor. Onların da idam cezasına çarptırıldığını öğrenince "Galiba bazıları idamı hak etmemişti, bir yanlışlık olmalı" diyor iimtsiz bir tavırla. Sonra diğerleri dinliyorlar haklarındaki idam hükmünü. Bazı vasiyetlerde bulunuyor, ellerindeki paraların çocuklarına, ailelerine ulaştınlmasını istiyorlar.

İNFAZ ANI

Darağaçları Hükümet Konağının Kemeraltı tarafındaki kapısının önüne kuruluyor.

Önce en son idam hükmünü dinleyen ittihat ve Terraki iktidarının Maarif Nazırı Şükrü bey götürülüyor infaz yerine. Cezaevinden elleri kelepçeli siyaset meydanına kadar yürütülüyor.

"Cellat Ali bütün mahareti ve çevikliği ile ipin halkasını bir hamlede Şükrü Bey'in boynuna geçirip, ayaklarının altındaki iskemleyi devireceği anda yani tam boğulurken ip kopmuş. Şükrü de, bir lahzalık bir asılışla bir külçe halinde yere yuvarlanmıştır. Herkes telaşla o tarafa doğnı koşarken, Cellat Ali kendine yardım edenlerle birlikte, yarı ölü hale gelen Şükrü'yii kucaklayarak karşı köşedeki sehpaya götürüp, tekrar asmıştır. Bu esnada yani bir ölümden kurtulup bir ölüme gdiş esnasında Şükrü'nün boğuk bir hırıltıdan başka sesi çıkmamıştır.

Ardından taksiyle Hafız Mehmet getirilmiştir. Biraz evvel Şükrü asılırken ipi kopan sehpaya doğru sendeleye sendeleye götürülürken Hafız Mehmet gözlerini yummuş; hiçbirşey görmek istemediğini ne olacaksa çabuk olup bitmesini mırıldanmıştır. Kopan ipi değiştiren celladın:

Şöyle buyurun Hafız Bey! deyişi üzerine gösterilen sandelyeye çıkarken faltaşı gibi açılan gözlerini darağacına dikmiş ve;

Zulüm, zulüm, zulüm, zulüm ile yapılan bina payidar olmaz! diye feryat ediyor.

Rüştü Paşa Hükümet Konağının önündeki darağacına götürülürken gözlerinden yaşlar boşalmıştır.

Korkumdan değil. Harb meydanında bin defa ölüme göğüs gerdim. Fakat gözlerimi bile kırpmadım. Ölümün böylesi kahrediyor insanı. Ne olur beni kurşuna dizin! Bu son arzumu yapın. Ve bilin ki masumum. Bir hatanın kurbanıyım. Beni boşu boşuna itham ediyorlar. Suikast teşebbüsünü duyunca kaç defa yapmayın dedim. Hem kendinizi hem de muhalefeti mahvedeceksiniz. Bilir miydim dinlenmiyeceğimi" derken orada bu faciayı seyretmekte olan istiklal Mahkemesi azalarınadan biri;

Yalnız muhalefet mi Paşa? deyince Rüştü Paşa ona dönerek;

Muhalefet dolayısıyla hepimize, memlekete... cevabını vermiş, sonra, ellerim kelepçeli, göz yaşlarımı bile silemiyorum, silin kuzum, ipi de geçirin! Ha şöyle diye cellada bakarak bir ah sesi ile can vermiştir.

Arif Bey taksiden indirilirken;

Çıkarın şu kelepçeleri, kaçacak değiliz ya. Başım çok ağrıyor, nedir bu eza cefa, diyerek koluna girenleri, yardıma kalkışanları itip darağacına yürümüştür. Tam idam sehpasının altında;

Hani paşadan cevap yok mu, mutlaka haber verir, biraz bekleyelim demişse de cevap bekleyen olmamıştır.

Abidin idam sehpasının altındaki sandelyeye çıkınca cellada dönüp;

Bari ipi kendim geçireyim. Sana da zahmet olmasın ver şunu diyerek ipini boğazına geçirmiştir.

İsmail Canbolat Kışla önündeki sehpaya sakin sakin yürümüş, ipi boynuna geçiren celladın gözlüğünü çıkarmak isteyişine kızarak;

Bırak gözlüğümü! Vazifene bak, derken orada görevli jandarma zabitlerinden biri telaşla koşup gelerek,

Canbolat bu mu? diye cellada sorduktan sonra kin dolu bir sesle, Nasıl?... Erenköy'de zavallı masum inzibat çavuşunu vurur musun! İşte intikam alınıyor! diye bağırmıştır.

Sarı Efe suikastın yapılacağı yere yakın İkinci Beyle Sokağı başındaki sehpaya çıkarılırken hiç sesini çıkarmamış, yalnız cellada;

Beni fazla eziyete sokma, elini çabuk tut! demiş, cellat başı Ali de;

Hadi hadi merak etme bu bir lahzalık iş, dişini sık diyerek sandelyeye tekmeyi vurmuştur.

Ziya Hurşit tam suikast yapmayı kararlaştırdığı yerde Kemeraltı Camii'nin köşesinde asılmıştır. Sehpaya yaklâşıken yanındakilere sormuştur;

En son gelir bezme ekabir derler ya, ben de sonuncu asılan mıyım? Ben zaten başka birşey beklemiyordum. Sizin elinizden yalnız bu gelir. Amma bu da bir zevk. Hürriyetsiz bir memlekette yaşamaktansa, namusuyla ölmek daha hayırlıdır. Zahmet buyurmayın ben işimi kendim görürüm. Şu sehpa he mükemmel bir şey! Salıncağaa benziyor. Yüksekliğine de diyecek yok. Yerde kalan insanlara yüksekten bakacağım. İsteğim de buydu." derken etraftaki kalabalık arasında birine gözünü dikerek;

Kılıç Ali yok mu? Nerede bakayım? deyince Kılıç Ali celladın rivayetine göre görünmemek için çömelivermiştir. Bu esnada işini bir an önce btirmek telaşında olan celladın;

Aman beyim, vakit geçiyor, çabuk ol deyişine gülen Ziya Hurşit;

Acelen ne be kuzum telaş etme. Ölecek ben değil miyim? İşte gidiyorum. Dünya sana kalacak. Merak etme. Beş dakika sonra öbür tarafta soyuna sopuna kavuşacağım. Mektubun falan varsa ver de götüreyim, haydi allahaısmarladık diye gülümseyerek can vermiştir.

Kendisi de Yozgat İstiklal Mahkemesi üyeliği yapmış olan Ziya Hurşit bir başka İstiklal Mahkemesinin kararıyla yaşama veda etmiştir.

Hükümet meydanının denize yakın tramvay durağı önünde Halis Turgut otomobilden indirildi. Sehpaya çıktığında son söz olarak;

Ben ölüyorum amma fikrim ölmez, Yaşasın Türklük diye bağırdı. Ve hayata veda etti.

Baytar Rasim kışla kapısının önündeki sehpaya çıkarak;

Yolcu yolunda gerek, hadi bakalım gidiyoruz işte dedi.

Çopur Hilmi ile Gürcü Yusuf sessiz sedasız yaşama veda cttlcr.

Laz İsmail idam sehpasına yaklaşınca;

Vay demek bu ha! Bunu çok seyrettim. Hadi öyleyse, gayret bizden kuvvet sizden. Amma tezolun, canımı çok acıtmayın. İpi boğazıma iyi geçirin, ne olacaksa olsun bitsin dedi ve ayağının altından sandelye çekildi." *(Ayrıntılı bilgi için bak. Kandemir, izmir Suikastinin içyüzü, Tarih Yay., İst. 1955,sf.l15 124)*

İdam cezasına mahkûm olan 13 mahkûmun cezalarının infazı saat üç olduğunda tamamlanmıştı.Tüm mahkûmların boynuna aynı yafta asılmıştı.

Yaftada şöyle yazıyordu: "Türk vatan ve namusunu kurtaran aziz reisicumhur hazretlerine sukast icra ve heyeti vekleyi iskat ve taklibi hükümet edecekleri bir anda derdest edilip bilmuhakeme mücrimyeti sabit olan ve Ceza Kanunun 55. maddesi delaletiyle 57.maddei mahsusasına tevfikan sulben idamına karar verilmiştir."

İzmir Hükümet konağının önünde idam edilen 13 kişinin cesetleri öğlene kadar idam sehbalarında bırakılarak halka izlettirildi.

ANKARADAKİ İDAMLAR

istiklal Mahkemesi izmir'de "işini" bitirip Ankara'ya döner dönmez suikastin Ankara ayağını soruşturmaya başladı.

İzmir Davasında dosyaları ayrılan ittihat ve Terakki iktidarı Maaliye Nazırı Cavit Bey ve Ardahan Mebusu Hilmi Bey'in yanısıra birçok eski ittihatçı bu davda sanık olarak mahkeme karşısına çıktılar.

Davanın duruşması 2 Ağustos 1926 günü başladı. Savcı Necip Ali iddianamesinde sanıklara şu isnadda bulunuyordu:

Reisicumhur hazretlerine karşı izmir'de yapılması planlanan suikasten öte sanıklar hükümeti devirmek için gizli bir komite oluşturmuşlardır. Bu komiteye Tcrraki Perver Fırkaya mensup olup izmir davasında suçlan

sabit olan birçok kimselerden başka mefsuh ittihat ve Terakki Cemiyeti rüeasasından bazılarının da alakadar bulunduğu ve ancak maznun sıfatıyla yargılanan bu şahısların cürmü görülmekle beraber daha geniş ve kapsamlı siyasi faaliyetlerde de bulundukları hissedilmiş olduğundan başlı başına bir mevzu teşkil eden bu dava mahkeme heyetinin oluruyla açılmıştır.

istiklal Mahkemesi savcısı sanıkların suçlarının sabit olduğu düşüncesındeydı. Mahkemenin de kendi düşüncesini paylştığını söylüyordu. Ayrıca yalnız suikastı değil gizli bir örgütü de yargıladıklarını da ilan ediyordu.

Savunmalarını yapan diğer sanıklar gibi Cavit Bey de böyle bir teşkilatın bulunmadığını, suçlamaların tümüyle hayal mahsulü ve uydurma olduğunu söyledi.

Mahkeme yargılamayı 26 Ağustos günü tamamlayıp kararını açıkladı. Fakat kararın açıklandığı son duruşmaya tutuklu sanıklardan dördü, Dr.Nazım, Cavit, Nail ve Hilmi Beyler getirilmemişti. Belli ki onlar hakkında karar pek hayırlı değildi. Anlaşıldığı gibi mahkeme diğer sanıkları çeşitli cezalara çarptırdı ve bu dört sanığı idam cezasına mahkûm etti. Kararda sanıkların ittihat ve Terakki Fırkasını yeniden iktidara getirmek için hükümeti devirmek yönünde gizli çalışmalar yaptıklarının sabit olduğu açıklanıyordu.

Ertesi gün Zafer Bayramı arifesiydi ve gece yarısından sonra idamların infazı mümkün değildi. Ya bu akşam asılacaklar ya da infazlar birkaç gün gecikecekti.

Mahkemenin sanıkların bir kaç gün sonra asılmasına tahammülü yoktu. Hemen o akşam saat 22'de Ankara Hapishanesinin önüne sehpalar kuruldu. Ahali gösteriden haberdar edildi.

"Dışarıda hapishanenin önüne dizilmiş sehpalara kadar yaklaşmak istercesine kaynaşan çoluklu çocuklu kadınlı erkekli kalabalığı güç halle zapteden süngülü jandarmaların açabildikleri sahada götürülen Cavit Bey Hapishanenin Yenişehir'e nazır cephesinin solundaki sehpaya yaklaştığı vakit inanılmayacak derecede sakin ve telaşsızdı. Kendisine yaklaşıp son bir dileği olup olmadığını soran kişinin adli tabip olduğunu öğrenmesi üzerine;

Sizden bir ricam var doktor bey! Hüseyin Cahit Bey buradadır. Lütfen kendisini görünüz. Selamımı söyleyin. Çocuklarımın ve refikamın gözlerinden öpsün. Gazi Paşa hazretlerine de selam ve hörmetlerimi söyleyin! diyerek idam sehpasının altındaki sandelyenin altına çıkmış ve yüksek sesle;

Allanın laneti zalimin üstünedir. Zulümdür bu zulüm! diye bağırdıktan sonra cellada haydi vazifeni yap artık demiştir.

Doktor Nazım Bey'in ise ip boynuna geçirilirken son sözleri;

Yok...Vallahi yok...Bu meselede hiçbir alakam yok, taksirim yok, masumum, olmuştur.

Nail Bey idam sehpasının altına geldiğinde hatıra defterinin oğluna verilmesini istemiş ve oradaki sandelyeye oturmuştur. Celadın ayağa kalkmasını söylemesi üzerine;

Ne bileyim ben, her zaman sandelye görünce otururduk. Meğer bu başka sandelye imiş. Kusura bakmayın teşrifatı bilmiyorum dedikten sonra yine cellada yalnız şu düğümü arkaya al cellatbaşı, nasıl olsa boğacak değil mi arkadan olsun demiş ve son sözleri, "Millet sağ olsun, vatan payidar olsun" olmuştur.

Hilmi Bey idam sehpasının altına getirildiğinde birkaç şey söylemek istediğini söylemişse de ağızından sözcükleri çıkaramamış, sözünü toparlayanlamıştı. Celladın çabuk olmasını söylemesi üzerine, peki buyurun olmuştu son sözleri.

Cellat, Hilmi Bey'in ayaklarının altından sandelyeyi çektikten sonra devrilen idam sehpası ile birlikte yere yuvarlanmış üstü başı, eli yüzü kan içinde kalmıştı. Cellatlar Hilmi Bey'in kanlarını sildiler, idam gömleğini yeni temiz bir gömlek ile değiştirdiler, sehpayı yeniden kurup onu yenden *astılar."(Kandemir, tzmir Suikastının İçyüzü, İst. 1955, Cilt 2, sf. 120 124)*

İSTİKLAL MAHKEMELERİNİN SONU

Çok sayıda idam cezası veren bu olağanüstü siyasi mahkemeler 7 Mart 1927'de faaliyetlerine son verdiler. Ne var ki istiklal Mehakimi Kanunu işlerliği olmasa da yürürlükte kaldı ve ancak 4 Mayıs 1949'da yürürlükten kalkabildi.

ZIYA HURŞIT KİMDİR?

Abidin Nesimi "Türkiye Komünist Partisinde Anılar ve Değerlendirmeler" adlı kitabında Ziya Hurşit için "ihtiyat kaydıyla" bir not yazıyor. Sözkonusu notu "ihtiyat kaydına bir ihtiyat kaydı" koyarak ben de buraya alıyorum:

"Ziya Hurşit Birinci Dünya Savaşı başlarında inşaat ı bahriye mühendisliği görmek üzere devletçe Belçika'ya gönderilmiştir. Birinci Dünya Savaşı sırasında bir kişinin Avrupa'ya tahsile gönderilmesi önemlidir. Çünkü bu suretle tahsile giden kişi savaşın ateş hattından uzak tutulacak

tır. Bu onun korunduğunu gösterir. Bu itibarla bu tür kişilerin ya mutlu azınlığa mensup bir kişi olması ya da özel görevli bir kişi olması gerekir. Bu açıklamaya göre Ziya Hurşit'in özel bir durumu olması gerikir.

Ziya Hurşit'in Belçika'da bulunduğu dönemde II.Enternasyonal sosyalizmi Belçika'da iktidardadır. Oysa II.Enternasyonal dünyanın diğer yerlerinde bir hayli gerilemiştir. Buna karşılık Ziya Hurşit de II.Enternasyonale meyletmiştir.

n:..:____: T\.:_______o________________________'T:— TT________:* *________________________. 1______
uiiıııv~j *Lsuuya* oavaşı auıı uuıuıica *jL^ıya* IAUIŞII ugıuımıııım ıcuuaımcuua
dan Türkiye'ye döner. Yaşı milletvekili olmasına elverişli değildir. Atatürk onun yaşını büyütüp Rize'den TBMM'ye üye yapmıştır. Birinci TBMM'de Atatürk'e karşı çıkanlar arsında yer alır. ikinci TBMM'ye milletvekili olarak giremez.

Aydınlık idarehanesinde sık sık gelip Şefik Hüsnü ile görüşür. Ziya Hurşit komünizme meyleder. Şefik Hüsnü Abdullah Cevdet'e yaptıklarının benzerini Ziya Hurşit'e de yapar. Onu Aydınlık dergisinden uzaklaştırmaya çalışır. Oysa Ziya Hurşit Moskova'ya gitmek ve orada okumak isteğinde dir. Şefik Hüsnü elinden geldiği ölçüde buna engel olmaya çalışır. Fakat Ziya Hurşit boş durmaz, III.Enternasyonal'e baş vurur. Orada okumak istediğini söyler. III.Enternasyonal bunu uygun görür. Ziya Hurşit yurt dışına kaçışını görkemli kılmak için Atatürk'e izmir'de düzenlenen suikastta görev alır. Ziya Hurşit Hakkında verdiğim bu bilgiyi Sarı Mustafa'dan aldım. Başka hiç bir kanaldan bu bilgiyi doğrulama olanağı bulamadım, ihtiyat kaydıyla burada açıklıyorum. Ancak Nazım Hikmet'in bir iki şiirinde sözü edilen Laz ismail'in ünlü ismail Bilen değil, Ziya Hurşit'in yakın arkadaşı Laz İsmail olduğu söylentileri gün geçtikçe yaygınlaşmaktadır. Eğer Nazım Hikmet'in sözünü ettiği Laz ismail gerçekten Ziya Hurşit'in Laz ismail'i ise, bu takdirde San Mustafa'dan duyup yukarıya naklettiğim bilgiler özel bir değer kazanır." *(Agy., sf.98 99)*

Burada yazılanlar için ihtiyat payını biraz fazla bırakmak gerektiği düşüncesindeyim. Olayın geçtiği 1926 yılında Sovyetler Birliği ile Türkiye arasındaki ilişkiler gözönüne alınırsa yazılanların doğru olması pek de imkân dahilinde değildir. Yani Mustafa Kemal'e suikastte bulunacak birisine Moskova'nın kapılarım açması pek kolay olamaz. Ancak Abidin Nesimi'nin suikast konusuna değin Ziya Hurşit'e ilişkin yazdıklarında doğruluk payı bulunabilir.

MENEMEN OLAYI VE İDAMLAR

1930'ların başında toplu olarak idamların gerçekleştiği bir olay da Menemen kalkışmasıdır.

Dördünün adı Mehmet, ikisinin adı Hasan olan altı kişi Manisa'nın bir köyünün dağlarında günlerce ayin yaparlar. Bunlardan en yaşlısı olan Derviş Mehmet "mehdilik" iddasında bulunur. 23 Aralık 1930 sabahı ellerinde silahlarla Menemen'e gelerek Müfti camisinde bu iddialarım açıklayıp şeriat isteyenlerin belediye meydanında toplanmasını isterler. Camiden aldıkları yeşil bayrağı bu meydana dikerler.
Olayı öğrenen jandarma komutanı durumu asteğmen Kubilay'a bildirir ve olaya müdaha edip önlemesini ister. Bir bölük asker alan Kubilay meydana giderek göstericlerden eylemlerine son vermelerini ister. Onlara teslim ol çağrısı yapar. Çağrısına kurşunlarla cevap alır. Yaralanıp yere düşer. Gözü dönmüş Dervş Mehmet bir bağ bıçağıyla Kubilay'ın başını gövdesinden ayırarak bir direğe bağlar. Bu arada onlara müdahale eden Bekçi Hasan ile Bekçi Şevki de öldürülür.

Durumdan haberdar edilen alay komutam meydana gelir ve asilerden Dervş Mehmet, Sütçü Mehmet, Şamdan Mehmet orada öldürülür.

Olay üzerine 30 Aralıkta hükümet Menemen, Manisa ve Balıkesir yöresinde lay süreyle sıkıyönetim ilan eder.

General Mustafa Muğlalı başkanlığında bir Divan ı Harp kurulur. Olaya karışan kişiler mahkeme haline getirilen Menemen Zafer ilkokulunda 15 Ocak 1931 günü yargılanmaya başlanılır. Yargılamalar 3 Şubat günü sona erer. Sanıklardan 36'sı TCK'nın 146. maddesi uyarınca idam cezasına çarptırılır. İdam cezaları TBMM'nin onayına sunulur. TBMM'de yaşlan küçük olan sanıkların cezaları hapis cezasına çevrilir.

Mahkeme, yargılamalar sırasında yalnız Menemen'de ortaya çıkan olay ile yetinmemiş, bu olayın kökenlerini de araştırarak yargılamaya dahil etmiştir. Araştırmalar sırasında Derviş Mehmet'in istanbul Erenköy'de oturan 84 yaşındaki Nakşibendi Şeyhi Esat'la ilişkisi olduğu sonucuna varılır. Bu ilişkinin Manisa devlet hastanesi eski imamlarından Laz ibrahim hoca aracılığıyla sağlandığı da öne sürülür. Yargılamalar sonucunda Menemen'de ortaya çıkan olayın elebaşı olarak tutuklanan Şeyh Esat idam kararının verildiği günden iki gün önce 31 Ocak 1931 tarihinde cezaevinde ölür. Şeyhin cesedi Menemen belediyesi tarafından kasaba mezarlığına gömülür, iki gün sonra mahkemenin açıkladığı kararda ölüm cezasına çarptırılan Şeyh'in cezası yaşı nedeniyle 20 yıl hapis cezasına çevrilir.

İdam cezalan onaylanan 28 kişinin cezalan 3 Şubat gecesi Menemen'in muhtelif yerlerinde infaz edilir.

Yaralı olarak yakalanan Emrullah oğlu Mehmet Emin Kubilay'ın başının kesildiğ yerde, yedisi istasyon çevresinde, diğerleri Zafer İlkokulu önünde, Belediye Meydanında, Çarşı İçinde asılırlar. İdam mahkûmlarından Hacı Ismailoğlu Hüseyin sehpaya götürülürken karanlıktan yararlanarak kaçar ise de 13 gün sonra Manisa civarında bir dağ köyünde köylüler tarfından yakalanıp teslim edilir ve Menemen'e getirilerek ertesi gün idam edilir.

İdam edilen kişiler şunlardır:

Kahveci çırağı Mustafa, Terzi Talat, Topçu Çavuşu Hüseyin, Tatlıcı Mutat Hüseyin, Eskici Hüseyin oğlu Ali, Çepeli Köyünden Himmet oğlu Süleyman, Nalıncı Hasan, Kasap Süleyman, Manifaturacı Osman, Hatip Hafız Cemal, Tabur İmamı llyas Hoca, Alipaşazade Ragıp, Müezzin Hafız Ahmet, Giritli İbrahim oğlu İsmail, Bozalanlı Koca Mustafa, Hacı İsmail oğlu Hüseyin, Göriceli Abdülkerim, Cumai Balalı Ramiz, Molla Süleyman Kahya oğlu Hüseyin, Çingene Mehmet oğlu Ali, Trakçı Hüseyin oğlu İbrahim Ethem, Osman oğlu Mehmet, Arnavut Yusuf oğlu Kamil, Kerim oğlu İbrahim, Selim oğlu Boşnak Abbas, Alaşehir'den Şeyh Ahmet Muhtar, Şeyh Esadın oğlu Mehmet Ali, Manisa Hastahanesi İmamlığından mütekait Laz İbrahim Hoca, Mehmet Emin.

İdam edilen sanıklann adlan ve idam edilen sanıkların sayısı konusunda kaynaklar farklılıklar gösteriyor.fAynnft/t *bilgi için bkz. Kemal Üstün, Menemen Olayı ve Kubilay, Çağdaş Yay. İst. 1977)*

SEYİT RIZANIN İDAMI

1930'lu yılların sonuna doğru yaşanan bir toplu idam da Dersim İsyanı sonrasındadır. Bu yargılamalar ve verilen idam kararlan son derece trajik olup aklın, vicdanın kabul edemeyeceği bir nitelik taşımaktadır.

1937 yılına gelindiğinde Dersim ile hükümet arasındaki gerilim en üst seviyeye ulaşmış durumdaydı. Bir kıvılcım büyük bir yangını tutuşturmak için yeterli olacaktı. Yüzyıllardır kendine egemen bir biçimde yaşayan Dersim çevresi bu özelliğinden tavz vermek istemiyor, hükümet ise kesinlikle "Dersim'i medeniyete açmak" istiyordu.

Kıvılcım 1937 Martında çakıldı. Ve hükümet güçleri ile Dersimliler arasında çatışmalar başladı. Çatışmaların kaynağı neydi?

Resmi görüşe göre :" Ağaların tahriklerine uyan Demenanlılar 21 22 Mart 1937 gecesi Kahmut köprüsünü yaktılar. Ve karakola tecavüz ettiler. Bunun arkasından Seyit Rıza şakisi de Sin Karakoluna tecavüz etti.(26 *Mart 1937)*

Yürütülen imar ve tamdin çalışmalarının bu şekilde önüne geçilmek islendiği görülünce 1937 harekâtına lüzum hissedildi. "Naşit Uluğ Tunceli Medeniyete Açılıyor. *Cumhuriyet Matbaası. İst. 1939. sf.155)*

Dersimlilerin cephesinden ise Nuri Dersimi olayı şöyle açıklıyordu:

"Silah toplamak bahanesiyle, Yusuf aşireti üzerine askeri bir müfreze gönderilmişti. Bu müfreze askerlerinden bazıları, fakir bir kıza fiilişeni icra etmişlerdi. Bunu haber alan aşiret reisinin oğlu Fındık askeri müfrezeye hücum ederek, mıntıka dışına püskürtmeye mecbur kalmıştı. Bu sebeple Mazgirt mıntıkasında çarpışmalar başlamıştı. Seyit Rıza'mn oğlu Bra İbrahim Hozt'a gelerek Abdullah Alpdoğan idaresi ricalile temasa geçmiş ve yapılmakta olan askeri harekâtın bir şekilde icrasını babası adına dilemişti. Bra İbrahim geri dönerken Kurmay Şevket'in hazırlamış olduğu bir plan mucibince Kırgan Aşireti dahilinde Dest köyünde misafir bulunduğu evde uyurken feci bir surette imha edilmişti. Genç evladının kahpece öldürülmesinden mütessir olan Seyit Rıza, Kırgn Aşiretinin merkezi olan Sin köyünü kuşatarak katillerin teslimini dilemişti. *"(Agy. sf. 146)*

Çatışmalar devam ederken hükümet 4 Mayısta topyekün bir saldırı kararı aldı. Bu karar uyarınca 12 Mayısta harekât başladı. Çatışmalar 1937 yazı boyunca sürdü. Kış gelmekteydi. Kışla birlikte harekât kabiliyeti azalacak olan askeri yetkililer kendilerince bir plan geliştirdiler. Yetkilileri Seyit Rıza'ya haber göndererek, görüşmek istediklerini, kendisinin isteklerini kabul ettiklerini, aşiretler üzerine harekât yapılmayacağını, uğranılan zarar ziyanın devletçe tazmin edileceğini Elazığ Valisi aracılığıyla bildirdiler. Bu plan sonucunda Seyit Rıza 5 Eylül 1937 günü yakalandı.

Yapılan yargılamalar sonucunda Seyit Rıza ve diğer 6 sanık 10 Kasım 1937 günü idam cezasına çarptırıldılar. Sanıkların cezalan 17 Kasım gecesi Elazığ Buğday Meydanı'nda infaz edildi. Bu yargılamanın ve infaz lann ayrıntılarını Çalayangil'in anılarında bulacağız.

İdam edilen yedi kişinin adları şöyle:

Seyit Rıza

Oğlu Resik Hüseyin
Fındık Ağa (Yusuf Ağanın oğlu)
Hüseyin Şeydi (Gureşanlı)
Cebrail Ağa (Demahan aşireti)
Hüseyin (Cebrail ağanın oğlu)
Hasan Fidan (Heso Gıs/Gureşanlı)

Nuri Dersimi anılarında 10 kişi asıldı diyor ve infaz tarihini 18 Kasım olarak veriyor. Ulus gazetesi ise infaz tarihi olarak 15 Kasımı gösteriyor.

Çağlayangil anılarında 18 Kasım diyor. Kurum gazetesi ise 17 Kasını diyor.

Kurum gazetesi idam edilenlerin sayısını 7 olarak veriyor. Gazeteye göre idam edilenlerin adları şöyle: "Seyit Rıza, Oğlu Mehmet, Seyhanlı Aşireti Resi Hasan, Yusufgil aşireti reisi Kameroğlu Fındık, Demehanlı aşireti reisi Cebrailoğlu Hasan, Kureşanlı Hasan, Mirzali."

Yurt gezilerine çıkan Mustaf Kemal bu gezilerin bir durağı olarak 15 Kasım'da Diyarbakır'da, 17 Kasım 1937 günü de Elazığ'da bulundu. İnfazlar Mustafa Kemal Elazığ'a gelmeden gerçekleştiğine göre infazlar 17 Kasım gecesi yapılmış olmalıdır. Ayrıca Çağlayangil'in aşağıya aldığımız anılarında söz ettiği gibi Seyit Rıza'nın oğlu Resik Hüseyin'in yaşının küçük olmadığı, Hüseyin'in 28 yaşında yakışıklı bir delikanlı olduğu da söyleniyor.

Çağlayangil Anlatıyor:

SEYIT RıZAYı NASıL ASTıK?

Çağlayanğilin anlatımlarını özetleyecek bir söz var "şecaat arzederken merd ı mıptı sirkatin söyler" diye. Şecaatini kendi ağzından dinleyelim.

"Malatya Emniyet Müdürlüğü'nde 2,5 yıl çalıştım. En unutamadığım olay, Seyit Rıza'nın asılmasıdır.1935 1937 arasındadır.

Yıl 1937. Şükrü Sökmensüer, Atatürk döneminin ünlü emniyet genel müdürlerinden.

Bir gün beni çağırdı.

Atatürk Diyarbakır'da Singeç Köprüsü'nü açmaya gelecek dedi.

O tarihte Seyit Rıza, Dersim'in Kürt lideri. Aynı zamanda peygamber sülalesinden geliyor kendisi. Seyit Rıza'nın bir de dini vasfı var.

Fırat, Şeytan Köprüsü denen mevkide dört metreye kadar daralır. Derinliği de deniz gibi 17 metre olur. Burada bir köprü yapmışlar.

Köprünün başında bir karakol. Karakol'da da otuzüç askerimiz var. Askerlerin başında İsmail Hakkı adında bir yedek teğmen. Yani ihtiyat mülazım.

Köprüye Dersimliler bir baskın düzenliyorlar. Baskında karakol yakılıyor ve otuzüç askerimiz de şehit ediliyor,

işte bu olay dersim isyanının başlamasıdır.

Atatürk olayla ilgileniyor ve ilgililere kesin talimat veriyor, "bu meseleyi kökünden hallediniz" diye.

Elazığ'da o tarihte Müfettiş i Umum i Abdurrahman Doğan Paşa var.

Malatya Emniyet Müdürlüğünden birbuçuk ay kadar önce Ankara'ya tayin edilmişim. Vali ibrahim Ethem Akıncı şövalye, çeteci bir adam. Demirci Efe ile birlikte Kurtuluş Savaşı'nda çete kurmuş.

Uzatmayalım biz Ankara'dan müsaade istihsal edilerek vali Akıncı ile birlikte Elazığ'a varıyoruz. Müfettiş i Umum i Abdurrahman Paşa'nın misafiri oluyoruz, istediğimizi anlatıyoruz. Paşa bize "iyi ki geldiniz. Ben de yarın orada bir mevkiye gideceğim. On beş gün önce tercüman arcılığı ile asilerle konuştum. Kendilerine aşiretlerinin başı olan kişileri teslim ederseniz harekâtı durduracağız, banş yapacğız dedim. Yarın da son gün. Gideceğimiz mevki biraz tehlikeli. Ne olacağı belli' olmaz, isterseniz sizi de alabilirim" dedi.

Yola çıktık. Önümüzde ve arkamızda birer kamyon. Biz ortadayız. Kamyonun birinde askerler var. Diğerlerinde fırından yeni çıkmış sıcak sıcak ekmekler.Yollar devriye dolu. Devriyeler mevzilenmiş.

Geleceğimiz yere geldik. Yüksek bir yerden aşağıya indik, indiğimiz yere silahlı askerler dizildi. Abdurrahman Paşa muhtemel bir pusuya karşı önlemler aldırmıştı. Benim yanımda fotoğraf makinesi var.

Bir süre bekledik. Ortalarda kimseler yok. Bağırdık çağırdık bir tercüman çıktı ortaya. Abdurrahman Paşa:

Geldiniz mi,dedi.

Geldik, dediler.

Ortaya göğsü bağrı açık, uzun boylu levent adamlar çıktı.

Abdurrahman Paşa gelenlere çuvallarla ekmeği dağıttı. Açtılar. Hemen ekmekleri kırıp yemeğe başladılar. Kalanları da koyunlarına soktular.

Paşa onlara sordu:

Listede yazılı olanları getirecek misiniz?

Üç kişi hariç oniki kişiyi getireceğiz dediler.

Abdurrahman Paşa "olmaz" dedi. Onlar da son derece kararlı bir biçimde;

Paşam nidek olmazsa olmaz, dediler.

Asiler dağlara sığınmışlar. Mavzerli bir alayı durdurdular. Paşa onlara biraz sert "devletle baş edemezsiniz" dedi ve ekledi.

Niçin teslim etmiyorsunuz?

içlerinden en uzun boylu olanı öne çıktı.

Bir kadının tek kocası olur. Şimdi siz hükümetsiniz. Askeriniz var. Bugün buradasınız. Bunları size veririz alır gidersiniz. Biz yarın yine onların elinde kalırız. Bunlar, bu ağalar bizim külümüzü attırırlar. Siz Dcrsim'c giremiyorsunuz. Jandarmanızı sokamıyorsunuz...

Abdurrahman Paşa durdu düşündü, sonra tercümana şunları söyledi:

Yapmayın. Size on beş gün daha izin vereyim. Gidin ve on beş gün sonra bu listedekileri getirin dedi.

O listede Seyit Rıza da var. Ve teslim etmeyecekleri üç kişiden birisi de Seyit Rıza. Ben de bu olayın resimlerini çektim.

Bu olaydan sonra Ankara'ya döndüm. On beş günlük ikinci müddet bitmiş Abdurrahman Paşa'ya listedekileri teslim etmemişler.

Aradan aylar geçti Seyit Rıza ve çevresi yakalandı. Muhakemeleri sürüyor, işte bu sırada Atatürk Diyarbakır'daki yeni yapılan Singeç Köprüsü'nü açmaya gidecek. Elazığ'a gelecek. Karayoluyla Singeç Köprüsü'ne geçecek.

Emniyet Genel Müdürü Şükrü Sökmensüer bey bana diyor ki "Atatürk Singeç Köprüsü'nü açmaya gidecek Dersim harekâtı bitti. Beyaz donlu altı bin doğulu Elazığ'a dolmuş. Atatürk'ten Seyit Rıza'nın hayatını bağışlamasını isteyecekler buna meydan vermeyelim."

1937 yılında resmi tatil günü cumartesi öğleden sonra. Atatürk pazartesi günü Elazığ'a gelecek. Bizden istenen Atatürk gelmeden "asılacak asılsın" ve Atatürk'ün karşısına beyaz donlular çıktığı zaman iş işten geçmiş olsun.

O dönemde Elazığ valisi Şefik Bey, Savcı Hatemi Senihi Bey, Emniyet Müdürü Serezli İbrahim Bey, savcı yardımcısı arkadaşım. Şükrü Sökmensüer "sivillerden Emniyet Genel Müdürlüğü'nün siyasi şubesinden istediklerini al. Atatürk'ün istasyondan halkevine kadar korunması da size ait"dedi. Başta Macar Mustafa olmak üzere altı kişi alıp yola çıktım. Trenle Elazığ'a vardım. Emniyet Müdürü İbrahim Bey'e gittim. Savcı için "kural dışı bir şey yapmaz, mümkün değil" dedi.

Savcıya gittim. Durumu kendisine anlattım. Bana bu konuda hükümetten de şifre aldığını, ama mahkemelerin cumartesi günü tatil olduğunu, tatilde ise sonuç almanın mümkün olmadığını bildirdi. Ve ekledi "ben de

mahkemeleri etkileyemem." Oysaki biz mahkemeninkararını Atatürk gelmeden önce vermesini ve gereğinin yapılmasını, Atatürk geldiğinde Seyit Rıza meselesinin kapanmış olmasını istiyorduk. Ben bunu halletmek için hükümet tarafından buraya gönderilmiştim. Savcı yardımcısı hukuktan sınıf arkadaşım. Bana "sen valiye söyle bu savcı rapor alsın gitsin ben senin istediğini yaparım" dedi.

Biz mahkemenin tatil günü işlemesini ve alınacak sonucun infazını istiyorduk.

Savcı rapor aldı. Arkadaşım vekil olarak savcının yerine geçti. Gittiğimde hakim mahkemenin aldığı karan evinde yazıyordu. Hakimle konuştuk. Kendisi karan daktiloya çektirmekle meşguldü. Devir CHP devri. Herkes çekiniyor. Hakim bana "cumaertesi mahkeme toplanmaz ancak pazartesi günü mahkemeyi toplar kararı veririz. Salı da idam hükümlerini yerine getiriririz" dedi.

O zamanlar dördüncü bölgede temyiz hakkı yok.

Abdurrahman Paşa sıkıyönetim kumandanı olarak kararı tasdik edecek O da "yukardaki karar tasdik olunur" demiş ve basmış boş kağıda imzasını. Yukanya "Abdurrahman Paşa'nın idamı" diye yazsanız kendisi idam edilecek.

Hakime dedik ki "bu dediğiniz gün Atatürk geliyor. Maksat hasıl olmuyor ki." Hakim "başkaca bir şey yapılmaz" diyerek kestirdi attı. Ben de kendilerine sordum:

Sizin saat 5'den sonra davaya devam ettiğiniz olmuyor mu?

Ooo çok oluyor cevabını verdi.

Eeee sondan beş saat ihlal ediyorsunuz da, baştan beş saat ihlal etseniz olmuyor mu? Yani pazar akşamı sahurdan sonra mahkemeyi açarız.

Hakim: •

Elektirikler kesiliyor dedi.

Ona da çare bulduk. Otomobil farları ile hapishaneyi aydınlatırız. Halkevine lüksler koyanz.

Hakim bu defa,

Samiin (dinleyici) yok, dedi.

Ona da çare bulduk. Samiin getiririz.

Kaç kişi asılacak?

Onu karardan önce söyleyemem dedi ve ekledi;

Savcı 27 kişinin idamını istedi.

Biz ona göre mi hazırlığımızı yapalım.

Blmem dedi.

Ceza infaz kanunu her asılanın ayn bir yerde asılmasını, asılanlrın birbirini görmemesini emrediyordu. Bu şartı da yerine getirmeye çalıştık. Her meydana dört beş sehpa kurduk. Vali bir de çingene cellat buldu. Gece 12.00'de hapishaneye gittik. Farlarla çevreyi aydınlattık. Mahkemenin 72 sanığı var.

Sanıkları aldık. Mahkemeye götürdük. Çingene de geldi. Adam başına on lira istedi, "peki" dedik.

Sanıklar Türkçe bilmiyor. Mahkeme kararı açıklandı. Yedi kişi ölüm cezasına çarptırılmış, sanıklardan bazıları beraat etmiş, bazıları da çeşitli hapis cezalan almıştı.

Kararlar okununca sanıklar ilk anda anlamadılar. İdam "tunne" diye bir vaveyla koptu.

Biz Seyit Rıza'yı aldık. Otomabilde benimle polis müdürü ibrahim'in arasına oturdu. Jeep jandarma karakolunun yakınındaki meydanda durdu. Seyit Rıza idam sehpalannı görünce durumu anladı.

Asacaksınız, dedi ve bana döndü,

Sen Ankara'dan beni asmak için mi geldin?

Bakıştık, ilk kez idam edilecek bir insanla yüzyüze geliyordum. Bana güldü. Savcı;

Namaz kılıp kılmayacağını sordu, istemedi.

Son sözünü sorduk:

Kırk lira ve saatim var, oğluma verirsiniz dedi.

Oğlunun asılacağını da bilmiyordu. Adamın yaşı 57'ye indirilmiş, çocuğunun yaşı da 17'den 21'e çıkanlmıştı.

Bu sırada Fındık Hafız asılıyordu. Asarken iki kez ip koptu. Ben Fındık Hafız asılırken görmesin diye pencerenin önünde durdum.

Fındık Hafız'ın idamı bitti. Seyit Rıza'yı meydana çıkardık. Etrafta kimse yoktu. Ama Seyit Rıza meydan insan doluymuş gibi sessizliğe ve boşluğa doğru bağırdı:

Evlad ı Kerbelayık. Bi hatayık. Ayıptır. Zulümdür. Cinayettir, dedi.

Benim tüylerim diken diken oldu. Bu yaşlı adam rap rap yürüdü. Çingeneyi itti. ipi boynuna geçirdi. Sandalyeye ayağı ile tekme vurdu ve kendini astı.

Gömüleceği yer türbe olmasın diye cenazesi de yakıldı.

Oğlu yaşında bir subayı öldürecek kadar katı yürekli olan bir insanın bu mukadder akıbetine acımak zor. Ama bu cesretini takdir etmekten kendimi alamadım.

Asabım çok bozuldu. Emniyet müdürüne "ben üşüdüm otele gidiyorum" dedim.

Seyit Rıza asılırken ilerden oğlu geliyordu.

Kulun kölen olam. Sığırtmacın olam. Gençliğime acıyın, öldürmeyin beni, diye bağırıyordu.

Ben çok kötü olmuştum. Otele döndüm, iki daktilo sayfası yazı yazdım. Yazının başına da 'Bi Hatayık, Evlad ı Kerbelayık. Ayıptır. Zulümdür. Cinayettir" yazdım." *(Mehmet Ali Brand, Apo ve PKK, Milliyet yay.ist 1992,sf. 56 60)*

IV. BOLUM

1960 ve SONRASI

27 MAYIS DÖNEMİ İDAMLARI

1937 1960 yıllarım kapsayan Milli Şef ve Menderes iktidarları döneminde ikisi kadın olmak kaydıyla 195 kişinin idam cezalan infaz edilmiştir.

27 Mayıs 1960 darbesiyle idamlar bir kez daha yoğun olarak gündeme geldi. İdam cezasına çarptınlan dönemin siyasal sorumluları ile birlikte diğer idam mahkûmlannın cezlan da infaz edildi.

27 Mayıs 1960 ile 6 Ocak 1961 tarihlerini kapsayan Milli Birlik Komitesi (MBK) döneminde 13 idam hükümlüsünün cezalan infaz edilmiştir. (MBK'nın 22 32 nolu kararlan ile)

6 Ocak 1961 ile 25 Ekim 1961 tarihlerini kapsayan MBK ile Temsilciler Meclisinden oluşan Kurucu Meclis döneminde ise, üçü dönemin siyasal sorumlusu olmak üzere 12 idam hükümlüsünün cezası infaz edilmiştir. (Karar no:43 48,63 65,75)

Dönemin siyasi sorumlulan olarak:

Hasan Polatkan ile Fatih Rüştü Zorlu 16 Eylül 1961 günü,

Adnan Menderes 19 Eylül 1961'de idam edildiler.

Bu dönemdeki idamlar 1964 Haziran'ına kadar sürdü. Bu tarihten sonra 12 Mart darbesine kadar idam cezalan infaz edilmedi.

1964 Haziran ayına kadar idam edilenler şunlardır:

Kandemir Sipahipala, Kanun no: .126, 29.11.1962, RG.l.12.1962. Mustafa Karsu, Kn. 160, 24.1.1963, RG.1.2.1963. Şükrü Uzunca, Kn. 161, 24.1.1962,RG.1.2.1963. Abdulcebbar Yıldınm/Mehmet Çimen/ Mehmet Çetin/ Kn. 311, 27.8.1963, RG.4.9.1963. Hamza Gülmez, Kn.312, 27.8.1963, RG.4.9.1963. Osman Taşdemir ,Kn.313, 27.8.1963, RG.4.9.1963, Bahattin Yazıcı, Kn.314, 7.8.1963, RG.4.9.1963. Bekir Yılmaz, Kn. 315, 27.8.1963, RG.4.9.1963. Mehmet Alk Yılmaz, Kn.316, 27.8.1963, RG, 4.9.1963. Ali Koctürk, Kn.317, 27.8.1963, RG.4.9.1963, Kemal Taşkesen, Kn.318, 27.8.1963, RG. 4.9.1963.Ümmühan Bebek, Kn.319, 27.8.1963, RG.4.9.1963. Mustafa Cemal Kanca, Kn.320, 27.8.1963, RG.4.9.1963, Hüseyin Akça,Kn.321, 27.8.1963, RG.4.9.1963. Halil Ölmez, Kn.322, 27.8.1963, RG.4.9.1963, Adem Akçay, Kn.323, 27.8.1963, RG.4.9.1963. Cemil Zambaklı/Ahmet Durer,Kn.324, 27.8.1963, RG.4.9.1963. Reşit Siyah, Kn.339, 2.10.1963, RG. 10.10.1963. Mustafa Dilek, Kn.340, 2.10.1963, RG. 10.10.1963. Hasan Kahyaoğlu, Kn.351, 24.10.1963, RG. 2.11.1963. Ömer Aslan, Kn.352, 25.10.1963, RG.2.11.1963. Mehmet Mustafa Yeğenoğlu, Kn.368,

7.1.1964, RG. 16 .1.1964. Durmuş Çetinkaya, Kn.373, 7.1.1964, RG. 16.1.1964. izzet Sivaslı/Ali İlgaz, Kn.374, 7.1.1964, RG. 16.1.1964. Cafer Güler/Zeki Özalp, Kn. 445, 9.4.1964, RG. 16.4.1964), Kadir Ceylan, Kn.446, 16.4.1964, RG. 22 Nisan 1964, Süleyman Ağırbaş, Kn. 448, 29.4.1964, RG. 11.5.1964. Hasan Şeker, Kn.449, 29.4.1964,RG.ll Mayıs 1964. Bedih Kılıç, Kn.450, 29.4.1964,RG.ll Mayıs 1964. Ali Karahan, Kn,453, 29.4.1964, RG.l 1.5.1964. Bayram Kalpaklı, Kn.454, 29.4.1964, RG.ll Mayıs 1964. Mehmet Gül, Kn. 455, 29.4.1964, RG. 11 Mayıs 1964, Bayram Albayrak, Kn.456, 29.4.1964,RG. 11.5. 1964, Recep Güngör Tanış, Kn. 457, 29.4.1964, RG. 11.5,1964. Hasan Şentürk, Kn. 458, 29.4.1964, RG. 11.5.1964, Kerim Özkan/Hasan Güney, Kn. 459, 29.4.1964, RG. 11.5.1964. Süleyman Bozkurt, Kn. 460, 29.4.1964, RG. 11.5.1964,

Albay Talat Aydemir ve Fethi Gürcan (20 21 Mayıs 1963'de darbe yapmaya kalkışmışlardı.) Kn.480, 23 Haziran 1964, RG. 26.6.1964, İnfaz 5 Temmuz 1964)

12 MART İDAMLARI

1964 yılından sonra infaz edilmeyen idam cezası 12 Mart 1971 darbesi ile yeniden gündeme gelmiş ve uygulanmaya başlanılmıştır.
Dönemin ilk idamı Temmuz 1971'de infaz edilir. Bunu şu idamlar takip eder:

Kamil Akman, Kn. 1426, 8.7.1971, RG. 17.7.1971. Kemal Uluköylü, Kn. 1427, 8.7. 1971, RG.17.7.1971. Nurettin Kahraman, Kn. 1428, 8.7. 1971, RG.17.7.1971. Mahmut Yel, Kn. 1429, 8.7. 1971, RG. 17.7.1971. Faik Vartekli/Kadriye Partici, 1430, 8 .7.1971, RG. 17.7.1971. Hacı Ahmet Tonya, Kn.1431, 8.7. 1971, RG. 17.7.1971. Hüseyin Bulut, Kn. 1432, 8.7,1971, RG. 17.7.1971. Mevlüt Balcı/Zekeriya Balcı, Kn. 1433, 8 .7.1971, RG. 17.7.1971. Ahmet Balıkçı, Kn. 1434, 8.7. 1971,RG.17.7.1971. Cemil Yıldız, Kn. 1435, 8.7. 1971, RG. 17.7.1971. Nail Kır, Kn. 1436, 8.7. 1971, RG. 17.7.1971. Mehmet Karabaş, Kn. 1437, 8.7.1971, RG. 17.7.1971.

DENİZLERİN İDAMI

Denizler 6 Mayıs 1972 günü idam edildiler. Bu olayı ele alan çok sayıda çalışma yayınlanmış olduğu için biz bu çalışmada bu konuya girmeyeceğiz. Yalnız üç devrimci insanı onlar üzerine söylenen anonim bir halk türküsü ve Metin Demirtaş'ın onların hemen ardından yazdığı bir şiirle anmakla yetineceğiz.

Deniz Gezmiş,Hüseyin inan, Yusuf Aslan, Kanun No: 1586, 2 Mayıs 1972, RG. 5 Mayıs 1972, infazı 6 Mayıs 1972.

ŞARKIŞLA
Şarkışlaya düşürmesin oy oy
Allah sevdiği kulunu
Gemerekte çevirdiler
Deniz Gezmişin yolunu

Gece elmalıda yattı oy oy
Hamamcı Ali'yi sordu
Uzatmalı itin biri
Yusufu gaflette vurdu

Olayıdım olayıdım oy oy
Okur yazar olayıdım
Deniz mahkemeye düşmüş
Avukatı ben olayıdım

Yaşa Türk ordusu yaşa! oy oy
Dünya şaştı böyle işe
Ordu madalya göndermiş
Yusufu vuran çavuşa"
GİDENLERE
onlar öldü
uzun söz gerekmez
her devrimci, yaşarken zaten biraz
hayata nişanlı, ölüme sözlü

yalın sözlerle anlatılmalı bu ölüm
onlar nasıl gittilerse ölüme
yiğit ve sade
fırtınası sessizliğinde
kelimelerle

çünkü onlar
ölümü güzel kıldılar
geçip bir sabah umudun
ve yetimlerin safına

1972 Metin Demutuş

12 EYLÜL İDAMLARI

Ölüm cezalan 1972'den sonra fiilen uygulanmaz oluyor. Daha önceki darbelerde olduğu gibi 12 Eylül darbesi de beraberinde idamaları da getiriyor. Daha darbenin üstünden bir ay geçmeden idam sehpaları kuruluyor. Sıkıyönetim yargısı emir komuta ilişkisi içinde bütün şiddetiyle işlemeye başlıyor. Cezaevindeki insanlar birer rehine olarak görülüyor. Bu dile getirilmekten de geri durulmuyor.

Darbenin lideri Kenan Evren Milli Güvenlik Konseyindeki diğer arkadaşlarına sesleniyor:

"Eğer beni veya bu arada sizlerden de biri veya ikinizi suikast neticesinde öldürecek olurlarsa.en kıdemli arkadaşımız emir ve komutayı alır, görevini sürdürür. Hangi örgüt bu suikastı yapmış ise o örgüte mensup ve tutuklu bulunanlann hepsini kurşuna dizersiniz. Böylece başka örgütlere de gözdağı verilmiş olur."

ASMAYALıM DA BESLEYELIM MI

İdamlar birbirini izliyor, idamlara karşı özellikle yurtdışında yürütülen kampanyalar Evren'i rahatsız ediyor. 3 Ekim 1984 günü Muş'ta yaptığı konuşmada ise idamlan savunarak o ünlü "asmayalım da besleyelim mi?" sözünü söylüyor. Şöyle konuşuyor "şimdi ben bunları yakaldıktan sonra mahkemeye vereceğim ve ondan sonra da idam etmeyeceğim, ben onlan senelerce hapishanede besleyeceğim, şimdi siz buna razı olur musunuz?" Bu konuşmadan sonra 7 Ekim'de Ilyas Has, 25 Ekim'de Hıdır Aslan idam ediliyorlar.

12 Eylül dönemi olarak adlandırılacak dönemde, yani MGK dönemi, Danışma Meclisi dönemi ve ilk ANAP döneminde, 12 Eylül 1980 ile 25 Ekim 1984 tarihleri arasında idam cezasın çarptırılan 48 kişinin cezalan infaz ediliyor.

KONSEY DÖNEMI

Beş generalden oluşan ve 12 Eylül 1980 ile 12 Ocak 1982 yıllanm kapsayan Milli Güvenlik Konseyi döneminde 10 idam cezası infaz ediliyor. Bu infazlann 4' U 1980,6'sı ise 1981 yılında gerçekleşiyor.

idam edilenler ve infaz tarihleri şöyle:

Mustafa Pehlivanlıoğlu, Kn. 2308, 6 Ekim 1980, RG. 7 Ekim, infazı 8 Ekim. Necdet Adalı, Kn.2309, 6 Ekim 1980, RG 7 Ekim 1980, infazı 8 Ekim. Serdar Soyergin, Kn. 2322, 24 Ekim 1980, RG. 25 Ekim 1980, infazı 26 Ekim. Erdal Eren, Kn. 2360, 12 Aralık, RG 12 Aralık 1980, infazı 13 Aralık. Cevdet Karakaş, Kn. 2465, 1 Haziran 1981, RG 2 Haziran 1981, infazı 3 Haziran. Veysel Güney, Kn. 2473, 8 Haziran 1981, RG 9 Haziran 1981, infzı 10 Haziran. Ahmet Saner Kadir Tandoğan, Kn. 2476, 23 Haziran 1981, RG 24 Haziran 1981, 25 Haziran. Mustafa Özcnç, Kn. 2505, 18 Ağustos 1981, RG, 18 Ağustos 1981, infazı 20 Ağustos, ismet Şahin, Kn. 2506, 18 Ağustos 1981, RG 18 Ağustos, infazı 20 Ağustos.

DANıŞMA MECLISLI MGK DÖNEMI

MGK kendisine bir Danışma Meclisi atıyor ve birlikte çalışmaya başlıyor. Danışma Meclisi'nin göreve başladığı 13 Ocak 1982 ile görevinin son bulduğu 6 Aralıkl983 tarihleri arasında idam cezasına çarptırılan 36 sanığın cezalarının yerine getirilmesi için kanun çıkartılıyor. Bu cezalardan 14'ü 1982, 22'si ise 1983 yılında infaz ediliyor.

İdam edilenler ve tarihleri şöyle:

Seyit Konuk, ibrahim Ethem Coşkun, Necati Vardar, Kn. 2631, 12 Mart 1982, RG.12 Mart 1982, infazı 13 Mart. Fikri Arkan, Kn. 2643, 26 Mart 1982, RG 26 Mart 1982, infazı 27 Mart. Sabri Altay, Kn.2660, 22 Nisan 1982, RG. 22 Nisan 1982, infazı 23 Nisan. Cengiz Baktemur, Kn.2664, 28 Nisan 1982, RG. 28 Nisan 1982, infazı 30 Nisan. Sahabettin Ovalı, Kn. 2676, 10 Haziran 1982, RG 11 Haziran 1982, infazı 12 Haziran. Ednan Kavaklı, Kn. 2679, 17 Haziran 1982, RG 18 Haziran 1982, infazı 19 Haziran. Ali Bülent Orkan, Kn. 2694, 11 Ağustos 1982, RG 11 Ağustos 1982, infazı 13 Ağustos. Veli Acar, Kn. 2695, 11 Ağustos 1982, RG 11 Ağustos 1982. Eşref Özcan, Kn. 2702, 17 Ağustos 1982, RG 17 Ağustos, infazı 18 Ağustos. Kazım Ergün, Kn. 2763, 28 Aralık 1982,RG 28 Aralık 1982, infazı 29 Aralık. Muzaffer Öner, Kn. 2764, 28 Aralık 1982, RG 28 Aralık 1982, infazı 29 Aralık. Halil Feyzi Uyguntürk, Kn. 2765, 28 Aralık 1982, RG, 28 Aralık 1982, infazı 29 Aralık. Adem Özkan, Kn. 2774, 11 Ocak 1983, RG 11 Ocak 1983, infazı 13 Ocak. Osman Demiroğlu, Kn. 2775, 11 Ocak 1983, RG 11 Ocak 1983, infazı 13 Ocak. Hüseyin Çaylı, Kn.2776, 11 Ocak 1983, RG 11 Ocak 1983, infazı

13 Ocak. Ahmet Mehmet Uluğbay, Kn. 2784, 21 Ocak 1983.RG 21 Ocak 1983, infazı 22 Ocak. Ali Aktaş, Kn. 2785, 21 Ocak 1983, RG 21 Ocak 1983, infazı 23 Ocak. Dursun Bircan, Kn. 2786, 21 Ocak 1983, RG 21 Ocak 1983, infazı 23 Ocak. Ramazan Yukarıgöz Ömer Yazgan Erdoğan Yazgan Mehmet Kambur, Kn. 2792, 28 Ocak 1983, RG 28 Ocak 1983, infazı 29 Ocak. Ahmet Kerse, Kn. 2793, 28 Ocak 1983, RG 28 Ocak 1983, infazı 29 Ocak. Levon Ekmekjiyan, Kn. 2794, 28 Ocak 1983, RG 28 Ocak 1983 infazı 29 Ocak. Rıdvan Karaköse Cavit Karaköse, Kn. 2796,3 Şubat 1983, RG 4 Şubat 1983, infazı 5 Şubat. Fatih Laçingil, Kn. 2798, 22 Şubat 1983, RG 22 Şubat 1983, infazı 24 Şubat. Fayık Güngörmez, Kn. 2799, 22 Şubat 1983, RG 22 Şubat 1983, infazı 24 Şubat. Mustafa Başaran, Kn. 2806, 28 Mart 1983, RG 28 Mart 1983, infazı 30 Mart. Hüseyin Üye, Kn. 2807, 28 Mart 1983.RG 28 Mart 1983, infazı 30 Mart. Şener Yiğit, Kn. 2815, 18 Nisan 1983, RG 18 Nisan 1983, infazı 20 Nisan. Cafer Aksu(Altıntaş), Kn.2816, 18 Nisan 1983, RG 18 Nisan 1983, infazı 20 Nisan. Abdülaziz Kılıç, Kn. 2826, 24 Mayıs 1983, RG 24 Mayıs 1983, infazı 25 Mayıs. Selçuk Duracık Halil Esendağ, Kn.2834, 3 Haziran 1983, RG 3 Haziran 1983, infazı 4 Haziran.

TBMM DÖNEMI

7.12.19*3 tarihinde başlayan bu dönemde meclis iki idam cezasını onaylamış ve bu cezalar infaz edilmiştir. Bu kişiler:
Ilyas Has, Kn. 3052, 4 Ekim 1984, RG 5 Ekim 1984, infazı 7 Ekim.
Hıdır Aslan, Kn. 3049, 3 Ekim 1984, RG 19 Ekim, infazı 25 Ekim.

12 EYLÜL DÖNEMİNDE İDAM EDİLEN DEVRİMCİLER

NECDET ADALI

Etimesgut 1958 8 Ekim 1980, Ankara Merkez Kapalı Cezaevi.

12 EYLÜLÜN İLK KURBANI

Altındağlı Necdet. Altındağda bir kahveyi taradığı iddiası ile bir ihbarı sonucu gözaltına alınıyor. Tarih 8 Ağustos 1977. Necdet 19 yaşında.

Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı Askeri Mahkemesinde yargılanmaya başlıyor. Mahkeme 2 Ekim 1979'da kararını veriyor: idam. Askeri Yargıtay 2. Dairesi bu kararı 16 Temmuz 1980 tarihinde onaylıyor.

12 Eylül ve generaller. Kendilerinin Meclisin tüm yetkilerine sahip olduğunu ilan ediyorlar. Meclis olarak oturup ölüm cezası onaylıyorlar. Tarih 6 Ekim 1980, saat 18.00. Beş general yerini alıyor, diğer görevliler de. Necdetin sonu hakkında konuşacaklar. Saat 18.10 Necdet'in idam kararı onaylanıyor. Adına 2308 Sayılı Kanun diyorlar. Ertesi gün Resmi Gazetede yayınlanıyor bu karar. Ellerini çabuk tutuyorlar! Çok aceleleri var!

HÜCREDEN DIŞARI UZANMAK

Arkadaşları anlatıyor:

Güneşin Ankara'yı kavurduğu bir Ağustos günüydü. Mamak'tan o gün tahliye olacakların yüreklerinde buruk bir sevinç kıpırdıyordu. Bir yandan aylardır birlikte yaşadıkları arkadaşlarından ayrılmalarının üzüntüsünü yaşarken, diğer yandan da özgürlüğe adım atmanın sevincini duyuyorlardı. Demir kapıyı açan gardiyan tahliyeleri koğuşun önüne çağırdığında onlardaki tek düşünce Necdet'i bir kez daha nasıl görebiliriz olmuştu. Mamaktakiler de dışrıdaki siyasi havanın gergin olduğunu seziyorlardı. Heran askerler işe el koyabilirlerdi. Bu sezi içerideki hazırlıklarla da birleşince durumun ciddi olduğu yaygın bir kanı haline geliyordu. Mamak'a yeni gelenlerin içine konup bekletildiği demir bir kafes yapılmıştı. Koğuşlardan kalem, kağıt, kitaplar toplatılmış, tuvaletlerin tahta kapıları alınmış, çiçekler saksılanyla havalandırmaya atılıp kırılmış, erler komando komando bağırışları ile koğuş kapılarına vurarak geçmeyi sıklaştırmış

lardı. Sayımlarda rahat hazırol komutuna uyulmasına zorlanılıyordu. Tahliye olanların değil gözlerinin, yüreklerinin bile arkada kalmsına yeter koşullardı yaşananlar.

Ya Necdet? Darbe gelirse ilk işi onu asmak olmaz mıydı? Ağustosun sımsıcak son günleri, insanların kafalarında soğuk mu soğuk düşünceler. Darbe olursa işte o zaman Mamaktakileri çok daha kötü ve baskılı günler bekliyor demekti. Necdet'i ise "ip". Necdet idam düşüncesini öylesine sıradan bir oiay gibi kanıksamış görünüyordu, idam hücresinde kendisi bile bu konuda şakalar yapıp duruyordu. Ya onunla konuşanlar? Gülseler mi ağlasalar mı? Donup kalınan bir an yaşanıyordu bu söyleşilerde.

Tahliye olanlar, Necdet'i görmeden gitmenin, onu bir daha hiç görememek anlamına gelebileceğinin bilincindeydiler. Ona hiçbirşey söylemeden gitmek! işte bu tahammül edilmez düşünce birdenbire "Biz Necdet Adalı'yı görmek istiyoruz" sözlerine dönüşüyor. Söyleyenler de şaşkın. Olur mu hiç? Hani onbeş günlük falan içeride olsalar anlaşılır olabilir belki. Daha buranın kurallarını filan bilmedikleri düşünülür. Bu sözleri duyan er de şaşırmış, "Bunlar herhalde yeniler, burada değil hücrelerle koğuşlarla bile görüşme yaptırılmaz" diye sertçe kestirip atıyor. Bir kez görüşme isteği sözcük haline dönüştü ya, biraz ısrar etseler sanki ne olur? Söyleyenler de ısrarlı olmaya kararlı. Er sonuçta "Ben karışmam, subaya sorun" diyor. Karşılıklı konuşmaların uzadığını göen yüzbaşı, tahliyelerin yanına gelip ere soruyor "Ne oluyor burada" diye. Er biraz alaylı "Bunlar idamlık Necdet'le görüşeceklerimiş komutanım!" diyor. Yüzbaşı duymamış bir ifade takınıp "Hadi, çabuk olun, kapıyı açın, arkadaşları kafeste bunları da oraya götürün" diye sesleniyor. Tahliyeciler kararlılıkla görüşmek isteğini yineliyorlar "Ne olur görüştür seniz, belki bir daha hiç göremeyebiliriz, görüştürmezseniz biz de gönüllü kalırız burada." Yüzbaşı başını sallayarak "Görürsünüz, görürsünüz" diyor. Sonra dalgın bir ifadeyle koridora bakıp "Peki siz nesi oluyorsunuz da görüşmek istiyorsunuz Necdet'le?" diye soruyor. Soru birden yöneltilince hazırlıksız yakalanmanın anlık suskunluğu. Peşinden yakın bir ilişkiyi söylemenin faydalı olabileceği düşüncesi. Ve tahliyelerden biri "Mahalleden arkadaşımız. Ailesine söyleyecekleri vardır, belki" diyor. Yüzbaşı pek inanmamış bir yüz ifadesiyle "Hadi görüşün bakalım, ama şarkı türkü söylemek yok" diye uyarıyor. "Ne şarkısı.türküsü?" "Hani şu sizin buradan çıkarken söyledikleriniz canım, anlayın işte, onları söylemeyeceksiniz, benim de başım ağrır sonra, karışmam". Yüzbaşı tahliyecileri tekrar uyardıktan sonra erden hücre koridorlarının anahtarını

istiyor. Ama anahtar erde yok. Bunun üzerine anahtarın bulunmasını söyleyip oradan uzaklaşırken tedirgin bir biçimde "Türkü, mürkü söylemek yok anlaşıldı mı?" diye yineliyor.

Yüzbaşının iyi niyetli bir insan olduğu tüm tutuklular tarafından biliniyor. Diğerlerine göre cezaevindekilere insanca davranmaya özen gösteren bir kişi. Necdet'i de seven bir kişi anlaşılan. Zaten Necdet'i sevmeyen, saygı duymayan var mı ki?

Er başka bir ere bağırıyor "gel de hücre koridorunun kapısını aç". Er koşarak geliyor, "Niye açacağım" diye soruyor. Diğeri "Bunları Necdet'le görüştüreceğim" diyor. "Kim izin verdi, olur mu hiç?" "Aç aç yüzbaşım emretti." Demir kapı açılıp koridora giriliyor. Er önde tahliyeciler ilk kez A Blok'un hücreleriyle tanışmanın şaşkınlığıyla etrafa bakıyorlar. Aylardır yattığın yerde, nerde neyin nasıl olduğunu bilmeden yaşamanın sonucu, sanki gizli bir yere girmenin garip duygusu ve umulmadık bir manzarayla karşılaşmanın şaşkınlığı. Yanyana odalar. Demir kapılar ya yan açık ya da kapalı. Onların arkasında yine demir parmaklıklar. Dışardan bakan içeriyi olduğu gibi görebilecek şekilde yapılmış parmaklıklar. Er koridorun başında "Çabuk olun hadi" diye sesleniyor. Hücreler, hücreler...işte iki insan ama Necdet yok. Hangi hücrede olabilir derken, yere bağdaş kurup oturmuş kucağındaki kitabı okuyan Necdet. Hücrede ne ranza var ne de masa ve sandalye. Bomboş, küçük loş bir oda. Yerde incecik bir şilte. Battaniye yere serili. Üzerinde necdet.Yanında üst üste konmuş birkaç kitap. Onlardan ayrı düşmüş ya da konmuş bir kitap daha. Adı okunuyor, "Bataklık", ilk göze çarpanlar bunlar gibi gelse de onlardan başka eşyanın olmadığı daha sonra anlaşılıyor.

Ağbi biz tahliye olduk gidiyoruz, sana...

Aaa! Siz miydiniz kızlar? Ben gürültüleri duydum. Ama benim seyircilerim yine geldiler diye umursamadıydım.

Yerinden fırlıyor parmaklıklara geliyor.Her zamanki gülümsemesiyle;

Bugünlerde çokça misafir geliyor. Maymuna döndük. Bakıp bakıp gidiyorlar. Bazıları da "bu mu bizim idamlık, yazık olacak" filan gibi şeyler söyleyerek sözde moralimi bozmaya çalışıyorlar. Demek gidiyorsunuz? Böyle çabuk gidilir mi? Sizinle de iyi dostluk kurmuştuk. Tam birbirimize alışıyoruz, bırakıp gidiyorsunuz, olur mu hiç?

Ağbi biz de üzülüyo...

Yok yok ben de çok sevindim. Söylediklerimi yanlış anladınız. Dışarıda yapılacak birçok iş vardır. Onun için sevinmelisiniz. Burada oturmak adamın canını sıkıyor ne de olsa.

Necdet ağbi herhangi bir isteğin var mı bizden?

Size beni mektupsuz bırakmayın diyeceğim, ama verirler mi bilmem? Diğer isteklerimi avukatlarıma iletiyorum. Maddi hiçbir isteğim yok. Ama sizin mücadelenin içinde olduğunuzu duymak ve güzel haberlerinizi almak isterim.

Zaten biz de başka türlü düşünmüyoruz, idam kampanyasında senin için de çalışacağız, söz. Gülüyor.

Tamam çok sevinirim. Yalnız arkadaşlara söyleyin benim için kendi işlerini aksatmasınlar. Durum belli artık. Yapılacak çok fazla birşey kalmadı. Onun için benim durumumla zaman yitirmesinler. Dışarıda bekleyen çok farklı görevler olabilir. Siz de söz verdik diye kendi kendinize birşeyler yapıp buraya tekrar gelirseniz çok üzülürüm. Arkadaşlara çok iyi olduğumu, mücadelemizde onlarla olduğumu, beni habersiz bırakmamalarını söyleyin.

Ailenin yanına gideli mi? Bir isteğin var mı?

Siz bilirsiniz. Daha doğrusu gitme durumunuz olursa gidin.

Senin ranzanı da mı aldılar?

Boşverin çok iyiyim. Her şeyi aldılar ama böylesi daha sağlıklı oluyor. Hücre genişledi. Neyse, sizin davadan herkes mi tahliye?

Yok..

Er bağırıyor;

Hadi artık kesin!

Ağbi ne kadar üzüldüğümüzü söylemek...

Hadi daha fazla bekletmeyin. Sizden istediğim devamlı iyi haberlerinizi duymak. Mücadelede olduğunuzu bilmek. Bu beni çok sevindirir. Bunu düşünün. Arkadaşlara, beni soranlara tek tek selamımı iletip kucakladığımı söyleyin.

Demir parmaklardan elini uzatıyor. Tokalaşırken diğer eliyle de elimizi tutup, sanki bütün varlığının, mücadele gücünün bizlere geçmesini istiyor. Gözlerindeki mavi pırıltılarla, yüzündeki aydınlık gülümsemesiyle ondan ayrılıyoruz. Arkamızdan tekrar;

Arkadaşlara çok selam, diyor.

Koridorda tekrar dönüp arkamıza baktığımızda, onun parmaklıklardan uzaklaştığını ve yere bağdaş kurarak kaldığı yerden okumasına devam ettiğini görüyoruz. *(Kurtuluş, Özel Sayı)*

ÇOK ACELELERI VAR

Necdet Adalı'nın avukatı Mehdi Bektaş beş generalin kendisini meclis yerine koyarak idam' cezalarının yerine getirilmesi konusunda karar vere-meyeceklerini düşünüyor. Hemen varolan hukukun bu açık hükümlerini de içeren ve Anayasanın idam cezasının yerine getirilmesi konusunda yalnız TBMM'ye yetki verdiğini, ölüm cezasının yerine getirilmesine iliş-kin diğer yasa hükümlerinin de yürürlükte olduğunu bu nedenle Milli Güvenlik Konseyi'nin verdiği kararın geçersiz sayılması istemini dile geti-ren bir dilekçeyi Erdal'a idam cezası veren askeri mahkemeye iletiyor. Askeri yargıçları komutanlarının görüşünde. MGK'nın dediği kanun olur. Burada anayasanın, yasaların yürürlükte olmasının bir hükmü yoktur! Dilekçe reddediliyor.

Mehdi Bektaş bu kez infazda bulunmak istemini iletiyor mahkemeye. 7 Ekimi 8 Ekime bağlayan gece. Necdet'i Mamak cezaevinden alıp Ankara Merkez Kapalı Cezaevine getiriyorlar. Ellerini çabuk tutuyorlar Avukatların infazın ertelenmesi yolundaki talepleri muhatap bulamıyor.

MEHDI BEKTAŞıN SON GECE NOTLARı

"İnfaz gecesi saat 02.00 sıralarında bir askeri araç bizi Merkez Kapalı Cezaevine götürdü. Orada bizi bir odaya aldılar. Daha sonra da cezaevi müdürünün odasına götürüldük. Necdet'de odadaydı. Ondan başka orada infaz savcısı, kararı veren mahkemenin iki üyesi, bir de doktor vardı.

Burada Necdet ailesine mektup yazıp yazamayacağını sordu. Kabul edilmesi üzerine kağıda yazmaya başladı, infaz savcısı acelesi varmış gibi durmadan saatine bakıyor, odada tedirgin tedirgin dolaşıyordu. Necdet'se çok sakindi sanki ölüme değil gezmeye gidiyordu. Onun sakin hali savcı-nın sinirlerine dokunmuş olmalı ki Necdet'e dönüp "Biraz çabuk ol, zama-nımız dar" dedi. Necdet gülümseyerek "Tabi, elbette" diyerek yazmasını sürdürdü. Mektubu yazıp bitirp katlayıp zarfa koydu, üzerine babasının adını yazdı, infaz savcısı bana ver dedi. Mektubu ona verdi.

Adet olduğu üzere hakkında verilen kararın özeti okundu. Bu karar sana mı ait sorusunu evet şeklinde yanıtladı.Sonra tuvalete gitmek istedi-ğini söyledi. Tuvalet dönüşünde yakasız beyaz idam gömleğini giydirdi-ler. Koluna kelepçe takacakları sırada kolundaki saati çıkarıp babasına verilmesini istedi. Cebinde 185 lira para vardı çıkarıp onu da verdi.

Kelepçe bileklerine takıldıktan sonra infaz gömleğinin üst düğmesinin açılmasını isteyip "hiç de güzel olmamış" dedi. Vedalaştık. Sehpaya doğru yürüdü. Orada bir masa üzerinde de bir sandelye vardı. Masaya, masadan sandelyenin üzerine çıktı. Saat 03.40 sıralarıydı.

Cellat çok sarhoştu, ipi Necdet'in boynuna geçirmeye çalışırken o bir bovun hareketiyle kafasını ilmiğin içerisine soktu. Etrafına şöyle bi bakın dıktan sonra karanlığa karşı haykırdı:

Kahrolsun Sömürgecilik,

Yaşasın anti emperyalist, anti oligarşik halk devrimi"

Aynı sözleri yineledi. Bu arada cellat sandelyeyi çekti. Boyu uzundu Necdet'in ayakları masanın üzerine kadar geldi. Oradakiler cellat ne yapa-cağını şaşırmıştı. Necdet kendi çabasıyla ayaklarını masanın üzerinde sürüyerek boşluğa getirdi. Cellat da koşup masayı çekti. 20 dakika askıda kaldı. Boşlukta öylece durdu. Sonra doktor muyene etti. indirebilirsiniz dedi ve indirdiler."

SON MEKTUBU

8.10.1980 Çarşamba

Sevgili Anneciğim ve Babacığım,

Sizleri ve ezilenler uğruna verilen mücadeleyi erken bıraktığım için üzgünüm. Ama bundan ve içinde bulunduğum durumdan dolayı hiçbir zaman pişmanlık duymadım. Ve şu kısa yaşamım içerisinde hiçbir şahsi çıkar gözetmeden, ezilenler uğruna verilen mücadelede yerimi almaya çalıştım. Bundan dolayı gurur duyuyorum. Hakim sınıfların göstermek istediği gibi bizler hiçbir zumun savunmasız insanlara karşı katliam giri-şiminde bulunmadık. Fukut onların bizi böyle göstermeleri, faşistlerle aynı kefeye koyarak cezulundırmulurı bizim kişiliğimizde ezilenler müce delesine yapılan bir saldırıdır.

Anneciğim, babacığım, yukarıda da sizlere kısaca bahsettiğim gibi hiçbir pişmanlık ve üzüntü duymuyorum. Sizlerin de ezilenler uğruna veri-len mücedelede katledilişimden dolayı üzülmemeniz.i ve bundan gurur duymanızı bekliyorum. Ağabeylerime ve ablalarıma da yazmak isterdim. Fakat buna olanak yok. Kendilerine çok selamlar. Burdu satırlarıma son verirken hürmetle ellerinizden öperim. Arkadaşlara selam... Hoşcakalın...

Necdet Adalı

SERDAR SOYERGIN

1958 26 Ekim 1980, Adana Kapalı Cezaevi.

14 Eylül 1980 günü Serdar Soyergin iki sol gurup arasındaki çatışmada bir kişiyi öldürdüğü iddiası ile yakalanıyor.

Anadolu Ajansı Adana'dan aynı gün geçtiği haberde yetkililerin ağızın dan şu sözleri aktarıyor: "Sanıklar hakkında suçüstü hükümlerine göre en kısa sürede işlem yapılarak hak ettikleri ceza hemen infaz edilecektir".

Askeri savcılık, Serdar Soycrgin'in THKPC / HDÖ örgütü üyesi olduğunu, taammüden adam öldürdüğünü iddianamesine yazarak Adana Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı Askeri Mahkemesinde dava açıyor.

BEŞ GÜNDE İDAM KARARI

Davanın ilk ve son duruşması 19 Eylül 1980 günü yapılıyor. Tek oturumda karar veriliyor: İdam

Kararın üstünden 20 gün geçmeden Askeri Yargıtay 1. Dairesi 9 Ekim 1980 günü yerel mahkemenin kararını yerinde bularak onayladı. Görülmüş şey değildi 20 günde Yargıtay aşamasının sona ermesi. Rekor bir süreydi yargılama! da Yargıtay onyayı da!

Karar MGK'nın önüne gelmişti. Oylamaya geçildi. Kenan Evren, Tahsin Şahinkaya, Haydar Saltık, Nurettin Ersin,... oybirliği ile Serdarın idamını onayladılar. Beş kişi Meclisin yerine geçerek kanun yaptılar idam için.

SERDARıN SON MEKTUBU

Sevgili Anneciğim,

Eğer ben asılıp ölürsem, sen hiç üzülme. Geride kalan yoldaşlar da senin oğlundur ve onların benim intikmımınu alacağına inan ve güven. Devrim yolunda binlerce yiğit öldü, öldürüldü, ama bunu yapan köpeklerin sonu daha kötü olacak, onlar bu topaklarda sağ yaşayamayacaklardır. ABD'nin kuklası olan faşist askeri cunta ondan aldığı emileri yerine getiriyor. Ama cunta kendi mezarını kendi hazırlıyor. Bunca asılan gençlerin hesabı cuntadan sorulmayacak mı? Sorulacaktır elbet. Çünkü dünyanın her tarafında askeri cuntalar gelmiştir. Fakat eninde sonunda yıkılmışlardır. Çünkü cuntanın amacı devrimci mücadeleyi söndürmek ve cunta yönetimini ABD'nin seçtği sivil yönetime devretmektir.

Anne öldükten sonra bacılarıma sahip ol. Ve onları teselli et üzülmesinler. Çünkü devrimci mücadelede ölüm her an yaşanacak bir olaydır. Çünkü bu yola baş koymuşlar ya ölmüşlerdir ya da cezaevlerine atılmışlardır. Fakat yılmamışlar ve savaşarak ötenler geride çekirdek bırakmışlardır. Çünkü yaşam süresince boş durmamışlardır. Mutlaka bir şeyler yapmışlar veya yapmaya çalışmışlardır. Çünkü analar yiğitlere gebedir. Yiğitler de devrimlere gebedir. Çünkü biz aşığız devrimlere, susamışız özgürlüğe. Özgürlük yolunda düşenlere selam olsun. Onlar unutulmadı bizler de unutulmadık. Nasıl 1971'lerin intikamı alındı; ıımıtulmadıysa, 1980'lerde unutulmayacaktır. Çünkü devrimci mücadele ölenlerle sönmez.. Biz bir ölürüz,, bin doğarız. Çünkü faşist askeri cunta tabi ki bizim kellemizi isteyecektir. Biz ölürken bile başımız dik yürürüz.. Hiç bir köpeğe taviz vermeyiz ve devrimci sloganlarımızı atarız.

Serdar Soyergin

ALPER YALMAN SERDAR SOYERĞI'I ANLATıYOR

Serdar ile ilk kez nerede ve nasıl tanışmıştık? Bu soruyu en çok oğlum Serdarcan dünyaya geldiği zaman sormuştum kendime.

Bir arada ve kavgada olduğumuz günlerin neredeyse bütün ayrıntıları gözümün önünde fakat "nerede ve nasıl" sorusu bulanık duruyor. Kimbilir, belki de sonraki yaşamım da beni çok etkileyen bir polis sorgusu sırasında, polisin en çok nerede ve nasıl tanıştığımızı merak etmesine bir tepki olarak "unutmuş" da olabilirim.

Adana'nın orta yerindeki parkta olabilir. Park, belediyeye yakın ve merkezi bir yerdedir. Parkın içinde iki katlı ve oldukça eski bir binanın, Halkevinin bahçesinde bir ateşli tartışma sırasında olabilir. Burada, Serdar'ı burada tanımış olabilirim. O hep ateşli bir biçimde politika tartışılırken hemen yandaki masanın kenarına ilişmiş, elinden hiç eksik etmediği balıkbaşlı teşbihini şıkırdatarak sessiz ve sakin çayını yudumluyordur. Çok ateşli politika tartışmalarına arkadaşlarına fiziki sataşma olmadığı sürece karıştığı görülmemiştir.

Oportünist sözünü bir solcunun diğerine yapabileceği en ağır küfür saydığından, bu sözü duyduğunda sinirlendiğinde hemen belli ederdi. Adana Ticaret Lisesi'ni yetmişli yılların başında faşistlerden neredeyse tek başına temizleyen kimse olarak gösteriliyordu. Okulda henüz yeni yeni oluşmaya başlayan guruplaşmalarda kendince bir saf tutmakla beraber,

diğer guruplardan arkadaşları arasında saygın bir yeri olduğu hep biliniyordu. Siyasi olsun olmasın, ilişki ve arkadaşlıkları son derece samimi ve içtendi fakat şu "oportünist" sözü pekçok arkadaşlığının arasında dolaşan karakedi olmaktan bir türlü çıkmamıştı. "Allerjim var bu lafa" diyordu ve ben en çok bu allerjisiyle eğleniyordum. Sonraları buna alıştığını hatırlıyorum.

Ana tarafından Rize dolaylarından gelip Adana'ya yerleştiğini söylüyordu, ikisi kız üç kardeştiler. Kardeşlerinin en büyüğüydü ve babasının zamansız ölümü O'nu evin tek "erkeği" durumuna getirmişti. "Erken yaşta baba olduk. Iş başa düştü gene" diyordu. Babasının öldüğü gün, daha yeni çalışmaya başladığı fabrikaya giderek, "Yahu babam öldü, haydi gidip cenazeyi kaldıralım" demişti. Bir kadın arkadaş "Bir sigara uzatır gibi" babasının ölüm haberini vermesine olağanüstü şaşırmıştı. Umursamaz ve sakin görünüşünün altında olağandışı birikmiş bir hınç ve coşku ya da hüzün taşıdığını ancak O'nu çok yakından tanıyanlar bilebilirdi.

Sarışına yakın kumraldı. Ortadan biraz uzun boyu, beyaz tenini fazla lekelemeyen çiçek bozuğu bir yüzü ve heran gülmeye hazır pırıl pırıl bakan kahverengi gözleri vardı. Sarışınlığını Rizeli oluşuna, kahverengi gözlerini kendisinin "harbiden Adanalı" oluşuna bağlıyordu. Aramızda esmeri de olduğu için ona San Serdar diyorduk.

Baba tarafından Adana'nın içinden ünlü kabadayılar çıkarmış "deveciler" ailesine bağlanıyordu. Omuzlarını geri çekerek boyun ileride ve kollar hafif yana doğru açık yürüyüşünü Devecilerle olan akrabalığına bağlıyordu. Buna da kahkahalarla gülüyordu. O'na göre hem devrimci olmak ve hem de böyle yürümek her babayiğidin harcı değildi. Herkesin diline dolanma riski çok yüksek bir yürüyüş şekliydi çünkü.

Şimdi kentin merkezinde kalan, eskiden kenar mahalle sayılan "eski" Adana'nın güney batısındaki yoksul Kocavezir'de otururlardı. Bütün çocukluğu ve çocukluktan çıkış dönemi serserileriyle ünlü bu semtte geçmişti. Bize hep dana'nın "zenginden alıp yoksula veren" son kabadayılar ailesinden ve semtinden geldiğini söyleyerek "hava" atardı. Şövalye ruhluydu ve "biz" O'nun şövalye ruhlu birisi olduğunu bilerek hep endişelenirdik. Nerede bir çatışma olsa fısıltı gazeteleri onun adını fısıldarlardı kulaklara çünkü. Doğru değildi belki ancak sarışın oluşu her olayda göze batmasına yetiyordu. Bir yerde, bir çatışmada, bir olayda olmasa bile bir başka sarışının yerine pekala konulabilirdi. Bundan pekçok yakındığını hatırlıyorum. Kafasını bir kömürlüğe sokmayı ciddi biçimde düşündüğü bile oluyordu.

Serdarla tanışmamız, Adana Sebze Hali'nin kuytu bir yerinde önünde tabureleri dizili bir çay ocağında, bir yaz akşamında, hamallara "mavra" yaparken olabilir. Çok uygun görünüyor. Bu sırada bir elinde yine o ünlü balıkbaşlı fildişi renkli teşbihi, diğer elinde "demli, dumanlı ve kızbelli" bardakta çayı vardır. Çayocağı garsonları arasında demli çaya olan düşkünlüğüyle küçük çapta bir ün salmıştı. Sıklık tuvalete gidişini "demlikte durduğu gibi durmuyor alçak" diye açıklıyordu.

Aranıyordum. En emin yerdir diyerek mahalle karakolunun tam karşısındaki evlerine götürüyordu beni. Birsüre evlerinde kaldım. Gecenin bir yarısı, br kedi sessizliğiyle çay demleyip içiyordu. Kahveye de çok düşkündü ancak o sıralar benzin ve tüpgaz gibi kahve de pek bulunmuyordu. Bulunsa bile çok fahiş fiyata satıldığından, "aşkını zulmete boğup, bağrına çay bardağı" basıyordu. Güçlü bir içgüdüsel sezgi olmalı: "Bir gün beni ipe götürseler, son isteğimi sors,alar, bir sade kahve isterdim" diyordu. Gülüp geçiyorduk. O yaşta kahveye ya da çaya olan bu düşkünlüğünü babasından aldığını söylüyordu.

Yaz aylarında iş saatlerinin dışında hafta sonlrı sergi yerinde sıra sıra dizili karpuz kamyonlarını boşaltanlar arasında bulmak da mümkündü O'nu. Bu işi, semtin diğer gençleriyle birlikte "çay parası için" yaptığını ileri sürüyorduysa da asıl gelecek aylarda yeniden başlayacağı Eğitim Enstitüsüne hazırlık için çalıştığını biliyorduk. Ancak başka "maksadı" olduğu da çok geçmeden belli olmuştu.Kısa bir süre sonra tatillerini halde çalışarak geçiren gençlere bir haller oldu. Ağızlanndan faşizm, emperyalizm, devrim türünden sözler eksilmez oldu. Çok geçmeden bir sabah hale erken gelenler her tarafın kırmızıya boyanmış olduğunu gördüler. Her yere sloganlar yazılmıştı.

Serdar'ın keyfine diyecek yoktu. "Yahu, bu duvarları kim boyamış?", diye sorulsa pek de belli ederek, çok sevdiği deyişiyle "Kafir gibi" gülerdi. Hç istemediği yerde kendi semtinde de ünlüydü artık. Semt ve hal sakinlerinin, kendi benzetmesiyle "adi vakaların müracaat mevkii" olmuştu. Hal esnafına ve hamallara bazı "çakallar" tebelleş olmuştu. Serdar çakal sözünü k harfinin üzerine basarak sanki iki kez k sesi çıkarıyormuş gibi telaffuz ediyordu. Böylece daha çok küçümsediğini belli ediyordu. Ancak "feleğin çemberinden kırkbin kere geçmiş" hal esnafının namusundan da şüpheye düşüyordu doğrusu. Haraç isteniyordu. Esnaf "vermem" demiyordu. Fakat tarifeyi fahiş buluyordu.

Esnaf çaresizdir. Gelmişler yaşına, başına, yanlannda çalıştırdıkları adama bakıp, Sarı Serdar gerçekten bu mu diye tereddüte düşmüşler. "Bak aslanım, bizi bu beladan kurtarın, makul olanı.size..."

"Olmaz" diyordu Serdar. "Bizi bu işlere bulaştırmayın. Adımız mafyaya çıkar. Biz devrimciyiz. Ancak soruştururuz, arkasında kimlerin olduğunu öğrenirsek söyleriz. Gidip derdinizi onlara anlatırsınız."

Aslında Serdar 70'li yıllarda kabaran devrimci dalganın köpüklü sularında kıyıya doğru kulaç atan devrimci bir militanın prototipidir. Fazla teorik derinliği olmayan, sınıf bilincini pratik yaşamından çıkardığı sonuçlardan elde eden, önüne çıkan sorunların üzerine yürüyerek kendi yolunu açan fakat belli bir hukuka bğlı olmayan sığ programların tutkulu izleyicisi, inançlı, temiz, ayakları yere basmadan göğü tutmaya çalışan bir devrimcidir. Kuşağının olabildiğince en öne atılanıdır. Devireceği kesindir ancak yerine ne koyacağı konusunda fazla fikir sahibi değildir. İnatçı, namuslu ve çalışkandır. Sosyalizm O'nun çin oldukça soyut bir kavramdır. Ancak sadakatte fazlaca kusurlu davrandıkları söylenemez.

Yetmişli yılların ikinci yarısında liseyi bitirmiş ve yüksek okulu kazanmış fakat devrimci kavgası eğitimini tamamlamasına zaman ve olanak bırakmamış br devrimci, sosyalizm düşüncesini sokaklara taşıyan kimse konumundadır. Belki de sayısal kabarışa karşı kültür düzeyinin giderek düştüğünü ilk farkeden ancak elinden fazla birşey gelmediğini gördükçe acısı çoğalan insandır. Çaresizliğine üzülen ancak o an için yapılacak çok şey olmadığına kendisini inandırarak yoluna devam edendir. Oysa bir güç olarak ortaya çıkınca "adli vakalrın müracaat vekili" olmaktan kurtulun maz.

Halde haraçların Kabzımallar Derneğince toplandığını örenmiştik. Serdar'a göre "kestirmeden gitmek" haraçlar dernek başkanında toplandığında daha dağıtımı yapılmadan gidip el koymaktı. Gidip konuşacaktık ve adam kuzu kuzu verecekti. İki kafadar gidip "usulüne uygun" bir dille konuştuk. Duvarla konuştuk sanki, oralı bile olmadı adam. Bu türden isteklere alışık olduğu belli oluyordu. Serdar'ın aynı korku dilinin diğer versiyonunun ürkütücü olacağını bildğime iknaya çalışıyordum. Arkadaşlara danışmadan herhangi birşeye kalkışmak doğru olmaz diyordum. Sonra esnafa, hamallara, semt sakinlerine farkımızı nasıl anlatacaktık? "Boşver", diyordu, "nasıl olsa sonucu herkesin hoşuna gidecek bir yol buluruz."

İyi bir gözdağı gerekiyordu. Yardımımıza hal müdürü yetişti (!) Bir işçi arkadaşımızın küçük yaştaki kızına tecavüze yeltenmişti. O çevrenin pek tanımadığı birileri geldiler ve müdürü halin ortasında yere yatırıp dizka paklarını kurşun yağmuruna tuttular. Her nasılsa sıranın yakında "bizim" başkana geleceğini bağırıp gittiler. Onların da "bizim" başkanla bir hesap

lan olduğu belliydi. Bu da bizim işimize yarıyordu. Başkan bu olaydan çok ürkmüştü.

Paralar tıkır tıkır gelmeye başlamıştı. Esnafların dışında herkes memnun görünüyordu. Bir süre sonra arkadaşlar paranın kaynağını sordular. Anlattık. Olmaz, cevabını alınca iknaya çalıştık fakat anlatamadık. Biz farklıyız dediler. Hepsi bu kadar. Başka bir çözüm yolu bulamayınca hali kendi "kaderine" terkedip başka işlere koyulduk.

Bundan sonra bütün gücümüzle fabrikada çalışacaktık. Önümüzde birbuçuk ay vardı ve sendika seçimini kazanmayı hedefliyorduk. Çuko Sen'in yönetminde olmak fabrikadaki diğer sol gurupların da hülyalarıydı. Fabrikadaki diğer arkadaşlarla çalışma programı yapıldı. "İş başa düştü yine" diyordu Serdar.

Daha o günden başlayarak faşistler idare binasının önündeki havuzda ıslatılarak sopalandı. Temizlik işi uzun sürmedi. Pimpirik davranışa yer yoktu. Okuldaki deneyimleri bunu öretmişti Serdar'a. Arada bir gereğinden fazla ileri gittiği oluyorsa da zamanında durmayı da biliyordu. Çıkışını aldıktan sonra tazminatım almaya gelen faşistlerin fabrika çıkışında yolları kesilip parları ellerinden alınıyordu. Eleştiriler artınca "elde edilen geliri" fabrikada oluşturulan bir fona vermeye razı oldu Serdar. Sarı sarı gülerek "ne yani haketmedikleri paralrı alıp gitseler miydi?" diyerek kendini savunuyordu.

Fabrikada gücü sınırlı diğer iki sol gurupla üçlü ittifak yaparak sendika seçimi kazanıldı. Daha sonra bu guruplar arasında epeyce anlaşmazlıklar çıkacak ve sert tartışmalara yol açacaktı fakat başlangıç iyiydi. Kısa bir süre sonra, genellikle öğle saatlerinde ve gece vardiyasında düzenli eğitim çalışmaları başlamıştı. İşçilerle her konuda tartışmalı toplantılar yapılıyordu. Aynı toplantıda bir sonraki günün konusu ve konuşmacısı tesbit ediliyordu.

Bu türden bir çalışmayı bize yakıştıramayan birileri olmalı ki, çok geçmeden toplantı saatleri polisin kayıtlarına düşmeye başlamış. Dikkatimizi personel müdürü, falakayı siyasi polis çekti.Bir hafta sonra salıverildik. Fakat yine uzun sürmedi. Üç beş gün sonra fabrika zırhlı araçlarla kuşatıldı.Ortada grev yok, direniş yok, bu ne iştir derken Serdar'la beni yemekhaneden aldılar. Fabrika girişindeki camlı bölmeye götürdüler. Ne görelim, "bizim" arkadaşlardan bir hariç, hepisi orada. Haydi dediler, operasyon tamamlandı. Gidiyoruz. Eee? E'si yok. Bizim için o kadar adam seferber edilmiş! 1979'da Adana'da sıkıyönetim var ve bizi onlar alıyorlar.

Yüzbaşıya göre siyasi polis bir halt yiyememişti.Br hafta boşuna falaka çekmişti. Gözlerimiz bağlandı ve uzun bir yolculuğa çıktık. İkimizin de kestiremediği uzun bir süreden sonra Serdarla beni ayrı ayrı hücrelere koydular .Bitkindik fakat gülme krizinden kurtulamıyorduk. Bir iki arkadaş hafif çözülme belirtisi göstermişler fakat uzun sürmemişti. Dirençliler dirençlerini hemen onlara geçirmşlerdi. Başka bir guruptan Dursun isminde bir arkadaş elektirik şokuna dayanamayarak ölmüş. Bu da işkencecileri çok ürkütmüş ve bu yüzden bizi, sonradan öğrendiğimize göre, başka bir yere "istirahate" almışlardı. On gün kadar sonra tutanaklar tutuldu ve serbest bırakıldık. Çıktığımızda bir aydan fazla "gözaltında" tutulduğumuzu öğrendik. Mutluyduk çünkü ifade vermeyi reddetmiştik. Tutanakların altını imzalamayı da...

Adana Yüksek Öğrenim Derneği ile Halkevi bütün Çukurova'da sosyalizmin ilk okulu oldu. Seminerler, siyasi tartışmalar, dergiler, gazeteler kitaplar derken guruplaşmalar ilk önce buralarda başladı. Hızla okullara ve fabrikalara yayıldı. İstanbul ve Ankara'dan gelenler ile 1974'te tahliye olanlar herşeyin başını onlar çekiyordu. Biz 57 58 doğumlular çoğunlukla kimin nerede ayrılıp nerede birleştiğini pek ayırdedemediğimizden "kestirmeden" gidenleri beğeniyorduk. Devrim diyorduk. İktidar devrimle alınacaktı. Derken kesintisizler, Marx, Lenin ve sosyalizm... Bizim okumaya fazla istekli olduğumuz söylenemezdi. Daha çok dergilerle seminerlerle "idare" ediyorduk.

Evinde çok sayıda kitap olmasına karşın Serdar'ın okuduuna pek rastlamadım. Ancak sınıf bilincini kendi günlük yaşamından pekala çıkarıyordu. "Entellektüel gevezeliği" hiç sevmiyordu. Daha çok pratik mücadele ile ilgiliydi ya da öyle olmayı yeğliyordu. Ancak fabrikadaki öğle vakti sohbetlerimizden okumadığını düşünmek hiç de mümkün değildi. Birkaç yıllık biliçle yürüttüğü devrimci yaşamına sığdırdığı enerjik kavgası onu sınıf kiniyle, yoğurmuştu.

12 Eylülden epeyce önce hakkımızda ayrı ayrı gıyabi tutuklama kararı alınmıştı. İlgili ilgisiz birçok olaydan aranıyorduk. Arkadaşlarımız pek çok şehirde ve Adana'da tutuklanıyordu. "Ölü ele geçenler" de vardı. 79 80 kışında bir sahil kasabasında aranan arkadaşlarla biraraya geldik. Günün modasıydı arananların resimleri ve künyeleri, eylemleriyle birlikte her akşam televizyonda yayınlanıyordu. Bir akşam yurtdışına çıkıp çıkmamayı tartışırken, künyelerimiz, eylemlerimiz ve resimlerimizle kendimizi ekranda gördük. Serdar "yahu biz neymişiz de haberimiz yokmuş" diyerek bir kahkaha patlattı. Heyecanlanmıştık fakat sakin

görünmeye çalışıyorduk. Devlet bize fena takmıştı, lgili ilgisiz herşeyi üzerimize yıkıyorlardı. O gün için yurt dışına çıkışı doğru bulmuyorduk, kaldık. İşimize devam edecektik.

80 yazma gelindiğnde bir darbenin olacağım herkes konuşur olmuştu. Bizimse darbeye karşı önlem alacak takatimiz yok gibiydi. Serdarla ben bir işçi arkadaşımızın evinde beraber kalıyorduk. Daha doğrusu saklanıyorduk. 12 Eylül günlerinde bir faili meçhule kurban giden Ali Hoca başka yerlerden önemli arkadaşların geldiğini söyleyerek biraraya gelmemiz gerektiğini iletti. Ali Hoca herşeye vakıftı fakat bir tek tabanca kullanmasını bilmiyordu. Pek çok kez ölüm tehditi almasına rağmen silahlı korumayı gereksiz sayıyordu.

O gece Serdar geç vakitlere kadar bana en çok Adana'dan uzakta bir yerde yakalanmaktan korktuğunu anlatmıştı. Sık sık uzun yolculuklara çıktığım için benim oralarda yakayı ele vereceğimden kaygulanıyordu. Bir yandan o gece okumak zorunda olduğum kağıtlara bakıyor diğer yandan da onu» neden kaygılandığını anlamaya çalışıyordum. "Hasır ederler adamı" diyordu."Hasır gibi çiğnerler".Hem gezdirirler hem de çiğnerler. Üstelik İstanbul'da, Ankara'da hava soğuktur. Hücreleri daha da soğuk olur. Dalga mı geçiyordu yoksa gerçekten mi kaygılanıyordu anlayamıyordum. Uzun bir yolculuktan yeni dönmüştüm ve bitkin bir vaziyetteydim. Onca tecrübeye rağmen saf saf Adana polisinin diğerlerinden daha insaflı olabileceğini aklına getirebiliyordu.S onra gülüştük. Haklısınma diyordu eğer ele geçeceksem burada olmasını tercih ederim.

Birlikte kitaplar okuyoruz altım çizerek.En çok Nazım'ın Benerci'sini okuyoruz. Bazan yüksek sesle okuyoruz. Benerci'nin ölümünü içimize sindiremiyoruz.

Ağustos ayı bitmişti. Bir kaldığımız evde bir haftdan fazla kalam • olmuştuk. Arkadaşlar başka bir semtte ev ayarlamışlar oraya taşınacağız. Ancak son anda vazgeçiyoruz. 12 Eylülü bir işçi arkadaşın evinde kakılıyoruz. Her sabah olduğu gibi Serdar yine erkenden kalkıp ekmek almaya çıkmıştı. Sonra telaşla geri dönüp televizyonu açtı. "Gözün aydın, olan oldu".

14 Eylül. Sabah ile akşam 17 saatleri arasında sokağa çıkma yasağı kaldırılıyor. Akşam haberlerinde askeri marşlar arasında duyduğumuz tek iyi haber bu oluyor. Serdar arkadaşları bulmya gidecek.Gitmeden önce diş fırçası filan alıp geliyor. Üzerindeki kirli gömleği çıkarmasını söylüyorum. Yanımda yeni bir kahverengi gömlek var.Rengi rengine uyar diyorum, gülüyor. Dikkatli ol diyorum, herşey olabilir. Sarılıyoruz. Akşama

kalmaz gönerim diyor. Daracık sokakların arasından süzülüyor. Sokaklar devriyelerle dolu...

Gidiş o gidiş.

Saat onaltı haberlerinde dünya üzerime yıkılıyor sanki. Külçe gibi yığılıyorum.

Ali ve Süleyman arkadaşlarla buluşmuşlar. Bir kahvede aralarında sorun olan bir diğer sol gurubun adamlarıyla konuşacaklar. Süleyman'la Serdar kahveye gidiyorlar. Provaksiyon. Silahlar patlıyor. Çevreden geçen bir devriye müdahale ediyor. Ortalık toz duman. Sonuçta kahvede bulunan biri ve devriyeden bir yüzbaşının öldüğü görülüyor. Serdar'ı yakalıyorlar.

insanlar Serdarı konuşuyor. Yolda, okulda, fabrikada. Serdarlımızı vermeyeceğiz diyorlar. Onu kurtaralım diyorlar. Bütün gazeteler onun canavarlıklarından, asılması gereğinden söz ediyor.

19 Eylül günü yargılanması başlıyor ve bitiyor. Tek celsede karar veriliyor: idam.

Üzerinde ayrılırken verdiğim kahverengi gömlek var.

26 Ekim. Adana Kapalı Cezaevi.

Kadın koğuşunda sabaha doğru yangın çıkıyor. Siyasi koğuşlardan slogan sesleri yükseliyor.

Serdar'ı hücresinden alıyorlar. Annesine bir mektup, arkadaşlarına küçük bir not yazıyor.

Metin olduğunu ve bir devrimci gibi ölüme gideceğini yazıyor.Din adamı istemiyor.Son kahvesini içiyor. Ve yürüyor.Dizleri titremeden.

ERDAL EREN

(13 Aralık 1980,Ankara Merkez Kapalı Cezaevi)

Erdal Eren Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı Askeri Mahkemesinde "bir eri öldürmek" suçundan yargılandı. Yargılama 1 ay 17 gün gibi kısa bir sürede tamamlandı. 13 Aralık günü sabaha karşı idam edildi.

ANKARA ADı KARA

Gökte turna dizim dizim
Dinmedi yürekte sızım
Erdal Eren'i asmışlar
Ağıdını söyler sazım

Deli sevdalar başında
Sevdalı yürek döşünde
Çektiler darağacına
Daha gencecik yaşında

Ankara adı kara
Bu yara başka yara
On yedi yaşındaydı
Kıyılır mı Erdal'a

Gökyüzünden bize der ki
Durmasın kavgamın çarkı
Sen ağlama anacığım
Çoğalırız türkü türkü

Başı dim dik yürüyordu
Ölümüne gülüyordu
Halkım unutmasın beni
Mutlak gelirim diyordu

Ankara adı kara
Bu yara başka yara
On yedi yaşındaydı
Kıyılır mı Erdal'a

25 Eylül 1961 Şebinkarahisar doğumlu. Babası öğretmendi. Bir dağ köyünde öğretmenlik yapıyordu o doğduğunda. 1970'li yılların başında ailesiyle birlikte Ankara'ya yerleşti. Dikmen'de oturuyorlardı ve Erdal Ankara Yapı Meslek Lisesi'ne gidiyordu. Devrimci mücadele ile bu yıllarda tanıştı. ANOD içerisindeydi ve GKB'li idi.

30 Ocak 1980 günü Yukarı Ayrancı Hoşdere Caddesi üzerinde yazılmaya çıkan ODTÜ öğrencisi Sinan Suner polisin müdahalesi ile karşılaşmış ve orada öldürülmüştü. Bunun üzerine içerisinde Erdal Eren'in de bulunduğu devrimciler iki gün sonra, 2 Şubatta Sinan'ın katledildiği yerde bir anma toplantısı düzenliyorlardı. Erdal'ın hayatın ilişkin ne olduysa o gösteriden başlayarak oldu. "Sinanlar ölmez" sloganları atılırken etrafı askerler sarıyordu, insanlar dağılmaya başlamıştı ki silah sesleri duyulur oldu. Erdal da geri geri çekilmişti. Bir apartmanın bahçesindeydi. Üzerine doğru gelen jandarma birden sırtından aldığı bir kurşunla yüzükoyun önüne düşmüştü. Askerler Erdal'ın etrafını sardılar. Onu yakaladılar. Erin katili olduğunu söylemeye başladılar daha orda. Doğru Merkez Komutanlığı'na götürüldü. Erdal daha sonraki günlerde Mamak'ta hücre arkadaşına "o bir günde, emniyette görmediğim işkenceyi gördüm" diye anlatacaktı. Erdal Eren 4 Şubat 1980 günü tutuklandı. Doğruca Mamak Askeri Cezaevi A Blok Arka Tecritlerine konuldu. Daha ilk andan ona "idamlık" muamelesi yapılmaya başlanılıyordu. Onun yakalanmasından sonra evine aramaya giden polisler babasına "Oğlun bir eri vurdu. Cezası idam" demişlerdi.

Savcı da aynı görüşteydi, inanılmaz bir hızla iddianamesini hazırladı. 5 Şubat tarihli iddianamede kendisini cezadan kurtarmak amacıyla Erdal'ın askeri öldürdüğünü ileri sürüyor ve idam talebinde bulunuyordu.

13 Şubat günü ilk duruşma yapıldı. "Yargının" hızı şaşırtıcıydı. ' Sıkıyönetimde bir süre görev yapan bir emekli yargıç "davanın hızla bitirilmesi için yukarıdan sürekli emirler geldiğini" açıklayacaktı yıllar sonra. Erdal'ın avukatı bu başdöndürücü yargılma hızını yavaşlatmak için çırpınıyordu. Ama boşuna. Onun da payına yaptığı savunmadan dolayı altı ay hapis cezasına çarptırılmak düşecekti.

19 Mart günü yani olayın üzerinden daha 45 gün geçmeden mahkeme kararını verdi: idam!

Ne olay yerinde keşif yapılmış, ne savunmada dile getirilen kanıtlar üzerinde durulmuştu. Karar bütünüyle bir "adli hata" idi. Çok temel, gözle görülür elle tutulur veriler olayın değerlendirilmesinde gözönüne alınmamıştı.

Erdal el yazısıyla hazırladığı bir sayfalık savunmasında bunu açık açık dile getiriyordu:

"Sayın yargıçlar Türkiye'de ve Dünya'da görülmemiş bir yargılama usulü ile karşı karşıyayız. Bu davanın bu kadar hızla sonuçlandırılmak istenmesi, olay daha anlaşılmadan, yukarıdan gelen emirlerle çoktan verilmiş bir kararın formalitesini yerine getirdiğinizi gösterir. Benim hakkımdaki kararın üst düzeydeki sıkıyönetim komutanları tarafından verildiği o kadar açık ki, normal hukuk usulleri dahi ayaklar altına alınmıştır.

Benim hakkımda peşin bir yargılama yapıldığı son derece açıktır. Nitekim benimle ilgili olayın ertesinde Genelkurmay Başkanının "çoktandır idam olmuyor, bazı kişilerin idam edilmesi gerek" şeklinde bir demeç vermesi benimle ilgili idam karandır.

Ben bu olay içerisinde kasten bir eri öldürmedim. Benim bu şartlar içerisinde bir eri öldürmem siyasi inancıma da terstir."

Kanıtlar Erdal'ı doğruluyordu. Otopsi tutanağında askerin yakın atışla vurulduğu yazıyordu. Bilirkişi ise tam tersini söylüyordu. Atış uzaktan yapılmıştı. Mahkeme idam karannda bu çelişkiyi gidermiyordu. Yine olay anlatımında Erdal'ın kendi üzerine doğru teslim ol çağrısıyla giden eri vurduğu ileri sürülüyordu. Oysa otopsi raporunda erin sırtından vurulduğu tesbit edilmişti. Mahkemeye göre erin Erdal'ın üzerine doğru teslim ol diyerek yürüdüğü ve ona sırtım döndüğünü kabul etmek gerekiyordu. Bu olabilecek birşey değildi. Otopsi raporundaki bir başka nokta da eri vuran kurşunun vücutta aşağıdan yukan doğru bir seyir izlediğiydi. Oysa somut olayda Erdal'ın bulunduğu yer yüksekte askerin bulunduğu yer ise daha aşağıdaydı. Bu durumda Erdal ateş etmiş olsa kurşunun yukarıdan aşağıya doğru bir seyir izlemesi gerekirdi. Bu gerekçelerin, kanıtların hiçbirisi mahkeme kararını etkilememişti.

Ne var ki Askeri Yargıtay 3. Dairesi oy birliği ile mahkemenin kararını bozdu. 3. Daire bozma kararında "otopsi raporundaki açık çelişkilerin varlığına, kuşkulu ve duraksamya yol açan bilirkişi raporunun hükme dayanak yapılamayacağına" dikkat çekiyordu. Aynca Erdal Eren'in gerçek yaşının sağlıklı bir biçimde saptanmasını istiyordu.(15 Temmuz 1980)

Erdal'ın yaşaması yolunda bir umut ışığı doğmuştu. Fakat bu umut fazla uzun sürmedi. Bozma kararına Askeri Yargıtay Başsavcılığı itirazda bulundu. 12 Eylüllü günler başlamıştı. Artık her şey emir ve komutaya tabi idi. Askeri Yargıtay Daireler Kurulu itiraz üzerine bozma karannı kaldırıp dosyayı yeniden 3. Daireye gönderdi. (20 Ekim 1980) 3. Daire bu kez de karan sanık hakkında hafiflitici nedenlerin uygulanmadığı, idam cezasının müebbete çevrilmediği gerekçesiyle bozdu. (28 Ekim 1980) Fakat başsavcılık işi bitirmek niyetindeydi. Bu karara karşı da yine itirazda bulundu Daireler Kuruluna. Daireler Kurulu bir kez daha 3. Dairenin bozma kararını bozarak idam kararını kesinleştirdi. (20 Kasım 1980)

MGK üyeleri Kenan Evren'in başkanlığında TBMM sıfatıyla toplanıp Erdal Eren'in Ölüm Cezasının Yerine Getirilmesine Dair Kanıın'u görüştüler. 12 Aralık 1980 gününün öğleden sonrasında birkaç dakikada çıkarttılar "kanunu". Çünkü sözleri kanundu onların! Aynı gün Resmi Gazete'de yayınlandı idam fermanı.

Erdal'ın avukatları Nihat Toktay ile İsmail Sami Çakmak infzada bulunmak için savcılığa başvurmuşlardı. Akşam üzeri telefonla arandılar ve nerede bulunacakları soruldu. 12 Aralık 1980 gecesi infaz için Ankara Merkez Kapalı Cezaevine giderken infazın ertelenmesi taleplerini içeren bir dilekçe vardı yanlarında. Erteleme istemleri son derece hukuki idi. Şöyle diyorlardı dilekçelerinde:"Silahlı Kuvvetler her ne kadar 12 Eylül 1980 günü emir ve komuta içerisinde yönetimi ele alarak parlementoyu feshetmiş isiler de 1961 Anayasası hâlâ yürürlüktedir. Milli Güvenlik Konseyi'nin Anayasanın bazı maddelerinin yürürlükten kaldırıldığına dair bir açıklaması da bulunmamaktadır. Varolan düzenlemelere göre ise ölüm cezasının yerine getirilmesi konusunda onay makamı TBMM'dir. Bu durumda TBMM tarafından onaylanmayan bir idam hükmü yasal değildir, infazın ertelenmesi gerekir."

İnfaz savcısı dilekçenin muhatabının kendisi değil, MGK olduğunu söyleyerek dilekçeyi aldı. Ama infazı durdurmak niyetinde değildi.

MAMAKTAN ANKARA KAPALIYA

Ankara'nın soğuk bir 12 Aralık günü bitmiş, 13 Aralıkta yaşanmaya başlanılmıştı.Mamak'ta saat 1.30'u gösteriyordu. Erdal henüz yatmıştı ki hücresinin kapısı açıldı. Onu almaya gelmişti askerler. Hücre karanlıktı, dışarıdan aydınlatılıyordu. Hücre tek kişilikti. Ne gazete dergi okuyabiliyor, ne radyo dinleyebiliyordu. Fakat yine de bekliyordu o günü. Evet beklenen an gelmişti. Hemen toparladı kendini Erdal. Yazdığı mektubu gizledi pantolonunun içine.

Onu bir jandarma panzerine bindirdiler. Olağanüstü önlemler alınmıştı geçilen sokaklarda. Hiç konuşmadan dalgın dalgın çevresine bakıyordu. Cebinde 800 lira parası, kolunda bir saati ve gizlediği bir mektup vardı üzerinde.

Ankara Merkez Kapalı Cezaevi son duraktı. Gardiyanların durduğu odaya aldılar onu.

İSMAİL SAMİ ÇAKMAK ANLATIYOR

Cezaevinin giriş kısmında, küçük meydanda darağacı kurulmuştu. Müdürün odasına alındık. Karan veren mahkemeden bir binbaşı da görevliydi orda. Ankara savcısı, infaz savcısı, cezaevi savcısı, bir general birkaç subay...

Az sonra Erdal'ı getirdiler. Elleri arkadan kelepçeliydi. Rahat görünüyordu. Ellerini çözdüler. Bize hoşgeldiniz dedi. Bir sandelycye oturttular. Erdal'ı bizden önce Mamak Askeri Cezaevinden buraya getirmişlerdi. Gardiyanlar odasında bekletiyorlardı. Bizler gelince müdür odasına aldılar. Erdal "Avukatlarımla özel görüşmek istiyorum" dedi, bizlerle karşılaşınca. İnfaz savcısı "Olmaz" dedi, "ne konuşacaksanız burada konuşun". "Son isteği!" dedim. Nihat, "Ne sakıncası olabilir" dedi. İnfaz savcısı yine "Hayır" dedi. Erdal şöyle bir baktı, arkasını döndü bir mektup çıkarttı pantolonundan. Bana uzattı, "Bunu babama verin" dedi. infaz savcısı atılıp aldı mektubu, "Biz veririz" dedi. Erdal "Söz verin bana" dedi. "Söz" dedi savcı. Bir de ailesine mektup yazmak istediğini söyledi. Kalem kağıt uzatıldı. Bir sığara içebilir miyim dedi? Nihat çıkarıp bir sigara verdi. Son sigarasını içerken son mektubunu da yazmaya başladı. Erdal'ın bir sigara içimlik mektup yazışı savcıyı sabırsızlandırmıştı. "Fazla uzattın" dedi az sonra yaşama veda edecek olan Erdal'a. Mektup bitmişti, "hazırım" dedi.

Savcı Erdal'ın ellerinin keîepçeîennıesini emretti. "Kelepçe takmayın, bana dokunmanızı istemiyorum" dedi Erdal. "Olmaz" dedi infaz savcısı. İmam gelmişti. "Halkımın dini inançlarına saygılıyım, ama sizi istemiyorum" dedi. Sıra doktordaydı, dama engel bir hastalığının bulumadığı tesbiî edildi. Çok düşünceliydiler ! Sağlıklı asmak istiyorlardı onu! Üstüne beyaz idam gömleğini giydirdiler, idamına ilişkin mahkeme kararının özetini okuyup beyaz gömleğin üstüne iliştirdiler. Sonra savcı "hadi Erdal" dedi. Omuzlanyla sarıldı bana ve Nihat'a. "Hadi Allahaısmarladık" diyerek vedalaştj. Sanki birkaç saat sonra tekrar görüşecekmiş gibi görüştü bizimle Sehpaya yürürken yüzünde hiçbir korku görmedim. Normal yürüyüşüyle gitti ipe. Dimdik ve diri adımlarla. Cellat ipi boynuna geçirdi. Geceyt Korşı gür sesiyle haykırdı "faşizme ölüm, halka hürriyet"! Sonra tekııclt di ayağımn altındaki sandelyeyi. Kendim boşluğa bıraktı. O zaman karan veren Ankara Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi'nir, görevlisi binbaşıya haktik. Yoktu. Nihat Toktay koşarak içeriye gitti. Adam içeride

başını ellerinin arasına almış duruyordu. Nihat "gel seyret" diyerek alıp gelirdi onu.

Oradakilerin tümü etkilenmişti. Erdal Eren'in idam sehpasına çıktığında saat 2.53'tü. Görevli doktor muayeneyi yapıp ölmüş olduğunu belirtiğinde ise saatler 3.10'u gösteriyordu.

SON MEKTUBU

Sevgili annem, Babam ve Kardeşlerim,

Sizlere bugüne kadar pek sağlıklı mektup yazılmadım. Ayrıca konuşma olanağımız da pek olmadı. Zaten dışarıdayken de birbirimizi anlayabilecek şekilde pek konuşmazdık^Bu konuda sizlere karşı büyük ölçüde hatalı davrandım. Ancak bunu siz.e saygı duymadığım, bu nedenle böyle davrandığım şeklinde yorumlamamanız.ı isterim.) Bu nedenle sizlere anlatacağım, konuşacğım çok şey var. Ancak olanak yok. Düşüncelerimi bu mektupla anlatmaya çalışacağım. Şu anda ne durumdu olacağınızı tahmin ediyorum. Ama çok açıklıkla söylüyorum ki, benim moralim çok iyi ve ölümden de korkum yok. Çok büyük bir ihtimalle bu işin ölümle sonuçlanacağım çok iyi biliyorum. Buna rağmen korkuya, yılgınlığa, karamsarlığa kapılmıyorum ve devrimci olduğum, mücadeleye katıldığım için onur duyuyorum. Böyle düşünmem, böyle davranmam halk ve devrime olan inancımdan ileri gelmektedir. Ölümden korkmadığımı söylemem, yaşamak istemediğim, yaşamaktan bıktığım şeklinde anlşılmamalı. Elbette ki, hayatta olmayı ve mücdele etmeyi arzularım. Ancak karşıma ölüm çıkmışsa, bundan korkmamam ve cesaretle karşılamam gerekir.

Biliyorsunuz ki, bu ceza işlediğim iddia edilen bir suçtan verilmedi. Asıl amaçlanan böyle bir olayla gözdağı vermek ve mücadeleyi engelleme hedefine daylıdır. Bu nedenle sizin de bildiğiniz gibi kendi hukuk kurallarını çiğneyerek bu cezayı verdiler.

Cez.aeviıule yapılan (neler olduğunu ayrıntılı bir biçimde öğrenirsiniz, sanırım) insanlıkdışı zulüm altında inletildik. O kadar aşağılık, o kadar canice şeyler gördüm ki, bu günlerde yaşamak bir işkence haline geldi. İşte bu durumda ölüm korkulacak bir şey değil, şiddetle arzulanan bir olay, bir kurtuluş haline geldi. Böyle bir durumda insanın intihar ederek yaşamına son vermesi işten bile değildir. Ancak ben bu durumda irademi kullanarak ne pahasına olursa olsun yaşmımı sürdürdüm. Hem de ileride bir gün öleceğimi bile bile. Sizlere bunları anlatmamın nedeni yaşamak

tan bıktığım ya da meselenin önemini, ciddiyetini kavramadığım gibi yanlış bir düşünceye kupılmamanız içindir. Bütün hu yapılanlar, başımdan geçenler, kinimi binlerce kez. daha arttırdı ve mücadele azmimi körükledi. Halka ve devrime olan inancımı yok edemedi. Mücadeleyi sonuna kadar, en iyi bir şekilde yürütmek ve yükseltmekten başka bir amacım yoktur.

Mesele benim açımdan kısaca böyle. Ancak sizin açınızdan daha farklı, daha zor olduğunu biliyorum.

Anne, baba ve evlat arasındaki sevgi çok güçlüdür, kolay kolay kaybolmaz. Ve evlat acısının da sizin için ne derece etkili olacağını biliyorum. Ama ne kadar zor da olsa bu tür duygusal yönleri bir tarafa bırakmanızı istiyorum, Şunu bilmenizi ve kabul etmenizi isterim ki, sizin binlerce evladınız var. Bunlardan daha niceleri katledilecek, yaşamlarını yitirecek ama yok olmayacaklar. Mücadeleye devam edecek ve onlar mücadele alanla rında yaşayacaklar.

Sizlerden istediğim bunu böyle bilmeniz, daha iyi kavramaya çaba göstermenizdir. Zavallı ve çaresiz biriymiş gibi ardımdan ağlamanız beni yaralar. Bu konuda ne kadar güçlü, ne kadar cesur olursanız beni o kadar mutlu edersiniz..

Hepinize özgür ve mutlu yaşam dilerim.

Devrimci selamlar.

Oğulıınuz Erdal.

VEYSEL GÜNEY

1957 10 Haziran 1981,Gaziantep Kapalı Cezaevi.

1957'de Malatya'nın Hekiman ilçesine bağlı Davulkulu Köyünde doğdu. Liseyi Malatya'da okudu. 1975'te tsdenıir Karabük Montj Şantiyesinde elektirikçi olarak çalıştı. Bu arda İskenderun Meslek Yüksek Okulu Makine Bölümü'nü bitirdi, iskenderun'da Devrimci Yol saflarında yer aldı.

12 Eylül sonrasında Gaziantep'teydi. 28 Arlık 1980 tarhinde bir çatışma sonrasında yaralı olarak yakalandı. Çatışmada bir üsteğmen de ölmüştü. Veysel Güney Adana Kahramanmaraş Gaziantcp Adıyaman ve içel illeri

Sıkıyönetim Komutanlığı 2.Nolu Askeri Mahkemesinde yargılanarak kendini cezadan kurtarmak için adanı öldürmek (TCK450/9) suçunu işlediği iddiası ile 20.2.1981 gününde ölüm cezasına çarptırıldı. Sıkıyönetim Mahkemesinin verdiği cezayı Askeri Yargıtay 4. Daresi 21.4.1981 günü onaylandı. Milli Güvenlik Konseyi ise 8.6.1981 günü ölüm cezasının yerine getirilmesi için 2473 kanunu çıkardı .Veysel'in cezası 10 Haziran 1981 günü Gaziantep Kapalı Cezaevinde saat 0.2 sularında infaz edildi.

AYDIN KİĞILI ANLATIYOR

Gaziantep emniyet müdürlüğü 1. şubede kısa bir süre birlikte olduk. İşkence yapılırken iniltilerini duyuyuyorduk.Daha çok sağ göğüsündeki yarasına işkence yapıldığını sonradan öğrendik. Onu bağırtabilmek için işkencecilerin çok çaba harcadığının tanığıyım. Ama bağırmıyordu, bağır tamıyorlardı.

Daha sonra ilk defa Merkez Komutanlığı Gözetim Yerinde karşılaştık. Yanımıza geldiğinde yalınayaktı. Ayakkabıları ve çorapları yoktu. Giysi yerine de hastane pijaması giydirilmiş, saçları sıfır numara tıraş edilmişti. Kafasındaki yara izleri kabuk bağlamıştı. Kelepçeli olarak koğuşa attılar. Arkadaşlığımız burada başlar. Veysel cezaevine geldiğinde yarası yeni yeni iyileşmeye yüz tutmuştu. Ama o haline hiç aldırış etmeden daracık hücresinde spor yapar, nefesini açmaya çalışırdı. Bugün yarın asılacağını bilen bir insanın yaşama bu denli sıkı sıkıya bağlı olduğunu görmek beni derinden etkilemişti.

Cezaevi yönetimi keyfi bir biçimde infaza değin sürecek görüş yasağı vermişti. Ayrıca havalandırmaya çıkarılmıyor, mektupları da verilmiyordu.

Onun en çok merak ettiği idam edilen devrimci arkadaşların darağacın daki tavırlarıydı. Konuşmalarımızda çoğu kez bu merakını gidermeye çalışarak sorular sorardı. O "Denizlerin yaktığı meşaleyi daha yükseklere çıkarabilmek en onurlu görevdir" diyordu.

Aslında daha "şubeye" yaralı olarak getirildiğinde idam kaleminin kırıldığını biliyordu. İşkenceciler sorgu sırasında "îdam edileceksin, kurtuluşun yok" diye sayısız kez bağırmışlardı. Konuşmalarımızda "Bana son sözlerimi söyleyecek kadar bir zaman süresi tanırlar mı? Bu son görevimi bir devrimciye yaraşır biçimde yerine getirmekten başka hiçbir isteğim yok" derdi.

Veysel tam anlamıyla göstermelik bir mahkeme yapıldığım söylüyordu. İdamını çabuklaştırmak için dosyası Gaziantep Devrimci Yol davasından ayrılmıştı. Duruşmnın birinci gününde yargılamayla ilgili konuların tümü halledilmiş, ertesi gün de heyet idam kararını açıklamıştı... Avukatı var mıydı? Nasıl yargılanmıştı? Ama idam kararı yüzüne okunduğunda slogn attığını yazmıştı gazeteler.

Ben infaz gecesi bitişikteki hücrede kalıyordum. Nazım'm deyişiyle o gece cezaevinde gerçekten "hava kurşun gibi ağır"dı. Onu alıp götürdüklerinde, gitmeden önceki uyrısına uyarak sessiz kaldık.

Kendisine doğrudan söylenmedi ama, o gün idarecilerin içine girdikleri telaşlı hava, onda infaz anının artık gelip çattığına dair bir izlenim yaratmış olabilir. Ayrıca bukanısını pekiştirecek başka şeyler de oldu. Günlerden 10 Haziran 1981'di. Öğleden sonra cezaevinde görevli içkici bir başçavuşla aralarında berberin de bulunduğu bir gurup asker Veysel'in hücresine geldiler. Koridora girdiklerinde kapı gardiyanı bizimki de dahil bütün kapıları kapattı.

Veysel'in kapısı açıldığında onun sesini duyduk. "Hayrola! Bu ne izzet i ikram" dedi. Başçavuş da "Veysel saçların sakalların uzamış, seni traş edeceğiz" diye cevap verdi. Adamın sesi çatallaşmıştı. Sanıyorum o an Veysel durumu sezinledi. Ve o gece idam edileceğini anladı. Konuşmalarının bir kısmını daha duyabildim. Veysel "hazırlıklar bu akşama mı? Salıncak bu akşam mı kurulacak?" Başçavuş cevap vermedi.

Konuşmaları duyduktan sonra ne yapacağımı bilmeden kalakaldım. Hemen Veysel'le konuşmak istiyordum ama ne söyleyeceğimi, ne diyeceğimi bilmiyordum. Zaman ağır ağır ilerliyordu. Götürüleceği an yaklaşıyordu. Son birkaç saatiydi. Dayanılmaz bir istekle onun yüzünü son kez görmek, dost gözlerine bakmak, sıcaklığını duymak istiyordum. Hücreden çıkmak yasaktı. Buna rağmen hücredeki arkadaşlrın omuzlarına binerek hücremizin mazgal deliğinden koridora çıktım. Ve önüne gidip hücresine baktım.

Oturmuş, sırtını duvara yasalmış ayaklarını kanıma doğru çekmiş kitap okuyordu. Daha önce hiç vermedikleri birikmiş mektuplarını da o gün getirip vermişlerdi. Hemen yeni başında zarfından çıkmış birkç mektup gözüküyordu. Diğer zarflar henüz açılmamış gibiydi. Hücre mazgalının yan kısmında sigara ve çakmağını koyduğu bir yer vardı. Uzanıp sigarasından bir tane almak istedim. Tam elimi mazgaldan içeri soktuğumda birden Veysel'le gözgöze geldik.Bu bende tanımsız bir ürperti yarattı. Açıkçası o an için çok korktum. Bu duyguyu tanımlayabilmek çok zor. Yaşamla ölüm arasında tüm çıplaklığıyla incecik bir çizgi.

Veysel için durum değişikli. Durgun bir deniz gibi berraktı gözleri. Orada az sonra ölüme götürüleceine dair herhangi bir ürkeklik görebilmek mümkün değildi. Çok dingindi. Az sonra öldürüleceğini biliyor buna rağmen soğukkanlılıkla kitap okuyordu.

Sigara yakmamı istedi. Ardından "sana bir şey söyleyeceğim Aydın, beni bu gün salıncağa bindirecekler" dedi. Kendime hakim olamıyordum. Gözlerimden yaşlar akmağa başladı. Yanından ayrılmadan önce beni bir kez daha uyardı. "Beni bu gece salıncağa bindireceklerini arkadaşlara söylemeyi unutma!" Bana bir şey vermek ister gibi araştıran gözlerle hücresine bakıyordu. Verebileceği bir şey yoktu. "Hiç olmazsa bir şeyler yaz ver" dedim. Bir mektup kağıdının dörtte birine şunları yazdı ve imzaladı:

"Sevgili Aydın a
Mezarımı yol üstüne kazsınlar.
Üzerine demir yumruklu bir yıldız yapsınlar..."

Daha birkaç satır olması gerekir, aklımda kalanlar bunlar. Askeri cezaevinden sivil cezaevine geçerken bu kağıdı saklamaları için arkadaşlara vermiştim. Baskınlar sırasında yitip gitmiş.

Gece saat onbire kadar sessizlik devam etti. Birden Veysel'n sesini duyduk. "Arkadaşlar, nedir bu sesizlik? Biz her zaman böyle miydik? Bizim suskunlaşmamız, moralimizin bozuk olması başkalarını sevindirir. Haydi ortalığı biraz şenlendirelim."

Ne diyeceğimizi bilmiyorduk. "Yok mu türkü söyleyecek kimse'?" diye yeniden seslendi. Yine ses yok. Türkü söylersek, ya da ne bileyim güler sek şakalaşırsak o anın önemine gölge düşürmüş olabileceğimizi ister istemez düşündük. Bir arkadaş "O zaman sen söyle de biz dinleyelim" dedi. Ölümünden iki saat kadar önce Veysel türkü söylemeye başladı. Önce "Benim meskenin dağlardır"ı söyledi, sesi güzeldi. Çok coşkulu söylemişti. Ardından da Aşık Mahzuni'den alınma "Bu yıl benim yeşil bağım kurudu "yu söylemeye başladı. Fakat bu türküyü çok hüzünlü bulmuş olmalı ki yarıda kesti. Türkünün içinde 'Şimdi bir köşede yatar ağlarım" gibi bi» dize vardı. Yarım bıraktı, "bu türkü bu gece gitmez" dedi ve yine Mahzuni'nin Çingene isimli türküsünü söylemeye başladı. Hücreler kısmında kalan, Veysel'in çingene lakabını taktığı Kuddusi adlı arkadaşa takılma, şaka yapma niyetine bu türküyü söylemişti. O gece Veysel hem kendini hem de bizi ölümüne hazırlıyordu. Ölüme türkü söyleyerek de gidilebileceğini, böylesi ölümün güzel olduğunu gösteriyordu adeta.

Askerler, subaylar içeri doluştu. Hücrelerimizin mazgal kapaklarını kapattılar. Artık hiçbirşey göremiyorduk. Sadece kulağımıza gelen o karmakarışık sesler vardı. Askerlere emir verildi. O "Mahkûmun kapısını aç". Kapının açıldığını duyduk. Ama içeri giremiyorlardı. Veyselin gür sesi bir kez daha doldu kulaklarımıza: "Gelmeyin üzerime, ben nasıl gelmem gerektiğini bilirim." Niyetlerini anlamıştı. Ağzını kapatmak istiyorlardı. Onları durdurmak için bu şekilde bağırmıştı. Hemen ardından da sanki bir miting alanında onbinlere seslenircesine bizlere ileteceği son sözlerine başladı. "Dirilip döneceğiz er meydanlarına/ Zaman köhne düzenin cellatlarını affetmeyecek/ Gerek kalmaz savaş ilanlarına/ Erlerimiz fazla laf etmeyecek." Ardından "kahrolsun faşizm" diye haykırmak istedi. Ama ağzını kapattılar. Ellerini arkadan bağladılar. Onu alip E tipi cezaevine götürdüler.

Daha sonra bir gardiyan bana o anı şöyle anlattı:

"Veysel infaz bahçesine getirildiğinde başı dimdikti. Üzerinde infaz kıyafeti yoktu. Sivil giysiler vardı. Kendisinden son isteği sorulduğunda "benim sizlerden bir isteğim olamaz" dedi. Dargcına yürü denmesine fırsat bırakmadan, başını önüne eğmeden, tereddüt göstermeden yürüdü. Sehpaya çıktı.Cellat boynuna ipi geçirmeye hazırlandığında "sehpaya kimse dokunmasın" dedi. Ardından öyle bir bağırdı ki yer gök inledi. Ne dediğini anlayamadık bile. Slogan bitince cellata 'ipi boynuma geçir' dercesine baktı. Boğazına ilmek geçirildi. Cellat Veysel'in isteğine uyarak sehpadan uzaklaştı. Kanımız donmuş gibi pür dikkat onu izliyorduk. Üzerine bastığı sehpaya ayağıyla vurdu, kendi infazını kendi gerçekleştirdi." Cezaevindeki tüm gardiyanlar onun için"Görüşü ne olursa olsun yiğit adamdı" diyorlardı.

Veysel'in idamının MGK'ca onaylandığını duyan ailesi cezaevine geliyor. Onunla son bir kez görüşmek için izin istiyorlar. Veysel anne baba ve kadeşlerine görüşme sırasında "üzülmeyin. Bu kaçınılmaz bir durum. Metanetle karşılayın. Hep aranızda olacağım." diyor. Kardeşi "kanın yerde kalmayacak" diye bağırıyor. Apar topar alıp götürüyorlar görüş yerinden, Veysel'i de kardeşini de.

Ailesi infazdan sonra cenazeyi almak istiyor, vermiyorlar. "Gömülmesine katılalım, mezara konulurken orada olalım" diyor, "hayır diyorlar, olmaz diyorlar.

Ne mezarı gösteriliyor Veyselin, ne de yeri söyleniyor. Bu gün bile Veyse'in mezarının yeri, bir mezarının olup olmadığı dahi bilinmiyor."

AHMET SANER
KADlR TANDOĞAN

MLSPB üyesi oldukları ileri sürülen sanıklar hakkında İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 3 Numaralı Askeri Mahkemesince 13 Ekim 1981 günü TCK 146/1 maddesini ihlal gerekçesiyle verilen idam kararı 25 Haziran günü saat 03.00 sıralarında Paşakapısı cezaevinde infaz edildi.

AHMET SANER

1959 Akçaabat doğumlu. Lise yıllarında devrimci fikirlerle tanıştı, istanbul Ortaöğretim Derneği, istanbul Yurtsever Devrimci Öğrenim Derneği, istanbul Demokratik Gençlik Derneği gibi yapılarda kurucu oldu, yöneticilik yaptı. Devrimci Kurtuluş saflarında çalışırken 16 Nisan 1980'de Amerikalı subay Sam Novello ve onunla işbirliği içerisinde olan bir kişinin öldürülmesi eyleminde yaralı olarak yakalandı. Haklarındaki dava MLSPB ana davasından ayrılarak sonuçlandırıldı ve TCK 146/1 uyarınca idam cezasına mahkûm edildi.

KADlR TANDOĞAN

1958'de bir emekçi ailenin çocuğu olarak doğdu.Devrimci fikirlerle lise yıllarında tanıştı. Devrimci Kurtuluş saflarında çalışırken 16 Nisan 1980'de Amerikalı subay Sam Novello ve onunla işbirliği içerisinde olan bir kişinin öldürülmesi eyleminde yaralı olarak yakalandı. Haklarındaki dava MLSPB ana davasından ayrılarak sonuçlandırıldı ve TCK 146/1 uyarınca idam cezasına mahkûm edildi.

Avkatlan Ali Rıza Dizdar anlatıyor:

"Ben idam cezasının vahşetini yaşadım, idam cezasının vahşetiyle beraber idam cezasının hiçbir zaman caydırıcı bir ceza olmadığını da gözledim, idama giden insanların idamdan hiçbirzaman korkmadıklarını da gördüm. Onları benliğimin ta derinliklerinde yaşadım, hissettim, idamlar hiçbir zaman çözüm olmadı.

O geceye dönmek istiyorum. Selimiye'deyim.

Sıkıyönetim'den 'acele' kaydıyla aramışlar. O saat anladım neden aradıklarını. Gittim. Koridorda Avukat Atilla Coşkun'la ve Deniz Gezmişlerin infzında bulunan Halit Çelenk'le karşılaştık. Atilla "metin olacağından şüphem yok" dedi. Halit Abi de "son an'a kadar onlarla bera

ber ol" dedi ve ekledi "bir müddet, sana bütün tahtalar sehpa olarak göünecek." Sonra savcı Süleyman Takkeci'yi buldum. Daha önceden tashih i karar istemiştik, "isteğiniz reddedildi" dediler. Tam bu sırada Nebi Barlas geldi. Reddin tebliğini istedik. Tereddüt ettiler ve vermediler. "Peki bizi neden çağırdınız o zaman?" diye sorduk, "infazlar bu gece, sabaha karşı yapılacak, saat 03.00'te" dediler. "Önce bana davanın yenilenmesi talebimle ilgili olarak ne karara varıldığını söyleyin" dedim. Henüz bir karar verilmemişti. Öteki arkadaşlar tashih i karar talebinde bulunurken ben de davanın yeniden görülmesini istemiştim. Bu isteğime dair henüz bir karar yoktu ortada.

Süleman Takkeci sözüne infazlarda bulunmak isteyip istemediğimizi sorarak devam etti. Bulunacağız dedim. Ben Süleyman Takkeci'ye "Kadir ve Ahmet'le görüşmem mümkün mü?" diye sordum. Hayır dedi, yalnızca ailelerinin kendileriyle görüşebileceğini söyledi. Israr ettim. O sırada aklıma gelen birşeyi söyledim. "Valla ben dini vecibelere inanan biriyim. Arkadaşlarla dini noktada görüşmek istiyorum dedim, isteğimi Süleyman Albay'a iletirken araya giren Fahrettin Albay "Neden olmasın Süleyman" deyince, Takkeci o zaman istemeye istemeye "Peki o zaman akşamüstü saat 18.00'de gel görüştürelim". Gittik. Teker teker ailelere haber vermişler, aileler bizden önce gelmişti, içeride çocukları ile görüşüyorlarmış. Selimiye'nin kapısında akşamüstü uzun süre bekledik. Arkadaşlar aşağıdan yukarı getirilmiyordıı. Hava karardıktan sonra görüş yolu açılmış oldu. Saat 20.30'du. Önce Kadir'le görüştük. Zaten Ahmet'le Kadiri aynı arıda getirmediler. Teker teker getirdiler. Kadir'e çok önceden seyrettiğim bir filmi anlattım. Bir boksörün hayatını anlatıyordu film. Bu ağır siklet boksör, ringde bir adam öldürmüş, lanetlenmişti. Bir başka ağır siklet maçında ringe çıkınca insanlara şunları söylemişti: "Bebekler dünyaya gözler, elleri yumuk ve ağlayarak gelirler. Bunun nedeni dünyada kavga edeceklerini bilmeleridir. Ama insanlar ölürken elleri açık giderler. Bu insanların yapamadıkları şeylere duyduğu üzüntünün ifadesidir." Kadir beni büyük bir sükunetle dinledi. Ondan ayrıca hep gökyüzüne bakmasını da istedim. "Sizler bir kavga verdiniz ve bu dünyadan gidiyorsunuz. Başınız dik olsun. Hep gökyüzüne bakın" dedim. Kadir bana "Neden üzülüyorsun ağabey, hayrola, dağıtmyın kendinizi" dedi. Vedalaştık.

Sonra Ahmet'le konuştuk. Ahmet geldiğinde hiç unutmuyorum şunu söyledi: "Tren bu akşam mı kalkıyor? Biletler kesildi mi?" dedi. Evet dedik. Nebi Barlas çok üzgündü. Ahmet kendini bırakmış Nebi ağabeyi teselli ediyordu."Lütfen Nebi Abi bırakın üzülmeyi, arkadaşlara söyleyin

biz trene biniyoruz, onlar da geç kalmasın" . Sonra bizden mutlaka infazda bulunmamızı istedi. Bunu neden istediğini şöyle açıkladı: "İnfaz esnasında da söylenecek sözümüz var. Bu sözümüzün insanlara tahrif edilmeden ulaştırılması gerekiyor. Bunu da ancak siz yapabilirsiniz." Ardından "biz gidiyoruz. Tüm arkadaşlara çokça selam söyleyin bizden. Bizi ziyaret edin. Üzülmeyin." dedi ve zafer işreti yaparak Selimiye'nin hücrelerine doğru yürüdü gitti.

Ordaki bazı subayların tepkisi çok **ilginci.** Hüzünlenmiştiler. Bir tanesi bana gelip "Avukat bey daha şimdi benim resmimi çizdi. Az önce tavla oynadık. Kahroluyorum avukat bey, ne olur bu iki insanı kurtaramaz mısınız" dedi. Bir başkası "Yahu ikisi de pırlanta gibi insan, o kadar nazik insanlar ki, hiç mi bunları kurtarma imkânı yok" diye söylendi.

Sonra Nebi'yle oradan uzaklaştık. Saat 01.00'de buluşmaya karar verdik. Buluştuk. Haydarpaşa rıhtımındayız, biz müvekkilleri tarafından moral verilmiş iki çaresiz avukat. Onlar uzun yolculuğa çıkarken yanı başlarına gidip izleyecek iki yorgun adam. Benim yanımda Kuran ı Kerim vardı. Bu arada insanlar evlerinde, gazinolarda eğleniyorlardı Ahmetle Kadir'in az sonra asılacağından habersiz. Dışarıda hayat aynen devam ediyordu. Bir süre sessizce denizi seyrettik. Sonra yola koyulduk. İnfazlar Paşakapısı Cezaevinde olacaktı. Kararaahmet Mezarlığı'nın yanından geçerken bütün yolların tutulmuş olduğunu gördük. Her yer kaynıyordu. Paşakpısı'na vardığımızda Ahmet'in dayısı ve Kadir'in ablası da oradaydı. Bir ara polis telsizinden "misafirler geliyor" yollu bir anos duyuldu. Sonra kıyamet koptu. İki tane kocaman araba geldi.Askerler, subaylar koştular. Bu iki koca arabadan, topu topu iki genç insan indi. Misafirler geldi! İçeri alındı. Çok geçmedi çağırıldık. Nuriye, Kadir'in kız kardeşi gelmek isledi. Dışarıda, arabada kalmasını söyledik. İçeri girerken didik didik arandık. Öyle ki, elimdeki çok kutsal dedikleri Kuran'ı yırtacaklar neredeyse. Küçük bir avuludan geçtik. Paşakapısı'nın ortasına sehpa kurulmuş, ip sallanıyor. Altında masa, masanın üstünde kötü bir sandelye. Ortalık aydınlatılmış.

Kendileriyle son defa görüşmek istediğimizi söyledik. Savcı "Hayır" dedi. Ondan sonra ben albaya gidip dini vecibeler için onların yanına gitmek istediğimi söyledim. Albayın aklına yatmasına rağmen savcı gene hayır cevabını gönderdi, avukatlar imam değil diye. Bu arada Kadir'den haber geldi "ben avukatımı görmek istiyorum, onun da dini olarak yanımda bulunmasını istiyorum. Çünkü Kadir'le anlaşmıştık, yanımıza gelin demişlerdi. Biz de ancak dini vecibeler gerekçesiyle bu izni alabileceğimi

zi söylemiştik. Hatta Ahmet, Nebi Abi'ye dönüp "Nebi abi sen ne dersin?" diye sormuştu. Nebi Abi "Olur" demişti, çünkü karşı propaganda yapacaklar.

Merdivenlerle yerin dibine indik. Rutubetli pis bir koridoru geride bıraktık. Kadir'in konulduğu hücreye ulaştık. Kapıda hoca birşeyler okuyor. Kadir de ufacık bir delikten dışarı bakıyordu. Beni gördü "Merhaba ağabey" dedi. Bu arada hoca ona "yaptıklarından pişman mısın" diye sordu. "Değilim, insanın pişman oldukları vardır, olmadıkları vardır dedi Kadir. Hoca bu kez "Günah işlediğine inanıyor musun?" diye sordu. Kadir "Neyin günah olup olmadığını tartışmayalım" diye cevaplandırdı onu. "Peki" dedi hoca "Kelimeyi şehadet getirebilir misin?" Kadir getirebilirim dedi. Bu arada ben, hocaya elimdeki kuranı uztarak "Şurasını okur musun Kadir'e" dedim. Kuran hem Arapça hem de Türkçe idi. Türkçesin oku dedim. Hocanın okudukları Kadir'i güldürdü. Şöyle deniliyordu okunan yerde "sizi ebediyete gönderenler, zennetmesinler ki ebediyete kadar yaşayacaklar." Kadir'e "Başın daima gökyüzünde ve dik olsun, allahaısmarladık" dedim. "Güle güle ağabey, hoşcakalın, tüm dost ve arkadaşlara selamlar" dediği anda oradakiler "Konuşturmayın, konuşmalarına izin vermeyin" diye harekete geçince yanından ayrıldım. Ahmet'in yanına gitmek istediğimi söyledim. Ahmet hoca istememiş. Dini telkin için ben avukatımı istiyorum demiş. Göştürmediler.

Yeniden infaz savcısının yanına gittim. "Asamazsınız, davanın yenilenmesi gerekiyor, dosyanın yeniden Askeri Yargıtay'a gitmesi lazım" dedim. Savcı bana "iade i muhakeme talebi infzı durdurmaz" kuralını hatırlattı. Söylediği doğruydu ama bu işin ucunda "ip" vardı. Sözkonusu olan mal değil "can" dı. Kimse aldırmadı. Kararı verenlerin genellikle infaz mahaline gelmekten kaçındıklarını bildiğimden ben de o zaman "o halde hepiniz aşağıya ineceksiniz, infaz sırasında hapishane müdürünün odasında oturmak yok" dedim.

Ve gecenin büyük sessizliği başladı. Demir kapı açıldı. Ahmet Saner gür sesiyle marş söyleyerek sehpaya doğru yürüdü. Ağzım kapatmak istediler. Bir kafa darbesiyle buna engel oldu. Hiç kimse marş söylemesini durduramazdı. Ağır ve vakur adımlarla yürüyordu. Geldi, marşını bitildi, savcı kendisine hüküm özetini okudu. Sandelyeye çıktı.lpi boynuna geçirdiler. Bir telaş başladı. Cellat kendi kendini söyleniyordu "burda ipin bağlanacağı yer yok" diye. Çingene cellat ipi bağlayacağı yeri bulamadı. Bunun üzerine Ahmet gülerek ve herkesin gözünün içine bakarak "bunu sağlam tutun, bir yerimi mi sakatlayacaksınız?" diye alay etti. Herkes

şaşkın vaziyette. Ahmet etrafa bakıyor, bütün hareketleri izliyor. Nebi'ye baktı, sonra dönüp gözlerimin içine. Ve haykırdı "Kahrolsun emperyalizm! Kahrolsun Faşizm! Yaşasın mücadelemiz!" Ve tekmesini savurdu sandelyeye. Ahmet bir salıncakta eğlenen güzel bir çocuk gibi sallanıyordu. Sallandı. Sallandı. Üç kere omzunu salladı. Ve "oh" diye bir ses..."Oh!" dedi. 17 dakika beklediler. Doktor "öldü", dedi indirdiler, raporunu yazdı. Nebi gitti saçını okşadı... infaz savcısı gayri ihtiyari "böylesine cesur, kahraman insanlar neden bu yollara başvurur, bu durumlara düşerler" dedi. Kararı veren yargıçlardan biri dc Nebi abiyc "Nebi bey, inanın avukat olmak daha kolay" diyordu. Bir diğeri, hakim Asım ise yanıma gelip "keşke limon portakal satsaydım da bu kararı vermeseydim" dedi. Vermeseydin dedim. Ahmet gitti...

Biraz sonra yukarıdan bir kapı açıldı. Kadir marş söyleyerek aşağı iniyordu. Savcı ona da hükmün özetini okudu. Sordu "Bir diyeceğin var mı?" diye. Kadir her zamanki efendiliğiyle cevap verdi. "Var, anayasalar toplum için, emekçiler için, halklar için, işçiler için yazılır. Ama malesef bizde belli bir zümre için kullanılıyor. Ve inanıyorum ki, halkın emekçilerin, işçilerin sahip olacağı anayasalar gelecektir." Sonra ağır ağır sandelyeye çıktı, ipi cellat boynuna geçirecek boyu yetmiyor. Cellat titriyor.

Kadir kafasını çevirdi, cellata dönerek "sakin ol kardeşim, telaşlanacak, acele edilecek bir şey yok. Biraz sakin ol!" dedi gülümseyerek. Biz de gülümsedik. Etraftakilerin aklı almıyor, şaşırmış haldeler. Kadir bayram yerine gider gibi.

Ip boynuna geçti. Ve Kadir yeri göğü inleten bir sesle "Katil oligarşi" diye bağırdı. Ayağının altından sandelyeyi çekemiyoryar, birbirine çıkışıyorlar çekin sandelyeyi, çekin diye. Kadir sloganını tekrarlıyor. Sonra bize baktı ve ayağının altındaki sandelyeyi kendisi tekmeledi. Saat 04.55'ti.

Son mektuplarını getirdiler. Ahmet'in dayısı Ahmet'e ait mektubu götürdü. Daha sonra bize vereceğini söyledi ama nedense vermedi. Ben ancak bir bölümünü aklımda tutabildim.

AHMET SANER'ÎN SON MEKTUBUNDAN

"Yaptıklaımclan hiçbir zaman pişmanlık duymadım. Şunu bilin ki dünyaya bir daha gelsem aynı mücadeleleri, aynı şeyleri bir daha yaparım. Onun için kimsenin üzülmesini istemiyorum. Kimse üzülmesin ben pişnuın değilim. Amerikan emperyalizmine ve onun uşaklarına karşı mücadele verdim. Bundan dolayı üzüntü duymuyorum."

KADİR TANDOĞANTN SON MEKTUBU

"Sevgili Aileme, Anneme, Mediha Ablama, Nuriye Ablama, Kardeşim Mediha Yeğenim Servet ve Enişteme;

inanın bu yaşımda ölmeme değil sizleri arkada gözü yaşlı bıraktığıma üzülüyorum. Benimki bir anlık şey ya .sizler ömür boyunca içinizde bir burukluk bir acı duyacaksınız, istediğim beni aklınıza getirdikçe ailenin bir ferdini, Kadir'nizi üzülmeden, acı duymadan anabilmeniz. Kolay değil biliyorum beni düşünürken dünyadaki tek oğlunuzu Kadirinizi yitirmiş bir kişi olarak değil sadece binlerce kişiden biri olarak düşünmenizi isterim böylesi belki bir teselli ama, ilaha iyisini düşünemiyorum. Ölmek de doğmak gibi doğal bir olaydır. Ölenlere değil insan yaşayanlara sarılmlı dır. işin en doğrusu budur. İnsan acıyla yaşayamaz. Yaşarsa da mutlu olamaz, insan yok olanla değil ancak varolanla yaşarsa mutlu olabilir. Temennim bir arada hep beraber mutlu yaşamaktı, mümkün olmadı. Üzgünüm. Yaşam benimle son bulmuyor, betisiz de devam ediyor. Yaşam yaşayanların üstüne kuruluyor. Üzgün değilim; çünkü sizin de bir süre sonra kendinizi toparlayacağınızı eksik aksak da olsa aile yaşamınızı eski rayının üstüne oturtacağınızı tahmin ediyor teselli ediyorum kendimi.

Bu mektup elinize geçtiğinde ben ölmüş olacağım.. Üzgün değilim.

Cezaevlerinde ömür boyu sürüneceğime, hem kendimi hem de sizi yıpratacağıma böylesi daha iyi oldu. Zaman herşeyin üstünü örter, belki tam anlamıyla olmasa bile / >iiyiik oranda örter.

Mektubum baştan sona hüzün dolu oldu ama bu şartlar altında yazmak için aklıma lıiçbirşey gelmiyor. Sizleri hüzne boğmak istemezdim. Mektubumu uzun tutmayacağım: Hem yazacak fazla birşey bulamıyorum hem de fazla hüzün ve ayrılık kelimeleri iyi olmasa gerek. Bütün arkadaşlara, komşulara, akrabalara selam ederim.

Her zaman sizi canı kadar çok seven Kadiriniz, 25 Haziran 1981"

MUSTAFA ÖZENÇ

I959'da Samsun'da doğdu. Zeytinlik Mhallesinde ilk ve ortaöğrenimini tamamladı. 1976 1977 öğretim yılında yüksek mühendislik okulu için Adana'ya gitti. Devrimci harekete bu dönemde katıldı. Okuldaki faşist işgalin kırılmasında ön saflarda yer aldı. Aynı tavrını mahallelerdeki fabrikalardaki çalışmalarda da sürdürdü. Birkaç kez gözaltına alındı. Bir çatışma sonrası yakalanıp tuluklam. Cezaevinden açtıkları bir tünelle özgürlüğüne kavuştu. (26 Haziran 1980) 12 Eylül sonrası gizlenmek üzere çekildikleri Tarsus Karabucak Ormanı'nda bir ihbar üzerine 7 Ocak 1981 günü yakalandı. Karakola götürüldüğünde bir fırsatını bulup kaçtı. Bu kaçış sırasında çıkan çatışmada iki assıbay, ihbarda bulunan orman bekçisi ve bir er ölür. Bu kaçıştan sonra 2 Mart 1981 günü Adana'da düzenlenen bir operasyonla yeniden yakalandı. Hakında açılan davada Devrimci Yol üyesi olduğu ileri sürülen Özenç adam öldürmek suçundan Adana 1 Numaralı Sıkıyönetim Askeri Mahkemesince 13 Mart 1981 günü soidam cezasına mahkûm edildi. Mahkeme davayı 10 günde bitirmişti.

Mustafa Özenç'in ölüm cezasının yerine getirilnıesi konusu Milli Güvenlik Konseyinin 18 Ağustos 1981 günlü toplantısında ele alındı, idam kararı hiç tartışılmaksızın onaylandı.Karar 19 Ağustos günlü Resmi Gazetede yayınlandıktan sonra 20 Ağustosun ilk saatlerinde Adana Kapalı Cezaevinde infaz edildi.

ÖRGÜTLEMIŞLER BAHARı

döktüğümüz kitaplar çiçcklenmiş
örgütlemişler baharı
karakallorun önü lacivert yeşil sarı
örgütlemişler baharı
unuttum adlarını neydi
özenç miydi hıdır mıydı yoksa lale mi
unuttum adlarını neydi
ilyas mıydı söner miydi yoksa nergis mi
karanfil mi nuray mıydı yoksa eren mi canım
örgütlemişler baharı

menekşeler fesleğenler şifreli
örgütlemişler baharı
bildiri dağıtıyorlar güpegündüz
polis şefinin bahçesinde
balkonda penceresinde canım
örgütlemişler baharı
unuttum adlarını neydi
özenç miydi hıdır mıydı yoksa lale mi
unuttum adlarını neydi
ilyas mıydı söner miydi yoksa nergis mi
karanfil mi nuray mıydı yoksa eren mi canım
örgütlemişler baharı

girmişler saksılara sarmışlar betonları
adlan olmuş sarmaşık
evreni yontuyorlar sırça parmaklarıyla
örgütlemişler baharı
kırlarda bayırlarda papatyalarda telaş
örgütlemişler baharı
unuttum adlarını neydi
özenç miydi hıdır mıydı yoksa lale mi
unuttum adlarını neydi
ilyas mıydı ibo muydu yoksa nergis mi
hüseyin mi yusuf muydu
yoksa deniz mi canım
örgütlemişler baharı
cevahir mi ulaş mıydı
yoksa mahir mi canım
örgütlemişler baharı

HÜCRE KOMŞUSU SALIH TAŞ ANLATıYOR

Koridordan gelen gürültü ve zincir sesleri üzerine kapıya yığılmıştık. Kapının küçücük mazgalından koridorda olanları görmeye çalıştık. Önce Özenç'i gördük. Ayakları prangalı, elleri arkdan zincirli ve boynunda da

ayn bir zincir vardı. Bu zincir biraz uzundu, bir ucu Laz Ali diye bilinen bir askerin elinde idi. Adana Cezaevi'nde yıllardır kimse prangaya vurulmuyordu. Zincir pas tutmuştu. Ve sanki yıllardır Özenç için bekletilmişti.

Özenç darağacına götürülene kadar kırk gün yanyana hücrelerde kaldık. Hücre komşusu olduk. Buraya "müşadiye" diyorlardı.Sağ ve sol müşadiye olmak üzere iki bölümdü. Her bölümde 12 hücre vadi. Biz beş idamlık sol bölümde kalıyorduk. Bölümdeki diğer yedi hücrede adi suçlu tutuklular ve bazen da bir bahaneyle koğuşlardan alınıp hücre cezasına çarptırılan arkadaşlar konulurdu. O nemli ve çıplak hücrelere bazen bcş alü kişiyi tıkar günlerce tutarlardı. Müşadiye nöbetçileri askerdi ve silahlı nöbet tutarlardı. Yalnız bir de sivil gardiyan bulunurdu. O da kantin vb. ihtiyaçları temin etmek içindi. Müşadiye'de yasak çoktu. Konuşmak yasak. Duvarlara vurmak yasak. Yüksek sesle türkü söylemek yasak. Bitişik hücrelerden bir şey istemek ve vermek yasak. Yasak...Yasak. Bu havayı "müşadiye şiiri"nin girişinde Özenç olduğu gibi yansıtmıştı.

"saat on kırksekiz
müşadiye sessiz
asker dolşıyor koridorda
müşadiyede
konuşmak yasak"

Biz beş idamlık konulan yasaklara uymadığımızda, örneğin konuştuğumuzda bize karışmazlardı, müdahale etmezlerdi. Ancak adli suçlu veya varsa hücre cezası alan arkadaşlar, onların kapılarını açar cop ve dipçiklerle döverlerdi. Bu sık sık her yasağa uymadığımızda ya da bir bahaneyle tekrar edilirdi. Hiç yoktan konuştuk diye o insanların dövülmesi bize müthiş bir acı verirdi. Bağırıp çağırmalarımız, ptolesto edişlerimiz boşu naydı. Sivil gardiyan nöbet yerine bırakılmaz, böylece ite kantin alabilir ne de günlük gazeteleri okuyabilirdik. Amaçları biz idamlıklar* ruhsal olarak çökertmekti. Özenç'i özel olarak güçsüz düşürmek istiyorlardı:

Müşadiyenin arka bölümünde faşistle!, kaçakçılar ve esrarkeşler kaindi. O döneni diğer mahkûmlara yasak olan her şeyleri vardı bunların. Tüpleri vardı, yiyecekleri dışarıdan alınıyordu. Her koğuş iki saa? havalandırmada kalırken bunlar sabahtan akşama havalan&rmadaydılar Bahçeye çıkarlar ve konuştukları her şey hücrelerde yanardı. Faşistler özel olarak bizleri tanrik etmek için, simılerimizi bozmak için ağıza alınmayacak küfürler ederdi bize. Özenç onlara terkiyle cevap vermemiz.

karşı çıkardı. "Bu bir tuzaktır, istedikleri bağırıp çağırıp sinirlerimizin yıpranmasıdır, onların bu oyununa gelmeydim" diyerek bizleri yatıştırır dı. Faşistler bir süre sonra bu hreketlerinden vazgeçtiler. Ama bir gece aniden ulumaya, marş söylemeğe ve davul çalmaya başladılar. Davulları bir teneke ve müthiş ses çıkarıyor. Tüm sesler müşadiyede yankılanıyor. O gece saat onikiye kadar sürdü cümbüş. Ertesi gece yine başladılar uluyup, davul çalıp oynamaya. Üçüncü gece bir daha aynı şeyleri yaptılar. Konuşmalarından anladık ki Özenç'in ipe gidişine seviniyorlarmış. Özenç müşadiye şiirinin devamında o manzarayı çizer:

Fakat
arka bölümden sesler geliyor
Uluma sesleri
ve... gürültüler
Karma karışık
ve giderek yükselerek
çılgıncasına
"cümbüş" yapıyorlar
kimler mi
öyle ya!
arka bölümde
"milliyetçiler"! yatıyor
bir de esrarkeşler
keyiflerinden göbek atıyor
kafa patlatıyor
keyif çatıyorlar
gün bugündür
yat babam yatıyorlar"

Gece saat on on bir sıralarıydı. Müşadiye kapısında ayak sesleri duyuluyor. Ayak seslerinden gelenlerin kim olduklarını çıkarabiliyoruz.

Gelenin botu demir ökçelidir. Bu bir başçavuştur. Meyhane ağızlı, işgüzar ve karanlık kafalı bir tip. Tak tuk tak tuk geliyor. Hiç bir hücrenin önünde durmadan Özenç'in hücresinin önünde duruyor. "Daha uyumdın mı?" diye soruyor. Özenç "yok uyumadım" diyer. Başçavuş "uyu, uyu" deyip son hücreye, benim hücreme geliyor ve dönüp gidiyor.

Arkadaşlar soruyor "bunun böyle gelip gitmesinden ne anladınız?" Tamam diyoruz "bu gece!".

Özenç volta atıyor. Zincir sesinden ağır ağır volta attığı anlaşılıyor. Düşünceli.

Ne düşünüyor, kimi düşünüyor? Konuşmak, duygularını anlamak istiyorum. Yüreklendirmek için birkaç söz söylemek istiyorum. Kapıya yanaşıyorum ama seslenmekten vazgeçiyorum. Belki de düşüncesini/düşünü bölmek istemiyorum. Zincir sesi kesiliyor. Bir kez daha kapıya yanaşıyorum. Birden "Özenç" diye sesleniyorum. Cevap veriyor. Ne yapıyorsun diye soruyorum. Özenç "Zincirin kelepçesiyle uğraşıyorum, keçesi kaymış da onu yerleştiriyorum" diyor. Özenç hücrede, zincirli vc kelepçeli. Zinciri kısaydı. Kelepçesi dardı. Kelepçe ayağını kesmişti ilk günler.

Gardiyan bir keçe getirip yerleştirmişti.

Zincire alışamadı. Alışmak ta istemedi.

Saat on iki aynı başçavuş bir daha geliyor. Aynı yürüyüş temposuyla, Özenç'in hücresine bakıp geçiyor, son hücreye varmadan dönüyor.

Anlaşılıyor, Özenç'in uyumasını, bizlerin uyumasını bekliyorlar onu götürmek için. Sessiz sedasız kapıyı açıp götürecekler.

Birbirimize sesleniyoruz. Dört idamlık uyanığız. Ben, Osman, Muzaffer ve Adil. Adli suçlular ve bir hücre cezalı arkadaştan ses çıkmıyor. Bir daha sesleniyoruz. Kimileri duyulur duyulmaz bir sesle uyanığını diye cevap veriyor. Özenç'e sesleniyoruz. Özenç'ten ses yok. Muzaffer duvarına vuruyor. Özenç cevap veriyor bu defa. "Dalgındım, sesinizi duymadım" diyor.

Saat 01.30 sıraları. Müşadiye kapısında fısıltı halinde sesler duyuyorum. Hemen aynayı alıp mazgaldan bakıyorum. Kalablık. Kapıda Cezaevi müdürü Albay, başçavuşlar, gardiyanlar ve çokça asker var. Birisi "uyuyorlar mı, bakın" diyor. Baş gardiyanın biri birinci hücreye bakı yor."Bu uyuyor" diyor fısıltıyla.

Usul adımlarla Özenç'in kapısına geliyorlar. Laz Ali kapıyı açarken ses çıkarmamaya çalışıyor. Askerin biri namlunun ucundaki aynama vuruyor.

"Çek, çek" diyor, dinlemiyorum. Kapı açılıyor. Özenç uyanık. Ayağındaki zinciri söküyorlar.

Özenç yüksek sesle "pantolan mu giysem, şalvar mı" diye kendi kendine soruyor. Gardiyanın biri "ne giyersen giy" diye cevap veriyor. Özenç tepkiyle "sana sormadım" diyor. Anlıyoruz Özenç bize sesleniyor."Ben gidiyorum, uyuyan varsa uyansın, vedalaşmalıyız" demek istiyor.

Özenç kapıya yönelmiş olacak ki bir başçavuş Özenç'e "dur, nereye" diyor. Özenç "arkadaşlarla vedalaşacağım" diyor ona.

Sessizlik oluyor. Sonra biz de vedalaşmak istiyoruz diyoruz. Özenç te

zorluyor. Müdür "olmaz" diyor. Biri koluna girmiş Özenç'in çekiyor. Özenç slogan atıyor; "kahrolsun faşizm!" İkinci sloganı atarken Drej diye lakap taktığımız kapı kadar iri bir gardiyan Özenç'i arkadan kavrıyor.Bir eliyle ağzını tutuyor. Kucaklayıp, sürükleyerek götürüyor. Özenç sloganlar haykırmak için direniyor.

Müşadiye sessiz, cezaevi sessiz.

İki saat sonra Karslı bir askerin gizliden ağladığını görüyorum. Arkadaşlarla onu çağırıyoruz. "Nasıl oldu, anlat" diyoruz. Sonra gardiyan geliyor onu da dinliyoruz.

Özenç önce müdür odasına alınmış. Müdür Osman çay vermiş. Ama Özenç "senin çayını içmem" diyerek geri çevirmiş. Ardından son isteğini sormuşlar. Mektup yazmak istediğini söylemiş. Babasına ve arkadaşlarına birer mektup yazmış. Sonra beyaz idam gömleğini giydirmişler.

Cellat yokmuş. Nedense Adana'da cellatlığı kabul edecek kimseyi bulamamışlar.

Özenç darağacına yürürken slogan atıyormuş. Sehpaya çıktıktan sonra da üç kez slogan atmış. Kendisi boynuna ilmiği geçirmiş. Ayağının altındaki sandelyeyi tekmelemiş.

Dakikalarca ipin ucunda çırpınarak sallanmış. Nice sonra ilmiğin çenesine geldiğini fark etmişler. Ama kimse gidip düzeltmemiş. Sonra bir komondoya emir vermişler. Gidip ilmiği yerine takmış.

Müşadiye. sessiz. Karslı asker sessizce ağlamasını sürdürüyor.

MUSTAFA ÖZENÇ'İN SON MEKTUBU

"Sevgili babacığını,

Hepinizi ne kadar sevdiğimi bilirsiniz. Sizin de beni ne kadar sevdiğinizi ve en iyi şekilde yetiştirmek için ne çok çaba ve fedakârlıklar gösterdiğinizi biliyorum. Sizlere bu satırları yazmamın nedeni kendinizi bu konuda sıuçlamamanız. içindir. Siz bana karşı görevinizi fazlasıyla yerine getirdiniz. Bu yüzden sizi kimsenin suçlamaya hakkı yoktur. Buna yeltenenler olursa, bilin ki onlar bite bile ya da bilmeyerek bu sömürü düzenine köleliği savunanlardır.

Ben yolumu kendim çizdim Şu veya bu şekilde, kişisel hırs ve çıkarlar uğruna düzene sadık köleliği değil, emekten ve emekçiden yana olmayı, sermaye vW0ıun egemenliği ile sömürüsüne dayalı düzene karşı mücadeleyi seçtim.

Yürüdüğüm yolun ne kadar sarp, engebeli, dolambaçlı olduğunu biliyo

rum. Çünkü sömürücü sınıf, emperyalizme göbeğinden bağımlı, çıkarları empeıyalızmle aynı yönde ve devlete egemendi. Bu egemenlik ve saltanatı sürdürebilmesinin temel koşulunu, baskı ve şiddete dayalı politika ve bunu tamamlayan demagoji vb. propaganda oluşturuyordu. Zaten hiçbir zurnan istikrara kavuşmayan, emperyalizme bağlı çarpık kapitalist düzenin açmazları derinleştikçe, baskı ve şiddet o ölçüde artmaktaydı. Nitekim önce sivil köpeklerini halkın üzerine saldırttılar. Okulları, işyeri ve mahalleleri faşist zorbalara işgal ettirerek geniş emekçi kitleleri demokrat aydın ve öğrencileri köleleştirmeye çalıştılar. Bütün bunlar yetmedi. Sivil sıkıyönetim ve arkasından 12 Eylül...Emekçi sınıf ve tabakaların kazanılmış tüm haklarının ortadan kaldırıldığı bir ortam. Her şey önceden hazırlanmış bir oyunun parça parça sahnelenmesi idi. Her sahnede başrol oyuncuları değişiyordu. Ve Türkiye emekçi halklarının devrimci mücadelesinin yükselmesini önleyemedi. Ve hiçbir zaman da önleyemeyecektir.

Ben ve daha yüzlerce kişinin öldürülmesi, ülkemizde yaşanan sınıf savaşımını durduramayacak ve bu savaş, bu bozuk düzen tüm pislikleriyle tarihin çöp sepetine atılıncaya kadar sürecektir.

Sizlere veda mesajı olarak yazdığım bu satırları bitirirken, tek isteğim sabır ve iradenizi koruyarak bu olayı bir aile facasına dönüştüımemeniz dir. Hepinize sonsuz, selamlar, saygılar ve sevgiler. Elveda..."

Mustafa Öz.enç'in iki Şiiri

O BÜYÜK GÜN GELDIĞINDE

O Büyük gün geldiğinde
Ben kimbilir kaç yıldan beri
Ebedi yatağımda, toprağın derinliklerinde
Sonsuz bir uykuda uyuyor olacağım
Fakat alınca ne zamandır beklediğim haberi
Uyanıp, sesimi kimse duymadan
O büyük zaferin tarifsiz coşkusuyla
Kara toprağın altından ben de haykıracağım

Unutup geçmişte kalan acı günü
Kimbilir belki bir kış günü
Üzerimi yorgan gibi kaplayan
Bembeyaz karın soğuğundan
Ya da sonbahar mevsiminde
Kemiklerime işleyen yağmurdan duyacağım
ve milyonları saran o doyumsuz sevince
Ben de sessizce ortak olacağım

Mevsim ilkbahar sıcak bir yaz da olsa
Gece gündüz fark etmez ben her zaman hazınm
Adımın yazıldığı taş bile yıkılsa da
Kalmamış da olsa şu dünyada mezarım
Hatırlayıp tek canlı gelmese başucuma
O müjdeyi ben doğadan alacağım
Nasırlı ellerle yaratılan o görkemli bayrama
Hiç kimse farketmeden ben de katılacağım.

SEN DE KORKARSIN

Sen de korkarsın küçüğüm sen
herşeyden önce insansın çünkü
sevmekten, kaybetmekten ya da ölümden
görünmez ihanetin o kara yüzü
doğaldır küçüğüm korku insana
kabul etmeli böyledir gerçek
ama yiğitsen, sağlam bir inancın varsa
elindedir bunu belli etmemek
yiğitlik korkmamak değil küçüğüm
korkuyu inançla yok edebilmektir \
kolay çözülmeyen bir düğüm \
ve eğilmez bir baş olabilmektir
unutma yarınların umudu sende
korkuyu yen boyun eğme düşmana
yiğit olmalısın ölürken bile
çünkü yakışanı budur insana

SEYİT KONUK
İBRAHİM ETHEM COŞKUN
NECATİ VADAR

TKEP üyesi oldukları belirtilen sanıklar hakkında TCK 146/1 maddesi uyarınca İzmir Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı Askeri Mahkemesince verilen 7 Mayıs 1981 tarihinde idam cezası 22 Eylül 1981'de Askeri Yargıtay Üçüncü Dairesince onaylandı. 4 Mart 1982 günü Danışma Meclisinde ölüm cezalarının yerine getirilmesine ilişkin kanun hiç tartışılmaksızın kabul edildi.

Hüküm 13 Mart 1982 gecesi Buca Cezaevinde saat 01.25 ile 03.05 saatleri arasında uygulandı.

SEYİT KONUK

2 Şubat 1958 Tokat Günevi Köyü doğumlu. Babası Ali Rıza, annesi Pembe.llk gençlik yıllarında devrimci mücadeleye katıldı. Tariş Üzüm işletmesinde işçi olarak çalıştı. Sendikal mücadelede ön saflarda yer aldı. Tariş direnişinin örgütleyicilerinden ve öncülerindendi.

İBRAHİM ETHEM COŞKUN

16 Ocak 1959 Gaziantep islahiye doğumlu. Çocuk yaşta mücadeleye katıldı. İplik Iş sendikasında işçilerin örgütlenmesinde görev aldı. Daha sonra çalıştığı Birleşik Metal Iş Sendikası'nda izmir Şube başkanlığı yaptı.

ARKADAŞI KAZIM KURUCU ANLATIYOR

Ethem'le tanışmam 1973 yılında oldu. O tarihte yoksul bir ilenin çocuğu olarak ortaokulu okumak için köyden Yavuzeli'ne gelmiştim. Ethem'in babsı memurdu, ilçenin maliye memuruydu, islahiye'dendi, yoksuldu. Üç yıl ortaokulda Ethem'le birlikte candan iki arkadaş olduk. Denizlerden konuşuyor ve halkı için çalışan bu insanların idam edilmesini hazmedemi yorduk. Hatta onun benden gizlemeye çalışarak Denizler için ağladığını görüyordum. Denizlere hayrandık ve onları kendimize örnek almak istiyorduk. Kısa süre sonra Mücadele Birliği saflarında yerini aldığında son

derece coşkuluydu. Önce öğrenci gençlik içinde daha sonra da asıl özlemini duyduğu işçi sınıfı içerisinde her türlü işin vazgeçilmez insanı oldu.

Sedika başkanlığı, yönetim kurulu üyeliği yaptığı gibi grev çadırlarında da nöbet tutuyordu.

Arkadaşları Seyit ve Necati ile 1 Mayıs 1980'de iki faşisti cezalandırdığı iddiası ile tutuklandı. Ağır sorgulardan geçti. Tam bir yıl sonra TCK'nın 146. maddesini ihlal hümkümü ile yargılandığı mahkemede mahkeme heyetine dönerek "Bu gün işçi sınıfının birlik, dayanışma ve mücadele günüdür. Bu şerefli günde yargılanmayı reddediyor, sizleri 1 Mayıs şehitleri için bir dakikalık saygı duruşuna davet ediyoruz" diyordu.

NECATİ VARDAR

21 Ekim 1960 İzmir Urla doğumlu. BMC fabrikasında işçi olarak çalışıyordu. Genç Emekçiler Birliğinin örgütleyicilerindendi. Siyasal ve sendikal mücadelenin yanısıra gençilk mücadelesinde de yer alıyordu.

AVUKATLRI İBRAHİM İNCAL ANLATIYOR

Seyit, ibrahim, Necati henüz 22, 23 ve 24 yaşında üç genç insan
Tarih: 13 Mart 1982
Yer: izmir Buca Cezaevi
Saat: 00.01

Cezaevinde olağanüstü bir gün yaşanıyor. Polis ve askerler cezaevnin etraiini sarmış durumdalar. Cezaevinde binlerce siyasi tutuklu "Kahrolsun Faşizm, tdanılar Bizi Yıldıramaz" diye slogan atıyorlar. Sloganlar neredeyse tüm izmir'de duyuluyor. Panzerler, askeri araçlar, gazeteciler cezaevinin kapısında bekleşiyorlar.

O güne kadar İzmir'de görülmemiş olağniistü bir hal yaşanıyordu. 1 Mayıs günü yargılamayı reddeden ve 1 Mayısı anmak için, 1 Mayısta şehit olanların anısına mahkemeyi saygı duruşuna çağıran üç genç insanın idam cezalan infaz edilecekti biraz sonra.

İnfaz savcısı Çetin Bey zorunlu olarak bulunduğu bu kahredici görevin üzüntüsünü hafifletmek için sessizce ağlıyor.

izmir 1 Nolu Sıkıyönetim Mahkemesi hakimlerinden yüzbaşı Gürsel yargılamalar sırsmda, duruşmaları çok kısa aralıklarla erteleyerek ve davayı diğer TKEP dosyası ile birleştirmeden hızla idam cezası verebilmek ve sanıklan mutlaka 1 Mayıs günü yargılamak için gösterdiği çabayı

burada da sürdürüyor, infazları hızla bitirmek ve ölüm cezası verdiği bu gençlerin idamlarını seyretmek için sabırsız. Sanki bir intikam peşinde,

izmir'de bir gecede üç idam yaşamyor.

Kendilerine idam gömleğinin giydirileceği, son diyecekleinin sorulacağı küçük odaya alınıyorlar sırayla.

Hakim yüzbaşı sabırsız. Ölüme yolladığı gençlerin çaresizliklerini, bitmiş liklerini görmek istiyor. Ama beklediği olmuyor. Görevlilerin ellerinde dövüle dövüle getirilen Seyit Konuk "Kahrolsun Faşizm, idamlar bizi yıldı ramaz. Bir gider bin geliriz" diye bağırıyor. Seyit'i susturmak mümkün değil. Seyit avukatım görünce düşman kamplarda bir dost görmenin muüuluğunu yaşıyor. Tüm gücüyle avuktına sarılıyor. Ona mücadelenin bitmediğini ve bitmeyeceğini haykırıyor. Askerler susturmak için Seyit"e tekrar saldırıyorlar. Bu kez avukatı müdahale ediyor: "Bırakın, asmadan mı öldüreceksiniz!" Seyit susmuyor haykırmaya devam ediyor. Cezaevindeki binlerce ses de Seyit'e eşlik ediyor. Telaşa kapılıyor infazcılar. içlerinden biri bağırıyor, çılgına dönmüş bir sesle "susturun cezaevini". Ama sesler daha da yükseliyor.

Avukatı Seyit'e çay verilmesini, kağıt kalem verilmesini istiyor. "Çay yok" diyorlar. Avukatı ısrar ediyor "Son arzusunu yerine getirmek zorundasınız!" Yarım bardak buz gibi çay geliyor. Seyit son olarak ailesine mektup yazıyor:

"Türkiye halkının kurtuluşu için girdiğim mücadele mutiaka başarıya ulaşacakür. Bizler bu mücadelede şehit olan ne ilk ne de son devrimciyiz. Bir gider bin geliriz. Kahrolsun faşizm."

Yazmış olduğu mektubun muüaka ailesine ulaşürılmasını istiyor, idam hükmü Seyit'in yüzüne okunmaya çalışılıyor."Şu şu nedenle derken" Seyit buna karşı çıkıyor "beni asmakla bir yere varamazsınız" diyor. Hakim'in son dakikalarını yaşamakta olan bu insana gösterdiği tepki unutulur gibi değil. "Kapatın şunun ağızını, susturun şunu" diye avazı çıktığı kadar bağırıyor. Seyit yine slogan atmaya başlıyor. Askerler ağzım kapatmaya ve darağacma doğru sürüklemeye başlıyorlar. Seyit, askerlerden kurtulup darağacma dimdik gitmek istiyor. Ip boynuna geçirildiğinde Seyit hâlâ slogan atmaya devam ediyor:" Kahrolsun faşizm. Bir gider bin geliriz." Ve celladın ayağının altındaki sandelyeyi almasına fırsat vermeden kendisini boşluğa bırakıyor.

Necati ve ibrahim'in ölüme gidişleri adeta kahrediyor idamcılan. Dimdik, kararlı ve haykıra haykıra gidiyorlar sehpaya. Ölen onlar değil sanki. Onların kararlı ve ölüme koşarak gitmeleri infaz savcısı Çetin beyi daha da etkiliyor. Artık sessizce değil ağlaması. Gözyaşlarını görmemek mümkün değil.

Fakat ölülerden bile korkuyor infazcılar, hatta onların son mektuplarından korkuyorlar. Hapishane yönetimi yazılanları kontrol etmek için avukattan mektupları istiyor. O anın şokuyla gayri ihtiyari veriyor avukat. Ve bu üç insanın ailelerine yazdıkları son mektuplarını imha ediyorlar.

Biri sendikacı ikisi işçi üç insan Buca Kapalı Bölge Cezaevinde hayata veda ediyorlar.

ÜÇ GENÇ İŞÇÎ İÇİN ŞlİR

Konuk'la ayrı siyasetlerdendik
Ama hemşeriydik
Bir saatlik havalandırmada
Birlikte volta atardık

Gezden, gözden, arpacıktan
Selam almış, selam vermiş
Kurt düşmüş yaralarına da
Bir anacığına mektup yollamamış

Komün başkanı seçtiğimiz
ibrahim saz çalardı
Elinde mavzeri saz
Dilinde kırık bir sözcük yavuklusu
Mahpusta durulmayanlardandı

Bunca yıldan sonra
Hala aynı coşkuyla
Söylüyorsam "leymil, leylim"i
Bir yanımın ibrahim'le
Parça parça dökülmesindendir

ince bir çocuktu Necati
Daha yüzüne jilet(!) değmemişti
Bazı anlar kabaran öfkesi
Kırıp geçirirdi herkesi
O'nun için en büyük hüzün
Mit'ten eniştesini temizleyememekti

\

Rezil bir alaca karanlıkta
Pantolonlarını, gömleklerini bırakarak
Kalemlerini, kağıtlarını bırakarak
Dostlarını, düşmanlarını bırakarak
Gözyaşlarını, sevinçelirini bırkarak
Gençliklerini, sevdalarını bırakarak
Silahlarını, savaşlarını bırakarak
Aynı yoldan dimdik gittiler

Her ölen pişman ölmez
Sıcak selamım bırakır dostlarına
Deli poyraz öfkesini
Temiz adlarını bırakır

Ozan Öncü/1984

Ozan'ın notu: *Üç arkadaşla 12 Eylül öncesi Buca'da birlikte kaldık. Kemal Tiirkler'in öldürüldüğü gün onlardan ayrıldım. Bir daha görüşmek kısmet olmadı. Onlar bizim birer parçanındı.*

ALI AKTAŞ

İskenderun 1956 doğumlu. İskenderun Lisesindeki öğrencilik yıllarında devrimci harekete katıldı. İskenderun Lise Der'in başkanlığını yaptı.

Anti faşist mücadelenin ön saflarında yer aldı. Birçok tiyatro oyunu yazdı. Sahnelenmesine önayak oldu.

20 Haziran 1980 tarihinde girdiği bir çatışmada ağır yaralandı.Yakalandı, ağır işkencelerden geçti, iskenderun askeri cezaevinden Adıyaman E Tipi cezaevine sürgün edildi. Oradan da idam edildiği Adana Kapalı Cezaevine getirildi.

Adam öldürmek suçundan Adana 1 Numaralı Sıkıyönetim Askeri Mahkemesince oyçokluğu ile 13 Mayıs 1981 tarihinde TCK'nın 450/4 hükmü uyarınca hakkında idam kararı verildi. Askeri Yargıtay bu kararı 28.4.1982 tarihinde onayladı. Danışma Meclisi Ali Aktaş'ın Ölüm Cezasının yerine getirilmesi için 2385 sayılı kanunu 21 Ocak 1983 günü çıkarttı. Kanun aynı günlü Resmi Gazetede yayınlandı, karar Adana Kapalı Cezaevinde saat 03.30'da infaz edildi.

FEHMİ ÇAPAN ANLATIYOR:

"Ali Aktaş iskenderun'un Arsuz Höyük köyündendir. 1957 doğumlu olup bir arap alevisi ailedendir. Bir köylü çocuğu olan Ali dört kardeştir. Okumak için üvey annesi ve kardeşleriyle İskenderun'a yerleşir.

12 Mart sonrası koşullarda liseye başlar.Lise yıllarında mücadelenin tanı ortsında yer alır. 1978'de iskenderun Lise Der'in kuruluşunu gerçekleştirir ve başkanı olur. 1979'da Türkeş'in İskenderun'a sokulmanıasında önemli rol oynar. Tutuklanır, kısa bir süre tutuklu kalır.

20 Haziran 1980 tarihinde Demir Çelik işçilerinin Gültepe Mahallesinde yaptıkları bir toplantının faşistler tarafından basılması sonucunda bir devrimci öldürülür. Ali Aktaş ve arkadaşları bu saldırıyı yapanların peşine düşerler. Ne var ki faşistlerin tuzağına düşer, kurşun yağmuruna tutulurlar. Ali 18 kurşun yarası alır. Kendisini savunur ve kendisine kurşun yağdıran kişiyi öldürür. Ali arkadaşları tarafından hastaneye götürülür. Gözünü açtığında polisler başındadır. O polisin çok iyi bilip tanıdığı bir kişidir, yakalanmış olması polis için büyük bir gelişmedir ve bu nedenle polisler onu bir an önce sorguya almak için gayret gösterirler.

Bu arada 12 Eylül gelmiştir. Ali tam olarak iyileşmediği halde üç ay süreyle sorguya çekilir.Üzerinde her türlü işkence yönteminin denenmesine karşın ağızından tek bir söz alamazlar. Polis daha sonraki günlerde sorguya çektiği insanları alaylı bir şekilde uyarır: "Eğer direnecekseniz Ali Aktaş gibi direnin."

Sonunda tutuklanarak Akçay Askeri Cezaevi'ne konulur. Ne var ki zaman zaman yeniden şubeye alınıp sorgulanır. Bu sorgulamalar sırasında Ali'nin direncini kendilerine yediremeyen işkenceciler onu idama göndermekle tehdit ederler: "Bak aslanım, biz bu olaydan senin yırtacağını biliyoruz. Meşru müdafa durumundasın, bu durumda üç beş yıl cezayla yırtarsın. Biz öyle bir fezleke düzenleyeceğiz ki sen ipten başını asla kurtaramayacaksın."

Aktaş cezaevinde de direnişin ön saflarında yer alır. işkencelere, keyfi uygulamalara, tutuklulara asker muamelesi yapılmasına karşı tepki geliştirir. Bunun üzerine 1982 Ocağının ilk günlerinde on arkadaşıyla birlikte sürgüne gönderilir. Onun yeri Adıyaman Cezaevi olarak belirlenmiştir. Adıyamanda da cezaevine konulmadan önce uzun bir sorgu seansına alınır. Fakat çabaları boşunadır. Sonunda cezaevinde bir hücreye atılır.

Hücreden çevresinin kuşatıldığı 14. koğuşa alındığında her hareketi

kontrol altındaydı. Cezaevinde idarenin hakimiyeti tamdı bir direniş geliştrilmemişti. Kuşatmaya rağmen tutuklularla ilişkiye geçti. Okuma yazması olmayanların mektuplarını okudu yazdı. Onların dilekçelerini hazırladı.

Bol bol satranç oynuyordu. Satranç taşlarını hamurdan yapmıştı. Ekmek içlerini ıslatıp satranç taşlanna şekil vermişti. Her sabah düzenli spor yapıyor voleybol oynuyordu. İçeriye kitap/dergi alınmıyordu. Cumhuriyet gazetesinin alınması da yasaktı. Bu yasağı kırmak için çalıştı, dilekçeler yazdı, müdürle savcıyla görüştü. Sonunda Cumhuriyet içeri girebildi. Kitaplara hasret kalmıştı. Cezaevinde bir kütüphane vardı fakat raflar dini yayınlarla doldurulmuştu. Yine de cuma ve pazar günleri kütüphaneye gitme izni vardı ve o arkadaşlarıyla birlikte mutlaka bu günlerde kütüphaneye gidiyor okunacak birşeyler bulmaya çalışıyordu. Bunlardan biri "Kasabanın Sırrı" olmuştu.

1982'nin yazına doğru Adana Cezaevine şevki çıktı. Bu son günlerinin yaklaştığının habercisidir. Cezaevi idaresi onu doğrudan hücreye koydu. O zaman hücrelerde 12 kişi vardı. Onu 10. hücreye yerleştirdiler. Burada haftada iki gün havalandırmaya çıkılırdı. Burda bulunanlar koğuşlardan tecrit edilmiş durumdaydılar. 4.hücreye alındı. Yine spor yapıyor, top oynuyor okuyordu. Kitap verilmiyordu ama şuraya burya gizlenmiş olan kitaplarla idare ediyordu.

Görüşüne üvey annesi ve kardeşleri geliyordu. Zaman zaman köyden babasının geldiği de oluyordu. Görüş günlerinde bol bol özlem gideriyordu.

20 Ocak 1983 günü gazeteler içeri verilmedi. Hücrelerdeki radyolar toplatıldı. Aktaş'ın hücresinin penceresinden avlunun bir parçası görünüyordu. Dışarıda asker sayısı artırılmıştı olağanüstü birşeyler oluyordu. Dosyası Danışma Meclisindeydi. Artık sona yaklaşılıyor olmalıydı. Çevresindekiler yaşanan olağanüstü durumdan dolayı tedirgindi. O idam edileceğine inanmamış görünüyordu. Hücre komşusu bir arkadaş bu durum karşısında Aktaş'ı uyardı. Olabilecekleri söyleyip ondan yazılı bir şeyler hazırlamasını veya bir mektup bırakmasını istedi. O ise arkadaşın söylediklerine aldırmadı, moraller bozulsun istemiyordu.

Üç gündür gazeteler verilmiyordu. Askerler cezaevinin içinde silahlarıyla dolaşıyordu. Nöbetçi kulesine makinalı tüfek yerleştirilmiş, birkaç tank da bahçenin kenarında yerini almıştı.

23 Ocak'ın ilk saatleriydi. Ali başgardiyanın sesiyle uyandı. Gardiyanlar, askerler hücrenin önüne doluşmuşiardı.

Ali Aktaş askeri cezaevine şevkin çıktı. Hazırlan!

Ali herşeyin farkındaydı.

Hayır sevk değil. İdam kararım onaylandı. Beni idama götüreceksiniz. Durun biraz arkadaşlarımla vedalaşmak istiyorum.

Vedalaşmaya izin verilmeyeceğinin anlayınca hemen harekete geçti. Gardiyanlar onu engellemek istediler. O var gücüyle haykırdı: "Kahrolsun Askeri Faşist Diktatörlük! Yaşasın Devrim!"

Birkaç gardiyan birden Ali'nin üzerine atıldı. Ağzını kapatmaya çalıştılar. Boğazına, eline ayaklarına sarıldılar. Ağzına birşeyler tıkmaya sesini engellemeye yeltendiler. O arada yan hücreden bir ses geldi "ne yapıyorsunuz, idam etmeden boğacaksınız, alçaklar!". Ali ağzını kurtarabildiği an slogan atıyordu. Cezaevi müdürünün odasında beyaz idam gömleğini diydirdiler. Son isteğini sordular ona.

Benim bu düzenden isteyeceğim hiç birşey yoktur, diye karşılık verdi.

İdam sehpasının yanına getirildiğinde sandelyeye kendisi çıktı. Boynuna ip geçirildiğinde;

Yaşasın Devrim,Yaşasın Sosyalizm diye bir kez daha haykırıp, ayağının altındaki sandelyeyi tekmeledi.

Ali Aktaş, diğer adıyla kumral tenli Aktaş artık ölümsüzdü."

ÖMER YAZGAN
MEHMET KAMBUR
RAMAZAN YUKARıGÖZ
ERDOĞAN YAZGAN

THKP C Üçüncü Yol üyesi oldukları belirtilen sanıklar izmit Donanma ve Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesince 20 Nisan 1981 günü TCK 146/1 maddesi uyarınca idam cezasına çarptırılırlar. Karar 25 Aralık 1981'de Askeri Yargıtay'ca onaylandı. Danışma Meclis 3 Mayıs 1982 tarihli oturumunda idam cezalanın yerine getirilmesi doğrultusunda karar aldı. Bu karar Milli Güvenlik Kurulu'nda 21 Ocak 1983 tarihinde onaylandı.

Dört arkadaş izmit Kapalı Cezaevinde 29 Ocak'ta sabaha karşı idam edilirler.

Sanıklar TCK'nın 146. maddesini ihlal etmekten yargılanıyorlardı.

Danışma Meclisi Tutanak Dergisinde (S. Say ısı 116) haklarında şu bilgiler verilmektedir:

"Sanıklar THKP C'nin bir kolu olan Dev Genç III.Yol örgütü üyesidir ler. Dev Yol ve Dev Sol'dan farklı olarak bu örgüt öncü gücün işçilerden oluşmasını öngörmüş III. Yol adıyla daha ziyade işçiler arasında ve sanayi bölgesinde eylemlerini yürüttüğünden Sanayi Dev Genç adını da almıştır. Örgütün amacı anayasal düzeni zorla değiştirerek yerine Marksist felsefe doğrultusunda bir düzen getirmektir.

Adı geçen sanıklar örgütün tabanını ve maddi gücünü takviye, 12 Eylül 1980'den sonra halkta devlet otoritesine karşı başlayan güveni sarsarak ve daha önceki iktidarlar gibi yeni idarenin dahi kendilerini durduramayacağını halka inandırmak için Adapazarı Akyazı ilçesinde eylem planlamışlardır. 17 Ocak 1981 günü vaki plan gereğince Akyazı'ya gelmişlerdir. Burada bir kuyumcuyu soymaya teşebbüs ettikleri sırada çatışma çıkmış, bu çatışma sonrasında Mehmet Kambur ve Erdoğan Yazgan yakalanmışlardır. Diğer sanıklar Ramazan Yukarıgöz ve Ömer Yazgan ise 18 Ocak 1981 gecesi gizlendikleri Topağaç köyünde güvenlik güçleri ile giriştikleri yoğun bir çatışmada yaralı olarak ele geçirilmişlerdir."

Suç: Anayasal Düzeni Silah Zoruyla Yıkmaya Teşebbüs

Ömerler hakkında hazırlanan iddianamede "sanıkların anayasal düzeni zorla değiştirmeye/ortadan kaldırmaya teşebbüs ettikleri" ileri sürülüyor ve TCK 146. maddesi uyarınca ölüm cezasına çarptırılmaları isteniliyordu. Deniz Gezmişler hakkında da aynı maddeye göre hüküm verilmişti.

Avukatlar bu davada 146.maddenin uygulanamayacağını Yargıtay kararlarından örnekler vererek anlattılar. Anayasal düzenin zorla ortadan kaldırılmasının ancak ciddi ve elverişli araçlarla olabileceğini, kuyumcu soyma eylemiyle anayasal düzenin ortadan kalkmayacağını savunmalarında dile getirdiler.

12 Eylül'ün sıcak günleriydi ve yargılmalarda hukuk değil siyaset sonucu belirliyordu. Gölcük Donanma ve Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesi 20 Nisan 1981 taihli son duruşmasında Ömerlerin idamına ilişkin kararını açıkladı. Yargılama büyük bir hızla sona erdirilmişti. Askeri Yargıtay l.Ceza Dairesi bu kararı 25.11.1981'de onadı. Konu Danışma Meclisi'nin 3 Mayıs 1982 tarihli oturumunda gündeme geldi. Ölüm cezsının yerine getirilmesine ilişkin kanun tasarısı hakkında hiçbir üye söz almadı. Ad okunarak yapılan oylamada üyelerden yalnızca Ertuğrul Alatlı red oyu veriyordu.

Ölüm Cezasının Yerine Getirilmesne Dair Kanım 28 Ocak 1983 günü Milli Güvenlik Konseyi'nin önüne geldi. Oybirliği ile "asılsınlar" kararı çıktı.

IDAM KARARı VEREN RÜŞVETÇI YARGıÇ

Bu dört gence ölüm cezası veren mahkeme heyetinde bulunan üyelerinden Deniz hakim yüzbaşı Eyüp Meneş'in görevi sırasında rüşvet aldığı aynı günlerde ortaya çıktı.

Donanma ve Sıkıyönetim Komutanlığı Gölcük Askeri Mahkemesinde görevli iki hakim idam istemiyle yargılanan Kurtuluş davasından sanık dört kişinin cezalarının hafifletilmesi için sanıkların ailelerinden reşvet isterler. Ekim 1982 tarihinde 1 milyon 250 bin liralık rüşvet miktarı üzerinde anlaşılır. Rüşvetin ilk taksidini almak üzere 3 Kasım 1982 tarihinde sanık yakınları ile buluşurlar. Ne var ki sanık yakınları daha önce durumu Koceli Emniyet Müdürlüğüne ve Sıkıyönetim Komutanlığı'na bildirir. Rüşvet için hakimlere verilecek olan 625 bin liranın numaralan alınır. Numaralan alınmış paralar iki hakimle buluşularak teslim edilir. Takip edildeklerini farkeden askeri hakimler kaçarlarsa da uzun bir kova lamacadan sonra yakalanırlar.

İki rüşvetçi askeri hakimin yargılanması 12.12.1982 tarihinde başlar. Askeri savcı rüşvet alırken yakalanan sanık hakim Eyüp Menteş'in çantasından ayrıca 2 Milyon 900 bin liralık mevduat sertifikası ile 2 bin Alman Markı'nın (O tarihte bir mark 76 TL'dir) çıktığını belirtir. Bir devlet

memuru olan Menteş'in 40 bin Marklık bir serveti çantasında bulundurması çok anlamlıdır. Yargıcın rüşveti bir süreklilik haline getirdiğinin açık kanıtı niteliğindedir.

iki yargıç hakkında "askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak yargıladıkları kişilerin yakınları üzerinde memuriyet nüfuz ve sıfatını kötüye kullanmak suretiyle baskı kurup, zorlayarak onlardan maddi çıkar sağlamak ve cepten itikapta bulunmak" suçundan ağır hapis cezalarına hükmedildi. Dört genç devrimcinin idam kararının altında imzası bulunan rüşvetçi hakim Mentcş 8 yıl 2 ay ağır hapis cezasına çarptırılmış ve ordudan ihraç edilmişti.(21 Aralık 1982)

RÜŞVETÇI YARGıCıN KUTSAL KARARı

İdam cezasını veren yargıçlardan Eyüp Menteş rüşvet almaktan yargılanmış, ağır hapis cezasına mahkûm edilmiş ve ordudan tard edilmişti. Bu son derece yüz kızartıcı bir suçtu. Böylesine yüz kızartıcı bir davranış içinde bulunan yargıcın verdiği karar ise kesin hüküm olarak uygulama aşamasına gelmişti. Bu nitelikte bir şahsın verdiği idam karan hukuken ve ahlaken kabul edilebilr miydi? Bu gölgeli, lekeli bir karar değil miydi? Sanık avukatlan bu durumda hemen harekete geçerek rüşvetçi yargıcın verdiği karann iptali ve yargılamanın yenilenmesi için 27 Ocak 1983'te Askeri Yargıtay Başsavcılığına başvurdular. Askeri Yargıtay dilekçeyi ertesi gün Milli Savunma Bakanlığı'na iletti. Ne var ki aynı gün öğleden sonra toplanan Milli Güvenlik Konseyi'nde bu dilekçe gözönüne alınmayarak idamlann onanmasına karar verildi.

Rüşvetçi yargıcın işlediğ suç yüz kızartıcıydı, utanç vericiydi, kabul edilemezdi. Ama altında imzası bulunan idam karan kutsal bir yargı kararıydı ve infaz edilecekti.

ÖMER YAZGAN

1957'de Polatlı'da doğan Ömer memur bir ailenin tek çocuğuydu. Kuleli Askeri Lisesi ve Kara Harp Okulu'nda okuduktan sonra 1978 'de piyade teğmen olarak mezun oldu. Kısa süren subaylığından sonra 1979 Temmuz'unda devrmci harekete daha aktif katılabilmek için kendi isteğiyle askerlikten aynldı. Akyazı eyleminde yaralı olarak yakalandı. TCK 146/1 uyarınca idam cezasına mahkûm edildi.

RAMAZAN YUKARıGÖZ

1959 Sivas Koyulhisar doğumlu. Lise yıllannda devrimci fikirlerle tanıştı. Gültepe'de gecekondu halkının direnişinde ön saflarda bulundu. 1979'da bazı "cezalandırma" eylemlerine karıştığı iddiası ile tutuklandı. Cezaevinden firar etti. Akyazı eyleminde yaralı olarak yakalandı. TCK 146/1 uyannea idam cezsın mahkûm edildi. ,

RAMAZANıN AILESINE YAZDıĞı MEKTUPTAN

Bu mektubu karar Yargıtay'da onaylandıktan sonra yazıyorum. Bizler hakkında çıkartılan bu karar mahkeme de olduğu gibi tamamen politik tir.Yni önceden belirlenen mahkemeye de formalite olsun diye okutturulan bir karardır.

Böyle bir kararın benim hakkımda verileceğinden emindim. Ama diğer arkadaşlarınkini beklemiyordum. Bundan sonrası da politik gelişmelere bağlı, ancak sonuç ne olursa olsun ben onurlu bir şekilde karşılarım. Gerekirse yani infaz sözkonusu olursa, damgacına çıkarken tüm dünya halklarını selamlamasını, bizden sonra gelecek arkadaşlarıma örnek olmasını bileceğim, bundan hiç kimsenin kuşkusu olmasın. Ben Türkiye halklarının sınıf mücadelesine katıldığım anda her devrimci gibi hayata sözlü ölüme nişanlıydım, onun için sonuç etkilemedi.

Sizlere teselli vermek istemiyorum çünkü gözyaşlarını halk düşmanlarına karşı gizlemesini bilen, onlara karşı siyasi ve ekenomik düzensizlikten dolayı her geçen gün kin ve nefretle dolan halkımızın bir parçasıdır. Bir oğul kaybetmiş olsanız bile binlerce oğul kazanacaksınız. Tüm devrimciler sizlerin oğulları, kızları ve kardeşleri olacaktır.

Kısa fakat benim değer yargılarıma göre onurlu bir yaşamım oldu. ideallerimden taviz vermedim, kimseye ihanet etmedim. Halkın içerisindeyken onlara ve sizlere yardımcı olmaya çalıştım. Halkımızın sınıf mücadelesinde en ön saflarda olmaya çatıştım. Sizleri sömürü ve bunun sonucu olan yoksulluktan kurtarmak istedim ve şimdi bunu bizden sonra gelecek nesillerin sürdüreceğinden eminim.

Sizlere başka şeyler de yazmak isterdim ama yazmıyorum. Tüm Gültepe halkına ve Türkiye halklarına selam.
Ben halkımın mutluluğu için savaştım.
Ama adım hüzünle birlikte anılmasın.
Ramazan Yukarıgöz

ERDOĞAN YAZGAN

1959 Doğumlu. Bayburt Yelpmar Köyü nüfusuna kayıtlı. Lise yıllarında devrimci harekete katıldı ve okulu bırakarak aktif mücadelede yer aldı.Akyazı eyleminde yakalandı ve TCK 146/1 uyarınca idam cezasına mahkûm edildi.

ERDOĞAN'ıN ANNESINE VE BABASıNA YAZDıĞı MEKTUPTAN

Bu mektubun elinize geçeceğini tahmin ederek karar sonrası duygu ve düşüncelerimi yazmaya çalışacağım.

Böyle bir kararın çıkacağını mahkemeye ilk çıktığımız gün tahmin etmiştik. Yargıtay'ın da bu kararı oııaylayacğını tahmin ediyorduk. Avukatların anlatması ve bizim tahminimize göre belki iki kişiye hafifletici nedenler altında müebbete çevirir diyorduk. Fakat böyle birşeye bel bağlamamıştık. Pek süpriz. olmadı.

Bence yaşam bir idealle birleşince güzelleşir. Benim idealim halkın mutluluğu, yurdumun bağımsızlığıdır. Bu idealin gerçekleşmesi için canımı ortaya koyarak mücadele ettim. Bencil duygulardan kendimi arındırmaya çalıştım, başarılı olduğuma inanıyorum, tki üç senedir sizlerden ayrı yaşadığımı, sizlere yardımım olmadığını düşünüp kızabilirsiniz. Ama ben sizi yoksul fakat onurlu halkım kabul edip, benim canım halkım için feda olsun dedim. Ömrüm boyunca siz ve sizin gibilere layık olmaya çalıştım. Bunun kavgasını verdim. Bu kavgayı verirken bazı nedenlerden dolayı tek başına kaldığım da oldu. Fakat halkıma olan sevgimi hiç kaybetmedim. Bu duygular beni ayakta tuttu. Bu gün de bu duygular beni yine dimdik ayakta tutuyor.

Şu an huzur içindeyim. Çünkü hiçbir arkadaşıma ihanet etmedim, düşmanlarımdan aman dilemedim. Onurlu bir yaşamım olduğuna inanıyorum. Benim bundan farklı bir yaşam sürmemi beklememenizi umarım. Dar gelirli bir memur ailesi olarak hepinizin beni anlayacağına inanıyorum. Sizlerin bu durumdan birbrinizi sorumlu tutarak birbirinizi yıpratmanıza isi üzülürüm. Bu durumun sorumlusu bu düzendir. Ben bu şartlarda nerede yaşarsam yaşayayım hayatın beni yine aynı yere getireceğine inanıyorum. Yani Sanayi Mahallesi'nde oturmamızdan dolayı devrimci olmadım. Beni hayat devrimci yaptı.

Sizin bu karar karşısında dik durmanız, gözyaşlarınızı düşmana göstermemeniz., birbirinize destek olmanız en büyük dileğimdir. Sizlerin şu anda zor durumda olduğunu tahmin ediyorum. Sizlerin tesellisi bizlerin yaşantısı ve idealleri olmalıdır. Beıulen dolayı üzülüyorsanız., benim üzülmemi istemiyorsanız, kininizi, acınızı, gözyaşı olarak boşaltmaya, teselli olmaya çalışmayın. Kininizi, acınızı, gözyaşlarınızı kendi dünyamızı kurmamız için önümüze çıkan engelleri aşmak için harcayın.

Babamın sağlığı nasıl, kendisine iyi bakın, acılar karşısında dik durun. Mutlu sonlara varmak için bazı acı olaylar yaşamak zorundayız. Diğer devrimcilerin yiğit otun ana ve babaları gibi mutlu olun, bu vatana evlat yetiştirdiniz.

Sizler rahat oldukça, sizler dik durdukça düşmanlarımız titreyecektir.

Ben o zaman mutlu olurum. Şunu iyi bilin bu mektupta gerçek duygularımı yazmaya çalıştım. Üzülmüyorum çünkü ne yaptığımın bilincindeyim.

Yine söylüyorum en büyük mutluluğum, sizlerin birbirinize destek olduğunuzu, kendinizi yıpratmadığınızı duymak ve görmek olacaktır.

Mutlu, güzel, acısız günler diler ellerinizden öper hepinizi kucaklarım. En çok sevdiğim dörtlüğü size yazıyorum:

Açardın yalnızlığımda
Mavi ve yeşil açardın
Keklik kanı kınalı berrak
Yenerdin acıları kahpelikten
Sıktıkça cellat kemendi.

Oğlunuz Erdoğan Yazgan

MEHMET KAMBUR

¡954 Divriği Güvenkaya köyü nüfusuna kayıtlı. 1970'lerin başında devrimci fikirlerle tanıştı. Emniyette gece bekçisi olarak hayatını kazanıyordu. Evliydi ve bir de oğlu vardı. Akyaz.ı eyleminde yakalandı ve TCK 146/1 uyarınca ölüm cezasına mahkûm oldu.

MEHMET'İN OĞLUNA YAZDIĞI MEKTUPTAN

Değerli Oğlum Murat,

Bugün biz. neden ayrıyız? Neden ayrı ayrı yerlerdeyiz. Beraber gülüp

oynamak, eğlenmek varken taa uzaklardayız? Uzaklık yetmiyormuş gbi tüm özgürlüğümüz gaspedilmiş. Tutsak yaşam içerisinde idama mahkûm edilerek yaşamımıza son verilyör?

Bugün nedenlerini çözmen mümkün değil, hiçbir şeyin farkında bile değilsin. Büyüdüğünde tarih sayfalarını karıştırdığında asıl gerçekleri orada mutlaka bulacaksın.

Eğer doğru, dürüst, namuslu yaşamak, halkını sevmek, halkın mutluluğu için onuruyla savaşmak sıtçsa benim suçum da budur, ileride bizim ne kadar haklı olduğumuzu daha iyi öğreneceksin. Sen de dürüstlük ilkesinden aşla ayrılma. Namussuzca her gün yaşamak yerine, namusluca ölümü tercih et. Böyle hareket edeceğin kanısındayım.

Ama hiçbir zurnan gözyaşları dökme. Ağlayanlara müsade etme, ağlamak yakışmaz bize.

Selamlarımı yollar, kucaklar, gözlerinden öperim.

Bu namustur künyemize kazılmış
Bu da sabır ağıtlardan süzülmüş.
Sarıl bunlara, sarıl da büyü...
Baban Mehmet Kambur

MEHMET'IN KARıSıNA YAZDıĞı MEKTUPTAN

Beni hayat devrimci yaptı. Her zaman devrimci öğretiler doğrultusunda, kendi felsefe anlayışım olan bilimsel sosyalizmden ayrılmadan, arkadaş ve halkıma ihanet etmeden, halkımın mutluluğu için çalıştım. Bu süreçte devrimci onurumdan asla taviz vermeden, yılmadan mücadele ettim. Sanıyorum bunu da yaptım.

Halkımın bana vermiş olduğu son görevi de korkusuzca en iyi şekilde yerim getireceğini. Bundan hiç kuşkun olmasın, idam sehpasına giderken, mkaya bakmadan, korkusuzca, halkımın mutluluk sloganlarını haykı rarak, köhne düzenin celladına ftrst vermeden, sehpaya tekmeyi kendim vurMağıma söz veriyorum.

Bj$ne işkenceler, ne zindanlar, ne de idam sehpaları asla yıldıramaya cakU?,. "

GIZLICE IDAM EDILDILER

Ömerlerin cezalarının infazı avukatlarından dahi gizlenerek gerçekleştirilir. Yasada açık hüküm olmasına rağmen avukatlara bile haber verilmez. Erdoğan'ın avukatı Kemal Kumkumoğlu anlatıyor: "Erdoğan'ın müdafii bendim. lade i muhakeme talebinde bulunmuştuk. Henüz cevap gelmemişti. Birgün çocuğun Gölcük'ten alınıp götürüldüğü haberi geldi. Tam bir buçuk gün, devletin bütün makmlanndan, Erdoğanm bulunduğu yeri öğrenmeye çalıştık. Öğrenemedik. Oysa avukatı olarak benim, en azından infazda bulunma hakkım vardı. Neyse. Ertesi gün, öğleden sonra çocuğun cesedini hapishanenin avlusunda teslim ettiler."

Ömerler 28 Ocak günü Gölcük Sıkıyönetim Tutukevinden alınarak İzmit Kapalı Cezaevine getirildiler. Kimseye haber verilmeden, gizlice 29 Ocak gecesi dört genç devrimci idam sehpasına çıkarak son sözlerini haykırdılar.

İL YAS HAS

5 Mayıs 1955 İzmir doğumlu. 28 Aralık 1980'de gözaltına alındı. Devrimci Yol üyesi olduğu iddiası ile llyas Has İzmir Sıkıyönetim Komutanlığı 2 Numaralı Askeri Mahkemesince 18 Ocak 1982 günü TCK 146/1 uyarınca idam cezasına çarptırıldı. Askeri Yargıtay 1. Dairesinde karar 20.10.1982 günü onandı. İdam Cezasının Yerine Getirilmesine Dair Kanun 4 Ekim 1984 günü TBMM'de görüşüldü ve hiç tartışılmadan kanunlaştı. Karar 7 Ekim günü sabaha karşı uygulandı.

A. KADİR KONUK ANLATIYOR

Hıdır ve llyas ile bir dönemi İzmir Buca cezaevi hücrelerinde birlikte geçirdik. Sonra bu yaşam llyas açısından Eski Bölüm 3. Tecrit Koğuşu'nda sonlandı.

Ilyas'la aynı hücreyi paylaştığımız günlerde canımız sıkılınca teybe Kandıralı'nın kasetini koyar, kıvrak oyun havalarına uymaya çalışarak tepinmeye başlardık. Biraz da bilinçli olarak teybin sesini sonuna kadar açar, ayaklarımızı hızla vururduk hücenin tabanına. Ve beklediğimiz ses gelmekte gecikmezdi. Hıdır tüm nefesini kullanarak "hey çatlaklar, altınızda insan var" diye bağırırdı.

Ilyas "îlo" diye çağırılıyordu. Karikatürlerine "îlo" imzası atıyordu.

Hücrelere gittiğimin haftasında çıkarmaya başladığımız Durduk Yerde dergisini hep birlikte tam 26 sayı yayınladık. Bütün bir hafta çalışıyor, yazıyor çiziyorduk. Cumartesi günleri çıkıyordu dergimiz. Herkes merkla bekliyordu onu. Daha biz tam okuyamadan koğuşlardan dergiyi gönderin diye haberler geliyordu. Hıdır şiirler yazıyordu dergiye. Ilyas şiirlerin yanısıra karikatürler çiziyordu. Hemen herkes bir şeyler katıyordu ona. Dergi hücrelerde yeni rüzgârlar esıiriyordu.

Ilyas kibrit çöpünden yaptığım kemana tel bulamayınca perde takıp onu mandolin haline getirdi. Onunla saz öğrenmeye başladı. Bu garip müzik aletinin adım "gıdı gıdı" koymuştu. Önce "tren gelir, hoş gelir"! çaldı. Ardından "Gelin Ayşem suya gitmiş"i seslendirdi. Ve asılmadan bir süre önce de sazda birkaç türküyü seslendirecek kadar saz çalar oldu.

Ilyas asılacağı günü bir gün önceden biliyordu. O gün havalandırmada gezinmişler, türkü söylemişler. Gece de devam etmişler. Geceyarısı Ilyas, Raşit'le birlikte kaldığı hücrede "ben biraz uzanayım" demiş. Sanki o gece asılacak olan o değilmiş gibi rahat girmiş yatağına.

Gece yarısını biraz geçtikten sonra gelmiş dizilmişler hücre önüne. Kaskhymış bütün askerler. Yüzleri bembeyazmış. Ilyas'ı uyandırmış gardiyanlar. Giyinmesine izin vermemişler, kollarından tutup sürüklemişler. Bölümden dışarı çıkarken Ilyas ayaklarını eşiğe dayamış ve "bunların hesabı sorulacak" diye bağırmış. Sonra Kapıaltı'nda içmiş çayını, mektubunu yazmış. ,

AVUKATI KASIM SÖNMEZ ANLATIYOR

Ilyas idam edilirken bakamadım. Bana göre idam bir ceza değildir. Ilyas idam edildi. Bunun acısını o an en ağır biçimde yaşadı. Bu acıyı halen yaşayanlar var; annesi, babası, kardeşleri ve bir anlamda avukatı olarak ben.

idam kararının Resmi Gazete'de ilan edilmesinden Ilyas'ın haberi olmadı, ama ailesi ve benim haberim vardı tabii. Cumartesi günüydü ve ben infaz için her an çağınlabileceğimi düşünüyordum. Bir avukat bir insan olarak yaşadığım o dakikalar benim için unutulmaz acı izler bırakacak anlar oldu.

Cezaevine çağrılınca, arkadaşım avukat Fehmi Çam ve bir başka arkadaşımı da alarak gittim. Onlar dışarda kaldı, ben içeri girdim. Cezaevinde Sıkıyönetim savcısı hakim albay, karan veren duruşma kıdamli yargıcı ve izmir savcısı ile diğer görevliler vardı.

Savcının odasında oturduk. O sırada hakim ve savcılar çok üzgün olduğumu görünce birşeyler söylediler. Hatırımda kaldığına göre sıkıyönetim

savcısı "Dünya'da ve Avnıpa'da insanı kurtarmak için siyasi bir kınntı ararlar, oysa bizde asarlar" dedi. Tabii bunu Ilyas'a uygulanan cezanın, yani 146'nın siyasi bir suçu öngörmesi nedeniyle söylüyordu. Çünkü Ilyas dava konusu olan 146'dan değil 448'den mahkûm olsaydı cezası 24 yıl olacaktı.

Daha sonra hazır olunduğu haberi geldi. Kendimi mümkün olduğunca kontrol ederek "kapıaltı" denen bölüme gittik. Ilyas görevlilerin arasında bir yere oturmuş, mektup yazıyordu. Beni görünce ayağa kalktı. Birbirimize sarıldık .Söyleyecek bir söz bulamıyordum. Karşımda aslan gibi duran, herşeyiyle yaşayan bir insan biraz sonra ölecekti, insan için gerçekten tahammül edilmesi mümkün olmayan bir olay. Biraz sonra Ilyas mektubunu bitirdi, tekrar vedalaştık. Ben kendisine bunun bir anlamda alınyazısı olduğunu söylemek istedim. Ama o bana metin bir şekilde görevini yaptığını söyledi.

Üzerine kefeni giydirdiler. Hakim hükmü okudu.Hükmün yazılı olduğu levha Ilyas'ın boynuna asıldı. Elleri arkadan kelepçelenerek, idam edileceği hemen yandaki bahçede bulunan sehpaya çıkarıldı. Sehpaya doğru götürülürken, "benim gelmemi ister misin?" diye sordum. O, içinde bulunduğum durumu çok iyi kavramıştı."Hayır" diyerek o büyük acıyı benim tatmamı istemedi.

Biraz sonra, hemen yanımda olan seyredenler Ilyas'ın sândelyeyi tekmelediğini söylediler. Tekrar savcının odasına gittiğimizde, biraz önce sözünü etmeyi unuttuğum doktor, ki idama hazır olup olmadığı konusunda Ilyas'ı muayene etmişti, sağlam olduğuna, hasta olmadığına kanaat getirdikten sonra "idam edilebilir" cevabını vermişti, bu kez de ölüp ölmediğini kontrolle görevliydi.

Yaklaşık 20 dakka sonra Ilyas'ın tamamen öldüğü haberi geldi. Tabiatiyle bir insanın ölümünü kendisi olarak yaşamak mümkün değilse de, hâlâ o anları en acı yoğunluğuyla yaşıyorum. Ve diyorum ki; insan bir çılgınlık yapıp birini öldürebilir ama devlet toplum aylarca yıllarca yargılama sonucu bir insnın hayatını ortadan kaldırmamalıdır.

ILYAS'IN AİLESİNE SON MEKTUBU

"Sevgili anacığım ve babacığım,

Şu an sizlere en son mesajımı iletiyorum. Ben sizlerin yüzüne kara çalacak hiçbirşey yapmadım. Bu günlerde size ağır gelen bu itham gelecekte sizlere bir şeref payesi olarak görülecektir. Bundan emin olun. Belki de

çok şeyler vardır sizlere iletebileceğim ama şu an aklıma bir şey gelmiyor ki...Bu da doğal olsa gerek. Kendinizi üzmenizi istemiyorum.

Canım ablacığım,

Gördüğün yazıyı yaşamımın en son anında bir mesaj olarak iletebiliyorum. Sen örnek ve fedakâr davranışlar göstererek kardeşlik bağlarının ne kadar kuvvetli ve de sıcak olduğunu vurguladın. Bunu görmemek mümkün değil. Sizlere veda ediyorum. Hepinizi çok sevdim. Anama, babama candan selam iletir, her iki ellerinden öperim. Can kardeşlerim tmran, trfan ve İlhan'ın, Ramazan'ın gözlerinden öperini. Ayrıca seni hasret ve özlemle kucaklarım. Şahsi eşyalarımın tümünü size gönderiyorum, arkada listesi var.

Oğlunuz Ilyas Has

HıDıR ASLAN

1958 Tunceli, Hozat, Taşıtlı köyü doğumlu. Anası Sultan babası Selman. Devimci mücadeleyle Ankara'da lise yıllarında tanışıyor. 1974'de Kurtuluş Lisesine kaydını yaptırıyor. Lise Der'e gidip geliyor. Kısa süre sonra derneğin yönetiminde yer alıyor. Lise Der yöneticilerinden üçünün peşpeşe öldürülmesi üzerine Edik Lisesine geçiyor. Çalışmalarını Şentepe, Ulaçtepe gibi gecekondu mahallelerinde yoğunlaştırıyor. 1978 başında İzmir'e gidiyor. Gültepe, Çimentepe mahallerinde çalışmalarını sürdürüyor. 1980 Tariş direnişinde aktif bir biçimde yer alıyor. 16 Şubat 1980'de bir çatışma sonrasında gizlendikleri bir deri fabrikasında yakalanıyor. Daha şubeye götürülmeden başlıyor kaba dayak. İşkencenin binbir türü uygulanıyor üzerinde. Gözaltından çıkıp tutuklandığında bir kemik yığınıdır sanki. Şirinyer Askeri Cezaevine konuluyor. Orada üç ay tecritte kalıyor. Üç ayın kırkbeş gününü elleri ayaklan ranzaya zincirli olarak geçiriyor. Tecritteki günlerinin geri kalan bölümünde ellerini ayaklarını çözüyorlar, ama sürekli gözaltında tutuyorlar. Tepelerinde hep bir asker bekliyor. Sürekli dayağa maruz kalıyorlar. Sadece bir iki dakiklığına sözde havalandırmaya çıkarılıyor. Üç ayın sonunda 5. koğuşa veriliyor. Saçlar makinayla traş ediliyor, bıyık uzatmak yasak. Kitap yasak, ama herkesin morali yüksek, keyfi yerinde. Tüm bunlar kaşısında gülümseyen tutukluları anlayamıyor gardiyanlar. Hıdır tektip elbise giymiyor, zorla her gün söylenmesi istenilen istiklal Marşını, yemek duasını reddediyor. O türküleri çok seviyor özellikle de Pir Sultan türkülerini. Yürü Bre Hızır Paşa'yı, Dün Gece Seyrimde Coştuydu Düğlar'ı, Allı Turnam'ı, Hele Ulaş'a Ulaş'ayı, Ruhu Su türkülerini.

izmir Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Nolu Askei Mahkemesi Hıdır'ı TCK 146/1 uyarınca 29.7.1981 günü idam cezasına mahkûm ediyor. Karar Askeri Yargıtay 2. Diresi tarafından 6.10.1982 onaylanıyor. TBMM ise 3.10.1984 günlü toplantısında Hıdır'ın idamı için kanun çıkartıyor.
O ise düşmana inat şiirler de yazıyor:

MAHPUSTA DA OLSA

Baharın serzenişi yersiz
Kaldır hele başını
Utangaç vatanım!
Mutululuğuna bir fırça vuracağız
renklerin evrenselliğinden
biraz dikbaşlı çizeceğiz onu
onurlu, eğilmez bir baş gibi
Yani
kendine benzeteceğiz
mahpusta da olsa
(Buca, Kasım'83)

SAVUNMADAKI ONUR

Dokunduğumuz
al gömleklere bürünmüş
yükselirken sizin ellerinizde
savunmdaki onur
ve sizin coşkunuza
sırılsıklam âşık
gözlerinizdeki şavkımayı
özjem sayarken
ve o sizin
dudaklarınızda
nefesli bir şarkı olup
koşarken diyar diyar
yeni kavgalara hazır
güneşli bir sabah gibidir

1984 Nisan'ında Buca Cezaevinin alt kat hücrelerinden Burdur Cezaevine sürgüne gönderiliyor. 25 Ekim 1984 günü Burdur Kapalı Cezaevinde yaşamı son buluyor.

BABASI ANLATIYOR

Hıdır zeki ve çalışkan bir çocuktu, ilkokulda karnesi hep pekiyi idi. Köylülerimiz onu çok severdi. Ortaokulu Hozat'ta okudu. Öğretmenleri bu çocuğu okutmamazlık etme, mutlaka liseye, yüksek okula gönder dediler. Ben de tüm İmkânlarımı zorlayarak onu okutmaya karar verdim. Ankara'ya gönderdim. Daha sonra bana, devrimci sorumluluk alarak izmir'e gideceğini söyledi. Birşey diyemem dedim.

Onun ilk duruşmasını izledim. Ben hep iyiye yoruyordum. Onun bir yılanı bile incitmediğini biliyordum. O banka soymadı, adam öldürmedi. Baba dedi, ben haksızlıkları dile getirmek için birim sorumluluğu üstlendim. Halkıma tüm çirkeflikleri, insanları birbirlerine nasıl kırdırdıklarını, işçinin hakkını nasıl yediklerini anlattım. Karanlıkları aydınlığa çıkartmak için bunları gözlerinin önüne dökmeliyiz dedi. O zaman anladım ki benim çocuğum gerçekleri ortaya çıkardığı için yargılanıyor.

Haklının hakkım açığa çıkardığı için yargılandığım savcıya da söyledim, ilk sorguyu yapan savcıya itiraz dilekçesi verdim. Hıdır Cumhuriyet savcısının ifadesini kabul etmediğini, reddettiğini söylüyordu. Savcı bana "Hıdır Aslan beni tanık olarak göstermiş" dedi. Vicdanına dayanarak araştıracağını, olay yerinde bazı şeyleri tutanağa geçirmediğini, Hıdır'ın kaçtığım gördüğünü, polislere ateş açmadığını, onun adam öldürmediğini, vicdanına dayanarak Allah için doğruyu beyan edeceğini söyledi. Şimdi ifademi yazıyorum, ben gelir anlatırım dedi. Savcının ifadelerini hiç dikkate almadılar.

SON GECE

O gece TV kapandıktan sonra saat 4 4.30'a kadar gırgır şamata içinde kelime türetme oyunu oynuyorlar. Onlar oyunla sabahı karşılarken gardiyanlar sık sık mazgaldan onlara bakıyorlarmış. Oyun bittikten sonra sabah beşe doğru yatıyorlar. Onlar yattıktan onbeş yirmi dakika sonra iki başgardiyan ve bir gardiyan içeri giriyorlar ve doğru Hıdır'ın hücresine gidiyorlar. Hıdır, üst katta Ibo'nun yanındaki hücrede kalıyormuş. Gardyanlar Hıdır'ı alıp götürüyorlar. Hiç kimse o anda farketmiyor.

Sadece Mehmet Bozbay "Sağdıç ne oluyor?" diye soruyor. "Galiba öteki tarafa gidiyorum" diye yanıtlıyor Hıdır. Başka gören yok. Arkadaşlar uyanıyor, bir süre tartışıyor, ne olup bittiğini anlamaya çalışıyorlar. Belki geri gelir diye bekliyorlar. Hastane işi falan olabilir diye düşünüyorlar. Çünkü o sırada Hıdır'ın avukatı infazı geciktirmek için onun Adli Tıp'a gönderilmesi doğrultusunda başvuruda bulunmuş ve infaz da bu nedenle gecikmiş.

Aradan biraz zaman geçip de hiçbir haber alınamayınca endişeler artıyor. Ve gardiyanın biri mazgala vurunca durum anlaşılıyor ve sloganlar başlıyor.

infaza ilişkin infaz sırasında orada bulunan gardiyanların hepsi hemen hemen aynı şeyleri anlatıyor sonraki günlerde. Hıdır oldukça soğukkanlı imiş. Ellerinin bğlanmasım istememiş. Hatta çevresinde heyecanlanan birkaç kişiyi "sakin olun" diye uyarmış. "Cellat istemiyorum, yanıma yaklaştırmayın" demiş. Ve celladı yanma yaklaştırmamış. Gözlerini de bağlattırmamış, tskemleye çıkmış, ipi boynuna takmış, ayağının birisi ile iskemleyi tepmiş. Sehpada hiç titrememiş. Sakinmiş. Sakin ve rahat ölmüş.

AVUKATI FEHMİ ÇAM ANLATIYOR

Avukatı Fehmi Çam idam kararındaki hukuka aykırılıkların yanısıra bir noktaya daha dikkat çekiyor: Hıdır Hozat Taşıtlı Köyü doğumludur. Bu köy Dersim İsyanı'mn başladığı köy olarak biliniyor. Hıdır'ın idamı tesadüf değil.

idamın her dakikasına hazırlamıştı kendini. Asılacğını, asmaya kararlı olduklarını biliyordu. O nedenle de rahattı. Kendini alıştırmıştı. İdam etmek için hücresinden alıp getirdiklerinde, her zamanki Hıdır'dı. Bir sigara içti. Babasın verilmek üzere bir mektup yazarken en ufak bir titreme yoktu elinde.ipe giderken çevresine baktı. Gardiyanları gördü. Onlara "hakkınızı helal edin" dedi. imam gelmişti, "dini telkin istemiyorum, çünkü günahım yok" dedi ona. Orda bulunan görevliler hükmü veren mahkemenin görevlileri değildi. Aslında onların bulunması gerekirdi.

Orada bulunanlar Hıdır'ın ipe gidişinden çok etkilendiler. Çünkü diri ve saygılıydı. Ondan etkilenip ağlayanlar bile vardı. Sehpaya kendisi yürüdü. Yardım etmek(!) için yaklaşan gardiyanları "hayır istemiyorum" diye uzaklaştırdı. Boynuna ilmik geçerken ard arda gür sesiyle "Kahrolsun faşizm" diye haykırdı. Görüş avlusuna kurulan sehpada sandelyeyi kendisi tekmeledi. Cellada iş bırakmadı.

Hıdır'ı almak için önceden başvuruda bulunmuştuk. Bir tabut satın alıp cezaevine götürmüştük, infazdan sonra hazır bulunan doktor gerekli muayeneyi yapıp öldüğüne ilişkin raporu verdikten sonra Hıdır'ı sehpadan indirdiler. Üstündeki giysilerle tabuta koyduk. Ve Hıdır'ın memleketine Tunceli'ye doğru yola çıktık.

Köy haberliydi Hıdır'ın geleceğinden. Herkes toplanmıştı. Dokunaklı türkülerle ağıtlar birbirine karışmıştı. Annesi Sultan "Oğlum Hıdır'ını, sen geldin ha? Canım, Kuzum, Ciğerim bak herkes burda... Kalk hadi yiğidim, aslanım!" diye haykırıyordu. .

Hıdır'ı yudular. Ellerine kına yaktılar. Öylece toprağa yatırdılar.

SON MEKTUBU

Canını ahim,

Uzun uzun yazacak değilim. Bu ana hep hazırdım. Son yolculuğum yaşamım kadar güzel olmalı. Üzülmek mi? Bunu hiç istemiyorum canlarını. Büyük sözler etmeyi gereksiz buluyorum. Her şey yaşamımız kadar açık ve sade olmalı.

Yaşamak bir türküyse, bunu, bu türküyü en güzel biçimiyle söylemeye çalıştım. Zafer şarkısının söylendiği günler de gelecek. Kısa da olsa onurlu yaşamanın yolunu seçtiğim için mutlu gidiyorum, iyi, güzel şeyler uğruna yaşanıyorsa, katlanılmayacak şey yoktur. Ölüm bile basitleşiyor. Anlamlıysa ölüm yaşamak kadar güzeldir.

Bu mektubu yazarken bir yandan çay, sigara içiyorum. Ağır ağır. Tadına vara vara. Neşesiz değilim. Bir yandan yaşamımın film şeridini toplamaya çalışıyorum kafamda. Kısacık zamanda, bu anlık, hemen her şeyi baştan sona ayrıntılarıyla izlemek oldukça zor gibi.

Vasiyet yazmamı istemiştin. Acele etmemiştim, ama buna zamanımız oldu işti. iyiden güzelden yana olun. Budur isteğim hepinizden. Tüm dostalarıma, dost yüreklere sevgimin sıcaklığını iletin; utançsız onurlu gidişimi. Üzülmek, acımak hiç kimseden beklemediğim bir şeydir. Bana yapılacak en büyük kötülük budur, insan acılarla da yaşamasını bilir, bilmeli. Güç de olsa.

Benim üzerimde büyük emekleriniz var, ödenmeyecek kadar büyük. Size, emeğin tüm temsilcilerine, dünyadaki tüm emekçi, onurlu, güçlü insanlara layık olabilmenin yolunu seçtim. Yapabileceğim her şeyi yapmamış olsam da, bu görevi yapacak yeni insanlar topraktan fışkırıyor.

Aileden bana düşen tüm hakları sen ve Aydın'a bırakıyorum. En yararlı biçimde kullanacağınıza inanıyorum. Çok şey söylemek istiyorum, ama zurnan öyle kısa ki! On dakikamız var. Üzülmeyin acılara yenilmeyin, hayata karşı güçlü olun, yaşam budur. Seçilmesi gereken yaşam. Sultan'a sevgilerimi yolluyorum. Her birinize isim isim yazamayacağım. Dostlara da. Bu hepsini karşılasın.

Yüreğimin tüm sevgileriyle, tüm onurlu güçlerimle seni, sizi, hepinizi kucaklar, doyasıya öperim. Güçlü olun. Başı dik olun. O güzel günlerde tekrar yanınızda olacağım.

Amcanız., kardeşiniz, dostunuz.

Hıdır Aslan"

EK

BİR CFXLADIN ANIL ART

tzmir'li Cellat Kara Ali'nin anıları Mayıs 1950 yılında Yeni Sabah gazetesinde yayınlanmış. Celladın anlattıklarını kaleme alan Murat Sertoğlu. Celladın anlatımlarına bakılırsa Kara Ali bir Cumhuriyet celladı. Öyle bildiğimiz, çingene cellatlardan da değil. "Para almak için adam asmıyorum, adam astığım için para alıyorum " diyor.

Kara Ali ile 3 Mart ¡931 tarihinde "Menemen infazlarından" hemen sonra Son Posta gazetesinde yapılan görüşmede, görüşmeyi yapan gazetecinin ilginç bir sunuşu var. Şöyle diyor: "Cellat Ali'nin anlatımları heyecanlı bir roman değildir. Orada adliyemizin, istiklal hürriyetimizin, inkılap tarihimizin ibrete layık ve hailevi kısımlarının bir panaroması sözkonıısudur." Gazeteci cellat ile siyasal tarih arasında farkında olmadan doğrudan bir ilişkiyi ifade ediyor. Bu bağlantı hep gözleniyor.

Cellat Kara Ali'nin anılarını gazetede yayınlandığı gibi buraya alıyoruz.. Bir celladın dünyasını, ruh İmlini ve idam cezasının ne denli insanlık dışı olduğunu gözler önüne seriyor. Evet bu bir roman değil. Birçok insanın yaşamına son vermiş bir celladın gerçek anıları. Karşımızda insanları katleden ve bunları hiç pişmanlık ve acı duymadan büyük bir gönül rahatlığıyla anlatan bir tip var. Celat adam asmayı çok olağan, sıradan bir"iş" gibi dile getiriyor. Öyle okunmalı.

CELLAD KARA ALİ'NİN ANILARI

BIR ADAMı ASıNCAYA KADAR TAM MANASı ILE IFLAHıM KESILIYOR

Ben celladım. Adam asıyorum. Tam 21 senedir durmadan adam asıyorum. Şimdiye kadar kaç kişi mi astım? Bazen bunu kendi kendime çok sorar, hesaplar yaparım. Binden fazla... Belki bin beşyüz. Belki bin altı yüz. Kati rakamını bilmiyorum. Bu işe başladığım zaman bir defter edinmiştim. Astıklarımın adlarını, hüviyetlerini, suçlarım, son demlerini birer birer yazmıştım. Bir çoğunun resmini de elde etmiştim. Yine başka bir defterim vardı. Yazdığım şiirleri, beyitleri, kıtaları da bu deftere kaydetmiştim. Daha birçok hatıralarım vardı. Fakat uğursuz bir yangında hepisi ni kaybettim. Hepsi yandı. Kendimi zor kurtardım. Biliyorum birçok kimseler buna dudak bükecekler ve benim şiirle meşgul olmama şaşacaklar, belki de buna inanmıyacaklardır.

Öyle ya ben bir cellat değil miyim? Ben bin küsur insanın canını öbür dünyaya göndermiş biri değil miyim? Böyle bir insan şiirden, edebiyattan ne anlar, ne haddine diyecekler. Onlara da böyle düşündüklerinden dolayı hak veririm. Fakat ben İdadi mezunuyum. Bir çok kimselerin sandıkları gibi bir çingene değilim, Manastırlıyım. Ailem tanınmış bir ailedir. Bugün bile Kastomonu'da ve daha bazı yerlerde akrabalarım vardır. Onlar, ben cellat olduğum için bugün benimle münasebette bulunmaktan çekiniyorlar. Benden utanıyorlar. Beni adeta reddetmiş vaziyetteler.

Bugün İzmir'de Tepecik'te, yine kendi ellerimle yaptığım bir kulübede tek başıma yaşıyorum. Hayır yalnız değilim. On iki kedim on iki köpeğim var. Onlarla beraber yaşıyorum. Ben merhametli, çok merhametli bir insanım. Dilleri olmayan ve derüerini söyliyemeyen hayvancıklara çok acırım. Bu kedileri ve köpekleri sokaklardan topladım. En çok sevdiğim gözleri kör bir kedidir. Zavallıyı beş günlük iken sokağa atmışlar. Dünyada ne merhametsiz, ne katı kalbli insanlar var yarabbi! Bunları nasıl sokağa atıyorlar, aç, susuz bir halde karda kıyamette, merhamet dilenen miyavlamalarına ve havlamalarına karşı nasıl lakayt kalabiliyorlar? Bu insanlara çok şaşıyorum.

Böyle bir zavallıya rastladım mı onu hemen alır, evime götürür, diğer arkadaşlarının yanına korum. Yaralı ise yarasını kendi elimle sararım.

Karnını doyururum. Kış ise ona yağmurdan, kardan barınacak bir köşecik bulurum. Ben onları ne kadar sevsem onlar da beni o kadar severler. Daha evin kapısına varır varmaz kokumu alan köpeklerim sevinçle havlamaya başlarlar. Kedilerim de hemen miyavlarlar. Hemen hemen bütün boş vakitlerimi onlarla geçiririm. Sevincimi ve kederimi onlarla paylaşırım. Nafakamı da onlarla paylaşırım. Onlarla beraber karnımı doyurur ve icabında onlarla birlikte aç kalınm.

ben zengin bir insan değilim. Muayyen bir maaşım ve gelirim yoktur. Meselâ Amerika baş celladının ikibin dolar aylığı, hususi köşkü ve otomobili, dört de muavini varmış. Çok rahat bir hayat sürüyormuş ve nihayet yaptığı iş de sadece bir düğmeye basmaktan ibarettir. Elektirik iskemlesine oturan bir idam mahkûmu, vücudundan kuvvetli ceryan geçer geçmez hemen ölür. Onu idam etmenin ne zorluğu, ne de zahmeti vardır. Fransa'da tatbik edilen Giyotinle kafa uçurmak da kolay bir iştir. Baş celladın yaptığı şey, nihayet bir manivelayı harekete geçirmekten ibarettir. Halbuki bir de bana sorun. Bir adam asıncaya kadar tam manasiyle iflahım kesiliyor. Bazen haksız hakaretlere uğradığım oluyor. Sanki onları ölüme mahkûm eden ben imişim gibi bana sayıp sövüyorlar. Bazen içlerinde tekme vuranlar bile oluyor. Meselâ son astığım Adem Çavuş'tan az mı çektim? Çeşme'de yurdumuza iltica eden Yunanlıları öldürürken yaptığı işi zerre kadar düşünmeyen bu adam, ölüm sırası kendisine geldiği zaman canavar kesildi. Onu asıncaya kadar imanım gevredi. Kan ter içinde kaldım. Bazıları da ölümün eşiğinde kendilerini tamamıyla kaybediyorlar. Tam manasiyle bir külçe haline geliyorlar. O zaman cellatlıkla beraber hamallık işi de bize düşüyor. Bununla beraber ölüm karşısında zerrece soğukkanlılığını kaybetmeyenler, hatta ölümle alay edercesine sehpanın altına gidenler ve yağlı ipe gülerek boyun uzatanlar da yok değil. Mesela izmir Suikasdini hazırlayan Ziya Hurşit... Fakat nerede onun gibiler? Vallahi ben Adem Çavuş gibi bir adam asmaktansa, Ziya Hurşit gibi yüz kişiyi asmağa razıyım.

ALTı TÜRKÜ DOĞRAYAN KARA YORGI'NIN TAM 47 DAKIKADA CANıNı ÇıKARDıM

Allah insanları yaratırken alınlarına birer yazı yazmış. İnsanlar ne yapsalar bu kaderlerinden kurtulamıyorlar. Er geç ona boyun eğmeğe mecburdurlar. Mukadderat... Nasıl bir yağlı ipte can vermek kaderin bir cilevsi ise ve hiç kimse kendisini kaderin elinden kurttaramamış ise, Allah benim de alnıma cellat olmayı yazmış.

Manastır'da Hanlarönünde, Faik Paşa camii civarındaki evimizde doğdum. Babam merhum Ahmet Rıfat Efendi idi. Kebapçılık yapardı. Beni bu sanatta yetiştirmek istemedi. Merhum, okumamı, adam olmamı çok istedi. Her vesilede bunu ileri sürer "oğlum oku!" derdi. Oku demek kolay. Fakat ne okumalı? Fakir bir aile idik. Kitap gazete almaya pek gücümüz yetmezdi. Babam böyle ikide bir beni okumağa teşvik ettikçe sorardım: "Ne okuyayım baba, kitap nerede'?" Şu cevabı verirdi: "Ne bulursan oku, yerde yağlı bir kâğıt bulursan onu da oku, ondan da bir fayda görürsün."

Onun zoruyla idadi tahsilimi yaptım. Ve asker oluncaya kadar elime ne geçtiyse okudum. Bende şairlik merakını uyandıran da işte bu okuma oldu. En çok Fuzuli'yi severim. Bir çok beyitleri de hatırımdadır. Ben de kendimce birşeyler yazarım.

Ben ikbalim için olamam kimseye aleti ağraz
Bana lazım mı idi olmak
Aleme cellat lazımsa

Ben celladım ama benim de bir kalbim var. Ben de diğer insanlarla konuşmak, dertleşmek isterim. Ben de onlar gibi düşünürüm, sevnirim, acı duyarım, insanların sevinçlerini va acılarını paylaşacak samimi arkadaşları olması lazımdır. Fakat her insanın malik olduğu bu tabi haktan ben mahrumum. Çünkü ben bir celladım. Vicdanımda kara bir leke gibi bunu taşıyorum.

VATAN VAZİFESİ YAPAN CELLATTAN NEDEN YÜZ ÇEVRİLİR?

Ve şunu hemen söyliyeyim ki, ben cellatlık vazifemi yaparken bir vatan vazifesi yaptığıma kaniim. Ben yaptığım vazifeyi bilerek ve seve seve vatan ve milletimin saadet ve selameti için yaptım. Ancak Osmanlı tarihinin birçok sayfalarını lekeleyen ve meczup olan o ahmak padişahlar hesabına kan dökmedim. Binaenaleyh yaptığım vazife ile her vakit memleket namına gurur duyarım.

Fakat sen gel de bunu insanlara anlat! Cellat olduğumu öğrenir öğrenmez hemen yanımdan kaçıyorlar. Asmış olduğum her insan mutlaka ağır bir suç işlediği için idma mahkûm olmuştur. Bunlar ya başka masumların kanına girmiş, ya memlekete ihanet etmiş, yahutta suikast, isyan gibi

memleket için ağır suçlar işlemiş kimselerdir. Ben ise sadece kanunun hükmünü yerine getiriyorum. Ölüme hak kazanmış bir insanı asıyorum.Buna rağmen onları asarken insanların ölüme hak kazanan kimseye acıdıklarını ve bana karşı da kanun emrini yerine getirdiğim için nefret hissettiklerini anlıyorum.

Benim ne kabahatim, ne suçum var?..

Aksine, ben işimi iyi bildiğim ve ölüme mahkûm olanları çok çabuk ve acı duymadan idam ettiğim için astığım kimselerin bana minnettar olduklarını da biliyorum. Eğer ölüler konuşursa yemin ederim ki sadece İzmir'in işgali sırasında altı masum Türkü satırla doğrayıp öldürdüğü için idama mahkûm edilen kasap Kaba Yorgi müstesna hepsini çok güzel, hiç acı çektimeden asmışınıdır. Çünkü ben istersem, astığını adamın canını beş saniyede, istersem yarım saatte çıkarırını. Kaba Yorgi'ye gelince onu ipte lam 47 dakika canlı canlı sallandırdım...Nihayet müftü efendi "bizim dinimizde eziyet etmek yoktur, kafi" dedi ve şöyle bıçağımı çekip canını çıkarıverdim. Yoksa bana hiç kimse "falan adamın canını şu kadar zamanda çıkar" diye emir ve talimat veremez. Sırf merhametli insan olduğum için ben kendim böyle hareket ederim.

Yine biliyorum ki pek çok kimse: "Cellat Ali de amma saçmaladı. Hiç cellatta merhamet olur mu? diye sözlerime itiraz edecekler. Fakat Allah şahittir. Ulu mahşerde şu İzmirli Kaba Yorgi müstesna, astığım bin bir insanın hiçbirinin benden şikâyetçi olmayacaklarına yemin ederim.

Vakıa birkaç defa ip kopması gibi hadiseler oldu. Fakat yine yemin ederim ki, bunda benim en küçük bir suçum ve kabahatim yoktur. Bu felakete uğrayanlardan biri de, izmir suikast hadisesinde idama mahkûm olan Maliye Nazırı Şükrü Bey oldu. Birincisinde ip koptu, ikincisinde makara yerinden çıkıp düştü. Ancak üçüncü seferinde rahat rahat ölüme kavuştu. Fakat bunda benim ne suçum var?

ASARKEN KIMSEYI İNCİTMEDİM

Size hazır sırası gelmişken tarihteki meslektaşlarımın bir sırrını faş edeyim: Eskiden idama mahkûm edilen bir kimsenin bunu ilahi bir hareket olarak kabul ederler ve idama mahkûm olanın bu cezaya haksız olarak çarptırılmış olduğuna inanırlar ve affederlermiş. Onun için o sıralarda herhangi bir kimse idama mahkûm oldu mu akrabaları celladın evine akın ederlermiş. Kendisine aklın hayalin kabul edemeyeceği paralar vaddederlermiş. Cellat da ipi biri asılınca kopacak şekilde inceltir, liflerini

bıçakla önceden kesermiş. Ve tabi adam asılınca ip koptuğundan vazifesini yapmış olarak bu iş için aldığı paraları afiyetle yermiş. Bu yüzden bir günde zengin olan cellatlar hiç de az değilmiş.

Fakat Cumhuriyet Adliyesi bunu yutar mı hiç? Bize verilen emir adam asmaktır. İp kopacak olursa ihtiyaten yanımda bulunan diğer ipi kullanırını. O da koparsa üçüncü ip de hazırdır. Elime düşen canı çıkmadan canını kurtaramaz. Vazifemi muhakkak yaparım. Şimdiye kadar bin küsur adam astım. Sadece bir kişi elimden sağ kurtuldu. Bunun da mesulü ben değilim. Konya isyanı sırasında Konya Ercğilisindc Çayhanlı Kara Mustafa diye bir eşkiya da yakalanmış ve idama mahkûm edilmişti. Onunla beraber daha pek çok kişiyi asacaktım. Askerler Kara Mustafa'nın ellerini iple bağlamışlar . Sinsim beklerken ne yapmış yapmış, bu ipleri çözmeğe muvaffak olmuş. Sıra kendisine gelince birdenbire ayağa fırladı ve Pomak muhafızlarının arasından kurşun gibi kaçarak halkın arasına kanştı. Askerler peşinden ateş etmek istediler. Fakat onu vuracak yerde birikmiş halktan birçok kişiyi öldürecekleri meydanda idi. Onun için ateş etmediler. Kara Mustafa da bundan istifade ederek kaçtı. Ben, hükümetin eli uzundur onu nasıl olsa yakalar ve bana teslim eder diyordum. Ama azılı eşkiyayı yakalamak mümkün olmadı. Dağları çok iyi bilen Çayhanlı gizlenmesini bildi. On gün sonra ise İskenderun yoluyla Suriye'ye geçmiş olduğunu duyduk.

Bir de Menemen'de isyan bayrağını açarak Kubilay adındaki Türk zabitini kesenlerden Hüseyin adlı biri ipini çözerek kaçmaya muvaffak oldu. Fakat bu azılı adam dokuz gün dağlarda dolaştıktan sonra tekrar yakalandı. Onu bana teslim ettikleri zaman , yorgunluktan kelimenin tam manasiyle bitkin bir halde bulunuyordu. Kim bilir kaç gün uyku yüzü görmemiş ki yakalanır yakalanmaz uyumaya başlamış. İdam sehpasının altına geldiği zaman hâlâ uyuyuordu. Uyandırmak için onbeş dakika uğraştım. Bir türlü uyanmıyordu. Nihayet başına bir kova su dökünce gözlerini araladı "Bırakın da uyuyayım be" diye söylendi. "Hiç merak etme dedim,öyle bir uykuya başlayacaksın ki kıyamete kadar kendine gelmeyeceksin!" Onu asarken hâlâ uyuyor gibiydi. Boynuna ipi geçirir geçirmez , hemen başını sol omzuna dayayıp horlamaya başladı. On saniye sonra ise artık ebedi uykusunu uyuyordu.

İşte bütün meslek hayatımda bu iki hadiseden başka bir firar hadisesi olmadı. Bunlarda da benim bir ihmalim veya suçum olmadığı meydanda. Fakat işimi bu kadar iyi yaptığım halde, bugün ne mükafat görüyorum, ne bir maaşım, ne bir gelirim var. Amerikadan, İngilizlerden vazgeçtik

Bulgaristan'ın bile bugün tekaüt hakkı mevcut maaşlı iki celladı var. Bu hususta Bulgaristan kadar bile olamadık. Halbuki şunu kati olarak iddia ederim ki yer yüzünde benim kadar çok adam asmış, bu işi benim kadar iyi bilen tek bir cellat yoktur.

NASIL CELLAT OLDUM

Size kaderin beni bu mesleğe nasıl atmış olduğunu anlatayım. Bundan tam 31 sene evvel, bugün 62 yaşında olduğuma göre, 31 yaşında genç bir askerdim. Daha ilk gençlik anlarımdan itibaren asker olmuş, hemen her cephede savaşmıştım. Balkan Harbini, Umumi Harp takip etmiş ondan sonra da istiklal Harbi patlamıştı. Hemen kaydedeyim ki, istiklal Harbine de başından itibaren iştirak etmiş ve memleket kurtuluncaya kadar savaşmıştım.

Ufak tefek bir adamdım ama, çakı gibiydim. Silah arkadaşlarım ateş altında nasıl döğüştüğümü çok iyi bilirler. Attığım kurşun boşa gitmezdi. Daima en ön hatlarda yer alırdım. Beni, acarlığım yüzünden olacak, meşhur Kuvayı Tedibiye kumandanı Arif Bey'in yanına vermişlerdi. Vazifemiz Ankara civarında türeyen eşkiyayı takipti. Merkezimiz de Nallıhan'dı. Vazifemiz çok ağırdı. Memleket bir çok yabancı ordu tarafından işgal edilmişti. Bir taraftan bu ordular Ankara'ya doğru yürüyorlar. Bir taraftan da inzibatsızlıktan istifade eden nice haydutlar hemen hemen yurdun her tarafında faaliyet gösteriyorlardı. Bunlarla Allahın günü çarpışmak kolay iş değildi.

Meğer bizim müfrezede bulunan bir jandarma mülazimi de gizliden gizliye bazı eşkiyalarla işbirliği yapıyormuş. Hiç böyle bir ihanet cezasız kalır mı'? Nihayet mesele anlaşılmış ve bu genç mülazim üç haydut arka daşiyle birlikte yakalanmıştı. Gündüz külahlı gece de silahlı gezen mülazim tabi üç haydut arkadaşiyle birlikte idama mahkûm oldu.

Arif Bey askere ibret olsun diye haydutlardan ikisini herkesin gözöniin de makinalı tüfekle tarattı. Diğer ikisi de asılmak suretiyle cehennemi boylayacaklardı. Mülazim asılmak istemediğinden kendisini de kurşuna dizilmeleri için yalvarmış yakarmış. Fakat kendisine şu cevap verilmiş: "Sen asker hem de mülazim olduğun halde vatana ihanet ettin. Haydutlarla işbirliği yaptın. Onun için cezan çok ağırdır. Bu kadar hain bir insanı asker saymak ve kurşuna dizmek olmaz.. Asılacaksın!"

VAZİFE UĞRUNA BU İŞE BAŞLADIM

Müfreze kumandanımız rahmetli Mustafa Efendi vardı. İdam hükmünün yerine getirilmesi işi de kendisine verilmişti. Bizi çağırdı. Hepimizi Nallıhan hükümet konağı altında topladı ve şu sözleri söyledi:

"Arkadaşlar biliyorsunuz ki idama mahkûm edilmiş iki kişi var. Bunlardan biri uzun zamandanberi aramızda bulunmuş bir mülazimdir. Bu alçak askerlik şerefini, vatan sevgisini çiğneyerek eşkiyalarla bir olmuş, birçok masum insanı öldürmüş ve soymuştur. Kendisi ve çetenin elebaşlığını yapan haydut idama mahkûm edilmişlerdir. Bunları asmak vazifesi bana verilmiştir. Şimdi size soruyorum. Bu hainleri hanginiz asmak istersiniz? Bu işi yaparken bir vatan vazifesi yapmış olacaksınız. Yurdumuza taarruz eden bir düşmanı öldürmekle, içimizde bize ihanet eden bir haini öldürmek arasında hiçbir fark yoktur. Bu işi yapmak isteyen parmağını kaldırsın !"

Sağa, sola baktım. Arkadaşların hiç birinde bir hareket yoktu. Birden dayanılmaz bir his duydum içimde. Bu işi ben yapacaktım. Ben yapmak istiyordum. Hemen parmağımı kaldırdım.

Mustafa Efendi benden başka kimsede bir hareket görmeyince "Gel" diye beni çağırdı. "Gösterdiğin bu cesaretten dolayı seni tebrik ederim. 1 Esat çavuşu kumandan Arif Beyin yanına git!" dedi.

Arif Bey, Deli Arif Bey namıyla maruf yaman bir kumandandı. Herkes kendisinden tirtir titrerdi. Nizama, kanuna ehemmiyet vermeyen Arif Bey, birine kızdı mı tabancasını çektiği gibi vururdu. Üstelik hükümetin de emrini dinlemez, Ankara'ya da kafa tutardı. Bunun cezasını da sonra haya lile ödedi ya... Bunu da sonra anlatırım. Uzatmayalım Esat çavuşla birlikte Arif Bey'in yanına gittik. Çavuş cellatlık vazifesini benim yapacağımı söyledi. Arif Bey beni şöyle tepeden tırnağa bir süzdü: "Nerelisin?" dedi."Manasürlıyım" dedim ve künyemi söyledim. Beni hâlâ süzmekte devam ediyordu. Belki de boyumun biraz kısa oluşu onu tereddüte sevke diyordu. Mülazim değil ama, onunla birlikte idam edilecek olan eşkiya ızbandut gibi birşeydi. En az ikim kadar vardı. Belki de içinden benim bu işi yapamıyacağıma hükmetmiş olacaktı ki: "Bu işi yapabilecek misin oğlum?" diye sordu. Kendisine aynen şu cevabı verdim:"Ha cephede vatanın harim ismetine ayak atan bir düşmanı tepelemişim, ha bir vatan hainini. Vatanına ihanet eden bir alçağı da idam edersem, devlet ve milletime görmüş olacağım ufacık bir hizmeti kendimce şeref telakki ederim."

Benim bu sözlerim Arif Bey'in hoşuna gitti: "Görüyorum ki üzerine

aldığın vazifeyi yapabilecek kabiliyettesin. Haydi bakayım göreyim seni! Şu hainlere layık oldukları cezayı ver.. Yalnız eşkiyayı asarken çok dikkat et. Pek azılı bir hayduttur, tam on sekiz cinayeti var. Onsekiz masumu öldürmüştür." Siz hiç merak etmeyin beyim, elimden sağ kurtulmasına imkân yoktur dedim. O da "haydi göster kendini" dedi.

Deli Arif Bey gibi bir kumandanın beni bu suretle teşvik etmesi, cesaretimi çok arttırmıştı. Vazifemi tam olarak yapmağa karar verdim. Evvela bunları nereye asacağımı düşündüm. Nallıhan hükümet konağı önünde iki ağacı münasip buldum. Ayrıca sehpa kurmağa falan ihtiyaç yoktu. Bundan sonra sıra ipleri hazırlamağa gelmişti. Bu hususta o zaman hiç ihtisasım yoktu. Yalnız idam mahkûmlarının yağlı iplerle asıldığını biliyordum.

Hazır sırası gelmişken size cellat ipleri hakkında malûmat vereyim. Bizim meslekte kullanılacak iplerin ne fazla kalın, ne de fazla ince olması ve çok sağlam bulunması lazımdır. Bu iş için en münasip olan dört sicimden örülmüş iplerdir. Bu ipleri adi sabunla adam akıllı sabunlamak lazımdır. Sabun liflerin arasını iyice doldurur ve ip pırıl pırıl olur. Hem ilmiği iyi ve çabuk kayar, hem de sabunlanmış ip, adi ipe nazaran çok daha sağlam olur.

Bu iş de pek kolay değildir ve bir cellat ipini mükemmel bir şekilde hazırlamak için harcanan gayret, bir adamı asmaktan çok daha fazladır, ipi hazırlamak için iki saat uğraşmak lazımdır. Halbuki birini asmak bir dakikalık iştir.

Bir de halk arasında cellat iplerinin bir hassası vardır ki pek meşhurdur. Birini astıktan sonra bu yağlı ip çok kuvvetli bir hassa kazanır. İlacı bulunmayan sara illetine bu ipin bir parçası birebir gelir. Bu ipten dört parmak kadarı, yüz hekimin iyileştiremediği hastayı çabucak iyi eder. Bunun için dört sicimi birer birer sökülür. Bir parçası kırmızı atlas bir keseye konarak saralının koltuğu altına konur. Diğer üç parçası da yakılır ve hasla bunun dumanı ile tütsülenir. Onun için idamdan sonra ipten bir parça elde etmek için cellada baş vuranların haddi hesabı yoktur. Öyle çingeneler bilirim ki, dört parmak sabunlu ipi beşer, onar liraya satmışlar, dünyanın parasını almışlardır. Halbuki ben ömrümde bu iş için kimseden on para almış değilimdir. Yağlı iplerimi kendim parça parça keser ve ihtiyaç sahiplerine bunları bedavadan veririm. Para yerine sevap kazanmayı her zaman tercih ettim ve her zaman da tercih ederim.

Hikâyemize gelelim. Ben mülazimle eşkiyayı asacağım ağaçlan ve dallarını seçtikten sonra hemen bir ip aldım ve bunu sabunlamağa başla

dım. Esat Çavuş benim sadece bir tek ip hazırlamakta olduğumu görünce bunu manasını anlayamadı. "Ali Efendi" dedi, "bir kişi değil iki kişi asacaksın." Halbuki sen sadece bir tek ip hazırlıyorsun." başımı salladım "Sen işine bak çavuş, ben ne yaptığımı biliyorum" dedim. Esat Çavuş ses çıkarmadı. Çünkü ben bir nefer, o ise koca bir çavuş olduğu halde benim emrimde bulunuyordu. Ben ne dersem, ne emir etsem yapmağa mecburdu.

ipin sabunlanması sona ermişti. Bundan sonra bir tarafına güzel ve sağlam bir ilmik yaptım, ilmiğin nasıl işlediğini anlamak için koluma takıp öbür ucunu çektim. İlmik yağlı ip üzerinde hemen kayıp kolumu sıktı. Sonra da bir defa daha sağlamlığını tecrübe ettim. Ip bir kişiyi değil iki kişiyi bile çekecek kadar sağlamdı. Ondan sonra artık bunu yerine asmak işi kalıyordu. Tasarladığım kalın dallardan birine ipin öbür ucunu sağlamca sarıp bağladım. Aynı zamanda mahkûmu astıktan sonra ayakla-nın yere değmemesi için ilmiğe münasip bir de irtifa verdim.

Ondan sonra Esat Çavuş'a döndüm "Hadi çavuş dedim, işimizi yapalım". Esat Çavuş sadece bir ip hazırlanmış olmasının sebebini bir türlü anlıyamıyordu. Ben de düşüncemi mahsustan ona söylemek istemiyordum. Bir defa daha "fakat öbürünü nereye asacaksın? Öbür mahkûm ne olacak?" diye sordu. Sesime bir yüzbaşı edası verdim "Sen emrime itat et! Senin vazifen bana itattir. Üst tarafına karışma" diye azarladım. Zavallı Esat Çavuş yine sustu. Yanımıza kafi miktarda inzibat kuvveti alarak doğruca mahkûmların mahpus bulundukları yere gittik. Önce mülazimi çağırttık. Dışarı çıkarken ellerine kelepçeyi geçirmişlerdi. Hapishane müdürü ona vaziyeti anlattı: "Yapmış olduğun suçu ve idama mahkûm edilmiş olduğunu biliyorsun, idam vakti gelmiştir. Bir vasiyetin varsa söyle!" dedi. Mülazimin rengi bembeyaz olmuştu. Büyük bir heyecana kapılmıştı. Fakat kendisine hakim oldu "beni kurşuna dizmelerini istemiştim, bu arzum kabul edildi mi?" diye sordu. "Hayır işlemiş olduğun suç itibariyle asılacaksın" cevabını hnca, "Asılacak mıyım, beni asacaksınız demek" diye kekeledi. Heyecandan sık sık nefes alıyordu. Alnında bir anda bir ter dizisi belirdi. Büyük bir ıstırap içinde olduğu belli idi. Şu anda yapmış olduğu fenalıktan, işlediği cinayetlerden dolayı sonsuz bir pişmanlık içinde bulunduğu meydanda idi. Fakat atalarımız ne doğru söylemişler. Son pişmanlık fayda verir mi idi hiç?

Onlar böyle konuşurlarken ben de asacağım adamı dikkatle gözden geçiriyordum. Soğukkanlılığımı muhafaza etmekle beraber, kuvetli bir heyacan duyduğumu itiraf etmekten çekinmem. Ne de olsa meslekte acemi idim! Mülazim biraz kendisini toparladıktan sonra "Beni kim asacak" diye sordu. Müdür boş bulunup beni gösterdi, "Ali asacak." Dönüp bana baktı. Göz göze geldik. Mülazımın gözleri ateş gibi yanıyordu. Bir şey söylemek istedi sonra vazgeçti. Bu sırada yanına hoca yaklaştı. Dini nasihatler vermeye başladı. Fakat mülazimin artık bir şey dinledği yoktu', "Haydi yeter, asacaksamz asın!" dedi.

Beş dakika sonra yağlı ipin altında bulunuyordu. Koluna girerek onu masanın üstüne çıkardım. Yağlı ipi boynuna geçirdim, ilmiği boynunun sol tarafına getirdikten sonra artık masaya bir tekme atmaktan başka bir işim kalmamıştı. Mülazim gözlerini yummuştu. Feci akıbetini bekliyor, bir şeyler mırıldanıyordu. Ben de adam akıllı heyecanlanmıştım. Kalbim küt küt atıyordu. Alnımı ter kaplamıştı. Bu işi üzerime almış olduğumdan dolayı pişman olmuştum ama, iş işten geçmişti. Ne olursa olsun diye masaya bir tekme attım. Masanın devrilmesiyle beraber mülazimin vücudu sallanmağa başladı. Bir iki defa döndü, sonra durdu. Ben hâlâ heyecan içinde idim. işin ne zaman biteceğini bilmiyordum. Daha ne yapmam lazım geldiği hakkında bir fikrim yoktu. Öyle şaşkın şaşkın dururken Esat, Çavuş'un sesi duyudu "Haydi Ali, sıra öbüründe. Fakat nereye asacaksın onu? Bu tamam." Ancak bu sesler beni kendime getirdi. Başımı kaldırıp baktım. Mülazim uyur gibi hareketsiz duruyordu. Öldüğü hiç belli değildi."Tamam mı, öldü mü?" diye sordum."Çoktan" diye cevap verdi. O zaman yaklaştım. Elimle ayaklarını tuttum, taş gibi idi. Hâlâ kelepçede bulunan elleri de soğumuş, nabzı ilan durmuştu. Büyük bir şaşkınlık içinde idim. Bir adamın bu kadar kısa bir zamanda öleceği aklımdan bile geçmemişti.

Esat Çavuş kelepçeleri sökerken, "Doğrusu usta imisin. Ben çok idamlarda bulundum. Bu kadar güzel adam asan çingene görmedim. Halbuki sen çingene de değilsin. Fakat öbürü ne olacak?" Artık kendimi toplamıştım. Madem ki bu işe bir defa girmiştim, sonuna kadar gitmek lazımdı. Karşı ağaçtaki dalı gösterdim, "öbürünü de buraya asacağız." "Ip nerede?" "Onu yağlı iple asmak olmaz. Tam on sekiz cinayeti varmış. Diğer haydutlara da bir misal vermek lazım. Git bana bir mekkare yuları bul!" Esat Çavuş şaşırmıştı. Aptal aptal yüzüme bakıyordu. Sordu "mekkare

yuları mı dedin?" "Evet, çabuk ol bir haydut, bir eşkiya ancak mekkare yularında can vermelidi."

Buna itiraz etmedi, itiraz da edemezdi zaten. Gitti az sonra bir mekkare yuları ile geldi. Çabucak bir ucunu ilmikledim ve yuları ağacın dalına astım. Ondan sonra tekrar hapishaneye gittik. Gadiyanlar ve askerler biraz telaşlı idiler. Çünkü bunlar eşkiyanın çok azılı olduğunu biliyorlardı. Nitekim kendisini dışarı çıkarıp da bileklerine kelepçeyi geçirinceye kadar akla karayı seçtiler. Eşkiya başına gelecek şeyi anladığından pek şiddetli bir mukavemet göstermiş, askerleri, gardiyanları tekmeleyip durmuştu. Çok da ağır küfürler savuruyordu. Onu sürükleye sürükleye hapishane müdürünün odasına götürdüğümüz zaman hapishane müdürünün hükmü kendisine tebliğ etmesini beklemeden yeniden küfürlere başladı. Son dini telkin vermek için yanına gelen hocaya öyle bir tekme indirdi ki, zavallı hoca iki kat olup yere kapandı. Hapishane müdürü kızmıştı. Bana döndü "Haydi oğlum Ali, as şu haydattı" dedi. Eşkiya kendisini benim asacğımı anlayınca bana şöyle bir baktı. Dişlerini gıcırdattı. Çok aığır bir küfür savurdu. Kelepçelerini koparmak için müthiş bir kuvvetle zorladı. Şu anda demir kelepçeleri kırabilse, belki de bir yumrukta beni öbür dünyaya gönderecekti. Ben de kızmıştım, "Biraz sonra öleceksin, hiç olmazsa ölüme giderken adam gibi hareket et" dedim. Bu nasihate ikinci bir küfürle mukabele etti. O zaman Esat Çavuş'a döndüm. "Hadi Esat Çavuş dedim, getirin şunu ipin altına!"

EŞKIYAYI KATIR YULARIYLA ASTIM

Eşkiya beyhude yere çırpınıp duruyor, kurtulmak için ümıısiz gayretler sarf ediyordu. Fakat kurtulabilir miydi hiç? Dört kişi kendisini karga tulumba edip asılı duran yuların altına kadar götürdük. Eşkiya karşı tarafta suç ortağının asılı halini görünce duraladı. İlk defa olarak gözlerinde korkunun ışıklan belirdi, "Onu astınız demek" diye mırıldandı. "Evet şimdi sıra senin!"

Azılı eşkiyanın bu korkusu ve şaşkınlığı ancak birkaç saniye sürdü. Sonra yeniden çırpınmağa, bağırıp çağırmağa başladı. O zaman kendisine şu sözleri söyledim: "Eğer doğru durmazsan, bu şekilde hoyratlık etmekte devam edersen daha çok zararlı çıkarsın. Mukadderatına boyun eğ. Sakin ol. Bu kadar insanın kanına girdin. Bu kadar insanı öldürdün. Masumların kanına girdin. Bunları yaparken günün birinde bunun hesabını vereceğini hiç düşünmedin mi? Şimdi eğer böyle hoyratlık etmekte devam edersens

seni iyi asmayacağım. İlmik iyi sıkışmayacak ve ip üzerinde çok acı ve zahmet çekeceksin. Rahat rahat ölemeyeceksin!" Bu sözlerim hemen . tesirini gösterdi. Ve haydut çırpınmaktan vazgeçti. Gözlerini havaya kaldırıp ipe baktı:"Beni buraya mı asacaksın be? Bu ne biçim ip? İp değil mekkare yuları. Beni asacak başka ip bulamadınız mı?" dedi. "Canım bunun ne ehemmiyeti var? Yular olmuş, olmamış. Ip değil mi, haydi, çık bakalım şu masaya" dedim.

Hâlâ tereddüt ediyordu. Bir koluna ben girdim. Öbür koluna Esat Çavuş girdi. Haydutu masanın üzerine çıkardık. Fakat o ölüme bu kadar yakın olduğunu anlar anlamaz yeniden huysuzlandı. Hepimize sövdü. Kendisini masanın üzerinden yere atmağa hazırlanıyordu ki, ilmiği hemen boynuna geçiriverdim. Kendim de masadan atladım. Masa dengesini kaybettiğinden devrildi ve haydut yuların üzerinde asılı kaldı. Çırpındıkça ilmiş sıkışıyor, eşkiyanın ayakları yere yaklaşıyordu. Ip de fena gerilmişti. Çatırdıyordu. Kopacak diye çok korktum. Koca azgın kalırları zapteden ip bu azılı eşkıyaya dayanmıyacak mıydı? Çok şükür korktuğum başıma gelmedi. Ip kopmadı.

Fakat eşkiya bir türlü can veremiyordu. İlmik iyice sıkışmış olmıya caktı ki, hırıltıları hâlâ duyuluyor, koca vücudu bir sağa bir sola dönüp duruyordu. Biz etrafında halka olmuş, onun da bir an evvel ölmesjni bekliyorduk. Yavaş yavaş halk toplanıyor, layık oldukları cezaları bulan bu iki günahkarı seyrediyorlardı. Eşkiyayı asalı on dakika olduğu halde bir türlü can vermemesi üzerine Esat Çavuş:"Bu ölmüyor Ali dedi ne yapacaksan yap!" Dedim ya daha mesleğimin çok acemesi idim. Onun için ne yapacağımı bilmiyordum, "ne yapayım" diye sorunca Esat Çavuş şu cevabı verdi "Bu gibi hadiselerde cellatlar adamın beline yahut da bacaklarına asılıp çekerler, sen de öyle yap!" Eşkiyanın çırpıntısı biraz yavaşlamış olmakla beraber hâlâ de vam ediyordu. Fakat ben ipin sağlamlığından şüpheli idim. Üstelik ben de asılacak olsam ip büsbütün de kopabilirdi. Esat Çavuşa "Ya ip koparsa" diye korkumu söyledim. "Çocuksun dedi, mekkare ipi öyle çabuk kopar mı? Üçümüzü birden çeker." Bunun üzerine eşkiyaya yaklaştım. İki bacağına birden yapıştım. Ve kuvvetle aşağıya doğru çektim. Eşkiyanın kafasından "çat" diye bir ses duyuldu. Ceset dön parmak kadar düştü ve birden hareketsiz kaldı. Ölmüş olduğunu anladım.

BOYUNDAN ÇAT DİYE BÎR SES GELİR

O zaman bu sesin nereden çıktığını anlamamıştım. Neden sonra bunun amudu fıkiirir.in kopması neticesinde duyulduğunu öğrendim. Esasen ölümü temin eden şey de budur. Asılan bir insanın nefesi kesilmekle beraber, ensesindeki amudu fıkaride kopar ve boyun uzar. İpte birkaç saat kalan adamın boynu şöyle böyle bir karış kadar uzar.

Bu suretle eşkiya cezasını tam olarak bulmuş ve geberinciye kadar on beş dakika sallanıp eziyet çekmişti. Bu da Allanın bir takdiri. Artık işimi bitirmiştim. Üzerime aldığım cellatlık vazifesini muvaffakiyetle sona erdirmiş bulunuyordum. İlk iş olarak elimi yüzümü yıkadım. Ve doğruca müfreze kumandanımız rahmetli Mustafa Efendi'nin yanına gittim. Mustafa Efendi heyecanla neticeyi bekliyordu.Beni görünce heyecanla sordu:"01du mu Ali? İkisini de astın mı?" "Oldu, ikisini de astım" dedim. "Nasıl oldu?" dedi. Bunun üzerine müfreze kumandanına iki vatan haininı ne şekilde asmış olduğumu tafsilatiyle anlattım. Sözlerimi bitirince: "İşte vatan hainlerinin akibeti budur" dedi. Sen bunu yapmakla emin ol ki, bir vatan vazifesi yaptın. Gel de alnından öpeyim." Omuzlarımdan tuttu ve alnımdan öptü. Ve şu sözleri ilave etti:"Birçok insan cellatlığı adi bir meslek addeder. Fakat bu da bir vazifedir. Kanun nasıl bir insanı idama mahkûm ederse, bu kanun emrini yerine getirmek de yine bir kanun işidir. Ve bu kanun işini yapmak bir şerefsizlik değildir. Sana çok teşekkür ederim oğlum Ali!" Mustafa Efendi bu sözlerle de kalmadı. Orada hzır bulunan nöbetçi emininie hitap ederek "Git bavulu aç. Orada kısa saplı bir tabanca var. Getir onu" dedi. Bölük emini tabancayı getirdi. Sonra rahmetli Mustafa Efendi bunu bana uzattı: "Oğlum Ali, al bu tabancayı, sana hediyem olsun!" dedi ve tabancayı bana verdi. Bu tabancayı Harekâtı milliyenin sonuna kadar kullandım.

Bizim kumandan Arif Bey'in deliliğinden sonra da bunun cezasını çok ağır biçimde çektiğinden bahsetmiştim. Bu bahsi kapatırken onun başına gelen hadiseyi de kısaca anlatayım.

Arif Bey, o zamanki kargaşadan istifade ederek cürretini pek ziyade arttırmış bulunuyordu. Hemen her gün kızdığı bir kimseyi tabancasını çekip vuruyordu. Merkezden verilen emirleri de dinlemiyor, kendi kendine iş görüyordu. Hatta Çarşamba taraflarında bir köyü de baştan başa yaktırmış ve halkını katletmişti. O sıralarda Anzavur Harekâtı başlamış bulunduğundan bu köy halkının Anzavurla teşvik i mesai ettiği zannına kapıldığı için bu merhametsiz emri vermişti. Şikayetler gittikçe artıyor ve merkezden kendine ihtar üzerine ihtar geliyordu.

Fakat Arif Beyin bu ihtarlara filan kulak astığı yoktu. Fırka kumandanına verdiği cevaplar da çok ağırdı. Yani Aif Bey etrafındaki askerlere güvenerek bir nevi diktatörlük kurmuş bulunuyor ve cürretini de gitgide arttırıyordu. Maiyetinde olan bizler bile kendisinden tirtir titriyorduk. Artık halkın çektiği korkuyu tasavvur edin.

Bu sıralarda memleketin malûm sıkıntılı durumu neticesinde bir ay maaşlar da gecikti. Arif Bey bunun üzerine geçiyor telgrafın başına. Fırka kumandanına şöyle bir telgraf çekiyor. "Paralan hemen gönderin. Eğer maaşlar derhal gelmezse, ben oraya gelmesini ve parayı almasını pek güzel bilirim."

Bu cürretkârane telgraf artık zihinlerde en ufak bir tereddüt bırakmıyor ve Arif Bey hükümete karşı isyan etmiş addediliyor. Fakat böyle bir azılı kumandanın tevkifi ve divan ı aliye sevkedilmesine o sıralarda imkân görülemiyor. Arif Beyin kendisini tevkif etmek üzere gelecek olan adamları mutlaka öldüreceği meydanda. Vaziyetin şuyu bulması da istenmiyor. Ve Arif Beyi ortadan kaldırmak işinin gizlice yapılması kararlaştırılıyor.

Fırka kumandanı bir yolunu bulup bizim müfreze arkadaşlarından Elmas Pehlivan'ı çağırtıyor. Ona evvela aldığı vazifeyi asla ifşa etmiyeceğine yemin ettiriyor. Sonra da divan ı harbin yazılı emrini gösteriyor. Bu emirde Arif Bey'in itatsizliğini bir isyan derecesine çıkardığı, kendisinin resmen asi addedildiği, bu itibarla idama mahkûm olduğunu, bu emrin yerine getirilmesi işinin fırka kumandanına verildiği yazılı imiş. Fırka kumandanı emri Elmas Pehlivan'a okuduktan sonra: "Sen memleketini seven mert bir insansın. Gücün kuvvetin de yerinde. Bu işi sen yapacaksın. Sana her türlü salahiyeti veiyorum. En kısa zamanda Arif Bey'i öldüreceksin" diyor. Ayrıca da Elmas Pehlivan'a bu hususta kendi imzasını ve mührünü ihtiva eden bir kâğıt veriyor.

Elmas Pehlivan hakikaten adı üstünde çok kuvvetli ve iri bir arkadaşımızdı. Askere gelmeden evvel pehlivanlık yapmış. Başaltına kadar yükselmiş. Tuttuğunu koparır, cesur, gözüpek bir insandı. Devletin kendisinden beklediği bu mühim hizmeti de yerine getirmeye karar veriyor. Ve fırka kumandanının yanından yine kimseye görünmeden bizim karargâha dönüyor. Elmas Pehlivan birkaç gün fırsat kolluyorsa da bir türlü bir fırsat bulamıyor ve bu emri yerine getirmenin hiç de kolay olmadığını anlıyor. Kaymakam Arif Bey de esasen kuşkudadır. Fırka kumandanlığının birden bire kendisiyle her türlü teması kesmesinden de şüpelenmiştir. Etrafına ancak en ziyade itimat ettiği adamları sokmaktadır. Bu itimat ettiği damların da biri berber, biri saraç olmak üzere iki kişi idi. Deli Arif Bey

Afyonlu olduğundan bunların da Afyonlu olmaları kendisinde itimat hissi uyandırmıştı.. Arif Bey uyurken bile çadırında sıra ile bu saraç ve berber sabah kadar nöbet beklerdi. Ayrıca Arif Bey'in yastığının altında da daima dolu bir tabanca dururdu. Kendisi son derece nişancı ve vurucu olduğundan her hangi bir tehlike anında bir defa tabancasına davrandı mı, karşısındakilerin çekeceği vardı.

Elmas Pehlivan, Arif Bey'in ancak uyurken vurulabileceğini anladığından bu işi kendisinin değil, uyurken kaymakamı bekleyen adamlarından birinin yapabileceğine hükmediyor. Bu hükümle akadaş olduğu saracı ibr kenara çağırıyor. Ona fırka kumandanlığına davet edilişini ve orada kendisine verilen emri aynen söyledikten sonra diyor ki:"Kaymakam Arif Bey sana çok itimat eden bir kimsedir. Hatta kendisi uyurken sana başu cunda nöbet bekletiyor. Ben kendisine yaklaşmak fırsatını bulamadım. Bulabileceğim de şüphelidir. Halbuki sen bu işi çok kolay yapabilirsin. Arif Bey hükümete isyan etmiştir. Burada kanunsuz olarak ötekini berikini öldürmektedir. Öldürdüğü adamlar arsında iki de asker var. Bu iki zavallı arkadaşımızın ne günahı vardı. Anaları onları buraya düşmanla harp etsin şehit olsun diye göndermiş oldukları halde, Kaymakam Arif Bey, hiçbir günahları olmayan bu iki arkadaşımızı tabancası ile alçakça vurdu. Katletti. Bu cinayet değil midir? Hem eğer onu en kısa bir zamanda öldürmeyecek olursak hükümet üzerimize kuvvet sevkedecek. Arif Beyi öldürdükten sonra en yakın adamı sen olduğun için, sen de aynı cezaya çarptırılmaktan kurtulamayaksın."

Saraç önce tereddüt ediyor, korkuyor. Hakkı da yok değil. Çünkü bu bir oyun da, hile de olbilir. Belki de kaymakam, Elmas Pehlivan vasıtasiyle kendisini tecrübe ediyordur. Onun için evvela tereddüt ediyor ve "elinde bu hususta yazılı bir emir var mı?" diye soruyor. Fakat Elmas Pehlivanın imzalı mühürlü kağıdını görünce, artık tereddüte yer kalmıyor. Pehlivan biraz daha ısrar edince de razı oluyor. O zaman Elmas Pehlivan kendisine içinde üç tane dumdum kurşunu bulunan bir tabanca veriyor: "Arif Bey uyurken başında nöbet bekliyecek değil misin? işte o sırada başına bir kurşun sıkarsın, olur biter. Bunu yaptığın takdirde fırkadan mükafat da göreceksin" diyor.

Biz tabii birşey bilmiyorduk. O gece nöbet sırası bize gelmiş olduğundan birkaç arkadaşla birlikte, Çamlıkta nöbet bekliyorduk. Bu Çamlık denilen yer karargâhın bir hayli uzağında idi. Hiç unutmam hafif hafif yağmur çiseliyordu. Tesadüfe bakın ki, biz de arkadaşlarla beraber Arif Bey'i çekiştirip duruyorduk. Vaziyeti hiçte parlak görmüyorduk. Arif

Bey'in Fırka ile ihtilafa düştüğünü de biliyorduk. Deli Arif Bey son günlerde büsbütün sıvanadan çıkmış bulunuyordu. En ufak bir hadiseye karışıyor, en ağır cezaları vermekte tereddüt etmiyordu. Hani, hiç birimiz hayatımızdan emin değildik. Her an Arif Bey'in kızgm bir anında karşısına çıkmaktan ve bir kurşunla öbür dünyayı boylamaktan endişe ediyorduk. Biz buraya memleket için döğüşmek, Anadolu'ya dolan düşmanları yurdumuzdan atmak için toplanmıştık. Fakat bu gaye artık unutulmuş gibi idi. Canımızın derdine düşmüştük. Bazı arkadaşlar bu halde yaşamaktansa, silahlarını bırakıp kaçmaktan bahsediyorlardı. Ve şüphesiz öyle düşünmekte çok haklı idiler.

işte tam böyle dertleşirken, birden karargâhtan bir silah sesi duyuldu. Hemen birşey olduğunu anladık. Aklımıza ilk gelen şey de tabbi Arif Bey'in yeni bir cana kıymış olması idi. Ben arkadaşlarıma; "siz bizi burada bekleyin. Ben karargâha kadar gideyim. Ne olduğunu öğreneyim. Size haber getireyim" dedim, karargâha vardığım zaman ortalık ana baba gününe dönmüştü. Arif Beyin yattığı çadırın etrafına büyük bir kalabalık birikmişti. Herkes heyecan içinde idi. ilk rastladığım askere "Biri mi vuruldu" diye sordum. "Evet dedi, Kaymakam Arif Bey'i öldürdüler." Bu haber üzerine derhal çadıra daldım, içerisi aydınlatılmıştı. Arif Bey portatif karyolasının üstünde sırtüstü yatıyordu. Kafatası olduğu gibi uçmuş,yalnız alt çenesinin dişleri görünüyordu. Yakından kafasına sıkılan dumdum kurşunu asi kaymakamı bir anda öbür dünyaya göndermişti.

Hemen geri dönüp haberi arkadaşlarıma ulaştırdım. Arif Bey'in bu şekilde öldürülmüş olması bütün arkadaşları sevinç içinde bırakmıştı. Çok şükür bir zalimden kurtulmuş bulunuyorduk.

Bütün bu hadiselerin nasıl cereyan ettiğini, Elmas Pehlivan'ın Fırka kumandanı ile mülakatını, bu vazifenin saraca verilmiş olduğunu ve Arif Bey'i de itimat ettiği saracın vurduğunu hep ertesi gün tafsilatiyle öğrendik.

DINDAR BIR ADAMDıM
ALLAH RıZASı IÇIN ADAM ASTıM

Bilmim ki yukarıda aynı zamanda çok dindar bir adam olduğumu da kaydetmiş miydim? Ağzıma içki koymam. Namazıma, orucuma sadıkım. Kur'an ı Kerim tilavet etmeyi de çok severim. Hatta bir ara hıfza da çalıştım. Tam yetmişbeş defa hatim indirdim. Hafız olmam için üç hatmim kalmıştı.

Şunu bunu asarken de hiçbir vakit peşinen bir ücret, büyük bir para istememişimdir. Hatta bazı idamlardan sonra beş para bile almadım. Bu işi Allah rızası için yaptım.Para kazanmak için değil.

Üstelik ip parasının, sabun parasının benden gittiği de olmuştur.

Yalnız bu kadar da değil, mesela izmir suikasti faillerinden on üçünü asarken, o gün satın almış olduğum yepyeni şapkamı, ceketimi de cüzdanımla beraber kaybettim.

Birkaç saat içinde on üç kişi astım. Hem bunların hepsi çok tanınmış kimselerdi. Hatta bazı kimseler onların kolayca ölüme razı olmayacaklarını da söylemişlerdi. Bunlar izmir'de bu adamların birçok mikrop arkadaşları olduğunu ve benim kendilerini asarken bunların müdahale bile edeceklerini söylüyorlardı. Tabii bu takdirde ilk taarruza uğrayacak olan da ben olacaktım. Benim günahsız olduğumu kim düşünecek? Yani onları asarken kendi hayatımı da tehlikeye atıyordum. Buna rağmen sırf kanunun emrini yerine getirmek için bile bile kendimi tehlikeye atmaktan çekinmedim. O gün şapkamı ve elbiselerimi de kaybetmiş, yorgunluktan bitap bir halde eve dönünce artık benimle alakadar olan kalmadı.

Günler, haftalar geçti.

Ben bir fakir adamım. Eski bir ceket bularak bunu sırtıma geçirdim. Fakat yeni bir şapka almak için param kalmamıştı. Halbuki Ankara'dan on bin liralık mükafat gelmişti. Bu paranın altı bin lirası, suikasdi ihbar eden Giritli Şevki Bey'e verilmişti. Bunu çok görmem. Hatta azdı bile. Değil altı bin lira, altmış bin lira verseler hak etmişti. Geriye kalan dört bin lirayı da tevkifleri yapan memurlara dağıttılar. Onların da şüphe yok ki, mükafaat görmeye haklan vardı. Bunda da gözüm yoktu. Doğrusu çok atik davranmışlar ve bu müthiş suikasdi hazırlıyanları çok kısa bir zaman içinde suç delilleri ile birlikte yakalamağa muvaffak olmuşlardı. Daha da fazla mükafat görseler yine de itiraz etmezdim.

Fakat benimle meşgul olan yoktu. Sonra bazı laflar da oluyordu. Birçok arkadaşım bana geliyorlar,binlerce lira ücret ve ikramiye aldığımı söylüyorlar, hasisliği bir yana bırakarak kendilerine ziyafet çekmemi istiyorlardı, işte beni en çok tahrik eden hadise de bu oldu. Hem beş para alma, hem üstelik şapkanı, ceketini kaybet, hem de böyle bir hasislik iftiralarına uğra! Adalet bunun neresinde?

ATATÜRK'E TELGRAF ÇEKLP PARAMI ISTEDIM

Baktım ki, kimseyi inandıramayacağım, kimse bu işi beş para almadan Allah rızası için yaptığıma kani olmayarak, harekete geçmeye karar verdim. Sonra bir şüpheye de düşmüş bulunuyordum. Öyle ya, büyüklerimiz elbette ben fakirin hakkını yemezlerdi. Belki benim için de bir para göndermiş, fakat müracaat etmemiş olduğum için bunu bana vermemişlerdi. Hapishane müdürlüğünde, jandarma kumandanhğındaki tanıdıklara sordum. Polisteki ahbaplarımın malûmatlarını yokladım. Hiç biri birşey bilmiyorlardı. Allah selamet versin, benim bir arkadaşım vardı. Ve benim bu işten beş para almak şöyle dursun, üstelik şapkamı ve ceketimi de kaybetmiş olduğumu yakından biliyordu. Bir gün dert yanarken şöyle dedi:"Ben senin bu işten beş para almadığını biliyorum ama, halkın ağzı torba değil ki, dikilsin. Herkes senin binlerce lira aldığını şurada burada söyleyip duruyor. Ben senin yerinde olsam doğrudan doğruya Gazi'ye bir telgraf çeker, hakkımı isterim."

Biraz düşününce arkadaşımın hiçte yanlış düşünmediği kanaatine vardım. Eğer bu müracaatım netice vermezse, herkes benim bu iş için beş para almamış olduğuma inanacaktı. Yok, bu müracaatım netice verir de bana hakkım olan para gönderilecek olursa , o zaman da arkadaşlarıma istedikleri ziyafeti çeker, yeni bir elbise ile bir şapka da alabilirdim. Fakat ben bu kararı verinceye kadar tam bir sene geçmiş bulunuyordu. Bu kararı verdikten sonra hemen eve koştum. Kağıdı kalemi elime alıp müsveddeler hazırlamağa başladım. Tam on altı defa yazdım, bozdum. Nihayet münasip bir telgraf sureti hazırladım. Bu telgrafın meali aynen şöyle idi:

"Gazi Hazretlerine
Ankara

Geçen sene izmir'de şahsı devletinize vaki suikast failleri maznunların hükmü idamlarını istiklal Mahkemesi aliyesinin emri ile ifa ve emri hükümeti infaz ettim. Ankara'dan viirüd eden ikramiyeden hiçbir suretle müstefit olamadım. Binaenaleyh bu hususta hakkım varsa hakkımın verilmesi ricasiyle bilvesile teyidi hürmetler eylerim.

Cellat Ali"

Zannedersem bu telgrafım hiçte fena yazılmamıştı. Ve mutlaka bir para, ikramiye de istemiyordum. Sadece eğer hakkım varsa verilmesini rica ediyordum. Ertesi günü bu telgrafın mealini bir defa daha okudum ve tashih edilecek bir nokta bulamayınca telgrafhanenin yolunu tuttum.

Telgraf memuru telgrafı okuyunca yerinden fırladı. Ve bunu çekemeyeceğini söyledi. Merkez postanesine müracaat etmemi tavsiye etti. Merkez pastahanesine gidince beni posta telgraf müdürünün yanına çıkardılar. Meğer Gazi Hazretlerine telgraf çekmek mühim bir mesele imiş. Telgrafı birkaç defa okudular. Hüviyetimi tahkik ettiler. Posta müdürü beni bu telgrafı çekmekten vazgeçirmek için birtakım tavsiyelerde bulundu. Fakat kararımın kati olduğunu görünce bir deftere imza attırdı. Ve telgrafımı ancak bundan sonra kabul etti.

Merakla neticeyi bekliyordum. Aradan bir iki gün geçti. Birdenbire bir sabah karşımda bir polis memuru gördüm. Vali beni acele görmek istiyormuş. Polis memuru bunun sebebini bilmiyordu ama, ben pekâlâ tahmin ediyordum. Vali biraz sert davrandı. Bu meseleden neden evvela kendisine malûmat vermemiş olduğumu, kendisine neden müracaat etmediğimi sordu. Ondan sonra da beni polis müdürüne yolladı. Polis müdürünü daha hiddetli buldum. Uzun uzun söylendi durdu. Herhalde fena halde haşlanmış olacaklardı ki böyle kızgın idiler.

Ben kendisine şu cevabı verdini: "Aradan bir sene geçti. Ankara'dan on bin lira ikramiye geldiğini ve bunun paylaşıldığını da biliyorum. Bana bundan beş para bile verilmedi. Üstelik ceketimi ve yeni şapkamı da kaybettim. Bugüne kadar hakkım verilir diye bekledim. Fakat unutulmuş olduğunu gördüm. Üstelik arkadaşlarım benim binlerce lira almış olduğumu sanıyorlar. Kimseye dert anlatamıyorum. En sonra da telgraf çekmeye mecbur oldum. Ben sadaka filan istemiyorum. Eğer hakkım varsa bu hakkımın verilmesini istiyorum."

Polis müdürü bunun üzerine bana bir kâğıt uzatarak "şunu imzala" dedi. Kağıdı okumadan imzaladım. Bunu aldı. Sonra çekmecesini çekti ve bir tomar para çıkardı "say" dedi. Saydım tam bin beşyüz lira vardı. "Bin beşyüz lira" dedim."Evet! Al bunu afiyetle ye! Ankara'dan gönderildi" dedi. Polis müdürünün yanından memnun olarak çıktım. Ve ilk olarak bana bu fikri veren arkadaşıma elli bin lira hediye ettim ve bunu afiyetle yemesini söyledim.

işte otuz senelik meslek hayatımda aldığım toplu para bundan ibaret kaldı. Bununla küçük bir ev edindim. Borçlanmı verdim. Bir müddet rahat yaşadım.

KONYA AStLERİNt DE BEN ASTIM

Nallıhan'da jandarma kumandanı ile eşkiyayı astıktan sonra Konya isyanı hadisesinin suçlularını asmak vazifesi de bana düştü, isyan esnasında ben de Konya'da bulunuyordum. Ve asi kuvvetlere karşı Aladdin tepesinde sonuna kadar mukavemet eden askerler arasında ben de vardım. Hayatımı bir mucize kabilinden kurtardım. Birçok kahraman silah arkadaşımın meşhur asi Delibaş'ın güruhu tarafından katledilmesine şahit oldum. Bu memleket hainlerine karşı müthiş bir kin besliyordum. Altı arkadaşımla beraber mucize kabilinden hayatımızı kurtararak kaçtık. Çok şükür isyan bastırıldı. Asilerin elebaşlarını cehenneme göndermek sırası gelince bu işe yine ben talip oldum, istiklal Mahkemesi müddeiumumisi Hacim Bey(Hacim Muhiddin Çarıklı) bu işe beni memur etti. Ve Vali Mustafa Remzi'yi, Belediye Reisi Kadı Hilmi'yi, Çumralı Kamil'i, Sultaniydi Zihni'yi, Delibaş'ın kardeşi Çopur Ömer'i hep ben astım. Ve bunları asarken de zerre kadar bir merhamet hissetmedim.

Delibaş'ı da ben asmak isterdim. Fakat onun kaderinde ipte can vermek yokmuş. Hacı Memiş adındaki bir adamı bu işi kafasını kesmek suretiyle yaptı. Ve kestiği kafayı hükümete teslim etti.

Ben o zaman Karaman'da bulunuyordum. Hacim Bey bana Konya'ya giderek idama mahkûm olanları asmamı bildirmişti. Ben Delibaş'ın kafasını bir kutuya yerleştirerek Konya'nın yolunu tutum. Ve bunu doğruca askeri karargâha götürerek kumandana gösterdim. Herkes bu kafaya tükürdü. Ondan sonra kesik kafayı aldım ve hükümet meydanında havuz başında bir sırığa geçirerek diktim. Karşısına da kardeşi Çopur Ömer'i asacağım sehpayı yerleştirdim.

O zaman birçok kimse ve Çopur Ömer azılı bir haydut olan Delibaş'ın öldürülmüş olduğuna inanmıyorlardı, idama mahkûm olmuş olan bu sersemler, hâlâ bu azılı haydutun Konya'yı basarak kendilerini kurtarac; ğını ümit ediyorlardı. Çopur Ömer buna o kadar inanıyordu ki, hapeshanı deki kimselere bol keseden mevkiler bile vadediyordu. Ben bilhass Çopur Ömer'i bir an evvel asmak için sabırsızlanıyordum. Onu hapishane müdürünün odasına alıp da kendisine asılmağa hazır olmasını söylediğimiz zaman bile fütur getirmedi: "Beni asamazsınız dedi, kardeşim o zamana kadar Konya'ya gelir." Dayanamadım, "Delibaş geldi bile Konya'ya! Ölmeden evvel onu göreceksin!" dedim. Bu sözlerimden şüphelendi. Fakat ben fazla izahat vermedim.

Bu azılı haydut ölümün eşiğinde olduğu halde hâlâ edepsizlik ediyordu.

Hükümete, Türk ordusuna sövüp sayıyordu. Onu daha fazla söyletmeden yaka paça sehpanın altına götürdük. O zaman sırığın tepesinde duran kafayı işaret ettim. "Bak hele şuna, dedim. Görüyorsun ya, sana Delibaş Konya'dadır dediğim zaman bana inanmamıştın. Gördün mü şimdi kardeşini?" Çopur Ömer kardeşinin kafasını hemen tanıdı. Ve sehpanın altına giderken bile edepsizliği bırakmayan haydut birdenbire ıslanmış kediye döndü. Tazı gibi titriyordu. "Hadi bakalım, çık şu masaya. Kardeşinle karşı karşıya cehennemi boyla!" dedim. Fakat Çopur Ömer'in artık kıpırdayacak hali kalmamıştı. Onu güç bela masaya çıkardık. Yağlı ipi bir hamlede boğazına geçirdikten sonra masaya bir tekme vurdum. Birkaç defa sallanıp olduğu yerde döndü. Sonra tam hain kardeşiyle yüz yüze vaziyette geberdi gitti.

Konya asilerini asarken, tekrar ediyorum, zerre kadar bir merhamet hissi duymadım. Türk ordusunu arkadan vurmak isteyen, pek çok masumun kanını döken, Konya halkına da zulüm eden bu asiler cehennemi boyladıktan sonra bir huzur bile duydum.

CELLATLıKTA TERAKKI KAYDETMİŞTİM5

Konya isyanı mahkûmlarını asarken bu işte pek ziyade terraki ettiğimi anladım. Bundan soma izmir'e avdetimde birçok vatan hainini aserken bu iştiki ihtisasım da arttı.

insan kendisine bir meslek seçtikten sonra bu meslekte terraki etmelidir. Eğer terakki etmezse bu meslekte kabiliyeti yok demektir. Aklı varsa kendisine başka bir meslek seçmelidir. Ben ise bu işte hakikaten istidat sahibi olduğumu öğrenmiş bulunuyordum. Nitekim izmir suikasdi mahkûmlarını da asmak işi bu ihtisasıma güvenilerek bana verildi. Bu işten de yüzümün akı ile çıktım.

EN ÇOK IZMIR SUIKASDI SANıKLARıNı ASARKEN HEYECANLANDıM

Hazır sırası gelmişken, bana bu parayı temin eden izmir suikasdi faillerini nasıl astığımı, bunların son demlerini anlatayım.

İzmir sikasdini herkes bilir. 1926 yılında başlarında Rize milletvekili Ziya Hurşit ile eski Maaliye Nazırı Şükrü olmak üzere bazı kimseler izmir'i ziyaret niyetinde olan Gazi'yi tabanca ve bombalarla öldürmeye karar vermişler, Giritli Şevki adında biri de bunu haber alarak ihbar

etmiş, neücede yakalanan suikastçileri istiklal Mahkemesi idama mahkûm etmişti.

Bunların on üçünü temmuzun .15. gecesi ben astım.

Hayatımda en fazla heyecan duyduğum idamlar da bunlar oldu. Çünkü asmış olduğum bu on üç kişi arasında mebuslar, vekiller ve paşalar da vardı. Bütün meslek hayatımda daha yüksek mevkide insanlar asmadım. Size bu on üç kişiyi sıra ile nasıl astığımı, onların son demlerini anlatırken tabii daha evvelki safhalardan bahsetmeme lüzum yok. Bu suikasdin nasıl tertip edildiğini, istiklal Mahkemesi'nin heyecanlı safhaları ve bunların idama mahkûm oluşları ile hiçbir alakam yok. Ben yalnız son safhasını biliyorum.

Beni çağırıp da ertesi sabah bu on üç kişiyi idam edeceğim, bunun için icabeden hazırlıkları yapmam mahrem olarak bildirildiği zaman, büyük bir heyecan duyduğumu saklayamam. Hatta bu işi evvela kabul etmemeyi bile düşündüm. Sonra da kabul ettim. Madem ki bunlar sevgili Gazi'yi öldürmek istemişler ve bunu mahkemede itiraf ederek ölüme mahkûm olmuşlardı, bu kanuni hükmü yerine getirmek lazımdı.

O gün gizlice on üç sehpa hazırladım. Her ihtimale karşı ihtiyatlı davranmak lazım geldiğinden on üç yerine on beş ip hazırladım. Bütün günüm bunlarla geçti. Gün batınca jandarmalar hükmün infaz edileceği hükümet konağı civarında sıkı bir kordon altına aldılar. Hiç kimseyi bırakmıyorlar, kuş uçurmuyorlardı. Ben bile buraya girip çıkarken birkaç defa zorluğa uğradım. Hele bir defasında kim olduğumu tanımayan bir jandarma beni içeri bırakmamak için ayak diredi. Az kalsın vazifemi bile yapamayacaktım. Ben cellat olduğumu söyledikçe nefer, "ister cellat ol, ister Azrail! B^en emir aldım, kimseyi bırakmam, zorla geçmek istersen seni vururum" diyordu.

Talihin şu garip cilevesine bakın ki ben on üç kişinin canını almağa hazırlanırken, az kalsın kendi canım elden gidiyordu.

Ne ise uzatmıyalım gece saat 12'de on üç sehpa da yerlerine dikilmiş bulunuyordu. Tabii bu hadise izmirlilerin gözünden kaçmamış ve bütün izmir halkı jandarma kordonunun arkasına yığılmıştı. Herkes heyecanla bu tarihi gecede cereyan edecek olan hadiseleri bekliyordu.

İdama mahkûm olan bu on üç kişi, başlarına gelecek olan felaketi pekâlâ biliyorlardı. Sonradan hapishane müdürü Nuri Bey'den öğrendim. Geç vakte kadar kararın tefhimini beklemişler. Ve ancak saat 11'de hücrelerine çekilip yatmışlar. Tabii hepsi büyük bir endişe içinde bulunuyorlardı. Yalnız Ziya Hurşit soğukkanlılığını ve neşesini kaybetmemiş hatta geç vakit arkadaşlarına Şerbetçi Kadri Usta'dan şerbet getirterek ikram etmiş

ve:"Bu son şerbetimizdir. Ölüm şerbetini içmeden evvel hiç olmazsa Kadri Usta'nın nefis şerbetinden kana kana içelim" demiş, alay etmişti.

İdam edileceklerin sayısı on üç olduğundan işe erken başlamak lazım geliyordu. Mevsim yaz olduğundan ortalık çabuk ağanyordu. Onun için hapishane müdürü Nuri Bey'le hükmü idamı icra mesuliyetini üstüne alan Bornova Jandarma takım kumandanı mülazim evvel Şefik Bey idam işine saat bir buçukta başlamak emrini verdiler.

İLK OLARAK ŞÜKRÜ BEYİN KAPISIN ÇALDIK

ilk olarak İzmit mebusu Şükrü Bey'in hücresinin kapısına geldik. Hapishanenin içinde derin bir sessizlik hüküm sürüyordu. Herkes uykuda idi. Kapıyı birkaç defa tıkırdattık. Şükrü Bey hemen uyandı. Sonradan öğrendik daha yeni yatmışmış. Geç vakte kadar yazı yazmış ve tam Uç paket de sigara içmiş. Boş paketler masanın üzerinde duruyordu. Kapının üzerindeki pencereden başını uzattı:"Ne var, ne istiyorsunuz?" diye sordu. Biz aldığımız talimata göre cevap verdik: "Ankara'dan hükümleriniz geldi. Size hemen tebliğ etmek emrini aldık." Şükrü Bey biraz şaşırır gibi oldu:"Hükmü gece tebliğ edeceksiniz demek?" "Evet, şu anda İstiklal Mahkemesi sizi bekliyor." "Durun öyle ise hemen giyineyim."

Şükrü Bey kapısını çalanın azraili olduğunu aklından bile geçirmiyor du. Biz dışardan onu seyrediyorduk. Dikkatli ve itina ile giyiniyordu. Kıravatını bile taktı. Sonra ayakkabılarını giymek için uğraşmağa başladı. Ölümün hemen eşiğinde yapılan bu tuvalet hem lüzumsuzdu, hem de bize çok vakit kaybettirecekti. Hani bir traş olmadığı kalmıştı. O zaman müdahale ettik:"Ayakkabı giymiye lüzum yok. Terlikle gidebilirsiniz. Hüküm yandaki odada tebliğ olunacak" dedik. "Pekâlâ öyle ise" dedi. Kendisine son bir defa daha çeki düzen verdikten sonra yine masanın üstünde duran yarım paket sigarasiyle kibritini aldı. Bunları cebine yerleştirdi. Ve kapıyı açarak dışarı çıktı. Kapının arkasında Mustafa Çavuş elinde kelepçe ile bekliyordu. Şükrü Bey dışarı çıkar çıkmaz hemen kollarını arkadan çevirip kelepçeyi bileklerine geçirdi. Şükrü Bey "Ne oluyor, ne yapıyorsunuz?" diye söylendi. Fakat kelepçelerin soğuk demirini hissedince her şeyi anladı.

Böylece idam hükmünü kendisine tebliğ edecek heyetin bulunduğu odaya gittik. Tebliği büyük bir soğukkanlılıkla dinledi. Hiç birşey söylemedi. Sordular, "bir vasiyetin var mı?" Tok bir sesle cevap verdi, "yok". Yandaki odada bir hoca bekliyordu. Onu odaya geçirdik. Hoca kendisine

dini telkinatta bulundu. Sonra dışarı çıktık. Otomabile atladık ve kendisini asacağımız sehpanın altına getirdik. Şükrü Bey soğukkanlılığım muhafaza ediyordu, "Beni kim asacak" diye sordu. "Ben asacağım efendim" diye cevap verdim. "Rica ederim vazifeni iyi yap, bana eziyet çektirme!" dedi. "Hiç merak etmeyiniz beyefendi" diye cevap verdim. Fakat Şükrü Bey'e verdiğim sözü malesef tutamadım. Kötü bir talih eseri olarak kendisini zahmetsiz bir şekilde asamadım. Bundan dolayı da hâlâ mütessirim ve azap hissederim.

Masanın üstüne çıkınca ilmiği boynuna itina ile geçirdim. Ve sıkıştığı zaman ilmik ensesine gelsin diye bunu yan tarafa getirip bıraktım. Bu şekilde asılan insanlar en ufak bir ıstırap duymadan ölürler. Fakat insanın ölürken de talihi olmalı. Yoksa ne kadar dikkat edilirse, ne kadar gayret sarfedilirse beyhudedir.

Ben her şeyi mükemmel bir surette hazırlayıp da masaya tekmeyi vurunca Şükrü Bey sallandı. Ağzından çıkan nefes ateş gibi yüzümü yakarken bir de çıtırdı duyuldu. Ve ip koptu. Şükrü Bey yere düştü. Hay aksi şeytan!

ŞÜKRÜ BEYİN İKİ KEZ İPl KOPTU

Muavinlerim kendisini yerden kaldırırken bu sefer ben çabucak ihtiyat iplerden birini makaraya taktım. Ve Şükrü Bey'i tekrar masanın üzerine çıkarıp ilmiği tekrar boynuna itina ile geçirdim. Ve hemen masayı devirdim. Fakat talihe bakın ki, bu sefer de istediğim olmadı. İkinci seferinde makara yerinden koparak Şükrü Bey'in başına düştü. Ve beraberce yere yuvarlandılar. Tekrar onu kaldırdığımız zaman Şükrü Bey bir of çekti ve "yeter eziyet etmeyin fazla" diye inledi. Hissettiğim teessür pek büyüktü, "Allah hakkı için istemeden oldu bunlar Şükrü Bey" dedim, fakat merak etmeyin üçüncü seferinde sizi çok rahat bir şekilde asacağım."

Makarayı tekrar yerine taktım. Ip geçirmek için vakit yoktu. Adamcağızı fazla bekletip üzmemek için hemen Trabzon mebusu Hafız Mehmet Bey için hazırlamış olduğum yandaki sehpaya götürdüm. Tekrar masaya çıkarıp ipi boynuna geçirdim. İtina ile ilmiği taktım. Ve masaya tekmeyi vurdum. Çok şükür bu sefer birşey olmadı! Daha ikinci sallanışta bacaklarına sarılıp onu aşağı doğru çektim. Beklediğim "çat" sesini duyunca rahatlayarak bıraktım. Hükmü idam infaz edilmiş ve Şükrü Bey artık ölmüş bulunuyordu.

Yine tekrar ediyorum ki, bu hadise meslek hayatımda bir idam hükmü

nü yerine getirirken uğradığım yegane başarısızlıktır. Ve Allah şahittir, en ufak bir kabahatim yoktur.

Şükrü Bey'i asmıştım ama imanım da gevremişti. Üstüste iki defa ipin kopması ne de olsa asabımı bozmuştu. Zavallı adama hiç istemediğim halde eziyet çektirmiştim.

Ben bana tevdi edilen her adama merhametle bakarım. Katil ise, birini öldürmüş ise, bunun cezasını bizzat çekeceği için, esas borcunu canı ile ödeyeceğ için masum sayılır. Onları mümkün mertebe acı duymadan, çabuk ve güzel asmağa dikkat ederim.

ÖLÜM KARŞıSıNDA METINDILER

Şükrü Bey'in arkadşlanna gelince, gazeteler onlar için pek ağır şeyler yazıyorlardı. Hiyanetlerini tel'in ediyorlar, Gazi'ye suikasde karar vermek memlekete suikasde karar vermekle birdir diyorlardı. Ben siyasetten anlamadığım için onlann layık oldukları suçun haklı veya haksız olduğunu söyleyemem. Yalnız onları ölüm karşısında son derece metin ve efendi buldum. Hele Ziya Hurşit! Onu en son astığm için ondan en son bahsetmem lazım geliyor.

Şükrü Bey'den sonra sıra Trabzon mebusu Hafız Mehmet Bey'e gelmişti. Onu da aynı şekilde uyandırdık. Dışarı çıkıp da Mustafa Çavuş bileklerine kelepçeyi geçirince o da her şeyi anladı, "beni idam mı edeceksiniz" dedi. "Bilmiyoruz, sizi müdürün odasına götürüyoruz" diye cevap verdik. Hafız Mehmet Bey, idama mahkûm olduğu hakkındaki karar okunurken sükunetini muhafaza etti. Yalnız rengi kalmamıştı. Sordular, "bir vasiyetin var mı Hafız Bey?" Şu cevabı verdi, "Beş param yok. Yalnız öldükten sonra elbiselerimin ve çamaşırlarımın yeğenim Vahab'a verilmesini vasiyet ediyorum."

Hafız Bey hocanın yanında fazla kalmadı. Yolda da hiç bir şey konuşmuyordu. Sakin bir tavrı vardı. Derin bir düşünceye dalmış görünüyordu. Sehpanın altına gelinceye kadar bu sakin tavrı muhafaza etti. Artık hükmü idamı yerine getirmem icabediyordu ki birden, "Kılıç Ali Bey'i görmek istiyorum" dedi. "Artık buna imkân ve zaman yok" diye cevap verdim. "Hayır mutlaka görmek istiyorum kendisini"dedi. Ne yapabilirdik? Onun bu son isteğini yerine getirmeğe imkân yoktu, tabii. Bunu mümkün mertebe tatlı bir şekilde söyleyerek koluna girdim ve onu ipin altına doğru yavaşça sürükledim. Fakat Hafız Mehmet Bey hırçınlaşmıştı. O zamana kadar muhafaza ettiği sükuneti kaybetmişti. "Hayır beni asamazsınız.

Buna selahiyetiniz yok. Kılıç Ali Bey'i görmek istiyorum. Siz bana onu bulunuz" diyordu. Bu sırada ipin altına gelmiştik. Ben Hafız Bey'in gösterdiği bu asabiyeti çok haklı bulmakla beraber, nihayet vazifemi de yapmak mecburiyetinde idim. Çok işim vardı. Ondan başka asılmak için sırada bekleyen on bir kişi daha vardı. Bunları bekletmek, bunların hakkını yemek olur mu idi? Nazik bir tavırla, "Kılıç Ali Bey'i görmenize imkân yok Haliz Bey, mukadderatınıza boyun eğiniz. Lütfen şu masaya çıkar mısınız" dedim. Hafız Mehmet Bey başka çare kalmadığını görünce nazik davetimi kabul ederek masaya çıktı. Ben de ilmiği dikkatle boynuna geçirdim. Hafız Mehmet Bey son olarak "bu yaptığınız zulümdür" diye bağırdı. Belki daha bir şeyler söyleyecek, bağırıp çağıracaktı. Fakat bunları dinleyecek vaktimiz yoktu. Masayı hemen devirdim, ip tekrar kopacak diye ödüm kopuyordu. Fakat olmadı. Birkaç saniye içinde ruhunu teslim etti.

Üçüncü idam sırası Çopur Hilmi'nin idi. O da kelepçe bileklerine geçer geçmez her şeyi anladı. "Asılacağız öyle mi?" diye sordu. "Biz birşey bilmiyoruz" dedik. Müdürün odasında hükmü dinlerken sakindi. Yalnız durmadan terliyordu. Elleri kelepçede olduğundan terini de silemiyordu. Nihayet son sual kendisine tevcih edildi. "Bir vasiyetin var mı?" Meğer Çopur Hilmi başına gelecek akibeti önceden tahmin ettiğinden vasiyetini bile hazırlamış ve yazmış. Şu cevabı verdi: "Cebimde kırmızı bir kâğıda sarılı vasiyetim var. Onu alınız ve ağabeyime veriniz." Cebinden vasiyetnameyi aldılar ve bunu zapta geçirdiler. "Şimdi tövbenizi yapınız, yandaki odada hoca sizi bekliyor." Çopur Hilmi tam hazırlıklı olduğunu gösterir bir tavırla, "lüzumu yok. Ben tövbemi yaptım. Allah birdir. Nazırı ve • şeriki yoktur" diye cevap verdi. O halde artık ölüme gidebilirdi. Müdür bana işaret etti. Ben de jandarmalara işaret ettim. Çopur Hilmi'nin koluna girerek kendisini kaldırmak istedik. Fakat o bizim yardımımıza muhtaç olmadığını ^söyliyerek ayağa kalktı. Otomobilde de birşey söylemedi. Ancak otomobilden inip de karşısında az sonra canını vereceği sehpayı görünce birden irkildi. Yüksek bir sesle "bu hüküm kanuni ve vicdani değildir" diye bağırdı. "Sakin olun Hilmi Bey dedim. Hepimiz sonunda ölecek değil miyiz? Sizin mukadderatınızda bu varmış, insanlar ne yapsalar alınlarındaki yazıyı silemezler. Lütfen şu masaya çıkın da ilmiği boynunuza iyi geçireyim. Eziyet çekmeden ruhunuzu teslim edebilesiniz." Bu dostça nasihatlerimi dinledi. Masaya çıkü. Dediğimi yapmayı bekledi. Ben ipi boynuna geçirdim. Düğümü bermutat yana aldım. Ondan sonra inip masaya bir tekme attım. Çopur Hilmi birkaç defa sallandı. Sonra

bacaklarından tutup çekmeme lüzum kalmadan amudu fıkarisinin kırıldığına işaret olan "çat" sesini duydum. O da ruhunu teslim etmişti.

SıRA LAZ ISMAIL'DE IDI

Şimdi ölüm sırsı Laz ismail'de idi.

Laz ismail yatmadan evvel iskambil falına bakmış. Ve gardiyanların ifadesine nazaran fal çok iyi çıkmış ve Gazi'nin kendisini affetmiş olduğuna inanmış. Mcmmun bir halde yatağına girmiş.

Onu uyandırdığımız zaman meseleyi hemen anladı. Büyük br şaşkınlık içinde "bari müsade edin de abdest alıp iki rekat namaz kılayım" dedi. Müsade ettik. Abdest alıp iki rekat namaz kıldı. Namazdan sonra müdüriyet odasına giderken bizden mütemadiyen izahat almak istiyordu. Tabii hiçbirşey söylemedik. Fakat o da idam hükmü kendisine tefhim edilince birdenbire ağlamağa başladı. Mütemadiyen "beni Gazi Paşa affetti. Ben cahil bir adamım. Beni kandırdılar" diye döğünüp duruyordu.

Laz ismail'in aklı başına gelmişti ama pek geçti. Şimdi bu kadar ğlayacak, döğünecek yerde, neden bu işe burnunu sokmuş, kendisine verilen Paşa'ya ateş etme vazifesini almıştı?"

Laz ismail heyecandan bayılır gibi olarak kendisinden geçti. Yüzüne su serperek kendisini ayılttık. Hiç bir vasiyette bulunmadı. Hocanın da ayaklarına kapanarak af edilmesine tavassutunu ricaya başladı. Zavallı hoca şaşırmış kalmıştı. Elinde birşey yoktu ki. "Bırakın beni Allah aşkına! Ben masumum !" deyip duruyordu.

Otomobil sehpanın altına durduğu zaman huysuzluğunu son raddeye çıkardı. Bu sefer kendisini bir türlü otomobilden indiremiyorduk. Kimimize kafasiyle tos vuruyor, kimimize durmadan tekme savuruyordu. Şüphe yok ki biz de kendisine aynı şekilde mukabele edebilir ve bilekleri kelepçeli olduğu için onu adam akıllı hırpalayabilirdik. Fakat bunu yapmıyorduk. Muavinlerime kati emir vermiştim. Ölüm yolunda olan bir kimseye fenalık yapmak, canını acıtmak doğru değildi. Tekmeleri sessizce sineye çekiyorduk. Yine onu mümkün mertebe incitmemiye çalışarak otomobilden indirdik. Şimdi " Gazi'yi görmek istiyorum. Gazi'ye yıldırım telgrafı çekeceğim. Beni affetti o. Siz de göreceksiniz" diye tutturmuştu. "Oğlum ismail dedim, bir erkeğe kaderin önünde bu kadar bağırıp çağırmak, korkaklık göstermek yaraşmaz. Hiç kimse itiraz etmedi. Hakkında verilen bu hükmün değişmesine imkân yok. Sakin ol. Ölümü mertçe kabul et. Eğer böyle bağırıp çağırmakta devam edecek olursan, çırpınmaktan

vazgeçmezsen neticede yine sen zararlı çıkarsın. Çürkü seni güzel asmam. Rahat rahat ölmez ipte eziyet çekersin."

Fakat bu nasihatim de para etmedi. Laz ismail bağırıp çağırmakta ve çırpınmakta ısrar ediyordu. Nasihat dinleyecek bir halde değildi. Baktım ki nasihat filan para etmiyecek. Laz ismail'i teskin etmeye imkân yok, muavinlerime dönerek işaret ettim.

Onu yine karga tulumba ederek ipin altına kadar getirdik. Bu halde masanın üstüne doğru kaldırdık. Yağlı ipi hemen boynuna geçirip masayı çektim. Havada fırıldak gibi döndü. Bacaklarım açıp kapadı. Sonra sakin kaldı. Muavinlerimden biri yaklaşıp bacaklarından çekince boynu uzadı. Onun da ense kemiği kırılmış ve tabii ruhunu teslim etmişti. Bir dakika evvel çırpınıp duran ve bağırıp çağıran adamla bu sakin ve dilsiz mevta arasında ne büyük bir fark vardı Yarabbi!

Laz ismail'den sonra sıra Gürcü Yusuf a geldi. Onun uyandırdığımız ve kararın tebliğ edileceğini söylediğimiz zaman heyecan içinde, "af mı edildik?" diye sordu. "Bilmiyoruz" diye sorduk.

Gürcü Yusuf heyecan içinde giyindi. Talihin ne garip cilvesi ki, biz ona ölüme mahkûm olduğunu ve idam edileceğini söylemeğe hazırlanırken, o af kararının tebliğ edileceğini sanıyor ve seviniyordu. Dışarı çıkarken kelepçeleri bileğine geçirinceye kadar sevinç içindeydi. Fakat kelepçeler bileklerine takılır takılmaz meseleyi anlar gibi oldu. Ve müdürüyet odasında kendisine karar okununca, "yalnız beni mi asacaksınız?" diye sordu. "Hayır. Hepiniz idama mahkûm oldunuz. Hepiniz asılacaksınız!" dedik. O zaman başını salladı ve "Benim hiçbir kabahatim yok. Beni onlar yaktı. Fakat eğer beni affedici olursanız Kafkasyadaki bütün adamların hürmetini kazanırsınız" dedi. Bu yolda daha birçok şeyler söyledi. Fakat onu dinleyecek vaktimiz yoktu. Bunları bırakmasını ve vasiyetini söylemesini söyledik. *

Bu sözlerinin ve tavsiyelerinin para etmediğini görünce Batum'daki adresini verdi ve "Çocuklarımı okutsunlar. Vasiyetim bundan ibarettir" dedi.

Hoca telkini yaptıktan ve sırtına da beyaz gömlek geçirildikten sonra "Allah insanı imandan ayırmasın" dedi. O zamana kadar sükunetini muhafaza ettiği halde bundan sonra huysuzluğa başladı. Bize ve etrafındakilere söğüp saymaya başladı. Otomobile de zorla girdi. Sehpanın önünde indiği zaman hiddeti büsbütün arttı, ileri geri söylenip duruyordu. Ben nazik bir tavırla bundan vazgeçmesini tavsiye ettim. Mukadderata boyun eğmesini söyledim. Fakat bu sözlerim de kendisini teskin etmedi. Masaya zorla

çıkardık. Bir hamlede ipi boynuna geçirdim. O, son olarak "Allah belanı versin!" diye haykırdı. Belki, belki değil muhakkak daha bir çok küfürler savuracak, söğüp sayacaktı. Fakat bun meydan kalmadı. Masayı hemen devirdim. Bir dakika sonra ise artık hayatta değildi.

Gürcü Yusuf u sehpada bıraktıktan sonra sırası gelen Arif Bey'n hücresine gittik. Arif Bey'i uyandırıp da kararın tefhim edileceğini söylediğimiz zaman o da tıpkı Şükrü Bey gibi itina ile giyindi. Hatta masanın üstünde bulunan kolonya şişesini de alarak, yüzüne, ellerine ve saçlarına bol bol kolonya sürdü.

Hücresinden büyük bir ümitle çıktı. Fakat bileklerine ani olarak kelepçeler takılınca, hissettiği sukutu hayal pek büyük oldu:" Beni asacak mısınız yoksa? Beni sehpaya götürmek için mi uyandırdınız?" diye sordu. Cevap vermeden kendisini müdürüyet odasına soktuk. Karar okunurken, "kaçacak, elinizden kurtulacak değilim ya, çıkarın şu kelepçeleri. Başımı tutmak istiyorum. Başım çok ağrıyor" dedi.

Sonra başını masaya dayayarak bir müddet öyle durdu. Kendisini daha fazla bekleyemezdik. İşimiz çoktu. Nazikane bir tavırla vasiyeti soruldu: "Ben, böyle bir menhus ölümle değil, harbde çarpışarak ölmek isterdim. Dörtyüz liram var. Bu parayı kardeşim Halid'e verin.Hem ben Gazi'ye bir telgraf çekeceğim. Ellerimi çözün de yazayım. Hüküm adalete uygun değildir?" dedi. Buna imkân olmadığı, fakat çekmek istediği telgrafı yazdırabileceği bildirildi. O söyledi biri yazdı. Arif Bey bu telgrafında affedilmesi için yalvarıyor ve sehpanın başında bile af hakkındaki cevabını bekliyeceğini ifade ediyordu.

Telgraf hemen gönderildi.Yandaki odaya geçerek hocanın yanında bir müddet kaldı. Tövbe ve istiğfar etti. Beyaz gömleği giydirip otomobile bindik. Arif Bey vakit kazanmak için yavaş ahreket etmemizi rica ediyordu. Telgrafın Gazi'ye hemen verileceğini ve Gazi'nin de kendisini affedeceğini kuvvetle ümit ediyordu. Biz de inşallah diyorduk. Şoför kendisini teselli etmek için otomobili yavaş sürüyordu. Sehpanın ynma gelince durduk. Aşağıya inince Arif Bey, "acaba telgraf çekildi ki?" diye sordu. Mutlaka çekilmiş icabedeceği hakkında kendisine teminat verdik. Bu teminatla oldukça sakinleşti: "O halde nerede ise af edildiğim hakkındaki cevap gelir" dedi. Gözleri sokak köşesinde idi. Onu yavaş yavaş sehpaya doğru sürükledim. Masaya çıkardım. Zavallı Arif Bey'in gözleri hâlâ sokak başında idi. "Geçkalmasa bari" diye söylendi.

Arkasına geçtim. O daha ümitle etrafına bakarken bir tekmede masayı devirdim. Böylece ümit içinde iken ruhunu teslim etti.

ARİF BEYDEN SONRA RASÎM BEYl ASTIK

Arif Bey'den sonra Rasim Bey'i astık. Baytar miralayı olan Rasim Bey ölümü son derece metin bir tavırla karşıladı. Hiçbirşey söylemedi. Yalnız kendisinin vasiyeti sorulduğu zaman yanında bulunan kırk lirasının ailesine verilmesini istedi. Mukadderatına tam bir asker gibi boyun eğmesini bildi.

Bundan sonra sıra İsmail Canbolat Bey'c geldi.

İsmail Canbolat Bey uyanınca, giyinmeden evvel su dökmiye gitti. Dönerken de derin bir of çekti. Son derece ciddi bir tavırla giyindi. Ve gözlüklerini de itina ile alıp taktı. Müdüriyet odasında da vakannı sonuna kadar muhafza etti. Meşum ölüm kararı okunurken yüzündeki tek hat bile oynamadı. Ve karar bitince sadece bir of daha çekti. Sıra vasiyetinin sorulmasına gelmişti. Şu cevabı verdi:" Üzerimde 150 Türk lirasiyle on Mısır lirası var. Bu paraları, saatimi ve parmağımdaki nişan yüzüğünü aileme teslim ediniz. Adresim Nişantaşı, Kemal Bey apartmanı 2 numaradadır." Onun bu istekleri hemen zabıtla tesbit edildi. Paralan, saati ve parmağındaki nişan halkası çıkartıldı.

İsmail Canbolat Bey hocanın yanında kısa bir müddet kaldı. Ve en ufak bir itirazda bulunmaksızın otomobile binerek idam edileceği yere geldi. Soğukkanlılığım,hâlâ muhafaza ediyordu. Bana döndü, "hadi bu iş çabuk bitsin" dedi. Yine kendi kendine metin adımlarla sehpanın altına yürüyerek masaya çıktı. Ben de yanına geldim. İpi boynuna geçirmeden evvel gözlüklerini almak istedim. Fakat buna muvafakat etmedi. Ciddi bir tavırla "bırakınız, siz vazifenize.bakınız" dedi.

Ben de elimi çektim. İpi dikkatle geçirdim. Son derece vakur ve metin bir tavırla duruyor ve gözlüklerinin üstünden meçhul bir noktaya bakıyordu. O böyle dururken ben de ani bir darbe ile masayı devirdim. Bir anda hiçbir acı duymadan ruhunu teslim etti.

ismail Canbolat Bey'in gösterdiği bu vakar bana çok tesir etmişti. Derin bir teessür içinde yeniden hapishaneyi boyladık. Ve halis Turgut Bey'i uyandırmak için kapıyı vurduk. Halis Turgut Bey çok derin bir uykuda idi. Onu bu tatlı uykusundan uyandırmak bir hayli güç oldu. Fakat uyanır uyanmaz da niye uyndırıldığını hemen anladı: "Demek ölüme gidiyoruz" dedi.

Meşum karar müdüriyet odasında kendisine tefhim edildiği zaman şu sözleri söyledi: "Allah şahittir ki olanları bilmiyordum. Kimse ile muha

beratım yoktur. Türkiye'ye hiyanet aklımdan bile geçmemiştir. Ben memlekete bunca hizmetler vermiş bir adamım. Ona nasıl ihanet ederim?"

Herkes ciddi bir tavırla bu sözleri dinliyordu. Ben gayri ihtiyari kaderin ne müthiş bir kuvvet olduğuna, insanları nasıl felaketlere sürükleyebileceğini düşünüyordum. Nihayet herkese sorulan sual ona da soruldu: "Vasiyetim şudur. Evlatlarıma tebliğ ediniz, siyasetle uğraşmasınlar. Bugünkü icabatı daima düşünsünler. Çok okusunlar ve çok bilgili olsunlar. Cebimde 47 lira param var. Bunun 7 lirasını fukaraya sadaka olarak veriniz. 40 lirayı da aileme göndersinler.

Otomobille sehpanın başına giderken gün ağarmağa başlamış bulunuyordu. Tatlı serin bir rüzgar çıkmıştı. O kadar yorgun, kanter içinde bulunuyordum ki, bu serin rüzgar bana bulunmaz bir nimet gibi geliyordu. Halis Turgut Bey sehpanın önünde de zerre kadar soğukkanlılığını ve metanetini kaybetmedi. Onu asarken son sözü "Hay Allah, hay allah, yaşasın millet" oldu.

HALİS TURGUT BEYDEN SONRA DAHA DÖRT KİŞİYİ ASMAK İCABEDİYORDU

Halis Turgut beyden sonra daha dört kişiyi asmam icabediyordu. Acele etmek lazımdı. Çünkü gün çok çabuk aydınlanacak, gündüz çok çabuk gelecekti.

Halis Turgut Bey'den sonra idam sırası Rüştü Paşa'nın idi. Rüştü Paşa'dan sonra ise Abidin Bey, Sarı Edip Efe ve Ziya Hurşit Bey vardı.
Rüştü Paşa'nın hücresine girdiğimiz zaman onu uyanık bulduk. İhtiyar paşa oturmuş sigara sarıyordu. Bizi görünce "Ne oluyor? Bu gürültüler ne?" diye sordu. Bundan da kendisinin çıkan gürültüler yüzünden uyanmış olduğunu anladık. Kararın tefhim edileceğini söyleyerek kendisini müdüriyet odasına davet ettik. Yüzümüze şüpheli şüpheli baktı. Ve birşey demeden giyindi. Bermutat Mustafa Çavuş onun da ellerine kelepçeleri taktı. O zaman meseleyi hemen anladı. Müdürüyet odasında kararı dinledikten sonra gözlerinden yaşlar akmağa başladı. Ve " Çok nasihat ettim, dinlemediler. Hakkınız var, beni asın. Çünkü idama mahkûm olmakla bir sene hapse mahkûm olmak benim için birdir. İhtiyar ve hastayım. Bir sene bile yaşayıp yaşamayacağımı bilmiyorum. Rica ederim şu göz yaşlarımı silin, ellerim kelepçede olduğu için silemiyorum. Sinirlerime hakim olamıyorum." dedi. Arzusunu yerine getirdik. Vasiyeti sorulduğu zaman: "Allah millete zeval vermesin" dedi.

Hoca son dini vazifesini çok çabuk yaptı. Otomobille sehpanın yanına geldiğimiz zaman ortalık adamakıllı aydınlanmağa yüz tutmuş bulunuyordu. Acele etmemiz lazımdı. Rüştü Paşa sehpayı görünce " Ben askerim. Beni asmayın kurşuna dizin bu mümkün mü" diye sordu. Malesef mümkün olmadığı cevabını verince bana döndü "Kuzum beni asarken eziyet etme Allahaşkına" dedi. "Hiç merak etmeyin paşam bir saniye bile sürmez" dedim. Sözümde de durdum. Rüştü Paşa birkaç saniye sonra ruhunu teslim etmiş bulunuyordu.

idam sırası Abidin Bey'c gelip de bu karar kendisine bildirilince:" Hayır beni asmayın. Bu şekilde teşhir edilmek istemem. Bana bir tabanca veriniz intihar edeyim" dedi. Kendisine malesef bunun mümkün olmadığını bildirdik. O zaman kararın adaletsizliğinden bahsetti ve bir vasiyeti olmadığını söyledi. Artık ne söylese.ne yapsa mukadderatının seyrini değiştiremeyeceğini anlamıştı. Otomobille meydana gelirken etraf aydınlanmış olduğundan daha evvel astığım kimseler görünüyordu. "Hepsini astınız mı?" diye sordu. "Sadece Ziya Hurşit ile Sarı Efe Edip kaldı" dedim. Otomobilden indik. Biraz sonra can vereceği ipe dikkatle bakıyordu. Vaktimiz kalmamıştı. Hafifçe kolundan tutarak onu sehpaya doğru çektim. "Acele etme, ben kendim giderim" dedi. Ve oldukça metin adımlarla sehpanın altına doğru yürüdü. "Ellerim kelepçede olmasa ipi de kendim takarım" dedi.

Masanın üstüne dikkatle çıktı. Gözlerini kapadı. Bir anda ipi boğazına geçirip idam hükmünü infaz ettim. Zahmetsiz ve çabuk ölmüştü. Astıklarım on biri bulmuştu. Daha iki kişi kalmıştı.

Hemen hapishaneye döndük. Aynı şekilde Sarı Efe Edip'i de uyandırdık. Kalktı. Çizmelerini çabuk giyemediğinden epeyce vakit kaybettik. Hücreden çıkar çıkmaz bileklerine kelepçeler takılınca her şeyi anladı. Ve müdüriyet odasında kararı sakin bir tavırla dinledi. Biricik sözü:"Cezamızı çekiyoruz" oldu. Herhangi bir vasiyette bulunmadı. Yolda da sakindi. Kendi kendine birşeyler mırıldanıyor, zannedersem dua ediyordu. Sehpanın karşısında inince o da etrafına bakındı: "Hep arkadaşlar burada! " diye söylendi. Onu acele acele masaya çıkardım. Ve ipi boğazına geçirip bir hamlede masayı devirdim. Birkaç defa sallandı. Sağ tarafa doğru yarım döndü ve sakin kaldı.

ZİYA HURŞİT'İN İDAMA GİDİŞİNE HAYRAN KALDIM

Geriye sadece bir kişi Ziya Hıırşit kalmıştı. Hatıralarımın yukarısında da zannedersem birkaç defa Ziya Hurşitten bahsettim. Fakat onu nasıl astığımı anlatırken, göstermiş olduğu metanetin harikuladeliğini siz de anlıyacak, onu eminim ki siz de takdir edeceksiniz.

Bir insan ölüm karşısında ancak bu kadar soğukkanlı olabilir. Bin küsur adam astım, hiç bir mahkûmun bu derece soğukkanlı olduğunu, ölümle bu derece alay ettiğini görmedim.

Ziya Hurşit'i uyandırdığımız zaman saat altıya geliyordu. Ortalık da tam manasile aydınlanmış, gündüz olmuştu. Bizi kapıda görünce "Ne var" diye sordu. O gece oniki defa söylediğimiz yalanı on üçüncü defa tekrar ettik, "Hakkınızdaki karar tebliğ olunacak, sizi bekliyorlar" dedik.

Yüzümüze baktı ve sonra manalı bir "Ya!" çekti. Yatağından doğrularak giyinmeğe başladı. Hem giyiniyor hem de konuşuyordu. "Demek mahkemeye gideceğiz? Fakat mahkeme heyeti böyle erken saatte kararını tefhim etmek için neden zahmet etmiş. Maamafi ortalık da aydınlanmış."

Ziya Hurşit asılmağa gitmekte olduğunu tahmin etmiyor değildi, ancak idam hükümlerinin sabaha karşı karanlıkta infaz edildiğini de bildiğinden bu geç kalışı izah edemiyordu. Her halde kendisinden başka tam on iki kişinin asılması yüzünden vaktin bu kadar gecikmiş olduğunu hesap edemiyordu.

Dışarı çıkarken bileklerine kelepçeler geçirilince, artık şüphesi kalmadı. "Şimdi anladım. Daha evvel de aklıma gelmedi değil. Fakat bir an için hakikaten mahkemeye sevk edileceğimi sanmıştım" dedi.

Müdüriyet odasında tefhim edilen karan da tam tabirle, yüzündeki tek hat oynamadan, büyük bir soğukkanlılıkla dinledi. Karar bitince "idama mahkûm edilen daha kimler var?" diye sordu. "Sizinle beraber daha on iki kişi." "Ne oldu onlar?" "Hepsi hakkındaki hükümler infaz edildi." "En sonraya biz mi kaldık?" "Evet!" "Desene ki bu işte bile yaya kaldık... Hey gidi talih hey! Ölümde bile geç kalıyoruz."

Sıra vasiyetinin sorulmasına gelince şu cevabı verdi: "Ikiyüz lira param var. Bununla bana bir mezar yaptırın. Parayı kardeşim Faik Bey'e verin. O yaptırsın. Yahut Nuri Bey, size rica ediyorum. Mezanmı siz yaptınn!" Hapishane müdürü Nuri Bey "hay hay" dedi. Fakat Ziya Hurşit bu cevapla kani olmadı. Alaylı bir sesle ilave etti:"NuriBey, Nuri Bey! Eğer vasiyetimi yerine getirmeyecek olursan Ahrette iki elim boğazında kalır. Sana Ahirette bir suikast tertip ederim, yakanı kurtaramazsın!"

Bir kahkaha attı. Fakat hepimiz o kadar büyük bir dehşet içinde idik ki, ölümün karşısında keyifli keyifli kahkahalar atan Ziya Hurşit'n bu neşesi, hepimizi bir kat daha ıstırap ve teessüre sevkediyordu.

Birkaç dakika sonra beyaz gömleği giymişti.:"Beyaz da bana çok yakışır. Vatandaşımın karşısına böyle temiz bir kıyafetle çıkmak çok iyi birşey. Yalnız traş olamadım" dedi. Otomobilde giderken de mütemadiyen şakalar yapıyor, ölümle alay etmekte devam ediyordu. Ziya Hurşit için hazırlanan sehpayı Kemeraltı'nda, suikastı yapmayı tasarladığı yere yakın bulunan ve bizzat kaldığı Gaffarzade otelinin önüne kurmuştuk.

Yolda, sağda solda ve meydan da asılmış arkadaşlarını gördükçe keyifli keyifli gülüyor, hepsine bir isim takıyor, hepsini bir şeye benzetiyordu. Diğerleri pek hatınmda kalmadı ama, ismail Canbolat için "lüks lambası" dediğini pekâlâ hatırlıyonım. Nihayet otomobil Kemeraltı'na geldi ve durdu. Hiç bir yardımımızı istemeden arabadan indi. Can vereceği sehpaya baktı ve"ne de mükemmel şey! iyi bir salıncağ benziyor. Hem oraya asılınca diğer insanlardan da daha yüksek olacağım değil mi" dedi. Yine alay ediyor, gülüyordu. Halbuki onun bu gülüşleri, bende ağlama hissi uyandınyordu. Bir ara "Kılıç Ali nerede, gözüm ilişir gibi oldu" dedi. Yanlış görmemişti. Kılıç Ali Bey bir resmi binanın kapısında bulunuyor ve bu son idam hükmünün ne şekilde infaz edileceğini seyre hazırlanıyordu. Ziya Hurşit'in sözlerini o da duymuştu ki hemen bulunduğu yere çömeldi, gizlendi.

Ziya Hurşit sonra bize döndü: "Beni kim asacak?" Cevap verdim "Ben asacağım efendim?" "İpi iyi hazırladın mı, sakın ben asılırken düğüm filan olmasın?" "Hayır merak etmeyiniz, bir şey olmaz." "Teşekkür ederim. Sen işinin ehli bir adama benziyorsun. Böyle kimseleri takdir ederim. Ip de sağlam değil mi? Kopmaz ya..." "Kopmaz efendim, sizden daha ağır arkadaşlannızı da çeken aynı iptir, merak buyurmayınız." "Oh oh çok güzel, çok güzel. Fakat şu ipin sağlamlığını bir defa da kendim kontrol etmek isterim."

Onun bu şekilde konuşması diğer arkadaşlan sabırsızlandınyordu. Artık güneş doğmuş ortalık aydınlanmıştı. Bir an evvel işimizi bitirip gitmek istiyorduk. Yorulmuştuk. Bunu o da sezdi: "Canım ne acele ediyorsunuz? Ne telaş ediyorsunuz? Ölecek olan ben değil miyim? Tabii rahat rahat ölmek isterim" dedi. Sonra yine bana döndü "Göreyim seni vazifeni hakkiyle yap bize eziyet çektirme!" dedi. "Mütevekkil olun beyim! Merak etmeyin, en ufak bir eziyet duymayacaksınız" dedim. Bu kez "Sana inanıyorum ve güveniyorum. Haydi bakalım göster kendini" dedi.

Yine metin adımlarla sehpaya kadar giderek masanın üzerine çıktı. Yüzünde tebessümü kaybolmadan yağlı ipe boynunu uzattı. Yine etrafına bakındı "Haydi beyler ahirete mektup göndermek isteyen var mı" dedi. Hiç kimse cevap veremiyordu. Ben ilmiği boynuna geçirdikten sonra arkasına döndüm. Ziya Hurşit hâlâ konuşuyordu. Masaya tekmeyi indirmeden şu sözleri söylüyordu:" Oh oh meğer asılmak ne güzel, ne eğlenceli şeymiş. Haydi cellat yavaş yavaş çek ipi! Esasen hürriyet olmayan bir memlekette yaşamak da haramdır. Ben gidiyorum ve size benim gibi ipte can vermediğiniz için acıyorum. Çok zavallı insanlarsınız!"

Masaya tekmeyi vurunca sesi kesildi. Birkaç defa sallandı. .Sonra hareketsiz kaldı. Başımı kaldırıp yüzüne baktığım zaman çoktan ölmüş olduğunu anladım. Fakat yüzünde hâlâ müthiş bir alayın silinmez izleri vardı.

ÇOK ŞÜKÜR ONÜÇ KİŞİYİ ASMIŞTIM

Çok şükür işimi bitirmiştim. Saat sabahın altısını vuruyordu. Bu suretle dört buçuk saat içinde tam on üç kişiyi asmış bulunuyordum. Zannedersem hiç de fena bir rekor değildi bu...

Ziya Hurşit'i Gaffarzade Oteli'nin önünde asmıştım. Çopur Hilmi tuafi yeqci Nuri Bey'in dükkanının önünde, Laz ismail iğdeli Kahve Sokağının başında, Gürcü Yusuf Şamlı Sokağı'nın ağzında, San Edip Efe Beyler Sokağı başında, Şükrü Bey Hükümet Parkı'nda Kahve karşısında, Arif Bey parkın ortasında, Aladdin Bey camiinin karşısında, Rüştü Paşa araba tavakkuf mahalinde, Halis Turgut Bey parkın deniz tarafında, Rasim Bey Kışla Kapısı karşısında ve ismail Canbolat Bey Askeri Mahfel karşısında idam edilmişlerdi.

idam edilenlerin göğüslerine hep birbirlerine benzeyen, iri harflerle yazılmış hükümleri iliştirilmişti. Mesela Ziya Hurşit'in göğüsüne asılan yafta şöyle idi: "Türk vatan ve namusunu kurtaran Aziz Reisicumhurumuz hazretlerine suikast icra ve Heyet i Vekiliyeyi iskat ve taglibi hükümet edeceği bir anda derdest edilip bilmuhakeme cürmiyeti sabit olan ve Kanun u Ceza'nın 53. maddesi delaletiyle 57. maddesinin fıkrai mahsusasına tevfikan şaiben idamına karar verilen Rize Mebusu Ziya Hurşit."

O gün onbinlerce izmirli öğleye kadar teşhir edilen cesetleri seyretmişler ve cesetler öğleden sonra Eşref Paşa Mezarlığı'nda hazırlanan mezarlara defnedilmişti.

Tabii ben bu sırada derin bir uykuda bulunuyordum. O kadar yorgun

idim ki, ayakta zor duruyordum. Üstelik kargaşalıkta yepyeni şapkamla ceketimi de kaybetmiştim. Kimbilir hangi açıkgöz bunları aşırıp gilinişli. Herhalde bol ve rahat bir uykuya hak kazanmıştım. Bitkin bir halde eve giderek derin bir uykuya daldım,

işte izmir suikasdi fillerinin idamları hadisesi bu şekilde ceryan etti.

ASTIĞIM GENÇ GÜZEL FINDIK KURDU BtR KADINDI

Meslek hayatımda en fazla tecasür hissettiğim idam hadisesi de 23 yaşında genç bir kadını asmamdır.

Bu kadının adı Vecahet Altın idi. Suçu da aşıkı Hasanla birlikte kocası Rıdvan Altın'ı boğarak öldürmekti. Vecahet genç, çok güzel, esmer fındık kurdu bir kadındı. O zamana kadar bin küsur erkek idam etmiş, fakat hiçbir kadın asmamıştım. Belki beceremem diye bunu da kabul etmek istemedim. Fakat ısrar karşısında kabul zorunda kaldım. Fakat sehpayı ve genç günahkar kadını asacağım ipi hazırlarken hâlâ düşünceli idim. Ne yapayım asacağım insanları seçmek işi bana bırakılmıyordu ki. işte hiç de istemediğim halde genç bir kadını asacaktım. '

Gece yarısından sonra her şey hazırdı. Doğruca hapishaneye gittim. Hapishane müdürü de beni bekliyordu. Vecahet Altın ayrı bir hücrede değildi. Kadın mahkûmlar arasında yatıyordu. Gardiyanlarla birlikte içeri girdik. Diğerlerini uyandırmamak için çok ihtiyatlı ve sessiz hareket ediyorduk. Vecahet'in yattığı yere geldiğimiz zaman kendisini uyur bulduk. Yanındaki mahkûmlar da derin bir uykuda idiler. O zaman daha önce vermiş olduğumuz kararla birden Vecahet'in ağzını tıkadık. Kollarını bacaklarını tuttuk. Bu suretle hiç gürültü yapmadan kendisini dışarı çıkardık.

Tabii uyanmış ve neye uğradığını anlamadığından çırpınmağa başlamıştı. Fakat biz üç kişi idik. Hiç böyle genç bir kadın üç erkekğin elinden kurtulabilir miydi? Dışarıya çıkınca ellerini bağladık. Vecahet "Ne oluyor, ne yapıyorsunuz, beni neden dışarı çıkardınız?" diye sorup duruyordu. Ona asıl sebebi hemen söylemeyi uygun bulmadık. Gardiyan bir yalan attı:"Uzaktan pencereden Hasanla işaretleşiyorsun. Onun için seni Çeşme Hapishanesi'ne nakledeceğiz" dedi. Meğer hakikaten böyle bir işaretleşme olmuyor muymuş? "Vallahi ben işaret vermiyorum, işaretleri veren Hasan'dır. Fakat yine siz bilirsiniz. Mademki beni Çeşme Hapishanesi'ne götürmek istiyorsunuz, götürün" dedi.

Bir kuzu gibi itaatli ve masum görünen genç kadına merhametle ve . ibretle bakıyordum. Ve kendisini ölüme götüren bu müthiş cinayeti nasıl işlemiş olduğuna şaşıyordum. Nasıl olmuş da aşk bu günahkar kadını bu derece deliye döndürmüştü. Aşığı ile rahat rahat yaşamak için nasıl olmuştu da kocasını boğmuştu? O anda aşka lanet ettim. En ufak bir itirazda bulunmadan otomobile bindi. Çeşmeye gideceğimizi sanırken son nefesini vereceği sehpanın karşısında otomobil durunca şaşırdı. "Ne oldu gitmiyor muyuz?" "Gideceğimiz yere geldik." "Çeşmeye daha çok yol var." "Sen in hele..." Hiç bir şey anlamadan otomobilden indi. Fakat karşısında birdenbire sehpayı görünce bir anda her şeyi anladı. "Anam! Beni asmağa mı getirdiniz" diye inledi. Çok müteessir olmuştum. Kendimi tutmağ çalışarak cevap verdim. "Allaha tevekkül et kızım! Kaderin böyle imiş! İnsan hiç kaderini değiştirebilir mi? Senin de alın yazın böyle imiş." Birden kuvveti kesildi. Sehpanın önünde yığıldı. Başını masaya dayadı, öylece kaldı. Az sonra can vereceği yağlı ipin altında uyur gibi hareketsiz duruyordu. Omzuna hafifçe dokundum "haydi kızım kendine gel, metin ol!" Fakat Vecahet bir türlü kendine gelemiyordu. Zorla "Bir yudum su" diye mırıldandı. O sırada tesadüfen meydandan bir asker geçiyordu. Elinde içi su dolu bir kap vardı. Onu çağırdım. Ve suyu rahat içsin diye ellerini çözüp serbest bıraktım.

Kınalı parmaklan ile kalaylı kabı dudaklarına götürüp güçlükle birkaç yudum içebildi. Ben bu kınalı parmakların bir kaplan pençesi kesilerek aşk için kocasını nasıl boğduğunu düşünüyordum. Suyunu içince sorduk: "Vecahet bir vasiyetin varsa söyle. Onu yerine getireceğiz." Elini sol koltuğunun altına soktu. Oradan üç on liralık, iki ikibuçuk liralık ve bir tek liralık çıkardı ve "bu parayı anneme verin, beni affetsin, duasını da unutmasın" dedi. Sonra yine başını masaya dayadı. Askerin getirdiği suyu yüzüne serptik. Yine toparlandı. Vakit ilerliyordu. Daha fazla vakit kaybetmek doğru olmayacaktı. "Haydi kızım, artık vakit geldi" dedim. Koluna girip onu ayağa kaldırdık. Ellerini yine arkaya götürüp bağladık. Sonra da masanın üstüne çıkardık. İpi boğazına geçirirken saçları sıkışmasın diye alttan aldım. Gözlerinden durmadan yaş akıyordu. "Ah dünya!" diye yine inledi.

Bu onun son sözü oldu. Masayı bir anda devirdim. Aşk için kocasını öldüren Vecahet Altın bir iki defa sallandı. Sonra hareketsiz kaldı. Ölmüştü.

İşte bu benim idam ettiğim ilk ve son kadın oldu. Koca koca eşkiyaları asmak, bana böyle ufak tefek bir kadını asmaktan daha kolay gelmişti.

Günlerce bu hadisenin tesiri altında kaldım. Hani nerede ise rüyalarıma bile girecekti.

BİR KÜLHANBEYİNİN SONU

Meslek hayatım İzmir'de geçtiği için en fazla burada faaliyet gösterip idam mahkûmlarını astım. İzmir haricinde toplu bir halde adam astığım yer Menemen'dir. İzmir'de yine İstiklal Mahkemesi kararıyle idamına hükmolunan meşhur külhanbeyi Kako Mustafa'yı nasıl astığımı anlatayım.

Kako Mustafa 1341 senesinde genç teyyareci İzzeddin'i yolda öldürmekten dolayı idama mahkûm edilmişti. Teyyareci Izzeddin karısı ile beraber yolda giderken iki kişi peşlerine takılıp karısına laf atmışlar, bundan sinirlenen Izzeddin Bey de geri dönerek bu adamlara çatmış. Derken kavga büyümüş. Oradan geçmekte olan kabadayılardan Kako Mustafa da kavgaya kanşmış. Teyyareciyi vurmuş. Hemen mahkemeye verilen Kako Mustafa idama mahkûm edilince teessür içinde hapishaneye dönüyor. Arkadaşlarına "idama mahkûm oldum!" diyor. Fakat arkadaşları kendisini teselli için "Hayır, idama mahkûm olmadın. Yanlış duymuş olacaksın. Yüzbir seneye hüküm giydin" diyorlar. O da buna inanır gibi oluyor.

Kendisini derhal münferit hücreye hapsediyorlar. O zaman Kako Mustafa herhalde idam edileceğini anlıyor. Kendisi gibi Giritli olan arkadaşı Besim'i çağırtarak bamya, pilav ve kavundan mürekkep akşam yemeği ısmarlıyor. Bunu yedikten sonra da geç vakte kadar, on beş yirmi rekat namaz kılıyor. Her an gardiyanların gelip asmak üzere kendisini götürmelerini bekliyor ve uyumuyor. Fakat sabah olup da ortalık aydınlanıncaya kadar kimse gelmeyince hakikaten karan yanlış anladığına sahip olarak uyuyor.

Onü o gün öğleden sonra saat 2'de astım. Saat birbuçukta hapishaneye giderek, kendisini hususi hücresinden aldık. Ve hapishane müdürünün odasında kararı bildirdik. Hoca da beraberdi. İki rekat namaz kılmak için izin istedi. Bu izni kendisine verdik. Hapishaneden çıkarken oradaki arkadaşları ile veda etti: "Beni unutmayın arkadaşlar, mukadderat böyle imiş" diye bağırdı. Doğruca kışlaya gittik. Sehpanın önüne götürülmeden evvel bir sigara isteyerek bunu içti. O zaman metanetini iyiden iyiye topladı. Hatta bana dönüp "Ellerimi çöz de ipi boynuma kendim geçireyim" dedi. Buna imkân olmadığını söyledim. Ve masaya kendi kendine çıktığında ipi derhal boynuna geçirip masayı devirdim.

Çabucak öldü. İki saat sonra ise mezarlığa nakledilmek üzere ipten indiriliyordu.

izmir'de astığım meşhur tipler rasında iki de ana baba katili vardı. Birisinin adı Fehmi Siper idi. Öbürünün adını hatırlamıyorum. Bunlar ana baba katili olduklarından sehpaya siyah elbise ve yalın yak getirildiler.

Meselâ hayatımda en çok 1922 yılında adam astım. O zaman Alsancak'ta Bornova Sokak 38 numarada oturuyordum. Hapishanelerde bir sürü idam mahkûmu vardı. Bunlar işgal sırasında casusluk, Türk ordusuna karşı harbctmck, masum Türkleri öldürmek, kadınlara, kızlara tasallut etmek gibi suçlardan dolayı hüküm giymişlerdi. Mübalağa etmiyeyim ama hemen hemen her gece Eşrefpaşa'da, Namazgâh'ta, Pazaryeri'nde on, on iki idam mahkûmunu sallandırdım.

İPTE YARIM SAATTEN FAZLA CAN ÇEKTİRDİM

Bunlar arasında bulunan altı Türk polisini kasatura ile doğrayıp öldüren meşhur kasap Kaba Yorgi'yi nasıl astığımı anlatmıştım. Azılı Türk düşmanı ipte yarım saatten fazla can çekişti. Eğer müftü şefaat etmeseydi onu bir saat bile sallandırırdım. Fakat 47 dakika sonra çektiği eziyeti kafi gördüm. Masaya çıkarak ipe şöyle üç dört defa vurdum. Hemen sıkışıp nefesi kesildi. Ve geberip gitti.

Astığım insanların çoğuna acırdım. Fakat Kaba Yorgi gibi acınmağa asla layık olmayanlar arasında bir de Ödemişli Arap Ramazan vardı.

Bu alçak hem Yunanlılara casusluk yapmış, hem de birçok Türkleri öldürmüş, kadınların, kızların ırzına tasallut etmiş, işgal kuvvetleri ile bir olup yapmadığı rezalet bırakmamıştı. Yunanlılar memleket içinde ilerlerken bu alçak bayram yapıyor, sarhoş Rum Palikaryaları ile birlikte zeybek oynuyormuş. Henüz 28 yaşında olan bu azılı Arap ölüme mahkûm edilince deliye dönmüş, iade edildi hapishanede rezalet çıkararak bağırıp çağırmağa başlamış. Yalvarıp yakarmağa koyulmuş.

Eğer son pişmanlık fayda etseydi kimseyi idam etmemem lazımdı.

Bana Ramazan'ı asacağım bildirildği zaman itiraf ederim ki memnun oldum. Bütün millet kan ağlarken bayram yapan, zeybek oynayan Arap, bakalım yağlı ipi görünce ne yapacaktı. Onu hapishane müdürü Nuri Bey'in odasına getirdikleri zaman korkusundan ayakta duracak mecali kalmamıştı.

Kendisini asılacğı sehpanın altına bir kömür çuvalını taşır gibi taşıdık. O gün Pazaryeri'nde kendisinden başka onbir kişi astığım için yorgun dum. Buna rağmen artık kurtuluş yolu olmadığını anladığı için **tekrar** küfretmeye başlayınca dayanamadım ve kendisine şu sözleri söyledim: "Yunanlılarla birlikte güzel zeybek oynamışın. Şimdi ben sana daha iyisi ni ipte oynatacağım, hiç merak etme." Bu sözümü de tuttum. Ödemişli Arap Ramazan ipte epeyce sallandı, epeyce dans etti.

Yine o devirde Nurettin Paşa'ya hakaretten ve casusluktan mahkûm olan Yunan Patrikhanesi memurlarından Hritos Tomos'u asacaktım. Fakat halk bana fırsat vermeden onu Yıkıkminare civarında linç etti. Kendisinin cürüm ortağı Sarraf Yanko ise Eşrefpaşa'da asılacağı zaman bana ve jandarma çavuşu Mustafa Efendi'ye müthiş bir para teklif etti. Kendisini elimizden kaçıracak olur ve asmazsak ikimiz de ihya olacaktık. Kendisine şu cevabı verdim: "Sen seyahate çıkmak, buradan gitmek istiyorsun değil mi? Ben senin bu arzunu yerine getireceğim. Seni öyle bir seyahate göndereceğim ki, bilet parası vermek bile lazım gelmeyecek."

Sarraf Yanko bu sözlerimi duyunca bayıldı. Yüzüne su serperek ayıktık. Ve gözünün yaşına bakmadan onu da astım. Sonra da cesedinin cebinden bin ingiliz lirası çıktı. Bunu da orada yaktık.

İzmir'den sonra toplu olarak adam astığım yer Menemen'dir.

EKE EK!

BİR 12 EYLÜL CELLADI ANLATIYOR

idam cezalan oldukça cellatlar da olacaktı. Celat Ali'nin anılarını yayınladıktan tam 35 yıl sonra bir cellat daha konuştu. Bu bir 12 Eylül celladıydı. Ama Cellat Kara Ali'nin fütursuzluğundan eser yoktu üzerinde. Sinmiş, dışlanmış yapayalnız ve adeta insanlıktan tecrit edilmiş bir adam vardı karşımızda. Ama yine de cellat cellattı!

Cellatla bu konuşmayı Hıdır Göktaş yaptı ve Nokta dergisinin 22 Eylül 1985 tarihli 37. sayısında yayınlandı. Oradan buraya aldık.

"Cellat kuşkulu adımlarla gecekondu tipi evin genişçe balkonuna girdi, balkon demirlerinin yanma çöktü. Orta boylu, esmer tenliydi. Dağınık saçları kısa ve yer yer beyazlamıştı. Sakalı bir kaç günlük uzamış, bıyıkla nnın kenarlanna ak düşmüştü. Üzerindeki elbisesi yer yer parçalanacak derecede yırtılmış, gömleğinin yaka ve bilek kısımlan kirden muşamba görüntüsü almıştı. Pantolonu kireç ve harç lekeleri ile doluydu. Gövdesine oranla oldukça iri olan elleri, nasırlı kalın parmaklan bir "örümcek ağı"na benziyordu. Çingeneydi. Konuşurken yer yer sinirleniyor, yer yer heyecanlanıyordu. Bazen yüzüne saman alevi gibi geçen bir gülümseme yayılıyordu. Önceleri konuşmaya pek niyetli değildi. Ürkek ürkek, sanki "beni konuşturup da ne yapacaksınız, benden ne istiyorsunuz" der gibi bakıyordu. Sonuçta konuşmaya razı oldu. Sorulara kısa ve kesik kesik yanıtlar verdi cellat Hüseyin Yalçın.

İnfazlara sizi kim götürüyor?

İnfazlara beni komiser vni götürüyor...

Peki bu infazlan yaparken neler hissediyorsun?

Sağduyumla, vicdanımla tabii ki müsteih olamıyorum. Kanunun verdiği yetkiyi kullandırıyorlar. Yerine getiriyoruz hükümetin kararını.

Bir infazdan ne kadar para alıyorsunuz?

Yirmibeş otuz bin lira.

Paranın miktarını onlar mı belirtiyor?

Evet.

Son infazda ne kadar para aldınız.

Otuz bin lira.
Bu kimin infazıydı?
Leon Ekmekçiyan'ın.
Siz kimlerin infazında bulundunuz?
Askeri öldürmüş bir oğlan vardı, onun infazında.
Erdal Eren mi?
Evet, Erdal Eren'in, Mustafa Pehlivanoğlu'nun. Bir tane daha vardı ya... Dört kişi hepsi yahu... Bir tane daha vardı. Onu bilemiyorum.
Necdet Adalı'mn olmasın?
Belki odur bilemiyorum... Hah tamam, o neydi? Piyangotepe katliamını yapan birisi vardı ya onun. İnce uzun boylu bir oğlan.
Polis sizi aldığında ilk önce nereye gidiyorsunuz?
Önce Emniyet Sarayı'na götürüyorlar.
Daha sonra?
Saat bir buçuk gibi cezaevine götürüyorlar.
Merkez Kapalı Cezaevi mi?
Evet.
Orada neler yapılıyor?
Orada toplanılıyor. Neyse saatine bakıyorlar. Adamı gardiyanlar çıkartıyo. Ve biz de işi bitiriyok...
"İşi bitirirken" ayrıca bir kıyfet falan giyiyor musunuz?
Hayır.
Peki asılmak için sehpaya getirilenler o anda neler söylediler hatırlıyor musun?
Onu, bir memurun odasında ifadesini alıyorlar, yazılı olarak.
Onun dışında, infaz gömleğini yani beyaz gömleği giyip gelirken elleri kelepçeli mi oluyor, kelepçesiz mi?
Kelepçeli oluyor. Gardiyan yardımıyla çıkartıyorlar sehpaya.
Bu arada siz ne yapıyorsunuz?
Valla, ben ipi takıyorum. Arkadan da sandelyeyi çekiyorum... İşim bitiyor işte...
İpi siz mi takıyorsunuz, yoksa onlar da takmak için bir çaba gösteriyorlar mı?
Yok ben takıyorum...
Peki bu arada, son anda birşeyler söylüyorlar mı?
Tabi bu arada avukatı, mavukatı geliyor. İnfazı durdurun, filan falan diye. Tabii asılsız birşey... Verilmiş bir karar...
Asılacak olan kişi birşeyler söylüyor mu?

Söylüyor, söylüyor... Mesela, sağcıysa, anlıyon mu, 'Kahrolsun komünistler', falan filan, solcuysa, 'Kahrolsun faşistler' işte bu gibi kelimeler kullanıyor.
Ayaklannın altından sandelyeyi çektikten sonra ayaklan masaya değen oluyor mu?
Olmuyor, sandelye masa ne varsa kaldırıyoruz.
Normal olarak bir insan ne kadar kalıyor sehpada?
Yarım saati geçkin kalıyor.
Niçin bu kadar kalıyor?
Doktor muayene ediyor. Mortsa çekiyor, alıyor götürüyorlar.
Asılan insan ilk anda ölmüyor mu?
Ölmüyor...
Peki niçin ilk anda olmuyormuş, biliyor musun?
Valla ben onu bilmem, neden olduğunu, Allahla kulun arasına girmem. Neyse işte icratını yaptık.
Peki asılan insan o anda acı duyuyor mu? Bunu bilmiyor musun?
On dakka sonra rengi bozuluyor işte...
Bu anda sizin duygunuz ne oluyor? Bir insanın asılması sizce nasıl bir olay? İnfazda bulunan bir kişi olarak.
Abi benim duygum, uykudan kesiliyorum. Vicdan azabı çekiyorum haliyle. Olmasaydı, ben yapmasaydım başka biri de yapabilirdi ama vicdan azabı çekiyorum, uykusuz kalıyorum, beş altı gün uyuyamıyorum.
Bu infazdan sonra ortaya çıkan bir durum. Ben o an ki duygunuzu soruyorum. Nedir infaz anında kafanızdan geçenler? Sandelyeyi çektiğiniz andak duygunuz nedir?
Bak gardaşım. Adam diyor ki, emirle böyle, kafadan değil diyor ki kardeşim, bakıyor adam hapı yutmuş çıkmış yukarıya, cesaret hapını. Çekiyorum kardeşim sandalyeyi, çekiyorum o kadar.
"Cesaret hapı" dediğiniz şeyden içiriyorlar mı?
İçiriyorlar tabi. Öyle bedavadan çıksa kolay mı? Kolay değil.
Tam, sen sandalyeyi çekiyorsun. O anda hiç bir şey hissetmiyor musun yani?
Sadece sağduyudan ibret alıyor insan. Ne de olsa kendime göre konuşuyorum. Zor geliyor, fakat birkaç gün de hayaleti geçmiyo.
Peki asılan kişinin dili dışarıya saknyor mu?
Sarkmıyor. Bir Ekmekçiyan'ın dili sarkmıştı. O ağlayarak çıkmıştı. Yalnız, papaz getirdiler ona. Papaz da bizim dinimize yakışmayan harekette bulundu. 'Ekmek suyla adam yıkanacak' dedi, 'Son nasibiyle' filan

gibisinden. Papazı da çok masraf ettiler getirdiler, ve gece aynen gönderdiler. Adamlar bildiğini yaptılar. Kanunlar öyle, kanun ne dediyse onu yaptık.

Peki Erdal Eren sehpaya gelirken neler söyledi hatırlıyor musun, veya neler yaptı? Ailesine bir mektup bıraktı mı?

Hayır ailesi için mektup falan vermedi. Sorulduğu zaman pişman olmadığını söyledi. O da solcuymuş. Muazzam işte 'kahrolsun faşistler' gibisine laflar.

Asılanların suçu nedir bunu önceden biliyor musunuz?

Bilmiyorum canım...

İnfazdan sonra ne yapıyorsunuz?

İnfazdan sonra araba buraya getiriyor beni...

Peki parayı ne zaman, nereden alıyorsunuz?

On gün sonra alıyoruz. Adliyeden defterdarlığa veriyorlar Defterdarlıktan valiye gidiyor. Muamele tekamül ediyor, çek veriyorlar. Oradan Ziraat Bankasına gidip alıyorum.

Kaç yaşındasınız?

53 yaşındayım. 32 doğumluyum.

Okuma yazmanız var mı?

Yok.

Ne iş yapıyorsunuz?

Amelelik yapıyorum.

Kaç çocuğunuz var?

Çocuğum da yok. Bulduğun gibi bir adamım. Hep öldüler. Allahın emriyle doğdu öldü, trafik kazasında öldü. Tek başıma yaşıyorum.

KAYNAKÇA

Ereün Avhars: İstiklal Mahkemeleri, I.Cilt (1920 1923), Bilgi Yay. Ank.1974, Il.Cilt (1923 1927) Kültür Bak. Yay., Ank. 1982

Kamil Atesoğıllan. Ölüm Cezası, Ankara, 1997

Osman Balcıgil: İdamın Günlüğü, Onur Yay. Ank. 1986

Ömer Lütfi Barkan. 15 ve 16. Asırlarda Osmanlı imparatorluğunda Zirai Ekonominin Hukuki ve Mali Esaslan,Cilt I: Kanunlar, İst. 1945

Bireşim Yay.;Unutulmasın Diye, ist. 1993

Sadi Borak;lktidar Koltuğundan idam Sehpasına,"Yakın Tarihimizde Siyasi Cinayetler ve idamlar)

A.Camus/A.Koestler. Ölüm Cezası Üstüne Düşünceler, Çev.Ali Sirmen, Alan Yay,Ist. 1986

Behçet Cemal. Şeyh Sait isyanı, Sel Yay., ist. 1955

Muhittin Çoban; Mustafa Özenç/Yaşanın Adını Koymuştun Sen, Başak Kitapevi Yay., Adana 1993

Zuhuri Danışman. Cellat Çeşmesi, Ankara 1948

M.D'Ohssan. 18 .yüzyıl Türkiyesinde Örf ve Adetler, Çev. Z. Yüksel, Tercüman Yay.

Turan Feyzioğlu, Meclisin idam Cezalarını Inaz Yetkisi, Siyasal Bilgiler Okulu Dergisi,Sayı 3 4,yıl 1947

2000'F DOĞRU: Emrettiler idam Oldu, Yıl 1, Sayı 39, Eylül 1987

Ileri;Şehitler Özel Sayısı, Ocak 1990

Ahmet Kahraman: Darağacında,Milliyet Yay., 3.Basım, ist. 1987

B.Kamay, Muhtelif Memleketlerde Ölüm Cezası, Adalet Derğisi,Sayı 3 Yıl 1951

Enver Ziva Karal. Selim IH'in Hattı Hümayunları (2 cilt/Nizamı Cedid), TTK Yay., Ankara

R. Ekrem Koçu. Tarihimizde Garip Vakalar, Varlık Yay., ist. 1971

A.Kadir Konuk: Gökçefidan, Evrensel Basım Yayım, ist. 1990

A.Kadir Konuk: Ateşinde Gözleri, Özgür Gündem,dizi yazı

Ahmet Mumcu. Osmanlı Devletinde Siyaseten Kati, Birey Ve Toplum Yay., Ankara 1985

Naima Tarihi. ZD Yay., ist., 1968

Hüsnü Öndük insan Haklan Yazıları, Ç Yay., Ank., 1997

Reha Öz:Ben Devletim Asarım, Bds yay .ist. 1989

Mustafa Özenç/Hıdır Aslan: O Büyük Gün Geldiğinde, Derleyen Hayati